

UNIVERZITET U BEOGRADU
Fakultet organizacionih nauka

**INTEGRACIJA TEHNIKA FORENZIČKOG
RAČUNOVODSTVA U SISTEM KONTROLE**

DOKTORSKA DISERTACIJA

Student:

Marko Špiler 2017/5018

Beograd, 2024.

UNIVERSITY OF BELGRADE
Faculty of Organizational Sciences

Marko Špiler

**INTEGRATION OF FORENSIC ACCOUNTING
TECHNIQUES INTO THE CONTROL SYSTEM**

DOCTORAL DISSERTATION

Belgrade, 2024.

Mentor:

dr Snežana Knežević, redovni profesor
Fakultet organizacionih nauka, Univerzitet u Beogradu

dr Vladimir Cvetković, vanredni profesor
Fakultet bezbednosti, Univerzitet u Beogradu

Članovi komisije:

dr Vesna Bogojević Arsić, redovni profesor
Fakultet organizacionih nauka, Univerzitet u Beogradu

dr Marija Todorović, redovni profesor
Fakultet organizacionih nauka, Univerzitet u Beogradu

dr Aleksandra Mitrović, vanredni profesor
Fakultet za hotelijerstvo i turizam u Vrnjačkoj Banji, Univerzitet u Kragujevcu

Datum odbrane: _____

INTEGRACIJA TEHNIKA FORENZIČKOG RAČUNOVODSTVA U SISTEM KONTROLE

Apstrakt:

Predmet ove disertacije je definisanje konceptualnog okvira za integraciju tehnika forenzičkog računovodstva u sistem upravljačke kontrole. U središtu pažnje je istraživanje postojećih modela integracije forenzičkog računovodstva u sistem kontrole. Mogućnosti integracije tehnika forenzičkog računovodstva u sistem upravljačke kontrole biće istražene sa aspekta uticaja na reputaciju organizacija i sprečavanje računovodstvenih zloupotreba i prevara.

U radu će biti predstavljen konceptualni model za integraciju tehnika forenzičkog računovodstva koji se bazira na postojećim teorijskim modelima i iskustvu domaće i inostrane prakse, radi unapređenja sistema kontrole u svrhu zaštite resursa organizacije. Primenom integrisanog modela interni revizori usvajaju sveobuhvatan, konceptualni pristup reviziji, procenu rizika i upravljanje rizikom koji se proteže daleko od uskog fokusa na kontrole.

Detaljno će biti ukazano na ključne indikatore u funkciji podrške procesu kontrole kao podrške efikasnom upravljanju resursima preduzeća.

Konceptualni model integracije forenzičkog računovodstva u sistem kontrole može da bude implementiran u domaćim organizacijama.

Ključne reči: forenzičko računovodstvo, sistem kontrole, prevarne radnje, zloupotreba, korporativna bezbednost.

INTEGRATION OF FORENSIC ACCOUNTING TECHNIQUES INTO THE CONTROL SYSTEM

Abstract:

The subject of this dissertation is the definition of a conceptual framework for the integration of forensic accounting techniques into the management control system. The focus of attention is the research of existing models of integration of forensic accounting into the control system. The possibilities of integrating forensic accounting techniques into the management control system will be explored from the aspect of impact on the reputation of organizations and prevention of accounting abuses and frauds.

The paper will present a conceptual model for the integration of forensic accounting techniques, which is based on existing theoretical models and the experience of domestic and foreign practice, in order to improve control systems for the purpose of protecting the organization's resources. By applying the integrated model, internal auditors adopt a comprehensive, conceptual approach to auditing, risk assessment and risk management that extends far beyond a narrow focus on controls.

The key indicators will be pointed out in detail in the function of supporting the control process as well as supporting the efficient management of the company's resources.

The conceptual model of the integration of forensic accounting into the control system can be implemented in domestic organizations.

Keywords: forensic accounting, control system, fraudulent actions, abuse, corporate security.

SADRŽAJ

1. UVOD	15
1.1. Definisane problema istraživanja	15
1.2. Presek osnovnih teorija i rezultata istraživanja	16
1.3. Predmet i ciljevi istraživanja	17
1.4. Hipoteze istraživanja	20
1.5. Naučne metode istraživanja.....	21
1.6. Struktura disertacije.....	21
2. SISTEM KONTROLE KAO PODSISTEM MENADŽMENTA U FUNKCIJI POBOLJŠANJA UPRAVLJANJA RESURSIMA ORGANIZACIJA	23
2.1. Uloga i značaj kontrole za efikasno upravljanje resursima u organizacijama	23
2.2. Uticaj zloupotreba i prevara na performanse preduzeća.....	24
2.3. Identifikovanje ključnih indikatora za unapređenje upravljanja resursima u organizacijama	26
2.4. Upravljačke kontrole i sistem ranog upozorenja	26
3. RAZVOJ FORENZIČKOG RAČUNOVODSTVA KAO PROFESIJE I NJEVOVA DRUŠTVENA ULOGA	28
3.1. Definisane forenzičkog računovodstva prema užem i širem pristupu.....	29
3.2. Status forenzičkog računovodstva u različitim kontekstima	30
3.3. Uticaj zloupotreba i prevara na performanse preduzeća.....	31
3.4. Relevantnost forenzičkog računovodstva društvene vrednosti.....	32
4. INTERNE KONTROLE U PREVENCIJI ZLOUPOTREBA I PREVARA	34
4.1. Uloga menadžmenta u obezbeđivanju kvaliteta i integriteta finansijskog izveštavanja.....	35
4.2. Interne kontrole u prevenciji zloupotreba i prevara.....	36
4.3. Slabosti interne kontrole i prevarno finansijsko izveštavanje	37
4.4. Uticaj integracije tehnika forenzičkog računovodstva i sistema upravljačke kontrole na reputaciju organizacija	37
4.5. Forenzičko izveštavanje zasnovano na računovodstvenim informacijama za efikasnije upravljanje resursima organizacija	38
5. RAZVOJ TEHNIKA FORENZIČKOG RAČUNOVODSTVA, PRIMENA I OGRANIČENJA	39
5.1. Razvoj tehnika forenzičkog računovodstva i evaluacija doprinosa u identifikovanju zloupotreba i prevarnih radnji i njihovoj prevenciji u savremenom okruženju	39
5.2. “Red flags” modeli zasnovani na racio brojevima	44
5.3. Prevarno finansijsko izveštavanje i bankrotstvo.....	48
5.4. Moguća ograničenja u primeni tehnika forenzičkog računovodstva	49
6. SPECIFIČNOSTI KRIZNIH SITUACIJA ZA INTEGRISANJE FORENZIČKOG RAČUNOVODSTVA U SISTEM KONTROLE	51
6.1. Upravljanje rizikom od prevarnih radnji u vanrednim situacijama	51
6.2. Analitički okvir kriznih situacija od značaja za forenzičko računovodstvo: fenomenološke i etimološke dimenzije.....	51

6.3.	Klasifikacija kriznih situacija sa osvrtom na implikacije integracija tehnika forenzičkog računovodstva kriznih situacija i interne kontrole na razvoj upravljanja kontinuitetom poslovanja organizacija	52
6.4.	Specifičnosti kulturoloških okvira za integraciju tehnika forenzičkog računovodstva u sistem kontrole u kriznim situacijama	53
6.5.	Adaptacija forenzičkog računovodstva na kompleksnost kriznih situacija sa osvrtom na integrisano upravljanje u kriznim situacijama	53
6.6.	Uticaj prakse interne kontrole na performanse menadžmenta u kriznim situacijama	54
6.7.	Upravljanje rizikom od prevarnih nabavki u javnom sektoru i prevarne radnje u vanrednim situacijama	54
6.8.	Strategija integracije tehnika forenzičkog računovodstva u sistem upravljačke kontrole ...	54
6.9.	Evaluacija uticaja integracije tehnika forenzičkog računovodstva u sistem upravljačke kontrole na poboljšanje performansi organizacija.....	55
7.	EMPIRIJSKO ISTRAŽIVANJE.....	56
7.1.	Struktura uzorka i promenljive	56
7.2.	Prikupljanje i obrada podataka	63
7.3.	Rezultati istraživanja	63
7.4.	Diskusija rezultata	200
8.	ZAKLJUČNA RAZMATRANJA.....	211
8.1.	Ključni nalazi disertacije	211
8.2.	Implikacije disertacije.....	212
8.3.	Ograničenja disertacije	213
8.4.	Pravci budućih istraživanja.....	213
8.5.	Opšti zaključak	214
9.	LITERATURA	216
10.	PRILOG	231
BIOGRAFIJA AUTORA	247

TABELE

Tabela 1. Beneish M-model: varijable modela	42
Tabela 2. Pokazatelji Montier C-Score	43
Tabela 3. Varijable za otkrivanje manipulacije u finansijskim izveštajima.....	46
Tabela 4. Struktura uzorka anketiranih ispitanika prema polu	57
Tabela 5. Struktura uzorka anketiranih ispitanika prema godinama starosti	57
Tabela 6. Struktura uzorka anketiranih ispitanika prema obrazovanju.....	58
Tabela 7. Struktura uzorka anketiranih ispitanika prema broju godina radnog iskustva	59
Tabela 8. Struktura uzorka ispitanika prema pripadnosti organizacije – javni sektor ili privatni sektor	59
Tabela 9. Struktura uzorka ispitanika prema sektoru pripadnosti organizacije (delatnost)	60
Tabela 10. Struktura uzorka anketiranih ispitanika prema broju zaposlenih u organizaciji/ preduzeću	61
Tabela 11. Struktura uzorka ispitanika u pogledu poslova koje obavljaju u organizaciji.....	62
Tabela 12. Pregled odgovora ispitanika u pogledu ocene buduće tražnje i interesovanja za istraživanjem prevara, sudskom podrškom i svedočenjem kao oblasti forenzičkog računovodstva	63
Tabela 13. Pregled odgovora ispitanika na skali od 1 do 5 koji se odnose na ocenu važnosti uočenih prednosti obrazovanja iz forenzičkog računovodstva	64
Tabela 14. Pregled odgovora na pitanje: „Kako na skali od 1 do 5 ukazujete na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva”	66
Tabela 15. Rezultati ANOVA testa između interesovanja u oblasti sudske podrške i posmatranih varijabli iz oblasti uočenih prednosti obrazovanja iz forenzičkog važnosti računovodstva i pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva	69
Tabela 16. Rezultati srednjih vrednosti ANOVA testa između interesovanja u oblasti sudske podrške i posmatranih varijabli iz oblasti uočenih prednosti obrazovanja iz forenzičkog računovodstva i važnosti pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva	73
Tabela 17. Rezultati ANOVA testa između interesovanja u oblasti svedočenja i posmatranih varijabli iz oblasti uočenih prednosti obrazovanja iz forenzičkog računovodstva i važnosti pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva	80
Tabela 18. Rezultati srednjih vrednosti između interesovanja u oblasti svedočenja i posmatranih varijabli iz oblasti uočenih prednosti obrazovanja iz forenzičkog računovodstva i važnosti pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva	85
Tabela 19. Rezultati ANOVA testa između interesovanja u oblasti istraživanje prevara i posmatranih varijabli iz oblasti uočenih prednosti obrazovanja iz forenzičkog računovodstva i važnosti pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva	92
Tabela 20. Rezultati srednjih vrednosti između interesovanja u oblasti istraživanje prevara i posmatranih varijabli iz oblasti uočenih prednosti obrazovanja iz forenzičkog računovodstva i važnosti pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva	96
Tabela 21. Pregled odgovora ispitanika u pogledu ocene buduće tražnje i interesovanja sudske podrške.....	103
Tabela 22. Pregled odgovora ispitanika u pogledu ocene buduće tražnje i interesovanja svedočenja.....	103

Tabela 23. Pregled odgovora ispitanika u pogledu ocene buduće tražnje i interesovanja koji se odnose na istraživanja prevara.....	104
Tabela 24. Pregled odgovora ispitanika u pogledu ocene pokrivenosti integracije obrazovanja u nastavni plan i program forenzičkog računovodstva	104
Tabela 25. Pregled odgovora na pitanje: „Ako trenutnim planovima i programima nije obuhvaćeno forenzičko računovodstvo, kada planirate njihovo obuhvatanje?“	105
Tabela 26. Pregled odgovora ispitanika na skali od 1 do 5 u pogledu ocene postojećeg nastavnog plana i programa koji nije pružio odgovor na potrebe društva za obrazovanjem iz oblasti forenzičkog računovodstva	105
Tabela 27. Pregled odgovora na pitanje: „Kako na skali od 1 do 5 ocenjujete da nastavni plan i program računovodstva treba da uključi forenzičko računovodstvo?“	106
Tabela 28. Pregled odgovora ispitanika na skali od 1 do 5 na pitanje:„Da li fakulteti i univerziteti treba da podstiču i savetuju studente o mogućnostima karijere u forenzičkom računovodstvu?“	106
Tabela 29. Pregled odgovora na pitanje: „Kako na skali od 1 do 5 ocenjujete da aktuelni slučajevi prevare finansijskim izveštajima visokog profila, uključujući Enron i WorldCom, podstiču veće interesovanje i potražnju za forenzičkim računovodstvom, uključujući ispitivanje prevare?“	107
Tabela 30. Pregled odgovora ispitanika na skali od 1 do 5 u pogledu postojanja brojnih mogućnosti zapošljavanja u forenzičkom računovodstvu.....	107
Tabela 31. Pregled odgovora ispitanika na skali od 1 do 5 na pitanje:” Da li forenzička terenska revizija treba da bude integrisana u udžbenike iz revizije i revizorskih angažmana?“	108
Tabela 32. Pregled odgovora na pitanje: „Kako na skali od 1 do 5 ukazujete na važnost zadovoljenja potrebe društva za teorijom i praksom iz forenzičkog računovodstva“	108
Tabela 33. Pregled odgovora ispitanika na skali od 1 do 5 koji se odnose na ocenu važnosti ojačavanja kredibiliteta finansijskog izveštavanja.....	109
Tabela 34. Pregled odgovora na pitanje: „Kako na skali od 1 do 5 ocenjujete važnost promovisanja odgovornog korporativnog upravljanja?“	109
Tabela 35. Pregled odgovora ispitanika na skali od 1 do 5: „Kako studente učiniti atraktivnijim na tržištu rada?“	109
Tabela 36. Pregled odgovora ispitanika na skali od 1 do 5 vezanih za važnost pitanja povećanja tražnje za kadrovima koji poseduju znanje i veštine iz forenzičkog računovodstva	110
Tabela 37. Pregled odgovora na pitanje: „Kako na skali od 1 do 5 ocenjujete važnost pripremanja studenata da se uključe u ispitivanje prevara?“	110
Tabela 38. Pregled odgovora ispitanik na pitanje: „Kako na skali od 1 do 5 ocenjujete važnost pripremanja studenata da se angažuju u savetovanju za podršku u sudskim sporovima?“	111
Tabela 39. Pregled odgovora ispitanika koji na skali od 1 do 5 ukazuju na važnost pripremanja studenata da se uključe u stručno svedočenje.....	111
Tabela 40. Pregled odgovora na pitanje: „Kako na skali od 1 do 5 ocenjujete nedostatak interesovanja fakulteta kao prepreku za integraciju forenzičkog računovodstva u nastavni plan i program računovodstva?“	112
Tabela 41. Pregled odgovora ispitanika na skali od 1 do 5 vezanih za ocenu nedostataka podrške kao prepreke za integraciju forenzičkog računovodstva u nastavni plan i program računovodstva.....	112

Tabela 42. Pregled odgovora na skali od 1 do 5: „Kako ocenjujete nedostatak interesovanja od strane studenata kao prepreke za integraciju forenzičkog računovodstva u nastavni plan i program računovodstva?“	113
Tabela 43. Pregled odgovora ispitanika na skali od 1 do 5 koji se odnose na ocenu nedostataka nastavnog materijala uključujući i udžbenik kao prepreke za integraciju forenzičkog računovodstva u nastavni plan i program računovodstva	113
Tabela 44. Pregled odgovora na pitanje: „Kako na skali od 1 do 5 ocenjujete nedostatak finansijskih sredstava kao prepreku za integraciju forenzičkog računovodstva u nastavni plan i program računovodstva?“	114
Tabela 45. Pregled odgovora ispitanika na skali od 1 do 5 koji se odnose na ocenu nedovoljne mogućnosti za posao kao prepreke za integraciju forenzičkog računovodstva u nastavni plan i program računovodstva	114
Tabela 46. Pregled odgovora na pitanje: „Kako na skali od 1 do 5 ocenjujete važnost osnove prevara na kursu forenzičkog računovodstva?“	115
Tabela 47. Pregled odgovora ispitanika na skali od 1 do 5 u pogledu ocene važnosti teorija i metodologija ispitivanja prevara na kursu forenzičkog računovodstva	115
Tabela 48. Pregled odgovora na skali od 1 do 5: „Kako ocenjujete uticaj procene u akvizicijama na kursu forenzičkog računovodstva?“	115
Tabela 49. Pregled odgovora ispitanika na skali od 1 do 5 koji se odnose na ocenu važnosti karijere u forenzičkom računovodstvu	116
Tabela 50. Pregled odgovora na pitanje: „Kako na skali od 1 do 5 ocenjujete važnost profesionalnih organizacija koje sponzorišu forenzičko računovodstvo?“	116
Tabela 51. Pregled odgovora ispitanika na skali od 1 do 5 u pogledu ocene važnosti kriterijuma protiv prevara	117
Tabela 52. Pregled odgovora na skali od 1 do 5 vezanih za ocenu važnosti edukacija protiv prevara	117
Tabela 53. Pregled odgovora na skali od 1 do 5 koji se odnose na ocenu važnosti kontrola protiv prevara	118
Tabela 54. Pregled odgovora na skali od 1 do 5: „Kako ocenjujete važnost treninga protiv prevara?“	118
Tabela 55. Pregled odgovora ispitanika na skali od 1 do 5 u pogledu ocene važnosti revizorskih standarda protiv prevara	118
Tabela 56. Pregled odgovora na pitanje: „Kako na skali od 1 do 5 ocenjujete važnost sudskih sporova akcionara?“	119
Tabela 57. Pregled odgovora ispitanika na skali od 1 do 5 u pogledu ocene važnosti profesionalnih standarda koji se odnose na forenzičko računovodstvo	119
Tabela 58. Pregled odgovora ispitanika na skali od 1 do 5 koji se odnose na ocenu važnosti tipova prevare	120
Tabela 59. Pregled odgovora na skali od 1 do 5: „Kako ocenjujete važnost prevare u finansijskim izveštajima?“	120
Tabela 60. Pregled odgovora ispitanika na skali od 1 do 5 vezanih za ocenu važnosti standarda i principa finansijskog izveštavanja	121
Tabela 61. Pregled odgovora na pitanje: „Kako na skali od 1 do 5 ocenjujete važnost veštine intervjuisanja i pravnih aspekata intervjua?“	121
Tabela 62. Pregled odgovora ispitanika na skali od 1 do 5 vezanih za ocenu važnosti bezbednosti i privatnosti	121
Tabela 63. Pregled odgovora na skali od 1 do 5 koji se odnose na ocenu važnosti analitičkih postupaka revizije	122

Tabela 64. Pregled odgovora na skali od 1 do 5 u pogledu ocene važnosti tehnike za ispitivanje sukoba interesa.....	122
Tabela 65. Pregled odgovora ispitanika na skali od 1 do 5 vezanih za ocenu važnosti tehnika u lociranju skrivenih sredstava.....	123
Tabela 66. Pregled odgovora na skali od 1 do 5 vezanih za ocenu važnosti tehnike konsaltinga u parničnom postupku.....	123
Tabela 67. Pregled odgovora ispitanika na skali od 1 do 5 u pogledu važnosti efikasnog pisanja izveštaja	124
Tabela 68. Pregled odgovora na skali od 1 do 5 koji se odnose na ocenu važnosti prepoznavanja pravnog sistema	124
Tabela 69. Pregled odgovora na skali od 1 do 5: „Kako ocenjujete važnost pravnih elemenata prevare na kursu forenzičkog računovodstva?“	124
Tabela 70. Pregled odgovora ispitanika na skali od 1 do 5 vezanih za ocenu važnosti suđenja i unakrsnog ispitivanja	125
Tabela 71. Pregled odgovora na skali od 1 do 5 u pogledu ocene važnosti pravila dokazivanja	125
Tabela 72. Pregled odgovora ispitanika na skali od 1 do 5 koji se odnose na ocenu važnosti veštačenja i tehnika veštaka	126
Tabela 73. Pregled odgovora na skali od 1 do 5: „Kako ocenjujete važnost principa etike i korporativnog kodeksa ponašanja na kursu forenzičkog računovodstva?“	126
Tabela 74. Pregled odgovora ispitanika na skali od 1 do 5 u pogledu ocene važnosti programa za otkrivanje i odvracanje od prevara	127
Tabela 75. Pregled odgovora na pitanje: „Kako na skali od 1 do 5 ocenjujete važnost evaluacije interne kontrole na kursu forenzičkog računovodstva?“	127
Tabela 76. Pregled odgovora ispitanika na skali od 1 do 5 vezanih za ocenu važnosti sprovođenja internih istraga	127
Tabela 77. Pregled odgovora na skali od 1 do 5 koji se odnose na ocenu važnosti rešavanja navoda o nedoličnom ponašanju	128
Tabela 78. Pregled odgovora ispitanika na skali od 1 do 5 u pogledu ocene važnosti finansijskog izveštavanja i analize	128
Tabela 79. Pregled odgovora na skali od 1 do 5: „Kako ocenjujete važnost okruženja i crvene zastavice na kursu forenzičkog računovodstva?“	129
Tabela 80. Pregled odgovora ispitanika na skali od 1 do 5 u pogledu ocene važnosti statističkog uzorkovanja.....	129
Tabela 81. Pregled odgovora na pitanje: „Kako na skali od 1 do 5 ocenjujete važnost korporativnog upravljanja na kursu forenzičkog računovodstva?“	130
Tabela 82. Pregled odgovora ispitanika na skali od 1 do 5 vezanih za ocenu važnosti istraga o mitu i korupciji	130
Tabela 83. Pregled odgovora na skali od 1 do 5 koji se odnose na ocenu važnosti procene vrednosti poslovanja i procene troškova.....	130
Tabela 84. Pregled odgovora ispitanika na skali od 1 do 5 u pogledu ocene važnosti usklađenosti sa važećim zakonima i propisima	131
Tabela 85. Pregled odgovora na skali od 1 do 5: „Kako ocenjujete važnost sajber i kompjuterske prevare na kursu forenzičkog računovodstva?“	131
Tabela 86. Pregled odgovora ispitanika na skali od 1 do 5 u pogledu ocene važnosti privrednog kriminala.....	132
Tabela 87. Pregled odgovora na pitanje: „Kako na skali od 1 do 5 ocenjujete važnost upravljanja zaradom na kursu forenzičkog računovodstva?“	132

Tabela 88. Pregled odgovora ispitanika na skali od 1 do 5 vezanih za ocenu važnosti elementa prevare: pritiska, prilike i racionalizacije	133
Tabela 89. Pregled odgovora na skali od 1 do 5 koji se odnose na ocenu važnosti prevara vezanih za intelektualnu svojinu	133
Tabela 90. Pregled odgovora ispitanika na skali od 1 do 5 u pogledu ocene važnosti manipulacija transakcijama povezanih lica.....	133
Tabela 91. Pregled odgovora na skali od 1 do 5: „Kako ocenjujete važnost profesionalne prevare na kursu forenzičkog računovodstva?“	134
Tabela 92. Pregled odgovora na pitanje: „Na kom nivou studija bi trebalo ponuditi kurs forenzičkog računovodstva?“	134
Tabela 93. Pregled odgovora ispitanika na skali od 1 do 5 u pogledu ocene važnosti udžbenika u nastavi iz forenzičkog računovodstva	135
Tabela 94. Pregled odgovora na skali od 1 do 5 koji se odnose na ocenu važnosti istraživačkih projekata.....	135
Tabela 95. Pregled odgovora ispitanika na skali od 1 do 5 u pogledu ocene važnosti studije slučaja	135
Tabela 96. Pregled odgovora na skali od 1 do 5: „Kako ocenjujete važnost video materijala u nastavi forenzičkog računovodstva?“	136
Tabela 97. Pregled odgovora ispitanika na skali od 1 do 5 u pogledu ocene važnosti gostujućih predavača	136
Tabela 98. Pregled odgovora na skali od 1 do 5 koji se odnose na ocenu važnosti posete (npr. stručnim organizacijama i sl.)	137
Tabela 99. Pregled odgovora na pitanje: „Da li biste mogli da dobijete administrativnu podršku da ponudite kurs forenzičkog računovodstva?“	137
Tabela 100. Pregled odgovora na pitanje: „Da li je vaš fakultet/ustanova akreditovan?“	137
Tabela 101. Pregled odgovora na pitanje: „Koje je Vaše zvanje?“	138
Tabela 102. Rezultati srednjih vrednosti posmatranih varijabli.....	138
Tabela 103. Rezultati T-testa nezavisnosti dobijanja administrativne podrške i posmatranih varijabli	144
Tabela 104. Rezultati srednjih vrednosti T-testa.....	148
Tabela 105. Rezultati korelacione analize trenutnih planova i programa i posmatranih varijabli	154
Tabela 106. Rezultati korelacione analize trenutnih planova i programa i važnost uočenih koristi od obrazovanja i prakse forenzičkog računovodstva	155
Tabela 107. Rezultati korelacione analize trenutnih planova i programa i prepreka za integraciju forenzičkog računovodstva u nastavni plan i program računovodstva	155
Tabela 108. Rezultati korelacione analize trenutnih planova i programa i važnosti različitih oblika učenja.....	156
Tabela 109. Pregled odgovora ispitanika na skali od 1 do 5 u pogledu ocene efikasnog upravljanja rizikom od zloupotreba i prevara	156
Tabela 110. Pregled odgovora ispitanika na skali od 1 do 5 u pogledu ocene primena tehnika forenzičkog računovodstva u internoj kontroli koje dovode do efikasnijeg upravljanja resursima	157
Tabela 111. Pregled odgovora ispitanika na skali od 1 do 5 u pogledu ocene smanjenja rizika od prevara	158
Tabela 112. Pregled odgovora ispitanika na skali od 1 do 5 u pogledu ocene uključivanja u proces upravljanja rizikom od zloupotreba i prevara.....	159

Tabela 113. Pregled odgovora ispitanika na skali od 1 do 5 u pogledu ocene tehnika korisnih u sprečavanju i identifikovanju zloupotreba i prevara u vanrednim okolnostima	159
Tabela 114. Pregled odgovora ispitanika u pogledu stava „Jačanje interne kontrole u organizacijama može smanjiti verovatnoću nastanka i potencijalni uticaj zloupotreba i prevara”	160
Tabela 115. Pregled odgovora ispitanika vezanih za mišljenje da razvoj profesije internog revizora zahteva veće prilagođavanje napretku informacionih tehnologija i globalizaciji.....	161
Tabela 116. Pregled odgovora ispitanika na pitanje: „Da li ste mišljenja da je primetan nedostatak edukacije u vezi sa otkrivanjem prevara internih revizora?”	161
Tabela 117. Pregled odgovora ispitanika vezanih za mišljenje da je primetan nedostatak edukacije u vezi sa otkrivanjem prevara eksternih revizora	161
Tabela 118. Pregled odgovora ispitanika na pitanje: „Da li ste mišljenja da će biti potrebna veća edukacija o otkrivanju prevara u bliskoj budućnosti za revizorsku profesiju kako bi mogla da ostane relevantna za tržište kapitala?”	162
Tabela 119. Pregled odgovora ispitanika na pitanje: „Da li ste članovi Udruženja sertifikovanih istražitelja prevara – Association of Certified Fraud Examiners (ACFE)?”	162
Tabela 120. Pregled odgovora ispitanika vezanih za pitanje da li imaju zvanje sertifikovanog istražitelja prevara.....	162
Tabela 121. Pregled odgovora ispitanika na pitanje: „Da li posedujete sertifikat ovlašćenih istražitelja zloupotreba i prevarnih radnji (Republički zavod za sudska veštačenja)?” ..	163
Tabela 122. Pregled odgovora ispitanika vezanih za pitanje da li su stekli zvanje sertifikovani forenzički računovođa (izdat od strane Saveza računovođa i revizora Republike Srbije)?	163
Tabela 123. Pregled odgovora ispitanika na pitanje: „Da li ste mišljenja da je potrebno uvesti licenciranje za profesiju forenzičkog računovođe u našoj zemlji?”	163
Tabela 124. Pregled odgovora ispitanika vezanih za pitanje oko korišćenja nekog od softverskih rešenja za zaštitu od prevara u njihovoj organizaciji/preduzeću	164
Tabela 125. Pregled odgovora ispitanika na pitanje: „Da li ste upoznati sa blokčejnom kao alatom za otkrivanje i prevenciju prevara u organizacijama/preduzećima?”	164
Tabela 126. Pregled odgovora ispitanika na skali od 1 do 5 u pogledu ocene upravljanja prevarom	165
Tabela 127. Pregled odgovora ispitanika na skali od 1 do 5 u pogledu ocene detekcija prevara	165
Tabela 128. Pregled odgovora ispitanika na skali od 1 do 5 u pogledu ocene efikasnosti interne revizije	166
Tabela 129. Pregled odgovora ispitanika na skali od 1 do 5 u pogledu ocene odgovornosti internog revizora	167
Tabela 130. Pregled odgovora ispitanika na skali od 1 do 5 u pogledu ocene obuke internog revizora	167
Tabela 131. Pregled odgovora ispitanika na skali od 1 do 5 u pogledu ocene nivoa efikasnosti otkrivanja prevara racionalizacijom crvenih zastavica	168
Tabela 132. Pregled odgovora ispitanika na skali od 1 do 5 u pogledu ocene kontrolnog okruženja	169
Tabela 133. Pregled odgovora ispitanika na skali od 1 do 5 u pogledu ocene procene rizika	170
Tabela 134. Pregled odgovora ispitanika na skali od 1 do 5 u pogledu ocene kontrolne aktivnosti	171
Tabela 135. Pregled odgovora ispitanika na skali od 1 do 5 u pogledu ocene informacije i komunikacije interne kontrole	171

Tabela 136. Pregled odgovora ispitanika na skali od 1 do 5 u pogledu ocene praćenja aktivnosti interne kontrole.....	172
Tabela 137. Pregled odgovora ispitanika na skali od 1 do 5 u pogledu ocene doprinosa forenzičkog računovodstva ekonomskoj stabilnosti.....	172
Tabela 138. Pregled odgovora ispitanika na skali od 1 do 5 u pogledu ocene o ulozi interne revizije u upravljanju rizicima preduzeća.....	173
Tabela 139. Pregled odgovora ispitanika na skali od 1 do 5 u pogledu ocene o ulozi interne revizije u sprovođenju zaštitnih mera.....	173
Tabela 140. Pregled odgovora ispitanika na skali od 1 do 5 u pogledu ocene o ulozi koji interna revizija ne bi trebalo da preduzima.....	174
Tabela 141. Rezultati T-testa između pola i izabranih varijabli hipotetičkog okvira.....	174
Tabela 142. Rezultati srednjih vrednosti T-testa između pola i izabranih varijabli hipotetičkog okvira.....	178
Tabela 143. Rezultati Pirsonove korelacije između godina starosti i varijabli hipotetičkog okvira..	181
Tabela 144. Rezultati Pirsonove korelacije nivoa obrazovanja i varijabli hipotetičkog okvira.....	185
Tabela 145. Rezultati Pirsonove korelacije godina radnog iskustva i varijabli hipotetičkog okvira.	189
Tabela 146. Rezultati Pirsonove korelacije broja zaposlenih i varijabli hipotetičkog okvira.....	193

SLIKE

Slika 1. Trougao prevare.....	24
Slika 2. Pozicioniranje forenzičkog računovodstva.....	31
Slika 3. Procentualna distribucija ispitanika prema polu.....	57
Slika 4. Procentualna distribucija ispitanika prema godinama starosti ispitanika.....	58
Slika 5. Procentualna distribucija ispitanika prema obrazovanju ispitanika.....	58
Slika 6. Procentualna distribucija ispitanika prema godinama radnog iskustva.....	59
Slika 7. Procentualna distribucija ispitanika prema organizaciji/preduzeću kojem pripada (javni ili privatni sektor).....	60
Slika 8. Procentualna distribucija ispitanika prema pripadnosti organizacije sektoru (delatnost).....	61
Slika 9. Procentualna distribucija ispitanika prema broju zaposlenih u organizaciji.....	62
Slika 10. Procentualna distribucija poslova koji se obavljaju u organizaciji.....	62
Slika 11. Tehnike forenzičkog računovodstva.....	204
Slika 12. Pristup za kontrolu internih prevara.....	205
Slika 13. Konceptualni okvir integracije tehnika forenzičkog računovodstva u sistem kontrole.....	206
Slika 14. Model integracije tehnika upravljačkog računovodstva u sistem kontrole savremenih organizacija.....	207
Slika 15. Proces integrisanja tehnika forenzičkog računovodstva u sistem interne kontrole.....	209

1. UVOD

Problem istraživanja biće razmotren kroz definisanje njegovog značaja, potom kroz izlaganje bazičnih teorija u posmatranoj oblasti i rezultata postojećih istraživanja u svetu.

Koncept istraživanja treba da se svede na sticanje naučnog saznanja o razumevanju mogućnosti za unapređenje sistema upravljačke kontrole radi sprečavanja zloupotreba i prevara u organizacijama.

Proces unapređenja sistema upravljačke kontrole biće usavršen primenom metodologije zasnovane na izlaganju sledećih elemenata:

- I. Predmet i cilj istraživanja;
- II. Polazne hipoteze rada;
- III. Naučne metode istraživanja;
- IV. Očekivani doprinos rada.

Ovim radom će biti predstavljen konceptualni okvir istraživanja uticaja efikasnosti integracije forenzičkog računovodstva u sistem upravljačke kontrole na sprečavanje zloupotreba i prevara, te efikasnijem upravljanju resursima u organizacijama.

1.1. Definisanje problema istraživanja

Da bi se ukazalo na značaj integrisanja tehnika forenzičkog računovodstva u sistem kontrole, ističe se da su, prema podacima Svetske banke, gubici nastali kao posledica koruptivnih radnji iznosili između 1.000–4.000 milijardi dolara (PwC, 2014).

Forenzičko računovodstvo je grana nauke koja se razvija, pritom je srodna reviziji čiji se koreni prožimaju do petnaestog veka, u kontekstu predmeta rasprave i pozivanja revizora, s ciljem da se osigura od prevara u spisima koje su formulisali upravni bogatih kuća u Engleskoj. U naučnom smislu, revizija dobija pravi značaj tek u dvadesetom veku (Carmichael, 2000). Nedvosmisleno se može tvrditi da su finansije u osnovi forenzičkog računovodstva, iako ova grana nauke ima širi kontekst. Naime, finansijska funkcija je primarna pomoć menadžeru u procesu upravljanja kompanijom ili ustanovom, kako u oblasti strategijskog menadžmenta, tako i operativnog menadžmenta, ali i upravljanja rizikom (Atrill, 2003).

Rastom potrošnje, investicija i razvojem finansijskog tržišta, povećava se i mogućnost i dijapazon potencijalnih zloupotreba, što implicira uvođenje savremenijih i kontinuiranih mera kontrole. Osnovni motiv za investiranje predstavlja očekivani povrat kapitala, kao i dodata vrednost za uloženi novac. Ali sa rastom vrednosti zarade po ulaganju, rastu i rizici (Van Horne, 2001). U takvim okolnostima, integracija sistema forenzičkog računovodstva u procese kontrole morala bi da bude neupitna, kako bi se pomenuti rizici smanjili. Rizici od nastanka prevare, kao i koruptivni rizici, predstavljaju niz radnji, a njihove tehnike se razvijaju iz dana u dan. Najčešći izvori korupcije su mito, zloupotreba službenog položaja, javne nabavke i sajber kriminal (Ijewereme, 2015). Proces integracije sistema forenzičkog računovodstva u procese kontrole veoma je važan radi minimizovanja rizika u svim segmentima poslovanja. Rizik predstavlja potencijalnu mogućnost neočekivanog i

nekontrolisanog gubitka vrednosti u procesu finansiranja, ali i upravljanja kompanijom ili ustanovom usled internih ili eksternih faktora (Arnold, 2002).

1.2. Presek osnovnih teorija i rezultata istraživanja

Cilj svake kompanije u današnje vreme je unarpedenje poslovanja i povećanje profita kroz reorganizaciju i pojednostavljenje procesa, smanjenje troškova i iskorišćavanja resursa itd. (Alkher et al., 2019). Uključivanje društvenih, ekoloških i ekonomskih dimenzija održivosti u različite aspekte ljudskog života i poslovanja daje garanciju za budućnost (Toljaga-Nikolić et al., 2020). Dinamično i turbulentno okruženje u kome današnje profitno orijentisane organizacije posluju, karakteriše prisustvo raznih vrsta ekonomskih pretnji.

Širom sveta raste broj lažnih i sumnjivih finansijskih aktivnosti (PricewaterhouseCoopers, 2022). Shodno tome, preduzeća su u opasnosti od neetičke i nepoštene prakse (Wijerathna & Perera, 2020). Sve veći broj poslovnih skandala širom sveta iznedrilo je potrebu za forenzičkim računovodstvom. Finansijske prevare su se pojavile kao najteža svetska ekonomska pretnja, što je zahtevalo snažniju podršku forenzičkih računovođa i tradicionalnih revizora kod efikasnijeg upravljanja rizikom od prevarnih radnji (Abdullahi & Mansor, 2018; Abdulah & Said, 2018). Učestalost prevare, koja nažalost još uvek raste u mnogim zemljama u razvoju, treba kontrolisati da bi njihove ekonomije napredovale.

Kontrola organizacije je predmet od fundamentalnog značaja za dizajnera sistema računovodstvene kontrole. Ipak, rasprave o računovodstvenoj kontroli obično se odvijaju u pozadini nepotpunih i zastarelih teorija organizacije i pojednostavljenih i autoritarnih koncepata kontrole (Otley & Berry, 1998). Pristup i percepcija profesionalca u sektoru forenzičkog računovodstva i revizije, pored njegovog obrazovanja i veština u ovoj oblasti, veoma su značajni za rezultate kontrole koju on obavlja. Da bi se ispravno pristupilo procesu rada iz predmetne oblasti, neophodno je u finansijskoj proceni predmeta kontrole imati svest o potencijalnoj šteti koja bi nastala radnjama koje su suprotne i praksi i zakonu. Ovome svakako pomažu kvalitetna softverska rešenja i alati, koji dodatno čine posao forenzičkog računovođe efikasnijim. Specifičnost posla finansijskog revizora leži u tome da je počinilac potencijalnog dela uvek korak ispred onog koji kontroliše, i često poseduje mnogo više elemenata kojima će otežati rad revizora (Charles et al., 2010). Ovo znači da revizori konstantno moraju razvijati mehanizme, alate, softverska rešenja i konstantno se usavršavati, kako bi bili u stanju da daju odgovor na stalno pojavljivanje nove prakse u oblasti prevara. Preduslov za bavljenje finansijsko-računovodstvenom forenzikom zahteva specijalizovane veštine, iskustvo i poznavanje novih tehnika.

Problem u praksi predstavlja činjenica da se veliki broj profesionalaca oslanja na tradicionalne metode, pa je čak 77% forenzičkih revizora u kontroli ostalo isključivo na analizi finansijskih izveštaja i primeni tehnike intervjuisanja. Potrebno je imati u vidu da su modeli i metodologija prevarnih radnji dostigli nivo koji nedvosmisleno traži modernije tehnike i metode njihovih otkrivanja.

U procesu kontrole je važno pojedinačno pristupiti problemu, jer svaki predmet kontrole nosi određene specifičnosti, te se ne može na isti način tretirati. Teorija zasnovana na modelu *diamond* prevare – da postoje ozbiljne razlike u pristupu pojedinačnih ispitanika i potencijalnih počinilaca prevare, upućuje na srž prevarne radnje (Abdullah & Said, 2018; Abdullahi & Mansor, 2018).

1.3. Predmet i ciljevi istraživanja

Predmet ovog istraživanja je definisanje konceptualnog okvira za integraciju tehnika forenzičkog računovodstva u sistem upravljačke kontrole. Efekat integracije tehnika forenzičkog računovodstva u sistem upravljačke kontrole biće istražen sa aspekta uticaja na reputaciju organizacija i sprečavanje računovodstvenih zloupotreba i prevara.

Upravljačka kontrola se posmatra kao proces putem kojeg se menadžeri uveravaju da se resursi dobijaju i efikasno koriste u postizanju ciljeva organizacije. Upravljačka kontrola predstavlja most između procesa strateškog planiranja i operativne kontrole. Pristupi proučavanju performansi u sistemima upravljačke kontrole u organizacijama uključivali su ispitivanje ciljeva, strategija, mera, podsticaja i tokova informacija, kao i kontekstualnih pitanja, npr. eksterno okruženje, organizaciona kultura, društvene kontrole i istorija (Otley, 1999). Dizajn sistema upravljačke kontrole mora biti u interakciji s korporativnom strategijom (Emmanuel et al., 1990). Stoga, upravljanje rizikom od zloupotreba i prevarnih radnji ima stratešku dimenziju. Zloupotrebe i prevare mogu stvoriti probleme svakoj kompaniji, mogu se pojaviti u skoro svakom aspektu poslovanja i može ga počinuti bilo koji pojedinac. Uprkos veličini kompanije ili internim zaštitnim merama, ne može se zaobići jednostavna činjenica: nepošteni pojedinci su svuda. Motivisani uverenjem da neće biti uhvaćeni, nepošteni zaposleni mogu pronaći načine da zaobiđu politiku i procedure kompanije (Fishman, 2001).

Interna kontrola, kako je definisano računovodstvom i revizijom, jeste proces za osiguranje ciljeva organizacije po pitanju operativne i opšte efektivnosti, pouzdanog finansijskog izveštavanja i usklađenosti sa zakonima, propisima i politikama. Pored toga, interne kontrole se mogu posmatrati kao mehanizmi, pravila i procedure koje sprovodi kompanija da bi se obezbedio integritet finansijskih i računovodstvenih informacija, ali i da bi se promovisala odgovornost i sprečile prevare. U tom kontekstu se ističe da je procena metoda interne kontrole u poređenju sa efikasnošću smanjenja finansijskih gubitaka važna i dragocena za otkrivanje i prevenciju prevara. Detaljne analize tehnika prevencije prevara, obuka zaposlenih i primena metoda interne kontrole od ključne su važnosti za efikasno upravljanje rizikom od nastanka prevara i zloupotreba. Rano otkrivanje i prevencija prevarnih događaja najefikasniji su metodi za otklanjanje prevare i smanjenje finansijske štete povezane sa njom (Mirinaviciene, 2014). Ključnu ulogu u internim kontrolama, sa fokusom na korporativno upravljanje kompanije, ima interna revizija.

Predviđeno je da se konceptualnim okvirom obuhvati ugradnja tehnika forenzičkog računovodstva u kontrolnu organizacionu strukturu. Razvijanje konceptualnih modela sa specifičnostima za ublažavanje prevara nije široko obuhvaćeno u postojećoj literaturi. *Cilj doktorske disertacije* je da se istraže mogućnosti za definisanje konceptualnog modela integracije tehnika forenzičkog računovodstva u sistem kontrole u organizacijama kako bi se poboljšale performanse organizacija, pored ostalog i u kriznim situacijama. U radu će biti istraženi i modaliteti integracije tehnika forenzičkog računovodstva u sistem kontrole kao alata za borbu protiv zloupotreba i prevarnih radnji u organizacijama, kako u redovnim, tako i u vanrednim situacijama sa krajnjim ciljem – razvijanje konceptualnog modela koji pokazuje odnos između forenzičkog računovodstva, sistema računovodstvene upravljačke kontrole i zloupotreba i prevara koje nastaju u organizacijama u redovnim i kriznim situacijama. Problemom, predmetom i ciljem istraživanja dublje se određuje pravac ovog rada koji se tiče uticaja zloupotreba i prevarnih radnji na kvalitet finansijskih performansi profitno

orijentisanih organizacija, te indirektno na poslovno-finansijsko odlučivanje i nezakonito raspolaganje sredstvima u kriznim situacijama. Biće razmotreni i modeli koji sugeriraju odnos između sistema računovodstvene kontrole, poslovne strategije i performansi kompanija.

Jedan od najvećih izazova s kojima se suočava razvoj svake nacije rezultat je prevara među građanima određene zemlje. Poslovanje je postalo složenije sa nedavnim razvojem informacionih i komunikacionih tehnologija. Ovo je promenilo prirodu prevarnih radnji i zloupotreba. Forenzičko računovodstvo je dospelo u centar pažnje zbog brzog porasta finansijskih prevara i kriminalnih radnji. Kada se kombinuju računovodstvene, revizorske i istražne veštine, rezultat je specijalnost poznata kao "forenzičko računovodstvo". Mogućnosti za forenzičke računovođe brzo rastu. Oni se bave javnom praksom i zapošljavaju ih osiguravajuća društva, banke, policijske ustanove, vladine agencije itd. Zaista, u forenzičkom računovodstvu postoji budućnost kao posebna niša konsaltinga (Bhasin et al., 2007). Štaviše, forenzičko računovodstvo se uvek koristi kao *post mortem* tehnika, odnosno koristi se kada se prevara dogodi. Umesto toga, trebalo bi da se primeni ranije ili da se uključi proaktivnije, što je odlika upravljanja rizikom. Drugo, nedostatak svesti i obrazovanja su značajni razlozi koji ograničavaju upotrebu računovodstvene forenzike. Stoga je od suštinskog značaja da se forenzičko računovodstvo uključi u osnovne studije i postdiplomske kurseve. Štaviše, opsežni moduli podataka treba da budu uključeni u nastavni plan i program škole za forenzičko računovodstvo, jer kvalifikovani forenzički računovođa zahteva poznavanje značajnih podataka.

Forenzičko računovodstvo je primena nauke i tehnologije za otkrivanje lažnih računovodstvenih, finansijskih i poslovnih praksi (Rezaee et al., 2016). Istrage o nezakonitim aktivnostima, uključujući prevaru, kriminal, korupciju, pranje novca, kompjutersku prevaru, konverziju i krađu, primarni su posao forenzičkih računovođa (Huber et al., 2015). Iako se čini da upravljačko računovodstvo/sistemi upravljačke kontrole i forenzičko računovodstvo mogu biti pravi alati za borbu protiv prevara, mali broj istraživanja ne obraća pažnju na integraciju oba sistema kao alata za borbu protiv sajber prevara. Nije sasvim jasno da li takva integracija može pomoći isplativosti i promovisati ugled organizacija u redovnim i kriznim situacijama. Kontrola protiv prevara može smanjiti verovatnoću i potencijalni uticaj prevare; nijedan entitet nije imun na ovu pretnju. Ovo dalje implicira da se prevara ne može potpuno eliminisati, već samo smanjiti.

Prevara i korupcija se nalaze u svim tipovima organizacija, uključujući vladine, neprofitne i privatne organizacije, i to zbog nedostatka zdravih korporativnih i etičkih uloga. Istraživači uporno pokušavaju da pronađu pouzdane indikatore prevare (Beasley, 1996), a neki rade na izgradnji modela za predviđanje prevara (Spathis, 2002) kako bi pomogli revizorima u njihovom otkrivanju. Poslednjih godina, tema upravljanja rizikom i internim kontrolama, koja je popularna u industrijama i privatnom sektoru, ogleda se u organizacijama javnog sektora. Naravno, radi se o poboljšanju sistema kontrole rizika od zloupotreba i prevara. U promenljivom ekonomskom okruženju, organizacije javnog sektora sve više teže da kontrolišu rizike povezane sa zloupotrebama i prevarama (Işik & Koç, 2021).

Finansijska bezbednost države je komponenta njene nacionalne bezbednosti. Finansijska sigurnost je sposobnost države da na adekvatan i neposredan način reaguje na interne i eksterne finansijske uticaje u mirnodopskim i vanrednim situacijama, posebno u kontekstu hibridnog rata, a komponente finansijske sigurnosti države su bankarska, dužnička, budžetska, valutna i monetarna sigurnost. Korupcija, finansijski i privredni kriminal, hibridni rat, fiskalna decentralizacija i nepostojanje strategije za zaštitu finansijskih i ekonomskih interesa države predstavljaju pretnju finansijskoj bezbednosti država u sadašnjim uslovima

(Reznik et al., 2020). Istovremeno, pravilna zaštita finansijske sigurnosti države od internih i eksternih pretnji moguća je jedino u slučaju kvalitetnog upravljanja finansijskom i ekonomskom sferom. Pre svega, to je identifikacija pretnji finansijskoj bezbednosti države, uz obavljanje finansijske kontrole i suzbijanje finansijskog i privrednog kriminala, što je zadatak organa za sprovođenje zakona, ali je važna i snažna podrška računovodstvene profesije, finansijskih i računovodstvenih forenzičara. Tradicionalne vrste privrednog kriminala su: (1) zloupotreba imovine; (2) mito i korupcija; (3) javne nabavke, računovodstvene prevare itd.

Nacionalni sistem vrednosti u velikoj meri umanjuje stepen u kojem etika – ilustrujući iz perspektive računovođe – minimizuje prevaru. Shodno tome, potrebno je razviti model kontrole prevara koji naglašava faktor nacionalnog sistema vrednosti u upravljanju prevarama. Obrazac ponašanja i filozofija ljudi zasnovana na etičkim razmatranjima treba da odražavaju poštenje, integritet i vrednost znanja. Ovo će povećati produktivnost i dobro korporativno upravljanje. Na ovaj način će se smanjiti prevara.

Mnoge krize i pojave slične krizama utiču na međunarodne poslove koji nisu često povezani sa uobičajenim poslovanjem. Upravljanje krizom omogućava kompaniji da odgovori na krizu na metodičan i uredan način. Mnoge krize se mogu izbeći – ili u najmanju ruku uspešnije rešavati – ako se rano otkriju. Pravi izazov nije samo prepoznavanje kriza, već njihovo prepoznavanje na vreme i sa voljom da se suoči s problemima koje oni predstavljaju (Darling, 1994). Ekonomski uticaj vladinih politika zaključavanja i socijalnog distanciranja za vreme epidemije virusa COVID-19 bio je katastrofalan za industriju. Takav događaj je ukazao na tesne međusobne odnose između funkcionisanja privrede i efikasnog upravljanja u kriznim situacijama (Alfonso & Suzanne, 2008; Beqiri, 2014; Csath, 2020; Pedersen, Ritter & Di Benedetto, 2020; Sheth, 2020; Shikulskaya & Esmagambetov, 2017; Taneja, Pryor, Sewell & Recuero, 2014).

Crumbley et al. (2013) su identifikovali neke od najznačajnijih oblasti forenzičkog računovodstva koje uključuju prevare (odvracanje, prevencija i istraga) i usluge podrške u sudskim sporovima (ekonomske i komercijalne štete, procena vrednosti poslovanja, bankrot, kršenje ugovora, sporovi između akcionara/članova, sporovi kod merdžera i akvizicija), između ostalog. Metode istraživanja mogu biti kvantitativne (uključujući arhivske, anketne, bihejvioralne i predviđanje) i kvalitativne (između ostalog i intervjuje, istorijske i studije slučaja/instrukcije).

Sve veći broj slučajeva različitih oblika korporativnih finansijskih skandala podvukao je važnost forenzičkog računovodstva, jer ono pruža niz alata za istraživanje korporativnih prevara koji mogu sprečiti incidente korporativne prevare ili barem smanjiti rizik od prevare (Akinbovale et al., 2020). Osim toga, forenzičko računovodstvo je važno, jer smanjuje individualni rizik od prevare. Pojedinačna prevara se smatra jednim od najčešćih oblika prevare, jer se može izvršiti po principu jedan na jedan (Honigsberg, 2020). Kako se povećava opasnost od prevare i finansijskih malverzacija, istraživači predlažu da se više pažnje posveti forenzičkom računovodstvu (Honigsberg, 2020). Forenzičko računovodstvo uključuje borbu protiv korupcije i kriminala, koji su jednako štetni za društva kao i drugi oblici finansijskih malverzacija (Ozili, 2020a; Ozili, 2020b; Peltier-Rivest & Pacini, 2019; Ramos et al.).

Nekoliko istraživača ističe relevantnu ulogu interne revizije u sprečavanju prevara (Chen, Cumming, Hou & Lee, 2013). Kompanije sa internom revizijom češće otkrivaju prevare. Potonji mogu nezavisno proceniti prevaru, rizike i mere protiv prevara koje izvršni

odbor treba da primeni (Petrascu & Tieanu, 2014). Takođe, rezultati Zeng, Iang i Shi (2020) otkrivaju da je interna revizija u značajnoj negativnoj korelaciji s pojavom korporativnih prevara.

Osnaživanje internih kontrola od strane menadžmenta odavno je prepoznato kao glavna prepreka naporima za sprečavanje prevara. Dok princip finansijske prevare ostaje isti, nove metode i sredstva su razvijeni kao rezultat napredne tehnologije. Zbog velikih finansijskih skandala koji su zabeleženi kroz istoriju, potreba za „forenzičkim računovodstvom” dramatično je porasla u poslovnoj sferi. Pandemija virusa COVID-19 stvara nekoliko izazova i za vlade i za profitno orijentisane organizacije u ublažavanju korporativnih prevara, korupcije, bankrota, pranja novca, sajber kriminala i slično. Uticaj takvih nezakonitih praksi pogađa finansijsko izveštavanje i na kraju dovodi do pogrešnih odluka (Al Shehab, 2022).

Iako forenzičko računovodstvo raste i dobija primetnu pažnju, ono se istovremeno suočava sa mnogim preprekama koje ograničavaju njegovu efikasnost, a one se uglavnom odnose na regulisanje forenzičkog računovodstva kao profesije. Pravni status forenzičkog računovodstva drugačiji je u različitim kontekstima. Nastojanja da se unaprede forenzičko računovodstveno obrazovanje i struka, povezana su sa različitim nivoima podrške i neuspeha (Arslan, 2020; Honigsberg, 2020).

1.4. Hipoteze istraživanja

Analizom referentne akademske literature i definisanog predmeta i cilja rada postavljena je jedna opšta i pet posebnih hipoteza.

H0: Integracija forenzičkog računovodstva i sistema kontrole obezbeđuje koristi za efikasno upravljanje rizikom od zloupotreba i prevara, što ima pozitivan uticaj na performanse organizacija.

Posebne pojedinačne hipoteze

H1: Primena tehnika forenzičkog računovodstva u internoj kontroli dovodi do efikasnijeg upravljanja resursima.

H2: Očekuje se da će postojanje interne revizije smanjiti rizik od prevare.

H3: Tehnike forenzičkog računovodstva trebalo bi da se proaktivnije uključe u proces upravljanja rizikom od zloupotreba i prevara.

H4: Tehnike forenzičkog računovodstva mogu biti korisne u sprečavanju i identifikovanju zloupotreba i prevara u vanrednim okolnostima.

H5: Jačanje interne kontrole u organizacijama može smanjiti verovatnoću nastanka i potencijalni uticaj zloupotreba i prevara.

1.5. Naučne metode istraživanja

Za prikupljanje podataka radi testiranja definisanih hipoteza, na osnovu kojih će se sagledati relevantni zaključci, korišćene su sledeće metode:

- Prikupljanje podataka (koji pripadaju korpusu empirijskih metoda) na osnovu literature o potencijalu forenzičkog računovodstva za unapređenje sistema upravljačke kontrole koji će obuhvatati naučne radove, studije, priručnike, udžbenike i stručne publikacije izdate u zemlji i inostranstvu.
- Analiza (iz korpusa empirijskih metoda) kroz:
 - Obradu sadržaja i strukture kojom se analizira potencijal tehnika forenzičkog računovodstva u identifikovanju zloupotreba i prevara.
 - Funkcionalnu analizu kojom se utvrđuje odnos između elemenata strategije integracije tehnika forenzičkog računovodstva u sistem upravljačke kontrole.
 - Komparativnu analizu kojom se uporedno prikazuju postojeći pristupi i konceptualni modeli integracije forenzičkog računovodstva u sistem upravljačke kontrole, njihove karakteristike i funkcionalnosti.
- Sinteza (koja pripada korpusu posebnih naučnih metoda) postojećih konceptualnih modela i predlog sopstvenog konceptualnog modela integracije forenzičkog računovodstva sa sistemom upravljačke kontrole, kao i kroz sintezu elemenata postojećih rešenja.

Sprovedeno je empirijsko istraživanje u Republici Srbiji na uzorku od 101 ispitanika, kako bi se došlo do saznanja u kojoj meri računovođe, interni revizori i sertifikovani istražitelji prevara koriste različite tehnike prevencije i otkrivanja prevara, kao i njihove percepcije o efikasnosti tih tehnika.

1.6. Struktura disertacije

U uvodnom delu rada su izložena razmatranja koja se odnose na problematiku integracije tehnika forenzičkog računovodstva u sistem kontrole. Predstavljani su predmet i cilj istraživanja, polazne hipoteze i objašnjena je metodologija izrade pristupnog rada. Prvim delom rada obuhvaćen je pregled dosadašnjih istraživanja, naučnih saznanja i konceptualnih modela vezanih za integraciju tehnika forenzičkog računovodstva u sistem upravljačke kontrole. Analizirane su metode za otkrivanje zloupotreba i prevara koje za posledicu imaju finansijsku štetu.

U drugom poglavlju je teorijski prikazan sistem kontrole kao podsistem menadžmenta u funkciji poboljšanja upravljanja resursima organizacija. Ukazano je na ulogu i značaj kontrole za efikasno upravljanje resursima u organizacijama, i na uticaj zloupotreba i prevara na performanse preduzeća. Navedene su središnje tačke u identifikovanju ključnih indikatora za unapređenje upravljanja resursima u organizacijama. Ovo poglavlje se na kraju bavi značajem uvođenja sistema ranog upozorenja u funkciji povećanja efikasnosti upravljačkih kontrola.

Razvoj forenzičkog računovodstva kao profesije i njegova društvena uloga predmet je trećeg poglavlja. Na početku je ukazano na definisanje forenzičkog računovodstva prema užem i širem pristupu, potom je predstavljen status forenzičkog računovodstva u različitim

kontekstima. Nakon toga, analiziran je uticaj zloupotreba i prevara na performanse preduzeća. Na kraju ovog poglavlja je ukazano na relevantnost forenzičkog računovodstva za društvene vrednosti.

Četvrto poglavlje se odnosi na interne kontrole u prevenciji zloupotreba i prevara, i izveštavanje. U okviru ovog poglavlja, ukazano je na važnu ulogu koju ima menadžment u obezbeđivanju kvaliteta i integriteta finansijskog izveštavanja. Skrenuta je pažnja na internu kontrolu kao posebno značajan alat u prevenciji zloupotreba i prevara. Navedene su slabosti interne kontrole u kontekstu prevarnog finansijskog izveštavanja. Obraden je i uticaj integracije tehnika forenzičkog računovodstva i sistema upravljačke kontrole na reputaciju organizacija. Pritom je posvećena pažnja forenzičkom izveštavanju zasnovanom na računovodstvenim informacijama za efikasnije upravljanje resursima organizacija.

Peto poglavlje je posvećeno razvoju tehnika forenzičkog računovodstva, njihovoj primeni i mogućim ograničenjima. Evaluiran je doprinos tehnika forenzičkog računovodstva u identifikovanju zloupotreba i prevarnih radnji, njihovoj prevenciji. Takođe je ukazano na primenu savremenih tehnika u oblasti identifikovanja zloupotreba i prevarnih radnji. Analizirane su moguće veze između nastanka prevarnih radnji i zloupotreba, s jedne strane, i mogućnosti nastanka bankrotstva, s druge strane.

Šesto poglavlje se odnosi na specifičnosti kriznih situacija za integrisanje forenzičkog računovodstva u sistem kontrole. Upravljanje rizikom od prevarnih radnji u vanrednim situacijama je obrađeno na početku, nakon čega je objašnjen analitički okvir kriznih situacija od značaja za forenzičko računovodstvo: fenomenološke i etiološke dimenzije. Klasifikacija kriznih situacija, specifičnosti kulturoloških okvira za integraciju tehnika forenzičkog računovodstva u sistem kontrole u kriznim situacijama i adaptacija forenzičkog računovodstva na kompleksnost kriznih situacija, sa osvrtom na integrisano upravljanje u kriznim situacijama, predmet su obuhvatanja u ovom poglavlju. Pažnja je posvećena i razmatranju uticaja prakse interne kontrole na performanse menadžmenta u kriznim situacijama, a ukazano je i na specifičnosti upravljanja rizikom od prevarnih nabavki u javnom sektoru i prevarne radnje u vanrednim okolnostima. U ovom poglavlju su postavljene moguće strategije integracije tehnika forenzičkog računovodstva u sistem upravljačke kontrole. Sprovedena je evaluacija uticaja integracije tehnika forenzičkog računovodstva u sistem upravljačke kontrole na poboljšanje performansi organizacija. Ukazano je na kritične tačke u ovom procesu.

Sedmo poglavlje je posvećeno empirijskom istraživanju. Predstavljeni su i detaljno analizirani rezultati do kojih se došlo teorijskom analizom i empirijskim istraživanjem, a koji ukazuju na opravdanost postavljenih hipoteza istraživanja.

U zaključnim razmatranjima ukazano je na ključne nalaze i implikacije disertacije. Definisan je novi pristup za unapređenje procesa upravljačke kontrole sa fokusom na upravljanje rizikom od nastanka prevara. Ukazano je na mogućnosti primene rezultata istraživanja, odnosno predloženog novog pristupa u praksi, moguća ograničenja istraživanja, i date su preporuke za buduća istraživanja.

Na kraju doktorske disertacije dat je spisak korišćene literature, biografija, spisak objavljenih radova i prilog.

2. SISTEM KONTROLE KAO PODSISTEM MENADŽMENTA U FUNKCIJI POBOLJŠANJA UPRAVLJANJA RESURSIMA ORGANIZACIJA

Karakteristike funkcionisanja okruženja i razvoja organizacije, odnosno sve veće složenosti (prisustvo niza faktora internog i eksternog okruženja koji utiču na aktivnost organizacija), dinamičnost (faktori koji značajno utiču na organizaciju, brzo se menjaju i međusobno su povezani) i neizvesnost (kao posledica dve prethodne karakteristike), kao i kvalitativne promene u društvu, zahtevaju nove pristupe, sisteme, tehnologije i prakse upravljanja (Mullakhmetov, 2015). Shodno tome, struktura upravljanja i procesi upravljanja u celini, kao i pojedinačni podsistemi upravljanja i njihove karakteristike treba da se promene, kako bi novi koncept kontrole u savremenim uslovima mogao poslužiti kao osnova za kreiranje i održavanje efektivnog sistema upravljačke kontrole u organizacijama. Upravljanje resursima organizacija je u središtu pažnje kada se razmatra strategija održivog poslovanja. Kontrola se sagledava kao jedan od podsistema i osnovne funkcije menadžmenta. Efikasan sistem kontrole organizacije može biti velika konkurentska prednost za jednu organizaciju. To je nematerijalna imovina. Neefikasan sistem kontrole može biti glavna konkurentska slabost, pa čak može onemogućiti organizaciji da raste ili čak i da preživi (Flamholtz, 1996).

Važnost interne kontrole u organizacijama bila je tačka slaganja mnogih autora koji su proučavali ovu temu od njenog nastanka. Od menadžera se očekuje da podrže sprovođenje takvih kontrola koje omogućavaju zaštitu organizacije. Unapređenje kontrola bi trebalo da bude u središtu pažnje menadžmenta koji želi da obezbedi dugoročno održivo poslovanje organizacije. Prevara kao problem koji postoji unutar organizacije mora biti sprečena što je moguće ranije.

2.1. Uloga i značaj kontrole za efikasno upravljanje resursima u organizacijama

Organizacijama je potrebna kontrola jer se one sastoje od ljudi sa različitim interesovanjima, zadacima i perspektivama. Njihovi naponi zahtevaju koordinaciju i usmeravanje, što zauzvrat stvara potrebu za kontrolom u funkciji efikasnog upravljanja resursima u organizacijama. Što je veći broj ljudi u organizaciji, veća je potreba za nekim oblikom organizacionog kontrolnog mehanizma. U vremenima ekonomske i finansijske krize, obezbeđivanje efikasne interne kontrole jedan je od važnijih prioriteta menadžmenta. Računovodstveni sistem je komponenta mernog sistema sveukupnog sistema kontrole. Podsistem merenja igra vitalnu ulogu u funkcionisanju celokupnog jezgra kontrolnog sistema. Računovodstvo je sistem dizajniran da meri, agregira i prenosi finansijske podatke za razne menadžerske svrhe. U većini organizacija računovodstveni sistem je "core" deo celokupnog sistema upravljanja zbog svoje sposobnosti merenja i potrebe za merama za olakšavanje kontrole. „Sistem računovodstvene kontrole” se može razumeti kao skup računovodstvenih mehanizama (i tehnika i procesa) dizajniranih da povećaju verovatnoću da će se ljudi ponašati na način koji vodi efikasnijem postizanju ciljeva organizacije.

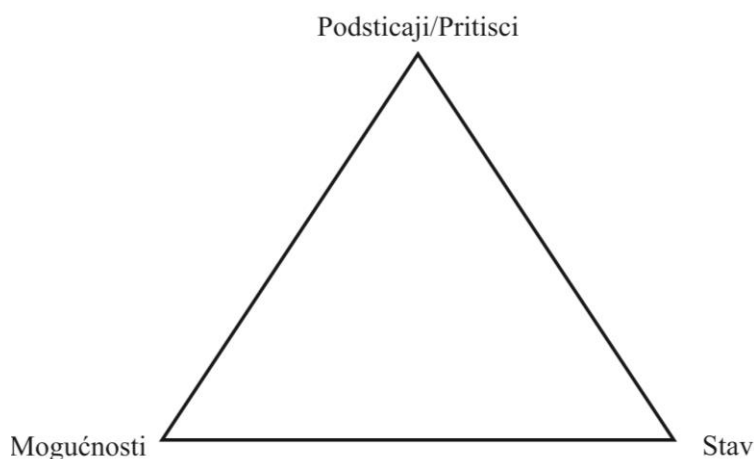
Računovodstveni sistem ima istu krajnju svrhu kao celokupni sistem kontrole organizacije, ali koristi različite metode.

Prevarno finansijsko izveštavanje generalno zahteva dosluh (saradnju) između više pojedinaca (npr. izvršni direktor, finansijski direktor, kontrolor i računovođe), te dolazi do toga da se u dogovoru sa menadžmentom nadjačavaju (zaobilaze) kontrole. Dogovor, po svojoj prirodi, pogađa srce mnogih sistema računovodstvene kontrole (npr. podela dužnosti ili nezavisni nadzorni pregled).

Izvršni direktor i finansijski direktor mogu imati značajan kapital u kompaniji, koji povezuje njihovo lično bogatstvo sa vrednošću akcija kompanije. Stoga, vrhovni menadžment može imati značajan podsticaj da obelodanjuje prevarne finansijske izveštaje kako bi manipulirali cenom akcija. Menadžment može, zauzvrat, da izvrši ogroman pritisak na osoblje da vrši lažne unose u dnevnik (tj. prinuda). Takvi unosi se potencijalno mogu uneti i prikriti (tj. sakriti) kroz priliku stvorenu sposobnošću menadžmenta da nadjača kontrole (Trompeter et al., 2013).

2.2. Uticaj zloupotreba i prevara na performanse preduzeća

David (2005) navodi da prevara nije mogućnost, već je verovatnoća. On takođe objašnjava da se prevara može bolje sprečiti ako odluke donosi grupa, a ne pojedinac. Međutim, drugačije je ako grupa ima isti interes na umu, jer se tada prevara ne može sprečiti. Nasuprot tome, grupa je pod uticajem dominantnog donosioca odluka koji na kraju odlučuje o svemu. Svako je podložan činjenju prevare, imajući u vidu sredstva, motiv i priliku. Postoje tri osnovna parametra koja čine model prevare, što se tiče prevare u finansijskim izveštajima ili pronevere imovine od strane zaposlenih u organizaciji, a to su: (1) pritisak zaposlenih, (2) mogućnost da se izvrši prevara i (3) integritet zaposlenih (Wells, 1997). Ovaj model prevare ima svoje korene u istraživanju poznatog kriminologa Donalda Kresija (*Donald Cressey*).

Slika 1. Trougao prevare

Izvor: Golden, T. W., Skalak, S. L., Clayton, M. M. (2011), A Guide to Forensic Accounting investigation, New Jersey: JohnWiley & Sons (p. 132).

Prema trouglu prevare (slika 1), kao što je već navedeno, postoje tri uslova koja su obično prisutna kada dođe do prevare: Podsticaj ili pritisak, mogućnost i racionalizacija i stav. Prva dva dela trougla, podsticaj i prilika, obično su vidljivi. Treći uslov, racionalizaciju, obično je najteže identifikovati od ova tri, te je stoga bitno da revizori moraju uvek da budu oprezni u pogledu mogućnosti prevare. Informisanije razumevanje psihologije prevaranta obično čini boljeg revizora. Pošto se revizori fokusiraju na broj ljudi sa kojima se susreću tokom revizije, verovatno bi se složili da bi veliki broj tih ljudi bez sumnje imao prilike da počinu prevaru. Koliko drugih takođe ima neotkriveni podsticaj i sposobnost da racionalizuju koji su očigledno deo trougla prevare? Ne postoji lak način da se ovo proceni. U dizajnu kontrola za sprečavanje finansijskog kriminala i u obavljanju revizijskih procedura, važno je imati na umu izraz: „Brave na vratima sprečavaju poštene ljude.” Kontrole za odvratanje od prevara i otkrivanje su dizajnirane, teoretski, da zaustave sve ostale, ali neće, jer je nerealan očekivati kontrole koje mogu biti dizajnirane da zaustave sve. Među sredstvima za prevenciju prevara su efikasna obuka i edukacija o važnosti etičkog ponašanja, provere prošlosti svih zaposlenih, redovne revizije prevara od strane istražitelja - forenzičkih računovođa i jak sistem interne kontrole. SAS 99 (*Statement on Auditing Standards No. 99: Consideration of Fraud*) razmatra faktore rizika od prevare u kontekstu trougla prevare i predlaže razmatranje sledećih atributa rizika: vrsta rizika koji može biti prisutan tj. lažno finansijsko izveštavanje, pronevera imovine i/ili korupcija, značaj rizika tj. da li bi mogao da dovede do materijalno značajnih grešaka i verovatnoća rizika, i sveobuhvatnost rizika tj. da li se odnosi na finansijske izveštaje kao celine ili na određene račune, transakcije ili tvrdnje. SAS 99 ne samo da zahteva od revizora da budu u razumnoj meri sigurni da finansijski izveštaji ne sadrže materijalno značajne pogrešne iskaze, bilo da su nastale usled greške ili prevare, već im daje fokusirane i razjašnjene smernice o ispunjavanju svojih obaveza za otkrivanje prevare. Prevara je širok pravni koncept i revizori ne donose pravne odluke o tome da li je do prevare došlo. Umesto toga, revizorov interes se posebno odnosi na radnje koje rezultiraju materijalno značajnim pogrešnim prikazivanjem u finansijskim izveštajima. Primarni faktor koji razlikuje prevaru od greške jeste da li je osnovna radnja koja rezultira pogrešnim prikazivanjem u finansijskim izveštajima namerna ili nenamerna.

Uprkos pažnji i naporima regulatora, investitora i drugih povezanih lica da spreče, otkriju i suzbiju prevare, slučajevi i posledice prevara se povećavaju iz godine u godinu širom sveta. Prevara je koštala preduzeća ogromnih gubitaka i dovela do kolapsa velikih kompanija kao što su *Enron* i *WorldCom*. U većini slučajeva, prevaru su izvršili interno rukovodstvo ili zaposleni (Phua et al., 2010). Upravljanje zaradom se odnosi na upotrebu diskrecionog prava menadžera da bi se narušio finansijski učinak firme i na taj način doveo u zabludu zainteresovane strane. Upravljanje zaradom je skupo za društvo jer smanjuje informativnost zarada, a na taj način narušava efikasnost tržišta kapitala (Pan et al., 2022). Kako ističu Marai i Pavlović, ključno pitanje u oblasti računovodstva jeste do koje mere je menadžmentu dozvoljeno da upravlja prijavljenim (obelodanjenim) zaradama, kao i stepen kada ono postaje finansijska prevara.

Potreba za forenzičkim računovodstvom nastala je zbog neuspeha sistema revizije u organizaciji (kako interne, tako i eksterne revizije) da utvrdi određene greške u sistemu upravljanja (John, 2010). Visok rizik predstavlja nedovoljna svest kompanije o rizicima u slučaju nedostatka kontrole i ignorisanju neophodnosti integracije forenzičkog računovodstva u poslovanje. Revizorska kuća iz grupe *big five*, Arthur Anderson, pomogla je kompaniji *Enron* da otkrije računovodstvene prevare. Uzrok problema je zapravo ležao u tome da je u potrazi za ogromnim profitom, kompanija umanjila nivo kontrola, a epilog su bili gubici i loše finansijske procene, usled otkrića prevarnih radnji tokom tog perioda. Takođe, bitan

faktor je sve veći broj prevara koje su počinili najviši rukovodioci kompanija, odnosno oni kojima je kompanija bila poverena na upravljanje (Zahra, 2005). U istragama se ne sme zanemariti mogućnost da top menadžeri uskraćuju informacije ili daju obmanjujuće informacije, a sve u cilju novčane koristi, što predstavlja najviši stepen neetičkog postupanja i zloupotrebe, kao i pitanje koje u budućnosti mora biti predmet revizije i forenzičke istrage (Daboub, 1995).

2.3. Identifikovanje ključnih indikatora za unapređenje upravljanja resursima u organizacijama

Računovodstvene prevare mogu biti posledica učešća zaposlenih na višem, srednjem i nižem nivou, što može biti uzrokovano učešćem vlasnika kompanije. Lakše je obuzdati prevare zaposlenih, ali kada se najviši menadžment uključi u računovodstvene prevare, situacija postaje mnogo kompleksnija. Dok eksterni revizor ima ograničeno vreme da se posveti reviziji, i ne može detaljno da pokrije ceo spektar računovodstvenog procesa, internom revizoru može biti teško da iznese na površinu prevare počinjene zbog njegovog takozvanog statusa izdržavanog lica, uprkos tome što obavlja redovne provere na računima organizacije tokom cele godine. Dakle, važno je da se obezbedi nezavisnost internog revizora, a to se može postići uključivanjem različitih zainteresovanih strana u proces imenovanja i izveštavanjem o odnosu internog revizora sa agencijom za imenovanje.

2.4. Upravljačke kontrole i sistem ranog upozorenja

Mnogi istraživači su radili na analiziranju uloge internog revizora u otkrivanju i sprečavanju računovodstvene prevare, posebno u segmentu uloge upravljačke kontrole u tom procesu i implementacije sistema ranog upozorenja. Procesi upravljanja rizikom su preventivne strategije koje je postavilo rukovodstvo da bi se ublažio efekat prevare, dok su kontrolne aktivnosti politike i procedure upravljanja usmerene na otkrivanje slučajeva prevare i povezanih rizika (Akinbowale, 2020) kako bi se nivo prevare sveo na najmanju moguću meru.

Uočeno je da investitori očekuju mnogo od revizora, što se tiče otkrivanja i sprečavanja računovodstvenih prevara, ali postoji veliki jaz između očekivanja investitora i stvarnog učinka revizora. Različiti instituti i računovodstvena tela su predložili smernice i standarde o internoj reviziji koja bi internom revizoru bila korisna da efikasno obavlja svoje dužnosti u procesu otkrivanja i sprečavanja računovodstvenih prevara (IIA i ICAI). Sistem ranog upozorenja, kao značajan segment upravljačke kontrole, trebalo bi da se bazira na redizajniranoj ulozi revizije.

Dubina i obuhvat revizorskog rada od strane eksternog revizora ne mogu se poistovetiti sa obimom i pokrivenošću revizorskog rada od strane internog revizora iz sledećih razloga:

- Raspoloživo vreme kod internog revizora je tokom cele godine, u poređenju sa eksternim revizorom koji ima ograničeno vreme zbog svog fokusa i nadoknade.
- Obim rada internog revizora je mnogo veći od dela eksternog revizora.

- Interni revizor je mnogo bolje upućen u organizacionu postavku, njeno okruženje, njen sistem i procedure, uključujući sisteme interne kontrole, u poređenju sa eksternim revizorom.
- Interni revizor može ostati u stalnom kontaktu s promenama koje se odnose na sistem interne kontrole i poslovni model, dostupnosti zaposlenih raznim resursima organizacije i mogućnosti otuđenja poslovne imovine.
- Pošto interni revizor ostaje u stalnom kontaktu sa različitim aspektima organizacije tokom godine i kasnije, njegovo znanje o organizacionim poslovima i finansijskom izveštavanju je daleko superiornije i dublje, i možda je u boljoj poziciju da razume i otkrije prevaru u finansijskim izveštajima.

3. RAZVOJ FORENZIČKOG RAČUNOVODSTVA KAO PROFESIJE I NJEGOVA DRUŠTVENA ULOGA

Savremeno organizovane korporativne prevare su sofisticirane, a menadžeri i preduzetnici ih dobro koriste, u nekoj meri i političari. Postoji potreba da se odgovori na ovu promenljivu pretnju od nastanka zloupotreba i prevara, tako da su veštine netradicionalnih istražitelja, poput računovođa i pravnih stručnjaka, potrebne da se uspe u borbi protiv korporativnih bolesti, što je iniciralo poziv za forenzičkog računovođu. Potreba za forenzičkim računovođom nastala je, pored ostalog, i zbog neuspeha sistema revizije u organizaciji, jer organizaciona interna i eksterna revizija nije uspeła da igra značajniju ulogu kada su u pitanju izvesne greške u sistemu upravljanja.

Intenzivan ekonomski pritisak sa kojim se suočava sve više kompanija utiče na to da su zaposleni pod pritiskom da održavaju i podržavaju projektovani nivo performansi, primoravajući mnoge od njih da počine korupciju. Šta god da je obrazloženje, sve više forenzičkih računovođa je pozvano da pažljivo pretražuju dokumente, otkrivaju nove informacije i pomoć u sastavljanju neregularnih delova finansijske slagalice kompanije za rešavanje kompleksnih problema, jer rizik od distorzije finansijskih izveštaja raste.

Okoye & Gbegi (2013) su sproveli istraživanje kako bi utvrdili uticaj procena forenzičkih računovođa na upravljanje postupcima otkrivanja prevara. Takođe su utvrdili da su forenzičke računovođe efikasnije u upravljanju identifikovanjem prevara nego revizori, kada je rizik od prevare veoma visok. Enyi (2009) je naveo da bi sve tipično zakonske revizije trebalo da sadrže neke elemente forenzičke istrage, jer se na taj način lakše prepoznaju prevare. Međutim, da bi se ovo realizovalo, potrebno je da revizori razumeju metode forenzičkog računovodstva.

Stručne usluge koje forenzičke računovođe pružaju su raznovrsne, veoma kompleksne i zahtevaju različite vrste ekspertize. Usluge forenzičkog računovodstva su identifikovane kao najefikasnije metode za otkrivanje i prevenciju prevara (Kranacher, 2006). U novom ekonomskom scenariju, forenzičko računovodstvo je suštinska informacija o činjenicama u vezi sa tom finansijskom prevaram.

Suštinski deo uloge forenzičkog računovođe u otkrivanju prevare može se kategorisati u četiri grupe:

- (1) računovodstvo;
- (2) revizija;
- (3) istraga o prevari;
- (4) podrška sudskim sporovima (Kaur et al., 2022; Okoye & Mbanugo, 2020).

Prema Power (2013), iako postoji razlika između prevare, i rizika povezanih sa prevaram, termini „prevara” i „rizik od prevare” koriste se naizmenično. Međutim, prevara je uvek povezana sa nekim oblikom verovatnoće. Ona je delo interakcije ne samo zato što zahteva i prevaranta i prevarenog, već zato što njena efikasnost zavisi od prirode odnosa između dve stranke. Na primer, veća je verovatnoća da će pokušaji prevare uspeti kada žrtve znaju (ili znaju za) počinioca.

Prevara je posebno interesantna za sociologe jer otkriva višestruke aspekte, i pozitivne i negativne. U današnjem poslovnom okruženju, prevara je glavni uzrok organizacionog

neuspeha, što dovodi do narušavanja reputacije i može dovesti do zatvaranja organizacija. Forenzičke računovođe sa odgovarajućim veštinama, znanjem i načinom razmišljanja mogu da obavljaju proaktivne zadatke u cilju ublažavanja rizika od prevare i mogu da uoče crvenu zastavu čak i pre pojave prevarnih transakcija ili događaja.

Širenje namerno obmanjujućih izveštaja analitičara, zajedno sa drugim oblicima finansijske prevare, smatra se sveprisutnim u finansijskoj industriji (Galbraith 2004). Organizacije i institucije nisu samo konteksti u kojima se prevara dešava, konteksti mogu biti i namenski napravljeni za vršenje prevare, što je prvi obrazac za finansijske prevare. Drugi obrazac u finansijskim prevarama koji je ostao dosledan od samog početka do današnjih dana je ambivalentna uloga vladine institucije. Entiteti zaduženi za čuvanje i kažnjavanje prevare su umešani u njeno stvaranje.

Tenzija između vlada kao generatora prevara i boraca protiv prevara, razvila se u oblasti ošfor bankarstva. Na primer, mnogi poznati finansijski centri, kao što su Džersi (*Yersey*) i Kajmanska ostrva (*Cayman Islands*), prvobitno su ušli u bankarski posao po nalogu i u korist određenih vlada (Hampton & Christensen 2002), da bi kasnije mnogi od ovih ošfor finansijskih centara bili pod istragom istih vlada koje su sponzorisale njihov razvoj, zbog optužbi da su utočište za utaju poreza, pranje novca i drugih oblika finansijskih prevara.

Rastu značaja forenzičkog računovodstva i afirmaciji profesije forenzičkog računovođe doprinelo je to što (1) interna revizija i komitet za internu reviziju kao ključne tačke funkcije upravljanja nisu mogli da osvetle različite činjenice i druge skrivene aspekte korporativne prevare i (2) interni revizori sigurno mogu otkriti šta se dešava, ali teško da su u poziciji da se u adekvatnom roku pokrene odgovarajuća akcija.

Iz potrebe za uslugama forenzičkih računovođa proizilaze kvalitet i veština za obavljanje poslova, kao i njegove dužnosti. Forenzički računovođa zahteva visok nivo kompetencije. Potrebno je da forenzički računovođa bude temeljno obučen, uz to mora dokazati svoju kompetenciju polaganjem svih relevantnih ispita da bi postao član nekog priznatog računovodstvenog tela.

3.1. Definisane forenzičkog računovodstva prema užem i širem pristupu

Forenzičko računovodstvo je višedimenzionalno polje delatnosti koje obuhvata različite vrste profesionalnih usluga (Abdul-Baki, 2019; Crumbley, 2019). Ono predstavlja poseban oblik profesionalne ekspertize, a ima sopstvene modele i metodologije istražnih postupaka. Prema AICPA, „Forenzičko računovodstvo je primena računovodstvenih principa, teorija i disciplina prema činjenicama ili hipotezama koje se odnose na pitanja u pravnom sporu i obuhvata svaku granu računovodstvenih znanja.” U literaturi o računovodstvenoj forenzici, među istraživačima ne postoji saglasnost o „preciznoj definiciji” forenzičkog računovodstva (Sahdan et al., 2020). Različiti istraživači usvojili su užu i širu pristup u definisanju forenzičkog računovodstva. Uža pristup ukazuje na pravnu i kontradiktornu ulogu forenzičkog računovodstva. Bologna & Lindquist (1995) su među prvim autorima koji su definisali forenzičko računovodstvo zasnovano na užem pristupu: „forenzičko računovodstvo definisali su kao primenu finansijske i istražne veštine za rešavanje pravnih problema.” Profesionalna tela usvajaju „širi pristup” u definisanju forenzičkog računovodstva. Na osnovu

prethodnih definicija forenzičkog računovodstva, obim forenzičkog računovodstva obuhvata pravne, *adversarial*, istražne i analitičke uloge. Pravna uloga forenzičkih računovođa obuhvata sudske i vansudske uloge, jer forenzički računovođa može biti veštak, konsultant, arbitar ili posrednik (Curtis, 2008). U pogledu istražne uloge, forenzičke računovođe se mogu baviti uslugama istrage prevara, borbe protiv korupcije, protiv pranja novca, borbe protiv mita, utvrđivanja prevare u finansijskim izveštajima, praćenja imovine, procene rizika od prevare, utvrđivanja intelektualne krađe imovine, identifikovanja nepoštenja zaposlenih i krađe identiteta (Sahdan et al., 2020). Štaviše, određeni broj usluga može biti obuhvaćen obimom forenzičkog računovodstva, kao što su tehnološka uloga forenzičkih računovođa u borbi protiv finansijskog sajber kriminala (Pearson & Singleton, 2008) i procena vrednosti preduzeća (Jalilvand & Kostolansky, 2016).

Održivo korporativno upravljanje (Sustainable corporate governance - SCG) i aktivnosti kontrole prevara su dva glavna stuba neophodna za uspešan poslovni rast organizacije i održivost poslovanja (Rehman & Hasim, 2020). Forenzičko računovodstvo je najpogodnija aktivnost koja može pomoći u eliminisanju i ublažavanju prevarnih radnji (Rehman & Hashim, 2019).

3.2. Status forenzičkog računovodstva u različitim kontekstima

Specifičnosti korupcije, nesavesnog poslovanja i zloupotreba u najširem smislu, predstavljaju globalni problem i problem svake države sveta. Unapređivanje sticanja veština i znanja iz oblasti forenzičkog računovodstva u postupku sprečavanja ovakvih radnji, veoma je značajno. Imajući u vidu globalni značaj ovog problema, potpuno je jasno da postoji širok dijapazon stejkholdera, odnosno zainteresovanih strana da se negativni efekti zloupotreba smanje. U tom pravcu, ključnu ulogu imaju organizacije koje definišu standarde revizije, profesionalci u oblasti forenzičkog računovodstva i revizije, regulatorne agencije, ali i investitori i lokalne samouprave i države (Christensen, 2016).

Sinergetski efekat obrazovanja i prakse u kontekstu forenzičkog računovodstva naročito je izražen. Gotovo je neprimenjivo teorijsko znanje iz ove oblasti ukoliko ne postoji praktično iskustvo. Međutim, praktična znanja su beskorisna za buduće generacije ukoliko teorijski, empirijski i akademski nisu predstavljena u narednom periodu.

Prevara je fenomen koji traje vekovima i nije vezan samo za savremeno poslovanje, ali svoj teorijski obuhvat u kontekstu odnosa forenzičke revizije i savremene situacije dobija u savremenom periodu (Agrawal, 1999). Prema istraživanju *Kessler International* (2017) o potrebama za uslugama forenzičkih računovođa, utvrđeno je da 39% organizacija razmatra potrebu za forenzičkim računovodstvom, 28% organizacija je već tražilo usluge forenzičkog računovođe, 18% organizacija ne zahteva usluge, 15% organizacija nije sigurno od koga ili gde treba da zatraži pomoć.

Iako je istraživanje prevara široko i multidisciplinarnog je karaktera, ono nije isto što i forenzičko-računovodstveno istraživanje. Forenzičko-računovodstvena istraživanja su usmerena na istraživanje modaliteta upotrebe računovodstvenih i neračunovodstvenih alata za otkrivanje obrazaca prevara u finansijskim izveštajima kompanija i efikasnost istih (alata), dok se istraživanje prevara, s druge strane, fokusira na proučavanje motiva prevare, vrste prevara, konteksta u kojima prevara postoji, institucionalnim faktorima koji podstiču ili obeshrabruju prevaru itd. (Ozli, 2020). Pozicioniranje forenzičkog računovodstva je usko

vezano za organizacione strategije, organizacionu strukturu, informacione tehnologije, informacionu sigurnost, sisteme kontrole i druge činioce, kao što je to prikazano na sledećoj slici:

Slika 2. Pozicioniranje forenzičkog računovodstva

Izvor: urađeno na osnovu - American Institute of Certified Public Accountants (AICPA) (2004).
Forensic services audits and corporate governance: Bridging the gap, New York; SAS 99.

Osećaj zajedništva važan je preduslov za svaku profesiju. Tako, osećaj zajedništva znači da stručnjaci iz oblasti računovodstvene forenzike mogu da razviju kanale umrežavanja, da komuniciraju jedni sa drugima, razmenjuju ideje i saraduju kako bi unapredili svoju profesiju (Huber, 2012). Istraživači i stručnjaci iz prakse svesni su značaja uspostavljanja forenzičko-računovodstvene zajednice. To dovodi do povećanja svesti o dostupnosti usluga računovodstvene forenzike.

Motivisanost je važno pitanje za razumevanje svake profesije, pa i forenzičkog računovođe. Računovodstvo je unosna profesija i intelektualni izazov. Dalje, bitno je naglasiti značaj kodeksa etičkog ponašanja koji ima za cilj da obezbedi da su praktičari određene profesije etički vođeni u svom poslu na standardizovan način. Uočeni su kontradiktorni stavovi u pogledu konstrukta etičkog kodeksa, ali i podrška unapređenju postojećih etičkih kodeksa u profesiji forenzičkog računovođe.

3.3. Uticaj zloupotreba i prevara na performanse preduzeća

Korporativno upravljanje pruža strukturu koja predstavlja osnovu za definisanje ciljeva kompanije, određivanje resursa potrebnih za njihovo ostvarenje i praćenje performansi u postizanju tih ciljeva. Loše korporativno upravljanje, računovodstveni neuspesi i problemi u sistemu korporativnog izveštavanja ističu se kao ključni faktori koji mogu dovesti do zloupotreba i prevarnih radnji. U nadležnosti menadžmenta je formulisanje organizacione strategije za reagovanje na izazove, posebno u domenu upravljanja rizicima (Simonović & Mihailović, 2021). Uspešno rešenje poslovnih problema menadžmenta može se postići razvojem adekvatnog sistema procene finansijskih pokazatelja u kontekstu kompleksne

analize poslovnih performansi (Adamović et al., 2022). Evaluacija finansijskih performansi ima značajnu ulogu u donošenju finansijskih odluka, jer potpomaže procenu rizika. Organizacije se u današnjem dinamičnom i veoma turbulentnom okruženju suočavaju sa raznim vrstama rizika koji mogu dovesti do negativnih efekata u poslovanju. Jedan od tih rizika je i rizik od nastanka zloupotreba i prevara koji može imati veliki uticaj na performanse organizacije.

Brojni su motivi koji su prouzrokovali potrebu za razvojem teorije, ali i usluga forenzičkog računovodstva (Huber, 2012). Oni se primarno nalaze u nizu skandala i finansijskih prevara koje je gotovo nemoguće ograničiti na određeno geografsko podneblje. Dakle, prevara je univerzalna kategorija. U pitanju je globalni fenomen čija je posledica finansijski gubitak za institucije, a jedini način za odbranu je razvoj tehnika forenzičkog računovodstva i njihovo integrisanje u sistem kontrole na svim nivoima poslovanja, što u krajnjoj liniji može imati pozitivan uticaj na performanse organizacija.

3.4. Relevantnost forenzičkog računovodstva društvene vrednosti

Finansijske prevare, potkategorija ekonomskih prevara, negativno su uticale na svetsku ekonomiju, i značajno su uticale na društveno-ekonomsko okruženje (Akinbowale, 2020). Neuspeh internih i eksternih revizija da spreče i otkriju prevare u korporativnim organizacijama i njihovi brojni skandali doveli su do upotrebe forenzičkog računovodstva kao opcije za otkrivanje prevara, koja je efikasnija od tradicionalne revizije u svrhu identifikovanja prevare u korporativnim organizacijama (Simeon, 2018). Posledice prevare za različite zainteresovane strane u firmi i njenim efektima preliivanja na druge korporacije, političko okruženje i učesnike na finansijskom tržištu, uvek su aktuelna istraživačka tema (Evans, 2020).

Zajedno sa globalizacijom, tržišta širom sveta ušla su u intenzivnu konkurenciju i to je uspaničilo kompanije na tržištima kapitala. Tokom takmičenja za vrh, kompanije mogu ponekad da pribegnu različitim prevarama, korupciji ili manipulacijama. Napredna tehnologija je najkorisniji instrument kompanija za ovu svrhu. Suprotstavljanje ovim prevarama i korupcijama, koje postepeno postaju sve složenije, jeste profesija „revizije” koja je ušla u proces institucionalizacije i profesionalizacije. Revizori mogu usvojiti forenzičku perspektivu, koja se fokusira na otkrivanje prevara, zadržavajući njihove tipične uloge i odgovornosti revizije. Time bi u značajnoj meri pozitivno uticali na smanjenje gubitaka investitora, što je sa društveno-ekonomskog aspekta posebno važno jer su prevare i korupcija ozbiljan društveni problem u velikom broju zemalja.

Jedna od najvažnijih prekretnica u ovom procesu je pojava profesije forenzičkog računovodstva. Forenzičko računovodstvene službe, posebno u SAD i Kanadi, pružaju sudovima i advokatima podršku koristeći računovodstvene, revizijske i analitičke istrage o pravnim pitanjima koja uključuju finansijske sporove. Finansijska forenzika je postala integralna komponenta procesa upravljanja rizicima.

S obzirom na porast slučajeva korupcije i finansijskih prevara, naročito u zemljama u razvoju, obrazovanje iz oblasti forenzičkog računovodstva dobija na važnosti. Stoga, univerziteti bi trebalo da uključe ovo područje u svoje nastavne planove i programe (Ebaid, 2022). Dok je literatura u razvijenim zemljama pružila dokaze o važnosti obrazovanja iz forenzičkog računovodstva i njegovoj integraciji u nastavni plan i program poslovne

administracije, nekoliko istraživanja koja su sprovedena u velikom broju zemalja pružilo je dokaze da univerziteti u zemljama u razvoju izgleda nisu obezbedili adekvatan odgovor u oblasti obrazovanja za forenzičko računovodstvo. Trenutno se čini da postoji jaz između prakse forenzičkog računovodstva i edukacije u zemljama u razvoju (Al-Balqa et al., 2021; Elzain, 2021; Okoye et al., 2020; Senan & Swalih, 2019; Zadeh & Ramazani, 2012).

4. INTERNE KONTROLE U PREVENCIJI ZLOUPOTREBA I PREVARA

Zloupotrebe i prevare su problem unutar kompanije i moraju se sprečiti što je pre moguće. Nekoliko mera upravljanja za sprečavanje prevara uključuju stvaranje kulture poštenja i visoke etike postavljajući ton na vrhu za etičko ponašanje unutar kompanije, stvarajući pozitivno radno okruženje, zapošljavanje i odgovarajuće unapređenje zaposlenima. Pored toga, ove mere uključuju i obezbeđivanje obuke o kompaniji očekivanja u pogledu etičkog ponašanja zaposlenih i obuka o svesti o prevari koja je prilagođena specifičnim radnim obavezama zaposlenih, i zahteva od zaposlenih da periodično potvrđuju svoje odgovornosti za poštovanje kodeksa ponašanja.

Interna kontrola se može sagledati kao proces koji vodi menadžment organizacije u svrhu omogućavanja realizacije ciljeva u segmentu efektivnost i efikasnost poslovanja, pouzdanosti finansijskih izveštaja i usklađenosti sa zakonima. Interna kontrola je način usmeravanja, praćenja i merenja resursa organizacije. Ona ima posebno važnu ulogu u prevenciji i otkrivanju zloupotreba i prevara i zaštiti resursa organizacije, kako materijalnih, tako i nematerijalnih. Veza između interne kontrole i sprečavanja zloupotreba i prevara je da je glavna radnja za sprečavanje prevara da stvoriti i implementirati pouzdanu internu kontrolu.

COSO (2013) primenjuje sveobuhvatan pristup i definiše internu kontrolu kao: proces koji sprovodi upravni odbor, menadžment i drugo osoblje, dizajniran da pruži razumnu sigurnost u pogledu postizanja ciljeva u sledećim kategorijama:

1. Efikasnost i efektivnost rada.
2. Pouzdanost finansijskog izveštavanja.
3. Usklađenost sa važećim zakonima i propisima.

Interno okruženje COSO (2013) opisuje kao okruženje u kome se nalaze sledeće kategorije: standardi, procesi i strukture. Ove kategorije karakterišu postojanje okruženja interne kontrole.

Interna kontrola je usko povezana sa upravljačkom kontrolom. Pored ostalog, ovo se objašnjava time da interna kontrola priprema razne vrste informacija za procese odlučivanja menadžmenta i utiče na odluke koje on donosi. Interna kontrola obezbeđuje sigurnost (u razumnoj meri), da su informacije ključne za funkcionisanje organizacije pouzdane, a imovina zaštićena. Kvalitet informacija koje pruža interna kontrola ulazi važan je za sisteme strateške i upravljačke kontrole, a ove informacije čine osnovu za strategijske (formalne i neformalne) i upravljačke kontrolne odluke. Ključno pitanje o kojem se raspravlja u literaturi i praksi jeste da li interna kontrola stvara vrednost za akcionare. S obzirom na to da je interna kontrola neodvojiva od aktivnosti organizacije i integralni deo njenog poslovanja, njen uticaj na performanse, odnosno direktnu vezu sa učinkom, je očigledan.

Kako ističe Pfister (2009), dok se upravljačka kontrola prvenstveno bavi kontrolom ljudi kako bi se postigli ciljevi organizacije, fokus interne kontrole je da obezbedi kvalitet informacija i zaštitu imovine kako bi se obezbedio integritet za bilo koji drugi sistem kontrole u organizaciji (uključujući sistem upravljačke kontrole). Noviji pristupi postavljaju snažniji naglasak na stavu koji će biti više holistički, naglašavajući operativnu efektivnost, kao i

usklađenost sa zakonima, propisima i internim politikama. Interna kontrola je tada sastavni deo upravljanja organizacijom. Drugim rečima, interna kontrola čuva imovinu i pruža razumnu garanciju za kvalitet informacija kako bi organizacija mogla da postigne svoje ciljeve u pogledu efektivnosti i efikasnosti poslovanja, pouzdanosti internog i eksternog izveštavanja, i kao što je već pomenuto, usklađenosti sa zakonima, propisima i internim politikama.

Interni revizori imaju jedinstvenu poziciju u borbi protiv prevara kako bi ih sprečili i otkrili jer se smatraju delom interne kontrole koji je kontinuirano ocenjuju i prate. Poznato je da se interna kontrola smatra glavnim mehanizmom prevencije, odvrtačanja i otkrivanja prevara. U skladu sa Međunarodnim standardima za profesionalnu praksu interne revizije (*Professional Practice of Internal Auditing/Standards*), interni revizori moraju imati dovoljno znanja da procene rizik od prevare i moraju da polažu dužnu profesionalnu pažnju, uzimajući u obzir verovatnoću značajnih grešaka, prevare ili neusaglašenosti i internu reviziju. Rezultati istraživanja sugerišu da su organizacioni status interne revizije i kompetencija interne revizije značajni faktori upravljanja prevarama. Stoga, kada interni revizori imaju odgovarajući status i budu kompetentni u organizaciji, verovatno će obavljati aktivnosti koje poboljšavaju upravljanje prevarama (Kabuye et al., 2017).

Prevara je moguća čak i uz jake interne kontrole i odnosi se kako na finansijska, tako i na nefinansijska pitanja. Međutim, primarna odgovornost forenzičara je da utvrdi da li postoji prevara, bez obzira na njenu veličinu. Ovo se može postići kroz ispitivanje ili jednog naloga ili transakcije da bi se utvrdilo da li postoji prevara i ocenjivanje računovodstvenih evidencija u pogledu autentičnosti osnovnih događaja i obzirom na mogućnost bilo kakvih neprijavljenih transakcija. Materijalnost ne mora uvek da bude bitna jer se prevara može dogoditi ispod nivoa materijalnosti. Potrebno je tražiti znakove upozorenja (Knežević et al., 2022) da prevara može nastati (*red flags*). Revizori koji bolje razumeju vrste prevare i način na koji se dešavaju, koriste faktore rizika od prevare (crvene zastave) za identifikaciju prevarne aktivnosti i otkrivanje prevare. Generalno, svrha upotrebe crvenih zastava je da se pažnja revizora usmeri na mogućnost nastanka prevare koje se javljaju u finansijskim izveštajima klijenta i da se stvori bolje prosuđivanje o tvrdnjama u finansijskim izveštajima. Crvene zastave mogu upozoriti revizore na postojanje prevare i omogućiti rana upozorenja klijentima. Procena rizika od prevare od strane eksternih revizora i funkcija interne revizije su pod uticajem okolnosti specifičnih za klijenta i kontekst određene zemlje. Iako upotreba crvenih zastava od strane revizora ne bi mogla da dovode do otkrivanja svih slučajeva prevare, povećava se osetljivost revizora na visokorizične aktivnosti prevara. Vidljivo nematerijalno pogrešno prikazivanje može izgledati kao nebitno, ali skriveni deo pogrešnog prikazivanja može biti značajan.

4.1. Uloga menadžmenta u obezbeđivanju kvaliteta i integriteta finansijskog izveštavanja

Svrha revizije finansijskog izveštaja je da se utvrdi da li finansijski izveštaji kompanije „tačno predstavljaju” njenu finansijsku poziciju u datom trenutku. Investitori, kreditori, regulatori i druge interesne grupe oslanjaju se na istinitost finansijskih izveštaja za donošenje ekonomskih odluka o kompaniji.

Poslovni i računovodstveni skandali osamdesetih godina prošlog veka doveli su u pitanje adekvatnost sistema finansijskog izveštavanja. Konkurentska priroda poslovanja zahteva od menadžera da dosledno rade na eliminisanju nepotrebnih troškova i poboljšanju finansijskog upravljanja. Širom sveta, prevara ostaje sveprisutan i skup problem za preduzeća. Prevara koja uključuje proneveru imovine (koja se obično naziva pronevera) i prevarno finansijsko izveštavanje, koštaju organizacije širom sveta trilion dolara.

Glavna odgovornost za otkrivanje i prevenciju prevara leži na najvišem rukovodstvu organizacije. Od uprave i odbora direktora se očekuje da sprovedu odgovarajuće interne kontrole i mere za identifikaciju i rešavanje prevara. Odgovornost najvišeg menadžmenta uključuje uspostavljanje efektivnih internih kontrola, održavanje dobre prakse finansijskog izveštavanja i odabir odgovarajućih alata i mehanizama za ublažavanje i sprečavanje prevare. Pored toga, i eksterni i interni revizori igraju ključnu ulogu u otkrivanju i sprečavanju prevara u korporativnom i finansijskom izveštavanju i uspostavljanju efikasnih praksi korporativnog upravljanja.

Skandali u vezi s prevarama mogu da stvore podsticaje za smenu menadžera u pokušaju da se poboljša učinak firme, povrati izgubljeni reputacioni kapital ili ograniči izloženost firme obavezama koje proističu iz prevare. Menadžerska promena nameće troškove i nudi koristi firmi. Otkriće da je firma možda počinila prevaru može promeniti ove troškove i koristi. Argumenti se, međutim, razlikuju oko toga da li prevare dovode do dovoljno velikih promena da bi izazvale smenu menadžmenta ili direktora (Agrawall et al., 1999). Dok revizori na sprečavanje prevara gledaju kao na odgovornost menadžmenta, korisnici finansijskih izveštaja očekuju od revizora da otkriju prevaru kao deo njihove revizorske odgovornosti (Al-Dhubaibi, 2020). Od revizora se očekuje da skeptično procenjuju tvrdnje menadžmenta dok procenjuju verovatnoću nastanka prevare i reaguju uz dodatne, adekvatne revizijske procedure (AFC 2020, AICPA, 2002).

Istraživanje koje su sprovedeli Karpoff et al. (2008) pokazalo je da za svaki dolar za koji firma obmanjivanjem „naduva” svoju tržišnu vrednost, u proseku gubi ovaj dolar kada se otkrije njeno nedolično ponašanje, plus dodatnih 3,08 dolara. Od ovog dodatnog gubitka, 0,36 dolara je zbog očekivanih zakonskih kazni, a 2,71 dolara zbog izgubljene reputacije.

Menadžment ima jedinstvenu poziciju da izvrši prevaru jer je često u poziciji da direktno ili indirektno manipulira računovodstvenim zapisima i predstavi lažne/prevarne finansijske informacije. Takođe, menadžment može ili uputiti zaposlene da počine prevaru ili zatražiti njihovu pomoć u njenom sprovođenju. Menadžment i zaposleni angažovani u prevari će obično preduzeti korake da prikriju prevaru od revizora i drugih unutar i van organizacije. Prevarena se može prikriti uskraćivanjem dokaza ili lažnim predstavljanjem informacija u odgovoru na upite ili falsifikovanjem dokumentacije.

4.2. Interne kontrole u prevenciji zloupotreba i prevara

Važno je napomenuti da bez obzira na to koliko je dobro osmišljena interna kontrola, ona može dati razumnu, ali ne i apsolutnu sigurnost. Efektivna interna kontrola se bavi rizikom od nastanka prevare u organizaciji. Ona štiti imovinu od krađe i sprečava distorziju rezultata poslovanja. Interne kontrole treba da se prilagode kako bi zadovoljile promene u poslovnom subjektu i promenljivom okruženju. Takve varijacije bi uključivale i finansijska i

nefinansijska razmatranja. Dakle, interne kontrole i okruženje interne kontrole bi se stalno ažurirali kako bi se zaštitile i sprečile mogućnosti za prevaru i prevarno ponašanje.

Jedan od elemenata koji ima veliki uticaj na kvalitetno i blagovremeno uočavanje nedostataka u poslovnim i finansijskim procesima interne kontrole, kao i u svim fazama finansijskog izveštavanja, predstavlja vlasništvo privrednih subjekata. Vlasnička struktura takođe igra bitnu ulogu i u brzini donošenja odluka o saniranju uočenih neusaglašenosti u procesu finansijske kontrole. Svakako, pojačani nadzor uz podršku rukovodećeg kadra ima pozitivan efekat na otkrivanje grešaka i nezakonitih pravnih radnji (Altamuro, 2010).

4.3. Slabosti interne kontrole i prevarno finansijsko izveštavanje

Efikasna interna kontrola je važna za sistem računovodstva i finansijskog izveštavanja, te predstavlja kritičan izvor informacija za eksterne odluke i glavni je instrument za akcionare, kao vlasnike organizacija, da imaju uvid u zarade i finansijske uslove organizacija. Efikasna interna kontrola obezbeđuje pouzdane informacije eksternim stranama od investitora do javnosti, a samim tim gradi i poverenje u tržišta kapitala na osnovu dostupnih informacija.

Interne kontrole mogu biti slabe. Neke prevare mogu otkriti da je promena menadžera optimalna. Ali, kako Jensen (1993) tvrdi, interne kontrole javnih korporacija funkcionišu nesavršeno i često ne rešavaju probleme upravljanja na vreme. Dakle, čak i kada bi zamena menadžera bila optimalna u svetu sa nultim troškovima transakcija, možda se ona neće ostvariti jer su promene vezane za redizajniranje kontrole veoma skupe.

Značaj interne kontrole je najvidljiviji i najistaknutiji u slučajevima kada je interna kontrola neefikasna. Posledica toga može biti prevarno finansijsko izveštavanje. Otkrivanje prevara na kraju se pojavilo kao jedan od istaknutih prioriteta za učesnike na tržištu kapitala u procesu finansijskog izveštavanja (Elliott, 2002).

4.4. Uticaj integracije tehnika forenzičkog računovodstva i sistema upravljačke kontrole na reputaciju organizacija

Prevara obično rezultira situacijama u kojima zainteresovane strane gube poverenje u industriju, što dovodi do gubitka kredibiliteta i krize poverenja u javnosti (Abdinasir, 2017). Obuhvatajući upravljačko računovodstvo, kao pokretač pristupa odlučivanju i kontroli u mnogim organizacijama, ono se uglavnom bavi postizanjem ciljeva i implementacijom strategija, dok se forenzičko računovodstvo sistematski bavi kritičnim područjima u kojima kvalitet usluga koje pruža organizacija može biti narušen usled nastanka zloupotreba i prevara (Akinbowale et al., 2021).

Forenzičko računovodstvo se fokusira i na dokaze o ekonomskim transakcijama i na izveštavanje koje je sadržano u računovodstvenom sistemu, ali i na pravni okvir koji dozvoljava da takvi dokazi budu prikladni u svrhu utvrđivanja odgovornosti i procene. Nedostatak je u tome što se tehnike forenzičkog računovodstva ne primenjuju u svakodnevnom vođenju poslovanja organizacije u pogledu funkcija interne kontrole. Ako je sistem interne kontrole adekvatan, pomoći će u smanjenju prevarnih aktivnosti. Sistem

interne kontrole se sastoji od skupa pravila, procedura i organizacionih struktura koje imaju za cilj osiguranje implementacije korporativne strategije, dostizanje efektivnih i efikasnih korporativnih procesa, da zaštite vrednost korporativne imovine, osiguraju pouzdanost i integritet računovodstvenih i upravljačkih podataka, osiguraju poslovanje u skladu sa postojećom regulativom. Prevara se može otkriti putem mehanizma interne kontrole organizacije, uključujući savete, nadzor menadžmenta, internu i eksternu reviziju, kao i pregled dokumenata (Akinbowale et al., 2020).

4.5. Forenzičko izveštavanje zasnovano na računovodstvenim informacijama za efikasnije upravljanje resursima organizacija

Prevara u vezi sa finansijskim izveštajima, kao namerno lažno predstavljanje ili neoslikavanje bitnih činjenica iz privrednog života u računovodstvu, a kao rezultat toga u finansijskim izveštajima, obuhvata širok spektar nezakonitih ili zakonitih radnji koje dovode do pripremanja i objavljivanja lažnih finansijskih izveštaja. Svrha ovakve prevare je obmanjivanje korisnika finansijskih izveštaja, što dovodi do pogrešnog tumačenja „pravih stvari” preduzeća, a samim tim i donošenja neopravdanih odluka na osnovu ovih podataka, te neefikasnog upravljanja resursima preduzeća.

Forenzička revizija predstavlja kompleksnu aktivnost koja se primarno odnosi na prikupljanje podataka, verifikaciju prikupljenih materijala kako bi se ustanovila verodostojnost istih, potom obradu prikupljenih materijala, analizu dobijenih podataka i, na kraju, izveštavanje o dobijenim rezultatima. Forenzička revizija se takođe može definisati kao skup računovodstvenih metoda čiji je cilj prikupljanje, evidencija, praćenje i analiza, što je neophodno za istragu krivičnih dela u oblasti pronevere i prevare (Omar & Abu Bakar, 2012). Moglo bi se reći da je suštinski element forenzičke revizije proces ispitivanja i analize finansijskih informacija koje mogu biti iskorišćene kao dokaz u procesu otkrivanja prevarnih i nezakonitih radnji. Forenzička revizija je ključna aktivnost za forenzičko izveštavanje.

5. RAZVOJ TEHNIKA FORENZIČKOG RAČUNOVODSTVA, PRIMENA I OGRANIČENJA

Računovodstvene prevare predstavljaju globalnu zabrinutost i značajnu pretnju stabilnosti finansijskog sistema zbog rezultirajućeg smanjenja poverenja tržišta i poverenja regulatornih organa. Prevara i troškovi prevare imaju potencijal da unište poslovanje u finansijskom i u nefinansijskom smislu (npr. obustave rada). Postoji veliki potencijal u otkrivanju falsifikovanih finansijskih izveštaja kroz statističko modelovanje i analizu javno dostupnih računovodstvenih informacija. To može biti od pomoći revizorima i regulatornim agencijama, jer olakšava revizijske procese i podržava ciljanija i efikasnija ispitivanja računovodstvenih izveštaja.

U sve više slučajeva različitih oblika korporativnih finansijskih skandala ističe se važnost forenzičkog računovodstva, jer ono pruža niz alata za istraživanje korporativnih prevara koji mogu sprečiti incidente korporativne prevare ili barem smanjiti rizik od prevare (Akinbowale et al., 2020). Osim toga, forenzičko računovodstvo je važno, jer smanjuje individualni rizik od prevare. Pojedinačna prevara se smatra jednim od najčešćih oblika prevare, jer se može izvršiti po principu „jedan na jedan“ (Honigsberg, 2020). Kompleksnost prevare može značajno uticati na nalaze iz istraživanja prevare zasnovane na forenzičkom računovodstvu. Stoga, forenzičke računovođe i istražitelji treba da ugrade u svoju praksu složenost prevare bez obzira na to da li slede analitički ili kritički pristup u istrazi prevara.

5.1. Razvoj tehnika forenzičkog računovodstva i evaluacija doprinosa u identifikovanju zloupotreba i prevarnih radnji i njihovoj prevenciji u savremenom okruženju

Forenzička perspektiva usmerava fokus na prevaru, zadržavajući tipične principe revizije efikasnog identifikovanja i reagovanja na rizik, da bi se obezbedio adekvatniji odgovor na prevaru, te uključivanje dodatne procedure iz domena revizije i forenzike. Revizori obično koriste više analitičkih procedura kao alate za lakše otkrivanje prevara (Albrecht et al., 2015). Istraživači i analitičari prevare su predložili finansijske pokazatelje kao korisne tehnike za otkrivanje i predviđanje prevare (Subramanyam & Wild, 2009).

Nalazi istraživanja Claveria Navarrete & Gallego (2022) potvrđuju da bi upotreba forenzičkih računovodstvenih tehnika i alata mogla doprineti prevenciji prevara u finansijskom izveštavanju, ne samo kada je rizik od prevare materijalizovan. U bibliografskom pregledu nisu uočena slična istraživanja o prevenciji prevara koja se bave kvalitativnim pristupom iz ugla njenih protagonista, te pomenuto istraživanje doprinosi proširenju naučnoistraživačkog rada, proučavanja i prakse forenzičkog računovodstva.

Razvoj finansijske tehnologije (*Fintech*) u poslednjih pet godina doveo je do brzog napretka tehnika veštačke inteligencije koje su poboljšale način poslovanja finansijske industrije (Bogojević Arsić, 2021). Prevarena postoji u svim sferama života, a njeno otkrivanje i sprečavanje predstavlja važno istraživačko pitanje relevantno za mnoge zainteresovane strane u društvu. S porastom velikih podataka i veštačke inteligencije, pojavile su se nove

mogućnosti u korišćenju naprednih modela mašinskog učenja za otkrivanje prevara (Bao et al., 2022).

U nastavku su predstavljene sledeće tehnike forenzičkog računovodstva: analitička procedura primenom racio analize, transakcioni metod, gotovinski T-metod, metod upoređivanja i analize izvora i upotrebe sredstava, metod neto vrednosti, Benfordov zakon, Beneishov model proaktivna analiza.

Analitičke procedure i racio analiza

Analitičke postupke obavljaju i revizori i forenzičke računovođe. Jedna od analitičkih procedura, i jedan od najčešćih načina za identifikaciju prevare jeste forenzička racio analiza. Finansijska racija se obično koriste za standardizaciju dostupnih informacija (Vujnović et al., 2016). Mogu biti veoma koristan alat u identifikovanju potencijalnih prevarnih radnji korišćenjem finansijskih (računovodstvenih) informacija.

Transakcioni metod

Direktna metoda forenzičkog računovodstva poznata je i kao transakciona metoda. Ovo podrazumeva ispitivanje poništenih čekova i faktura, ugovora, sporazuma i javnih zapisa i obaveštenja. Pored toga, često se u praksi sprovodi intervjuisanje menadžmenta i zaposlenih, kako bi se bolje sagledao računovodstveni proces u organizaciji i otkrili segmenti u kojima postoji potencijal za prevaru. U ovu svrhu se priprema i radni izveštaj o novčanim tokovima radi jasnijeg sagledavanja novčanih priliva i odliva i utvrđivanja mogućih problema u vezi sa nastankom sumnjivih praznina ili nepoznatih transakcija.

Gotovinski T-metod

Ovaj metod se sprovodi upoređivanjem iznosa primljene gotovine sa iznosom potrošenog novca. Svrha ovog metoda je da „odredi da li je organizacija imala potcenjenu zaradu.” Primarno se koristi kada izvori zarade nisu jasni (transparentni) ili je reč o tome da je verovatno da je zarada namerno isključena iz finansijskih izveštaja.

Metod upoređivanja i analize izvora i upotrebe sredstava

Ovaj metod „ispituje iznos potrošen na životni stil naspram imovine i investicija.” Uzmaju se u obzir, pored gotovinskih transakcija, i „promene u imovini, obavezama i kapitalu. Za primenu se koriste početna i krajna stanja na relevantnim računovodstvenim kategorijama.

Metod neto vrednosti

Metod neto vrednosti se sprovodi oduzimanjem neto obaveza od neto imovine kako bi se odredila neto vrednost. Neto vrednost se tada „upoređuje sa prijavljenom zaradom tokom nekoliko perioda.” Ukoliko se identifikuju neuobičajene i nelogične razlike, to je signal za forenzičke računovođe i trebalo bi ih dalje istražiti. Forenzičke računovođe takođe mogu izračunati promenu neto vrednosti tokom nekoliko godina da bi se identifikovale bilo kakve razlike („intenzivna gotovina”).

Benfordov zakon

Ovaj metod se zasniva na brojanju broja cifara sa prvom, drugom i prve dve cifre tabelarnih podataka. Ovi testovi su efikasni u otkrivanju abnormalnosti dupliranja u računovodstvenim podacima.

Beneish-ov model

Razumevanje upravljanja zaradama je neophodno za procenu trenutnih ekonomskih performansi, za predviđanje buduće profitabilnosti i određivanje vrednosti firme. Da bi identifikovao upravljanje zaradama i prevarno finansijsko izveštavanje, profesor Messod Beneish je 1997. modelovao M-score. Ovaj matematički model je primenio finansijske metrike da identifikuje efektivnost upravljanja zaradama kompanije (Kukreja et al., 2020). M-score je sličan Z-skoru, osim što je fokusiran na procenu manipulacije zaradama, a ne na prediktore bankrota. M-score se sastoji od osam finansijskih koeficijenata izračunatih iz finansijskih izveštaja kompanije, a napravljen je kompozitni rezultat koji opisuje stepen do kojeg je manipulirano zaradom. M-score viši od $-2,22$ ukazuje da je kompanija manipulirala svojom zaradom (Beneish, 1999). Proračuni zasnovani na Beneish-u mogu pružiti 76% poverenja u tačnost dobijenih rezultata u odnosu na zaključke o verodostojnosti finansijskih izveštaja.

Otkrivanje prevare često se u praksi meri korišćenjem Beneish-ovog (1999) modela. Otkrivanje prevare je zavisna varijabla studije koja se meri primenom Beneish-ovog modela otkrivanja prevara. Većina istraživanja vezana za otkrivanje prevara u finansijskom izveštavanju pokazuju da su finansijske proporcije najkorisniji i najjednostavniji alati za procenjivanje mogućnosti prevare u finansijskim izveštajima, pri čemu treba imati u vidu i da je u određenim ekonomskim okolnostima potrebno koristiti prilagođen Beneish-ov model proporcionalan odnosnom okruženju (Mousavi et al., 2022).

Beneish-ov M-model pomaže da se klasifikuju prevarne kompanije na osnovu informacija koje su generisane u okviru finansijskih izveštaja. M-Score se generiše pomoću osam varijabli za čiji obračun se koriste finansijske informacije – tabela 1 (Beneish, 1999).

M-Score

Beneishev M-score model (zasnovan na osam varijabli)

$$M = -4.84 + 0.92 \times DSRI + 0.528 \times GMI + 0.404 \times AQI + 0.892 \times SGI + 0.115 \times DEPI - 0.172 \times SGAI + 4.679 \times TATA - 0.327 \times LVGI$$

Tabela 1. Beneish M-model: varijable modela

Naziv pokazatelja	Formula
Koeficijent potraživanja od kupaca (DSRI)	$(\text{Neto vrednost potraživanja od kupaca}_t / \text{Prihodi od prodaje}_t) / (\text{Neto vrednost potraživanja od kupaca}_{t-1} / \text{Prihodi od prodaje}_{t-1})$
Indeks bruto marže (GMI)	$[(\text{Prihodi od prodaje}_{t-1} - \text{Troškovi prodatih zaliha}_{t-1}) / \text{Prihodi od prodaje}_{t-1}] / [(\text{Prihodi od prodaje}_t - \text{Troškovi prodatih zaliha}_t) / \text{Prihodi od prodaje}_t]$
Indeks kvaliteta aktive (AQI)	$[1 - (\text{Obrtna imovina}_t + \text{Nekretnine, postrojenja i oprema}_t + \text{Hartije od vrednosti}_t) / \text{Ukupna imovina}_t] / [1 - ((\text{Obrtna imovina}_{t-1} + \text{Nekretnine, postrojenja i oprema}_{t-1} + \text{Hartije od vrednosti}_{t-1}) / \text{Ukupna imovina}_{t-1})]$
Indeks rasta prihoda od prodaje (SGI)	$\text{Prihodi od prodaje}_t / \text{Prihodi od prodaje}_{t-1}$
Indeks amortizacije (DEPI)	$(\text{Amortizacija}_{t-1} / (\text{Nekretnine, postrojenja i oprema}_{t-1} + \text{Amortizacija}_{t-1})) / (\text{Amortizacija}_t / (\text{Nekretnine, postrojenja i oprema}_t + \text{Amortizacija}_t))$
Indeks troškova prodaje, uprave i administracije (SGAI)	$(\text{Troškovi prodaje, uprave i administracije}_t / \text{Prihodi od prodaje}_t) / (\text{Troškovi prodaje, uprave i administracije}_{t-1} / \text{Prihodi od prodaje}_{t-1})$
Odnos akruala i ukupne aktive (TATA)	$(\text{Dobitak iz kontinuiranih aktivnosti}_t - \text{Novčani tok iz poslovnih aktivnosti}_t) / \text{Ukupna imovina}_t$
Leverage indeks (LVGI)	$[(\text{Tekuće obaveze}_t + \text{Ukupne dugoročne obaveze}_t) / \text{Ukupna imovina}_t] / [(\text{Tekuće obaveze}_{t-1} + \text{Ukupne dugoročne obaveze}_{t-1}) / \text{Ukupna imovina}_{t-1}]$

Izvor: Beneish, M. D. (1997). *Detecting GAAP violation: implications for assessing earnings management among firms with extreme financial performance*. *Journal of Accounting and Public Policy*, 16(3), 271–309. doi:10.1016/s0278-4254(97)00023-9, p. 287; Beneish, M. (1999), *The Detection of Earnings Manipulation*, *Financial Analysts Journal*, 55, 24–36.

Ako je vrednost M-scora viša od -2,22, to ukazuje da je preduzeće verovatno manipuliralo svojim finansijskim izveštajima. Vrednost M-scora niža od -2,22, ukazuje da preduzeće (verovatno) ne manipulira svojim finansijskim izveštajima.

Druge tehnike za potrebe računovodstvene forenzike

Za identifikaciju može se koristiti P-score model. Pustylnick (2009, 2011) je analizirao promene finansijskih indikatora na osnovu Altmanovog modela Z-skora razvijenog 1968. godine. Uključio je dva nova indikatora u postojeć model – X6 koji predstavlja odnos akcionarskog kapitala i ukupne imovine kojim se određuje koliko će akcionari primiti u slučaju likvidacije u celoj kompaniji, i X6 - koeficijent obrta sredstava kao široko korišćena nezavisna varijabla u analizi upravljanja zaradama, kao potencijalni indikator prevare u finansijskom poslovanju. Svoj izbor modela opravdao je nizom studija koje su utvrdile vezu između Z-skora i verovatnoća korišćenja upravljanja zaradama. Iako se formula Z-skora bazira samo na finansijskim rezultatima tekuće godine, da bi se dobio uvid u finansijske performanse kompanije, praktičari analiziraju podatke najmanje za dve povezane godine (Pustylnick, 2017). Revizori, forenzičke računovođe i istražitelji prevarnih radnji analiziraju promene u finansijskom položaju preduzeća najmanje tri godine. Pustylnick je predstavio svoju novu (sopstvenu formulu) P-skora (P-score) (2009, 2011):

$$P = 1.2 \cdot X_6 + 1.4 \cdot X_2 + 3.3 \cdot X_3 + 0.6 \cdot X_4 + 1.0 \cdot X_7,$$

Gde je:

$$X_1 = \frac{\text{Obrtni kapital}}{\text{Ukupna aktiva}};$$

$$X_2 = \frac{\text{Neraspoređeni dobitak}}{\text{Ukupna aktiva}};$$

$$X_3 = \frac{\text{Dobitak pre kamata i oporezivanja}}{\text{Ukupna aktiva}};$$

$$X_4 = \frac{\text{Tržišna vrednost kapitala}}{\text{Knjigovodstvena vrednost ukupnih obaveza}};$$

$$X_5 = \frac{\text{Prodaja}}{\text{Ukupna aktiva}};$$

$$X_6 = \frac{\text{Kapital vlasnika}}{\text{Ukupna aktiva}};$$

$$X_7 = \frac{\text{Prihodi}}{\text{Ukupna aktiva}};$$

Montier-ov C-Score je diskretni skor između 0-6 koji odražava šest kriterijuma koji se koriste za određivanje da li kompanija sprema knjige (otuda i termin "C-Score"). Osmislio ga je Džejsms Montije koji je tada bio ko-šef Globalne strategije u *Societe Generale* banci. Sabiranjem bodova dobija se ukupna ocena. Ako je skor 0, nema dokaza o manipulaciji zaradom, dok skor od 6 sugeriše da ima puno dokaza. Testirane oblasti su (tabela 2):

Tabela 2. Pokazatelji Montier C-Score

Pokazatelj	Vrednost boda	Interpretacija
Rastuća razlika između neto dobitka i novčanog toka	1	Viši nivo akruala (obračunskih pozicija) je povezan sa većom verovatnoćom manipulacije profitom.
Povećanje broja dana obrta potraživanja od kupaca	1	Veliko povećanje dana obrta potraživanja može sugerisati ubrzano priznavanje prihoda kako bi se povećao profit.
Povećanje broja dana obrta zaliha	1	Povećanje dana obrta zaliha moglo bi ukazivati da se troškovi po ulaznim fakturama veštački kreiraju ili da se rast prodaje usporava.
Povećanje ostalih obrtnih sredstava	1	Kompanije mogu biti svesne da investitori često gledaju na potraživanja i zalihe i da mogu prikriti probleme u obrtnoj imovini.
Pad amortizacije u odnosu na bruto osnovna sredstva	1	Poznato je da kompanije smanjuju troškove amortizacije kako bi povećale profit.
Rast ukupne imovine viši od 10%	1	Neke kompanije koriste akvizicije da bi „frizirale” profit.

Izvor: Montier, J. (2008). *Mind Matters: Cooking the books, or, More Sailing under the black flag, Word Global Strategy, 30 June*

Od početka 21. veka manipulacije finansijskim izveštajima su postale centar pažnje računovođa, revizora i finansijskih analitičara. Pošto su ga regulatori klasifikovali kao lažno,

upravljanje zaradama zahteva posebnu metodologiju otkrivanja. Prevarne numeričke obrasce/šablone (brojeve šablona) analizirao je Nigrini (2019) u svrhu dizajniranja testova detekcije na osnovu proaktivne analize. Za svrhu ove studije, naglasak je na tome da šest obrazaca koje su uočili i koristili prevaranti u svojim šemama prevare, većina njih je bilo povezano sa prevarom u finansijskim izveštajima (okrugli brojevi, rastući brojevi, granični brojevi, ne-Benfordovi brojevi, izvanredni brojevi, razmere zaokruženih brojeva).

Poznati su finansijski skandali svetskih kompanija (*Enron, WorldCom, HealthSouth*) koje je karakterisala primena lažnih i netačnih unosa transakcija u dnevnik (mnogo unosa, sa mnogo zaokruženih i ručno modifikovanih nula), tako da bi primena crvenih zastava (znakova upozorenja) pomogla u identifikovanju lažnih cifara prijavljenih u finansijskim izveštajima.

5.2. “Red flags” modeli zasnovani na racio brojevima

Red flags su znakovi upozorenja na moguće prevarne radnje u finansijskim izveštajima. Veliki je broj znakova u vidu „crvenih zastava.” Oni se kreću od sledećeg:

- a) Nerealni prihodi i profitabilnost;
- b) Veliki obim finansijskih transakcija sa veoma niskom aktivom;
- c) Angažovanje konsultanata, advokata, marketinških stručnjaka, reklamne agencije; eksterni saradnici; usluge NVO;
- d) Previsok obim potraživanja;
- e) Nedostatak popisa zaliha;
- f) Ograničenje u korišćenju IT softvera ili resursa.

Red flags modeli bazirani na primeni racio brojeva, predstavljeni su u nastavku (Grove et al., 2010):

1. **Kvalitet zarade (Quality of Earnings).** - Racio kvaliteta zarade je brz i jednostavan način da se proceni kvalitet prijavljenih neto profita kompanije. Predstavlja odnos novčanog toka iz poslovnih aktivnosti i neto profita za period. Referentni pokazatelj crvene zastave je racio niži od 1,0. Takođe, velike fluktuacije ovog koeficijenta tokom vremena mogu ukazivati na probleme u finansijskom izveštavanju. Pored toga, bitno je istaći da ovaj racio može ukazivati da kompanija ima zarade koje se zapravo ne pretvaraju u gotovinu iz poslovnih aktivnosti. Metode za povećanje zarade uključuju rano knjiženje prihoda, priznavanje lažnih prihoda ili knjiženje jednokratnih dobitaka od prodaje imovine.

2. **Kvalitet Prihoda (Quality of Revenues).** – Racio kvaliteta prihoda je sličan kvalitetu zarade, osim što je naglasak na gotovini u odnosu na prodaju, a ne na gotovini u odnosu na neto profit. Predstavlja odnos gotovine koja je rezultat naplate potraživanja od kupaca i prihoda kompanije. Pokazatelj crvene zastave je odnos niži od 1,0. Šeme koje se koriste za povećanje prihoda bez odgovarajuće naplate gotovine su razne. Uobičajene metode uključuju produženje povećanih uslova kreditiranja da bi se podstakli prihodi, ali uz sporu naplatu, prebacivanje budućih prihoda u tekući period ili knjiženje prodaje imovine ili zamenu kao prihoda.

3. **Sloan obračunska mera (Sloan Accrual Measure).** - Sloan obračunska mera (1996) zasnovana je na analizi obračunskih komponenti zarada (accrual). Izračunava se na

sledeći način: neto profit umanjen za slobodne tokove gotovine (operativni novčani tok minus kapitalni izdaci) podeljen sa prosečnom ukupnom aktivom. Referentni pokazatelj crvene zastave je ratio iznad 0,10. Ovaj ratio se koristi da pomogne u određivanju kvaliteta zarade kompanije na osnovu obračunatih iznosa uključenih u profit. Ako se veliki deo zarade kompanije zasniva na više obračunskih perioda, a ne na poslovnim i slobodnim novčanim tokovima, onda je verovatno da će to imati negativan uticaj na buduću cenu akcija jer zarada ne dolazi od stvarnih aktivnosti kompanije (Sloan, 1996).

4. **Altman Z-Score.** - Altman (1968, ažuriran 2005) Z-Score model je prvobitno razvijen 1968. godine za procenu rizika bankrota tradicionalnih javnih preduzeća (proizvodnja, energetika i maloprodaja), ali se može primeniti i na netradicionalna i uslužna javna preduzeća (softver, konsalting i bankarstvo), kao i privatne firme. U praksi se Altmanov model široko koristi za predviđanje nelikvidnosti od strane revizora.

Originalni Altmanov Z-skor model ima sledeću formu:

$$Z = 1.2 \cdot X_1 + 1.4 \cdot X_2 + 3.3 \cdot X_3 + 0.6 \cdot X_4 + 1.0 \cdot X_5,$$

(Obrtni kapital / Ukupna imovina) x 1.2: Ovaj odnos je mera obrtnog kapitala firme (ili neto likvidnih sredstava) u odnosu na kapitalizaciju. Preduzeće sa višim obrtnim kapitalom imaće više kratkoročnih sredstava i samim tim će moći lakše da izmiruje svoje kratkoročne obaveze. Ovaj ratio jedan je od najjačih pokazatelja konačnog prekida rada firme, jer nizak ili negativan obrtni kapital znači da firma možda neće moći da ispuni svoje kratkoročne kapitalne zahteve.

(Neraspoređeni dobitak / Ukupna imovina) x 1.4: Ovaj ratio je mera kumulativnog profita kompanije u odnosu na veličinu. Starost preduzeća se implicitno uzima u obzir zbog činjenice da relativno mlade firme imaju niži ratio, a i učestalost poslovnih neuspeha je mnogo veća u ranim godinama preduzeća.

(EBIT / Ukupna imovina) x 3.3: Ovaj ratio je mera kumulativnog profita firme u odnosu na veličinu. Starost preduzeća se implicitno uzima u obzir zbog činjenice da relativno mlade firme imaju niži ratio, a učestalost poslovnih neuspeha je mnogo veća u ranim godinama poslovanja preduzeća.

(Tržišna vrednost kapitala / Knjigovodstvena vrednost ukupnih obaveza) x 0.6: Ovaj ratio dodaje tržišni naglasak modelu stečaja. Teorija je da manja verovatnoća da će firme sa visokom kapitalizacijom bankrotirati, jer njihove akcije imaju višu vrednosti. Pored toga, njime se mere tržišna očekivanja kompanije koja treba da uzme u obzir relevantne buduće finansijske informacije.

(Sales / Total Assets) x 0.999: Ovaj ratio, takođe poznat kao ukupni obrt sredstava, pokazuje koliko efikasno kompanija koristi svoja sredstva za generisanje prihoda. Ako je ovaj broj nizak, onda to ukazuje da se preduzeće ne vodi efikasno, što stvara veći rizik od bankrota. Altmanov model bankrota uslužnog sektora ispušta ovu promenljivu kako bi se izbegla pristrasnost prema tim tipovima kompanija (Altman & Hotchkiss, 2005).

5. **Z-Score (Old Fraud Model)** Beneish (1999) razvio je statistički model koji se koristi za otkrivanje upravljanja zaradama u finansijskim izveštajima kroz različite metrike. Za obračun se koriste odabrane stavke u finansijskim izveštajima (tabela 3). Postoji pet ključnih racija koji se koriste u modelu, a to su indeks rasta prodaje (SGI), indeks bruto marže (GMI), indeks kvaliteta imovine (AQI), indeks potraživanja od kupaca u danima (DSRI) i ukupna aktiva prema ukupnim akrualima (TATA). Svaka od ovih mera sa svojim

modelnim koeficijentom, zasnovanom na Beneishovom istraživanju, navedena je u nastavku. Takođe postoji konstantna vrednost u modelu od -4.840. Referentni pokazatelj je Z-Score viši od negativnih 1,49, tj. niži od negativan ili pozitivan broj ukazuje na moguće probleme u finansijskom izveštavanju (Beneish 1999).

SIGI – Indeks rasta prodaje (Sales Growth Index) x 0.892: Ova mera je prihod od prodaje tekuće godine podeljen sa prihodom od prodaje iz prethodne godine. Namenjen je otkrivanju abnormalnog povećanja prodaje koji može biti rezultat priznavanja lažnih prihoda. Ako kompaniju karakteriše veoma veliko povećanje prodaje iz jednog perioda u drugi, to može biti zato što prebacuje prihod na kasniji period ili knjiži lažni prihod.

GMI – Indeks bruto marže (Gross Margin Index) x 0.528: Ova mera je prošlogodišnja bruto marža podeljena sa ovogodišnjom bruto maržom. Racio niži od 1:1 ukazivao bi na to da je operativna efikasnost kompanije opala i da može doći do nastanka prevarnih radnji. Iako nije nužno direktna mera za potencijalnu manipulaciju, kompanije koje doživljavaju pad bruto marže mogu imati povećan pritisak da poboljšaju finansijski učinak. Takav pritisak može dovesti do toga da se okrenu prevari ili sumnjivom finansijskom izveštavanju kako bi održali neto profitne marže na željenom nivou.

AQI – Indeks kvaliteta imovine (Asset Quality Index) x 0.404: Ova mera je procenat ukupne imovine koja je nematerijalna imovina u ovoj godini podeljen sa istim procentualnim obračunom za prošlu godinu. Racio se, pored ostalog, koristi prvenstveno u praćenju troškova (Boddy, 2019). Poželjan je odnos 1:1 kao stabilan odnos. U slučaju da je odnos značajniji od 1:1, to bi značilo da je cena odložena ili kapitalizovana, što zahteva kritičko ispitivanje situacije. Povećanje ovog indeksa može predstavljati dodatne troškove koji se kapitalizuju radi očuvanja profitabilnosti. Kapitalizacija povećava imovinu dok pomaže u održavanju profitabilnosti kompanije.

DSRI – Indeks potraživanja od kupaca u danima (Days Sales in Receivables Index) x 0.920: Ova mera je DSRI ove godine podeljen sa DSRI prošle godine. Kompanije koje pokušavaju da povećaju prihod i profit, će često dozvoliti kupcima da imaju značajno produžene uslove kredita kako bi kupovali ranije. Ova praksa povećava prihod u tekućem kvartalu, ali će naštetiti kompaniji u budućnosti. Ova metrika je namenjena tome da otkrije kompanije koje prave značajne promene u svojim politikama naplate ili koje prepoznaju lažne ili rane prihode. To bi moglo odražavati opšte usporavanje privrede koje bi moglo uticati na većinu kompanija i stoga ne bi bio efikasan signal.

TATA – Ukupni akrali (obračunske pozicije) prema Ukupnoj imovini (Total Accruals to Total Assets) x 4.679: Ova mera predstavlja odnos akrala i ukupne imovine. Takvi akrali predstavljaju negotovinsku zaradu. Slično Sloan-ovoj obračunskoj meri i predstojećoj obračunskoj meri u novom modelu prevare, povećanje obračunskih pozicija rashoda predstavlja povećanu verovatnoću manipulacije zaradom i mogućih operativnih problema, kao i problema sa slobodnim novčanim tokom. Ovaj indikator sugerise da se veći deo obrtnog kapitala entiteta sastoji od gotovinske stavke, što zahteva ispitivanje situacije (Rosoff, 2007).

Tabela 3. Varijable za otkrivanje manipulacije u finansijskim izveštajima

Varijabla	Finansijski izveštaj
Ukupna aktiva	Bilans stanja
Ukupne obaveze	Bilans stanja

Neraspoređeni dobitak/Akumulirani deficit	Bilans stanja
EBIT	Bilans uspeha
Ukupna vrednost akcija	Bilans stanja
Poslovni rashodi	Bilans uspeha
Kratkoročne obaveze	Bilans stanja
Ukupna potraživanja	Bilans stanja
Prihodi	Bilans uspeha
Nabavna vrednost prodate robe	Bilans uspeha
Nekretnine, postrojenja i oprema	Bilans stanja
Amortizacija	Izveštaj o tokovima gotovine
Dugoročni dugovi	Bilans stanja
Obrtna imovina	Bilans stanja
Neto dobitak/gubitak	Bilans uspeha

Izvor: Pustylnick, I. (2009). *Combined algorithm for detection of manipulation in financial statements*. Available at SSRN 1422693.

6. F-Score (New Fraud Model). - Novi F-Score model prevare (Dechow et al., 2007) može se koristiti kao još jedan početni test u određivanju verovatnoće manipulacije finansijskim izveštajima. Model uključuje mere za identifikaciju problema u obračunskim pozicijama (accrual), potraživanjima, zalihama, gotovine iz prodaje, zaradama i emisijama akcija. U modelu postoji i konstantna vrednost od -6,753. Referentni pokazatelj je F-Score viši od 1,0 i izračunava se upotrebom eksponencijalnog modela.

Akruali x 0.773: Firme koje se bave manipulacijom zaradama obično imaju nenormalno visoke akurale. Značajan iznos negotovinske zarade ima za posledicu naduvanu zaradu i predstavlja znak upozorenja za manipulaciju zaradom. Ova mera je složena kalkulacija zasnovana na brojnim obračunskim merama i skalirana je prema prosečnoj ukupnoj aktivi. U suštini, sve poslovne transakcije osim običnih akcija odražavaju se u obračunskim merama (Dechow et al. 2007).

Promene potraživanja od kupaca x 3.201: Promena potraživanja iz prošle godine u ovu godinu skalira se prosečnom ukupnom aktivom. Velike promene na računima potraživanja mogu ukazivati na manipulaciju prihodima i zaradom. Takva manipulacija se može desiti kroz rano ili lažno priznavanje prihoda, a velike promene na računima potraživanja će poremetiti tokove gotovine iz poslovnih aktivnosti.

Promene zaliha x 2.465: Promena zaliha iz prošle godine u ovu godinu skalira se prosečnom ukupnom aktivom. Velike promene u zalihama mogu ukazivati na viškove zaliha, nestašice, zastarelost ili likvidiranje. Primera rada, ako kompanija koristi LIFO metod za obračunavanje zaliha u periodu rasta cena, prodaja starijih zaliha će rezultirati nižim troškovima prodate robe. Ova praksa dovodi do naduvane zarade.

Promene gotovine iz prodaje x 0.108: Ova mera je procentualna promena gotovine generisane iz prodaje od prethodne do tekuće godine. Za firmu koja se ne bavi manipulacijom zaradama, stopa rasta gotovinske prodaje mogla bi se uporediti sa stopom rasta prihoda, ali ovi istraživači nisu uključili takvu analizu. Oni su tvrdili i modelovali da je samo promena u

gotovinskoj prodaji ključna metrika koju treba pratiti prilikom procene potencijala za manipulaciju zaradom kompanije.

Promena zarade x -0.995: Ova mera je procenat izračunat kao zarada podeljena ukupnom aktivom ove godine umanjena za istu meru prošle godine. Nestabilne zarade mogu ukazivati na manipulaciju zaradom. Uzrok manipulacija, primera radi, može biti trenutni pad učinka koji menadžerski tim pokušava da prikrije manipulisanjem finansijskim izveštavanjem.

Aktuelno izdavanje akcija x 0.938: Ova mera je lažna varijabla koja je uključena ako se izdaju dodatne hartije od vrednosti tokom godine manipulacije i isključena je ako takve hartije od vrednosti nisu izdate. Takva izdavanja mogu ukazivati na probleme sa poslovnim novčanim tokovima koje treba nadoknaditi dodatnim finansiranjem. Takođe, izdavanje akcija može ukazivati na to da menadžment koristi opcije na akcije. Korišćenje opcija na akcije može značiti da menadžeri pokušavaju da prodaju „na vrhu” jer predviđaju buduće slabe performanse kompanije.

5.3. Prevarno finansijsko izveštavanje i bankrotstvo

Otkrivanje i predviđanje lažnog finansijskog izveštavanja postalo je od većeg značaja za istraživače i praktičare zbog povećanog broja prijava prevara u kompanijama, uključujući i bankrotstvo kao posledicu (Fanning et al., 1995). Za revizore, investitore, menadžere fondova i druge eksterne korisnike, prevare i modeli bankrotstva mogu poslužiti kao važni alati u analizi predstavljenih finansijskih informacija kompanija. Uz pokazatelje upravljanja zaradama, kvalitet zarade i kvalitet prihoda, detaljnije modele i metrike poslužiće kao pravi arsenal tehnika za otkrivanje finansijskih problema unutar kompanija. Kada se koriste zajedno kao grupa, ovi modeli takođe mogu delovati kao vodeći indikatori ili prediktori budućih performansi cena akcija. Prevara u finansijskim izveštajima može biti preteča finansijske nevolje ili bankrota preduzeća i ima veliki uticaj na makro i nivoe poslovne aktivnosti odnosno kompanije. Makro uticaj uključuje tržišta kapitala, finansijska tržišta i čak i ukupnu ekonomiju i BDP zemlje. Uticaj na nivou poslovne aktivnosti obuhvata: održivo poslovanje preduzeća i interese stejkholdera (akcionari, poverioci, kupci, dobavljači, zaposleni i društveni odnosi) (Jan, 2021).

Istraživači su koristili različite tehnike i modele za otkrivanje i predviđanje lažnog finansijskog izveštavanja, imajući u vidu da ono može da zamagli mogući bankrot preduzeća. Predviđanje bankrotstva firmi je opširno proučavano u računovodstvu, pošto svi zainteresovani subjekti u firmi imaju sopstveni interes da prate njen finansijski učinak. Otkrivanje prevare u upravljanju je važno pitanje sa kojim se suočava računovodstvena i revizorska profesija. Veštačke neuronske mreže (artificial neural networks - ANN) se mogu koristiti kao pomoć pri odlučivanju (analitička procedura) u otkrivanju slučajeva prevare u upravljanju. Fanning i Cogger sugerišu da ANN nude superiornu sposobnost u odnosu na standardne statističke metode u otkrivanju prevarnog finansijskog izveštavanja (fraudulent financial statement – FFS).

Predviđanja bankrotstva preduzeća bila su opsežna tema u oblasti računovodstva, jer sve zainteresovane strane u firmi imaju stečeni interes za praćenje njenog finansijskog učinka. Problem prevare je globalan i sve širi problem, pa su troškovi i resursi izgubljeni zbog toga veoma značajni i njegove tačne dimenzije ne mogu se utvrditi.

“Data mining” je alat za obradu podataka koja koristi sofisticirane mogućnosti pretraživanja podataka i statističke algoritme za otkrivanje obrazaca i korelacija u velikim podacima. Neki od predloženih algoritama za rudarenje podataka koji se mogu koristiti za predviđanje prevarnog finansijskog izveštavanja su logistička regresija, stabla odlučivanja i Bajesove mreže i veštačke neuronske mreže (ANN) (Wilson & Sharda, 1994).

Cerullo i Cerullo (1999) ukazuju da je ANN u stanju da predvidi prevarno finansijsko izveštavanje na brži i lakši način. To je zato što je ANN izvedena iz sistema matematičke inteligencije. Sa vremenskog aspekta, ANN je efikasniji u poređenju sa drugim tehnikama jer zahteva manje vremena da analizira i generiše rezultate. Fanning i Cogger (1998) sugerišu da ANN nude superiornu sposobnost u odnosu na standardne statističke metode u otkrivanju prevarnog finansijskog izveštavanja.

Finansijski problemi kompanija mogu biti crvena zastava za prevarne aktivnosti, kao što su (1) računovodstvene prevare i (2) insajderska trgovina. Stoga, logično je konstatovati da je veća verovatnoća da će se kompanija koja ima finansijske nevolje upustiti u takve aktivnosti kako bi prikrili svoje finansijske poteškoće. Pored toga, ove kompanije mogu biti podložnije eksploataciji pojedinaca ili organizacija koje žele da „peru novac” ili finansiraju nezakonite aktivnosti (Halteh & Tiwari, 2023).

5.4. Moguća ograničenja u primeni tehnika forenzičkog računovodstva

Forenzičko računovodstvo, tzv. istražno računovodstvo, predstavlja spajanje forenzičke nauke i računovodstva (Akabom-Ita, 2012). To je integracija računovodstvenih, revizorskih i istražnih veština i može biti opisana kao oblast koja se bavi mogućim nezakonitim i prevarnim finansijskim transakcijama. Forenzičko računovodstvo se pojavilo kao odgovor na visoku stopu incidencije prevara. Pored visoke upotrebne vrednosti tehnika forenzičkog računovodstva, ono ima i neka ograničenja. Barski et al. (2003) su tvrdili da bi pojedinačna primena ovih modela na procenu računovodstvenih izveštaja mogla otkriti znake ranog upozorenja koji omogućavaju menadžerima i drugim zainteresovanim stranama da preduzmu odgovarajuće preventivne ili korektivne mere. Međutim, svaki model ima svoja ograničenja koja imaju implikacije na njegovu tačnost, što stvara zabunu u određivanju najkorisnijeg modela za otkrivanje finansijskih pogrešnih iskaza. Primena nekih od modela zahteva i određena prilagođavanja u zavisnosti od toga gde se primenjuju (kakvo je ekonomsko okruženje i računovodstveni kontekst). Dobijeni rezultati primenom različitih modela mogu poslužiti kao crvena zastavica za dalju analizu.

Angažovanje računovodstvenih forenzičara je ključno u predistražnom postupku. Kako dalje navode Janković et al. (2022), za uspešnu saradnju između policije i forenzičkih računovođa bitno je da obe grupe subjekata prolaze zajedničke obuke, seminare i srodna stručna savetovanja. Dalje, povećanje finansijske pismenosti menadžera može imati pozitivan uticaj na kontrolne sisteme koji imaju preventivan karakter. Finansijska kontrola zahteva od menadžera da ovladaju finansijskim znanjima i veštinama. Finansijska pismenost je važan faktor koji dimenzionira finansijsko ponašanje menadžera u turbulentnom okruženju i za efikasno upravljanje rizicima, pored ostalih, i rizicima od nastanka zloupotreba i prevarnih radnji. Drugim rečima, nedostatak finansijske pismenosti se može dovesti u vezu sa nepoželjnim finansijskim ponašanjem (Gačić et al., 2023).

6. SPECIFIČNOSTI KRIZNIH SITUACIJA ZA INTEGRISANJE FORENZIČKOG RAČUNOVODSTVA U SISTEM KONTROLE

Prezare se pojavljuju u mnogim oblicima, od kojih neke imaju primarnu vezu sa pandemijama, a druge možda i ne. Važno je razmotriti verovatni pravac uzročnosti (Levi & Smith, 2022). U vreme pandemije COVID-19 je bilo dosta izveštaja o prevarama vezanim za dobrotvorne svrhe (Cvetković et al., 2020). Sadašnja pandemija COVID-19 se već pokazala kao jedna od najsmrtonosnijih kriza u savremenoj istoriji sa dalekosežnim uticajima na različite sektore globalne ekonomije (Ocal et al., 2020). Finansijski sektor je među najteže pogođenim ekonomskom krizom izazvanom ovom pandemijom (Cvetković, Ristanović, & Gačić, 2018). Jedan od najznačajnijih efekata je vezan za finansijski kriminal (Wronka, 2022).

6.1. Upravljanje rizikom od prevarnih radnji u vanrednim situacijama

Uloga interne revizije u novije vreme se udaljila od tradicionalnog fokusa na kontrole u funkciji dodavanja vrednosti koja uključuje upravljanje rizikom, operativne revizije i konsultantske projekte (IIA, 1999). Funkciju interne revizije karakterišu četiri kategorije aktivnosti: (1) finansijska revizija i interne kontrole, (2) upravljanje rizikom (3) operativne i sistemske revizije (4) posebni projekti i drugi poslovi. Upravo četvrta kategorija aktivnosti se vezuje za upravljanje rizikom od nastanka prevarnih radnji u vanrednim situacijama. Vanredne situacije predstavljaju pogodno tlo za realizaciju različitih kriminalnih aktivnosti imajući u vidu da je fokus javnosti usmeren na manifestaciju štetnih dejstava na funkcionisanje društvenih jedinica (Cvetković, 2016). Iako su troškovi prevencije mnogo niži od troškova identifikovanja prevarnih radnji i zloupotreba primaoca pomoći u vanrednim situacijama, ovoj problematici posvećuje se nedovoljna pažnja (Knežević et al., 2022). Jedna od čestih pojava je primanje mita radi odobravanja lažnih zahteva za pomoć u okolnostima nastanka šteta zbog nastalih prirodnih katastrofa.

6.2. Analitički okvir kriznih situacija od značaja za forenzičko računovodstvo: fenomenološke i etimološke dimenzije

Krizne situacije i katastrofe bile su redovni pratioci društva i organizacija tokom čitave ljudske istorije (Cvetković et al., 2018; 2020; 2021). Ljudi nikada nisu bili bespomoćni, već su oduvek iznalazili načine da funkcionišu pod otežavajućim okolnostima i da se pripreme za najgore scenarije ugrožavanja njihove bezbednosti. U početku, one su shvatane kao Božije poruke, kazne i opomene, ali su kasnije ljudi jasno uvideli da one ne dolaze od viših sila već od svojih nepromišljenih odluka o načinu suživota sa prirodom. Katastrofe predstavljaju jedinstvene društvene fenomene u okviru kojih je jednostavno spoznati do koje mere se društvo razvilo da bude otporno na različite stresne situacije kojima može biti izloženo usled prirodnih ili tehničko-tehnoloških opasnosti (Cvetković et al., 2022).

One mogu predstavljati raskršće od kojeg društvo može unaprediti svoju pripremljenost i otpornost na takve događaje ili može biti još ugroženije u budućnosti. Upravo zato, istraživači iz oblasti društvenih nauka su posebno zainteresovani za ispitivanje različitih devijantnih i kriminalnih pojava u takvim okolnostima. Interes od definisanja kriznih situacija proizilazi iz potrebe da se opiše oblast proučavanja i stvore uslovi za akumulaciju znanja i izgradnju teorija (Cvetković, 2015). Osim toga, istraživači iz oblasti studija kriznih situacija susreću se i s diskusijama i debatama oko razgraničenja pojmovnog određenja kriznih od vanrednih situacija. Analizom većeg broja definicija katastrofa vrlo jasno se uviđa da je teorijsko određenje katastrofa pratilo (Cvetković, 2017): a) društveni ambijent u čijim okvirima je nastalo (primetna je razlika u definicijama proisteklih iz različitih društveno-ekonomskih uređenja); b) svrhu definisanja (definicije nastale za potrebe praktičara u velikoj meri se razlikuju od akademskih definicija); c) geografski region (vrlo često se događa da se razlikuju evropske, američke i ruske definicije); d) naučnu disciplinu iz koje je definicija potekla (imajući u vidu multidisciplinarnu prirodu katastrofa, sociolozi u odnosu na geografe i matematičare drugačije interpretiraju sadržaj i obim tog pojma).

6.3. Klasifikacija kriznih situacija sa osvrtom na implikacije integracija tehnika forenzičkog računovodstva kriznih situacija i interne kontrole na razvoj upravljanja kontinuitetom poslovanja organizacija

Porfirijev kriznu situaciju definiše kao stanje koje destabilizuje socijalni sistem koji se manifestuje u neispravnom funkcionisanju ili ometanju veza i komunikacija između njegovih elemenata ili socijalnih jedinica (zajednice, socijalne grupe i pojedinci); kao delimično ili potpuno uništenje/rušenje; fizičko i psihološko preopterećenje koje trpe neki od ovih elemenata, čineći time neophodnost da se preduzmu vanredne ili hitne kontramere kako bi se ponovo uspostavila stabilnost (Porfiriev, 2005: 57). Jedan od najpoznatijih predstavnika, Enriko Kvaranteli (Quarantelli, 2005: 345; Quarantelli & Perry, 2005), krizne situacije definiše kao događaje koji se dešavaju iznenada; ozbiljno remete rutinu društvenih jedinica; izazivaju usvajanje neplaniranih pravaca delovanja kako bi se prilagodili narušavanju reda, prouzrokuju neočekivane životne istorije označene u društvenom prostoru i vremenu; predstavljaju opasnost za važne društvene objekte. On takođe nudi sledeću definiciju kriznih situacija povezanu sa intenzitetom i resursima zajednice (Quarantelli, 2000: 14): kriza – sposobnosti (mogućnosti) prevazilaze potrebe; vanredni događaj – sposobnosti zadovoljavaju ili donekle prevazilaze potrebe; katastrofe – potrebe prevazilaze sposobnosti (mogućnosti); velika katastrofa – potrebe savladavaju (nadvladavaju, upropašćavaju) sposobnosti u potpunosti. U literaturi postoje različite klasifikacije kriznih situacija (Mladan & Cvetković, 2013; Cvetković, 2020; 2022), a značajno je istaći generičku klasifikaciju prema kojoj se krizne situacije razvrstavaju na prirodne i antropogene. Konkretnije rečeno, kriza predstavlja stanje u kojem nije još uvek došlo potpunog manifestovanja posledica opasnosti po ljude i njihove štićene vrednosti, dok se kod katastrofa društvene zajednice već suočavaju sa posledicama takvih događaja.

6.4. Specifičnosti kulturoloških okvira za integraciju tehnika forenzičkog računovodstva u sistem kontrole u kriznim situacijama

Krize koje je stvorio čovek, izazvane etičkim nedoličnim ponašanjem i finansijskim prevarama, mogu da dovedu do velikih posledica po organizacije. Kada donose odluke u ključnim trenucima na različitim nivoima upravljanja rizikom od katastrofa, menadžeri rizika od katastrofa često uzimaju u obzir etička pitanja i kontroverze. Svaki izbor može imati i pozitivne i loše efekte na određene društvene grupe, uključujući stanovnike, izabrane zvaničnike, zaposlene, itd. Štaviše, određene grupe mogu imati značajan profit, dok druge mogu značajno patiti. Zato je veoma važno svaku odluku sagledati kroz prizmu opšteg dobra, odnosno dobro proceniti da li će predložena strategija ublažavanja rizika od određenih hazarda biti korisna zainteresovanoj strani (Cvetković, 2020).

Povratak poverenja zaposlenih i zainteresovanih strana, nakon što dođe do takve krize, može biti veoma težak. Međutim, postojanje plana koji posebno navodi korake za prevazilaženje krize etike i prevare može poboljšati šanse za oporavak, kao i stvoriti priliku za učenje u organizaciji (McCarthy & Hulsart, 2012). Iz tog razloga je imperativ da organizacije kreiraju plan upravljanja krizom, posebno za etičko nedolično ponašanje i finansijsku prevaru. U idealnom svetu, stvaranje takvog plana uključivaće preventivne i zaštitne mere za sprečavanje takve katastrofe. Međutim, plan mora uzeti u obzir da prevencija uvek ne funkcioniše. Odgovornost za upravljanje krizom u organizaciji na kraju leži na najvišem rukovodstvu. Ali ako je vrhovno rukovodstvo uzrok, upravljanje krizom se mora pojaviti u nekom drugom segmentu organizacije. U krajnjoj liniji, kulturološki okviri su važan činilac za uspešnu integraciju tehnika forenzičkog računovodstva u sistem kontrole u kriznim situacijama. Pajn (Pine, 2008: 184) nudi sledeće predloge za uzimanje u obzir etičkih pitanja: a) razmotriti potencijalne uticaje i posledice odluke menadžera rizika od katastrofe u analizi opasnosti i identifikovati ko može imati pretpostavljene posledice; b) utvrdi da li su sve strane podjednako zainteresovane za pojedinačne odluke; v) uzeti u obzir nalaze analize rizika i utvrditi da li svi interesi imaju jednaku mogućnost stvaranja; i g) s obzirom na to da su sve strane podjednako zainteresovane za pojedinačne odluke.

6.5. Adaptacija forenzičkog računovodstva na kompleksnost kriznih situacija sa osvrtnom na integrisano upravljanje u kriznim situacijama

Rezultati istraživanja Udruženja sertifikovanih istražitelja prevara (ACFE, 2022) su pokazali da je 50% prevarnih radnji koje su izvršene u radnom okruženju posledica zaobilaženja ili nepostojanja efektivnih internih kontrola u institucijama. Utvrđeno je da u slučaju nenamenskog trošenja ili otuđenja javnih sredstava, postaje veoma komplikovano da izvrši povraćaj tih sredstava. Međutim, osnaživanjem sistema interne kontrole u funkciji onemogućavanja zloupotrebe javnih sredstava, država bi lakše izbegla model „traganja za sredstvima nakon izvršene prevarne radnje,” što je situacija koja je uobičajena posledica koruptivnih radnji.

Vlada treba da razmotri kako bi mogla da poboljša sistem prevencije prevara u javnom sektoru obezbeđivanjem dodatnih telefonskih linija za prevaru, poboljšanjem politike

uzbunjivača i uspostavljanjem odeljenja forenzičkog računovodstva u kontrolni sistem organizacija (Kaur et al., 2022).

6.6. Uticaj prakse interne kontrole na performanse menadžmenta u kriznim situacijama

Konvencionalno, ključne aktivnosti interne revizije su procena efikasnosti internih kontrola organizacije i izveštavanje menadžmenta o tome gde i kako bi interne kontrole mogle biti ojačane. Interna revizija igra ključnu ulogu u sprečavanju i otkrivanju prevara unutar organizacije tako što osigurava da je revizija dobro planirana i da postoji odgovarajući program interne revizije. Pored revizije finansijskih transakcija, aktivnosti interne revizije mogu takođe obuhvatiti nefinansijske stavke, kao što su procesi organizacionih jedinica i usklađenost sa zakonima i propisima koji pomažu u upravljanju rizikom od nastanka zloupotreba i prevara. Potrebno je da interni revizori unaprede aktivnosti procene rizika od prevara. Ovo je posebno kompleksno pitanje i nedovoljno istraženo ako se posmatra u kontekstu razmatranja praksi interne kontrole u kriznim situacijama prema njihovom uticaju na performanse menadžera.

6.7. Upravljanje rizikom od prevarnih nabavki u javnom sektoru i prevarne radnje u vanrednim situacijama

Rezultati istraživanja Goodwin (2004) sugerišu da postoje razlike u statusu između interne revizije u dva sektora, privatnom i javnom, pri čemu je manje verovatno da će interni revizori u javnom sektoru izveštavati finansijskog direktora. Iako se sličan obim posla prebacuje na eksterne saradnike, veća je verovatnoća da će organizacije u javnom sektoru, nego one u privatnom sektoru, angažovati eksternog revizora. Postoji mala razlika između aktivnosti interne revizije i interakcije sa eksternom revizijom u ova dva sektora.

Za sagledavanje toga u kojoj se meri interna revizija u javnom sektoru razlikuje od one u privatnom, potrebno je analizirati njen organizacioni status, veličinu budžeta i procenat budžeta koji se angažuje, prirodu njegovih aktivnosti i interakciju interne revizije sa eksternim revizorima. Poseban značaj je potrebno dati upravljanju rizikom od prevarnih nabavki u javnom sektoru kada se posmatra kontekst vanrednih okolnosti.

6.8. Strategija integracije tehnika forenzičkog računovodstva u sistem upravljačke kontrole

Identifikovanje adekvatne strategije integracije tehnika forenzičkog računovodstva u sistem upravljačke kontrole je od krucijalnog značaja za efikasno upravljanje rizikom od nastanka zloupotreba i prevarnih radnji. Da bi se osigurao održiv uspeh strategija za prevenciju prevara, potrebno je da javni sektor i korporativni subjekti u svakom trenutku pokažu potrebnu političku volju i postavljaju pravi etički ton na vrhu kroz svoje postupke i aktivnosti. Dalje, jedan od zadataka je i da se obezbedi kontinuirano usavršavanje osoblja za

borbu protiv prevara (interna revizija, forenzičke računovođe, forenzičari-istražitelji) kroz obuke i programe podizanja svesti o najnovijoj prevenciji prevara i metodologijama koje se mogu primeniti u tu svrhu.

Strategija upravljanja rizikom od korporativnih prevara sve više postaje cilj održivog poslovnog razvoja. Nedavne reforme u tehnologiji forenzičkog računovodstva za upravljanje rizikom od korporativnih prevara na globalnom nivou otvorile su nove puteve za korporativno upravljanje i implementaciju mehanizama interne kontrole (Yang & Lee, 2000). Kompanije treba da uspostave sistem kontrole koji procenjuje rizike, a u tu svrhu je potrebno dizajniranje adekvatne strategije što će omogućiti postizanje upravljačkih ciljeva.

6.9. Evaluacija uticaja integracije tehnika forenzičkog računovodstva u sistem upravljačke kontrole na poboljšanje performansi organizacija

Mnoga istraživanja nisu dostupna u privatnom sektoru zbog nedostupnosti javno proverljivih statističkih podataka o prevarama, kao i nevoljnosti zaposlenih u privatnom i javnom sektoru da učestvuju u procesu istraživanja prikupljanja podataka, kao što su ankete ili ekspertske intervjui. Pored toga, tamo gde se sprovode ankete, nivo odgovora je obično slab, čime se stvaraju sumnje u pouzdanost rezultata istraživanja.

Uspešnost integracije tehnika forenzičkog računovodstva u sistem upravljačke kontrole zavisi od podrške menadžmenta, ali i opšte klime u okruženju. Potrebno je prvo započeti implementaciju jednostavnim i lakim da bi se razumele složene metodologije računovodstvene forenzike, kako bi se dobili održivi rezultati. Uloga interne revizije u pregledu efektivnosti sistema internih kontrola je da se utvrdi da li sistem funkcioniše kako je predviđeno.

Procena rizika i dobar sistem interne kontrole su od velikog značaja za efikasno upravljanje performansama kompanija. Sistem kontrole i poslovnih procesa omogućava kreiranje kvalitetnog sistema preventive, a forenzičko računovodstvo je jedan od efikasnih instrumenata.

7. EMPIRIJSKO ISTRAŽIVANJE

7.1. Struktura uzorka i promenljive

Za potrebe istraživanja, imajući u vidu ciljeve doktorske disertacije, korišćen je upitnik koji je formiran u elektronskom obliku, a period odgovora je bio od januara do decembra 2023. godine. Upitnik se sastoji iz četiri dela, koji su formirani u skladu sa vrstama ispitanika i ponuđenim odgovorima. Prvi deo čine opšti podaci o ispitanicima, organizacijama u kojima su zaposleni i poslova koje obavljaju i organizaciji. Drugi deo se sastoji iz 22 segmenta, a čine ga:

- 1) Interna revizija za efikasno upravljanje rizikom od zloupotreba i prevara;
- 2) Mogućnosti identifikovanja prevara i slabosti interne revizije;
- 3) Organizaciono pozicioniranje interne revizije i upravljanje rizicima;
- 4) Elementi podrške u prevenciji i detektovanju prevara;
- 5) Sprečavanje i identifikovanje zloupotreba i prevara u vanrednim okolnostima;
- 6) Uticaj interne kontrole na sprečavanje prevara u organizacijama;
- 7) Kompetentnost revizora i licenciranje/sertifikacija ;
- 8) Upravljanje prevaram (definisano prema Kabuye et al., 2018);
- 9) Detekcija prevara (definisano prema Drogalas et al., 2017);
- 10) Efikasnost interne revizije (definisano prema Drogalas et al., 2017);
- 11) Odgovornost internog revizora (definisano prema Drogalas et al., 2017);
- 12) Obuka internog revizora (definisano prema Drogalas et al., 2017);
- 13) Nivo efikasnosti otkrivanja prevara racionalizacijom crvenih zastavica (definisano prema Moyes et al., 2013);
- 14) Kontrolno okruženje (definisano prema Aksoy & Mohammed, 2020);
- 15) Procena rizika (definisano prema Aksoy & Mohammed, 2020);
- 16) Kontrolne aktivnosti (definisano prema Aksoy & Mohammed, 2020);
- 17) Informacije i komunikacije interne kontrole (definisano prema Aksoy & Mohammed, 2020);
- 18) Praćenje aktivnosti interne kontrole (definisano prema Aksoy & Mohammed, 2020);
- 19) U kojoj meri je forenzičko računovodstvo doprinelo ekonomskoj stabilnosti? (definisano prema Adebayo & Ezejiofor, 2021);
- 20) Uloga interne revizije u upravljanju rizicima preduzeća (definisano prema de Zwaan et al., 2011);
- 21) Uloga interne revizije u sprovođenju zaštitnih mera (definisano prema de Zwaan et al., 2011);
- 22) Uloge koje interna revizija ne bi trebalo da preduzima (definisano prema de Zwaan et al., 2011);

Treći deo upitnika čine pitanja koja su upućena zaposlenima u prosveti (visoko obrazovanje), a definisana na osnovu Rezaee et al., 2004., a četvrti deo pitanja koja se odnose na ispitanike praktičare. Upitnik je sačinjen na osnovu detaljnih istraživanja literature, prethodno sačinjenog pregleda i konsultacija sa ekspertima. Na upitnik je odgovorilo ukupno 101 ispitanika.

Kada su u pitanju demografske karakteristike uzorka, korišćeni su sledeći kriterijumi: pol (tabela 4, slika 3), godine starosti, nivo obrazovanja, godine radnog iskustva, pripadnost

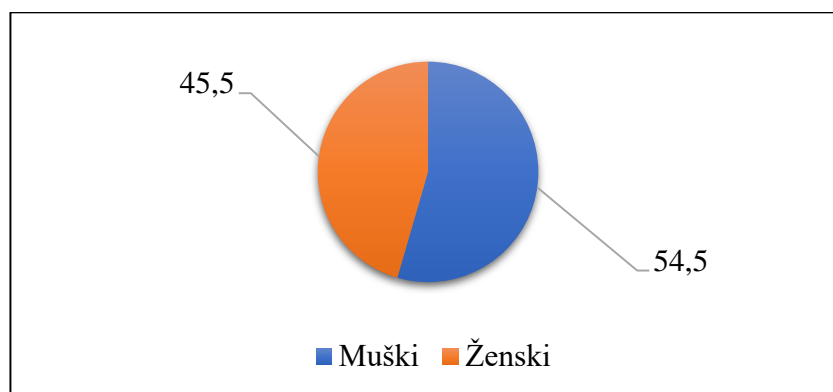
sektoru – javni ili privatni, pripadnost sektoru (industrija, obrazovanje, ostalo), broj zaposlenih, poslovi zaposlenih u organizaciji.

Kao što se može videti na slici 3 (i na osnovu podataka u tabeli 4), 54,5% ispitanika je muškog pola, a 45,5% je ženskog pola.

Tabela 4. Struktura uzorka anketiranih ispitanika prema polu

Pol	Frekvencija	Procenti (%)	Kumulativni procenti (%)
Muški	55	54,5	54,5
Ženski	46	45,5	100,0
Ukupno	101	100,0	

Izvor: Izrada autora

Slika 3. Procentualna distribucija ispitanika prema polu

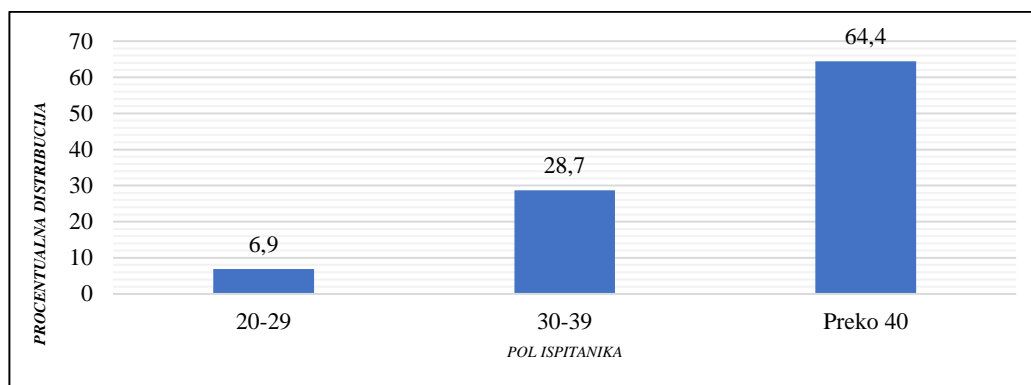
Izvor: Izrada autora

Najviše ispitanika je u uzorku od preko 40 godina (64,4%), zatim sledi uzorak od 30 do 39 godina (28,7%), dok je najmanje ispitanika starosti od 20 do 29 godina (6,9%) (tabela 5, slika 4).

Tabela 5. Struktura uzorka anketiranih ispitanika prema godinama starosti

Godine starosti	Frekvencija	Procenti (%)	Kumulativni procenti (%)
20 - 29	7	6,9	6,9
30 - 39	29	28,7	35,6
Preko 40	65	64,4	100,0
Ukupno	101	100,0	

Izvor: Izrada autora

Slika 4. Procentualna distribucija ispitanika prema godinama starosti ispitanika

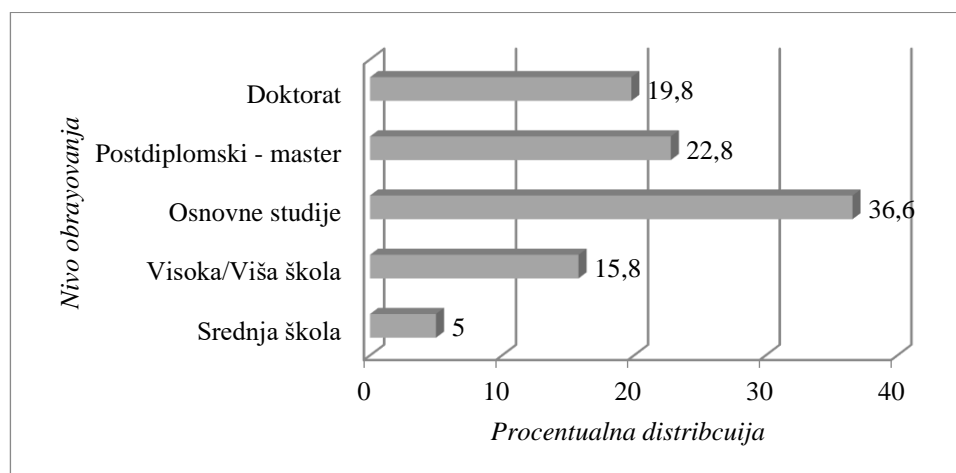
Izvor: Izrada autora

Najveći broj ispitanika ima završene osnovne studije (36,6%), zatim slede ispitanici sa završenim postdiplomskim-master studijama (22,8%) i ispitanici sa završenim doktoratom (19,8%). Najmanje ima ispitanika sa završenom srednjom školom (5,0%), dok je ispitanika sa završenom visokom/višom školom (15,8%) (tabela 6, slika 5).

Tabela 6. Struktura uzorka anketiranih ispitanika prema obrazovanju

Obrazovanje	Frekvencija	Procenti (%)	Kumulativni procenti (%)
Srednja škola	5	5,0	5,0
Visoka/Viša škola	16	15,8	20,8
Osnovne studije	37	36,6	57,4
Postdiplomski - master	23	22,8	80,2
Doktorat	20	19,8	100,0
Ukupno	101	100,0	

Izvor: Izrada autora

Slika 5. Procentualna distribucija ispitanika prema obrazovanju ispitanika

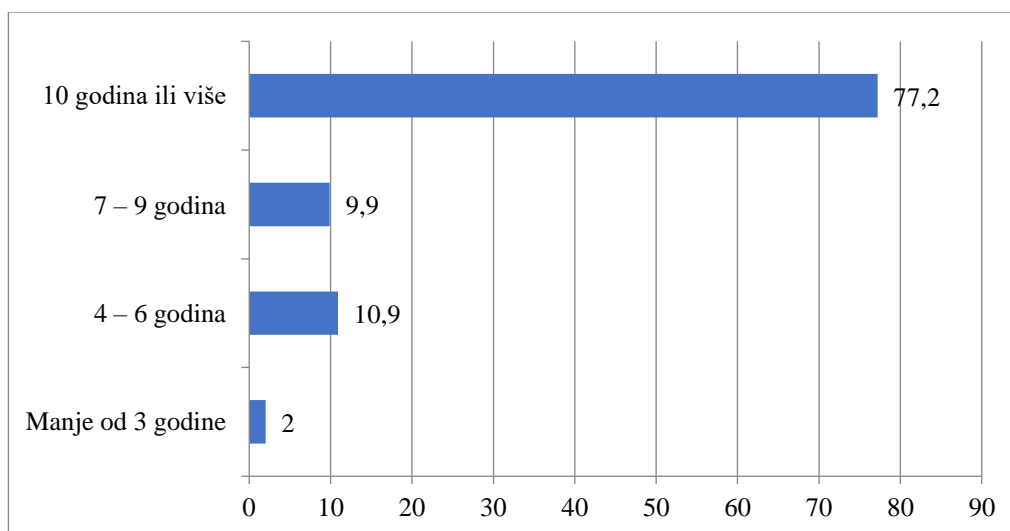
Izvor: Izrada autora

Struktura uzorka ispitanika prema broju godina radnog iskustva ukazuje da je najviše ispitanika sa 10 godina ili više (77,2%), zatim slede ispitanici od 4 do 6 godina radnog iskustva (10,9%), neznatno manje ispitanika od 7 do 9 godina radnog iskustva (9,9%), dok je najmanje ispitanika sa manje od 3 godine radnog iskustva (2,0%) (tabela 7, slika 6).

Tabela 7. Struktura uzorka anketiranih ispitanika prema broju godina radnog iskustva

Godine radnog iskustva	Frekvencija	Procenti (%)	Kumulativni procenti (%)
Manje od 3 godine	2	2,0	2,0
4 – 6 godina	11	10,9	12,9
7 – 9 godina	10	9,9	22,8
10 godina ili više	78	77,2	100,0
Ukupno	101	100,0	

Izvor: Izrada autora

Slika 6. Procentualna distribucija ispitanika prema godinama radnog iskustva

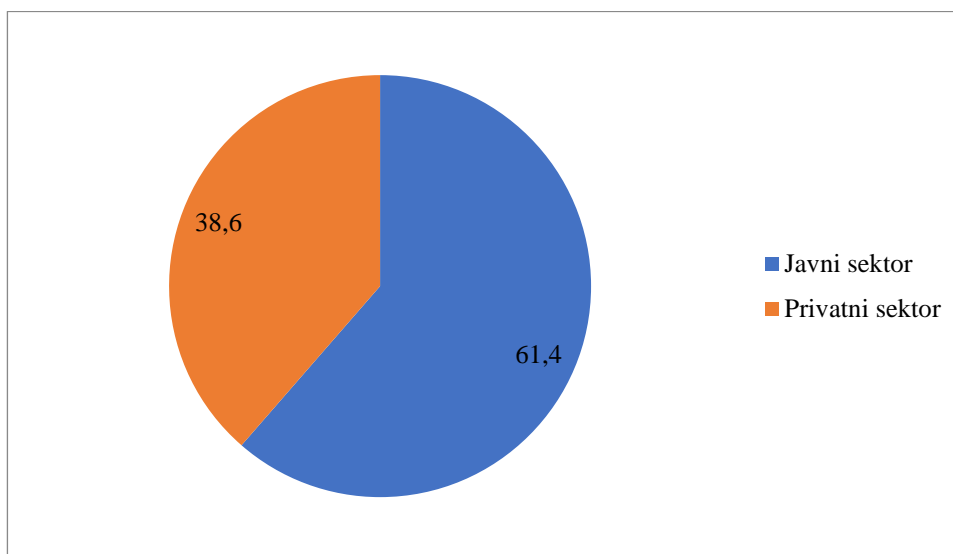
Izvor: Izrada autora

U pogledu pripadnosti organizacije u kojima ispitanici rade – javni ili privatni sektor, veći uzorak čine ispitanici zaposleni u javnom sektoru (61,4%), a manji udeo čine ispitanici zaposleni u privatnom sektoru (38,6%) (tabela 8, slika 7).

Tabela 8. Struktura uzorka ispitanika prema pripadnosti organizacije – javni sektor ili privatni sektor .

Vrsta sektora	Frekvencija	Procenti (%)	Kumulativni procenti (%)
Javni sektor	62	61,4	61,4
Privatni sektor	39	38,6	100,0
Ukupno	101	100,0	

Izvor: Izrada autora

Slika 7. Procentualna distribucija ispitanika prema organizaciji/preduzeću kojem pripada (javni ili privatni sektor)

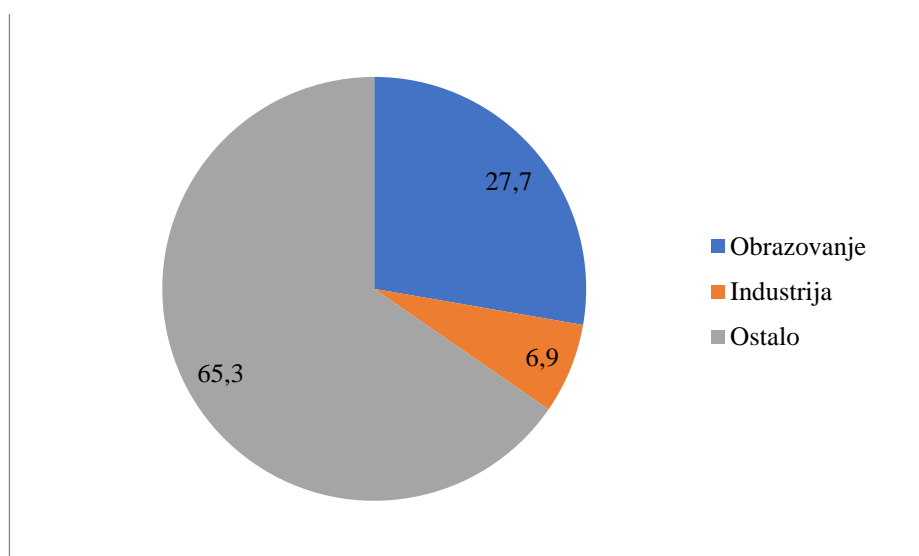
Izvor: Izrada autora

Prikaz rezultata anketiranih ispitanika prema sektoru pripadanja organizacije (prema delatnosti) ukazuje da je 27,7% ispitanika zaposleno u sektoru obrazovanja, najmanje ispitanika je zaposleno u sektoru industrije (6,9%), dok je 65,3% ispitanika zaposleno u ostalim sektorima (tabela 9, slika 8).

Tabela 9. Struktura uzorka ispitanika prema sektoru pripadnosti organizacije (delatnost)

Sektor	Frekvencija	Procenti (%)	Kumulativni procenti (%)
Obrazovanje	28	27,7	27,7
Industrija	7	6,9	34,7
Ostalo	66	65,3	100,0
Ukupno	101	100,0	

Izvor: Izrada autora

Slika 8. Procentualna distribucija ispitanika prema pripadnosti organizacije sektoru (delatnost)

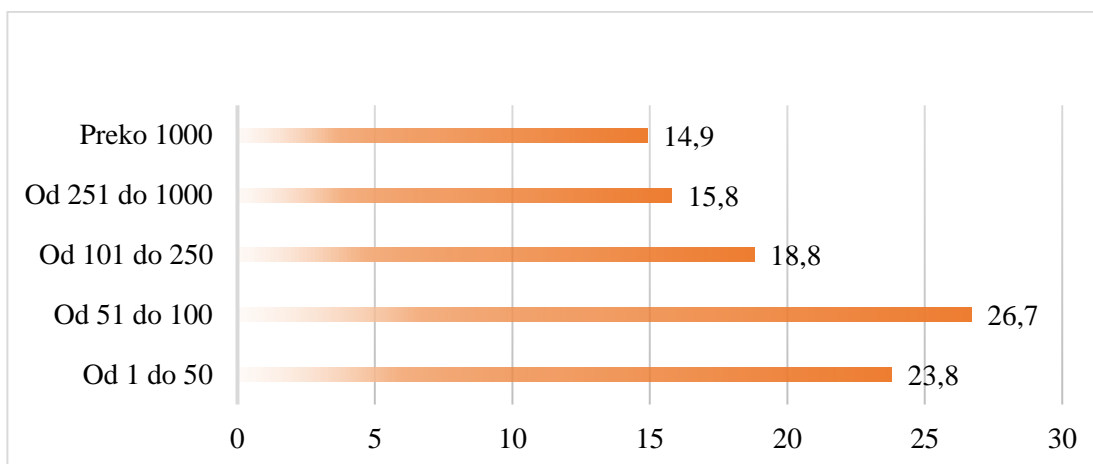
Izvor: Izrada autora

Struktura uzorka ispitanika prema broju zaposlenih u organizaciji/preduzeću pokazuje da organizacija/preduzeće od 1 do 50 zaposlenih čini 23,8%, od 51 do 100 zaposlenih čini 26,7%, da od 101 do 250 zaposlenih zauzima 18,8%, od 251 do 1000 zaposlenih čini 15,8%, dok organizacija/preduzeće od preko 1000 zaposlenih zauzima 14,9% (tabela 10, slika 9).

Tabela 10. Struktura uzorka anketiranih ispitanika prema broju zaposlenih u organizaciji/preduzeću

Broj zaposlenih	Frekvencija	Procenti (%)	Kumulativni procenti (%)
1 do 50	24	23,8	23,8
51 do 100	27	26,7	50,5
101 do 250	19	18,8	69,3
251 do 1000	16	15,8	85,1
Preko 1000	15	14,9	100,0
Ukupno	101	100,0	

Izvor: Izrada autora

Slika 9. Procentualna distribucija ispitanika prema broju zaposlenih u organizaciji

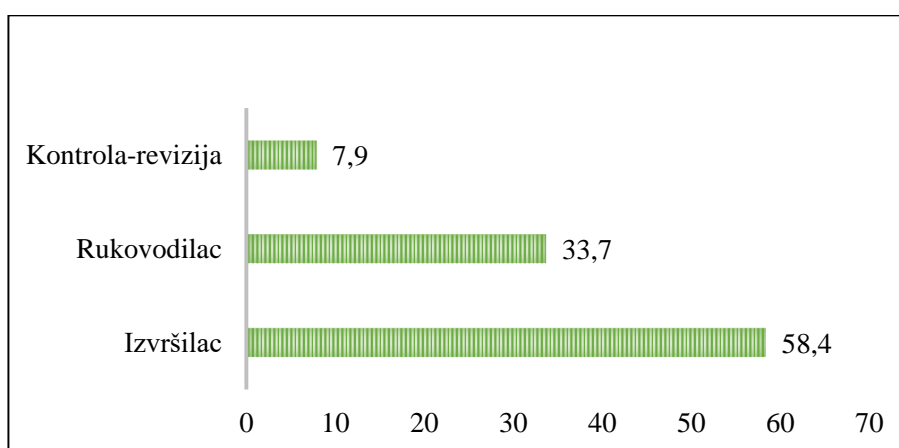
Izvor: Izrada autora

U uzorku najveći broj ispitanika obavlja izvršilačke poslove u organizaciji (58,4%), zatim 33,7% ispitanika obavlja rukovodeće poslove, dok najmanji broj ispitanika obavlja kontrolu - reviziju (7,9%) (tabela 11, slika 10).

Tabela 11. Struktura uzorka ispitanika u pogledu poslova koje obavljaju u organizaciji

Vrsta poslova	Frekvencija	Procenti (%)	Kumulativni procenti (%)
Izvršilac	59	58,4	58,4
Rukovodilac	34	33,7	92,1
Kontrola - revizija	8	7,9	100,0
Ukupno	101	100,0	

Izvor: Izrada autora

Slika 10. Procentualna distribucija poslova koji se obavljaju u organizaciji

Izvor: Izrada autora

7.2. Prikupljanje i obrada podataka

U cilju obrade prikupljenih podataka, korišćen je statistički softver IBM SPSS u kome su sređeni i klasifikovani svi podaci dobijeni anketnim ispitivanjem. Korišćenjem deskriptivnih statističkih analiza utvrđene su distribucije odgovora na postavljena pitanja. Za potrebe detaljnijih analiza, korišćeni su T-test i Pirsonova korelacija. Pretpostavke na kojima počivaju analize, kao što su pretpostavka normalnosti, linearnosti, multikolinearnosti i homogenosti varijanse, nisu bile narušene (Tabachnick et al., 2007). Unutrašnja konzistentnost Likertove skale bila je zadovoljavajuća.

7.3. Rezultati istraživanja

Polazeći od predmeta istraživanja, primenjena je kvantitativna istraživačka tradicija u okviru koje je izvršena operacionalizacija ključnih promenljiva shodno postavljenom hipotetičkom okviru. Primenom različitih statističkih metoda, došlo se do rezultata deskriptivne i inferencijalne statističke analize koja omogućava sveobuhvatno sagledavanje međusobne povezanosti posmatranih varijabli. Ovo znanje može biti korisno za donošenje odluka i razvoj strategija za sprečavanje zloupotreba i prevara u finansijskom okruženju.

Na osnovu prikazanih rezultata, ispitanici u najvećoj meri ($M = 2,21$) ocenjuju da će buduća potražnja i interesovanje biti za svedočenjem. Osim toga, ističu da će biti značajna potražnja za sudskom podrškom ($M = 2,05$). Ovo sugerise da su svedočenje i pružanje sudskog oslonca prioriteta za većinu ispitanika u kontekstu budućih potreba i interesovanja (tabela 12). Međutim, ispitanici su u najmanjoj meri ($M = 2,01$) ocenili da će buduća potražnja i interesovanje biti usmereni ka istraživanju prevara. Ova niža ocena može ukazivati na manju percepciju važnosti ili manji interes za ovu oblast među ispitanicima, u poređenju s drugim aspektima koji su analizirani (tabela 12).

Tabela 12. Pregled odgovora ispitanika u pogledu ocene buduće tražnje i interesovanja za istraživanjem prevara, sudskom podrškom i svedočenjem kao oblasti forenzičkog računovodstva

Opisi	N	Minimum	Maksimum	Srednja vrednost	SD
Očekujete da će biti buduća potražnja i interesovanje za sledeće tri oblasti forenzičkog računovodstva: [Istraživanje prevara]	101	1	4	2,01	1,143
Očekujete da će biti buduća potražnja i interesovanje za sledeće tri oblasti forenzičkog računovodstva: [Sudska podrška]	101	1	4	2,05	1,084
Očekujete da će biti buduća potražnja i interesovanje za sledeće tri oblasti forenzičkog računovodstva: [Svedočenje]	101	1	4	2,21	1,054

Izvor: Izrada autora

Iz prikazanih rezultata, ispitanici u najvećoj meri ($M = 3,84$) ističu pripremanje studenata da se angažuju u savetovanju za podršku u sudskim sporovima, zatim ispitanici u velikoj meri ($M = 3,81$) ocenjuju da povećanje tražnje za kadrovima koji poseduju znanje i

veštine iz forenzičkog računovodstva ima prednost u obrazovanju iz forenzičkog računovodstva, pa tvrde u meri ($M = 3,81$) da je važno pripremanje studenata da se uključe u stručno svedočenje, zatim ocenjuju da je važno pripremanje studenata da se uključe u ispitivanje prevara ($M = 3,81$), pa navode da je važno učiniti studente atraktivnijim na tržištu rada ($M = 3,77$), pa ocenjuju promovisanje odgovornog korporativnog upravljanja ($M = 3,70$), pa tvrde da je važno ojačati kredibilitet finansijskog izveštavanja ($M = 3,60$). Ispitanici u najmanjoj meri ($M = 3,43$) ocenjuju da je važno zadovoljiti potrebe društva za teorijom i praksom iz forenzičkog računovodstva (tabela 13). Ispitanici su ocenjivali različite aspekte u vezi sa obrazovanjem iz forenzičkog računovodstva i njihovom važnošću u kontekstu budućnosti. Na osnovu prikazanih rezultata u tabeli 13, možemo primetiti da su neki od prioriteta izdvojeni kao ključni za razvoj ove oblasti.

Ocene koje su ispitanici dali povećanju tražnje za kadrovima koji imaju znanje i veštine iz forenzičkog računovodstva ukazuju na važnost obrazovnih programa koji pripremaju stručnjake sposobne da odgovore na potrebe tržišta rada u ovoj oblasti. Takođe, istakli su i važnost pripreme studenata za angažovanje u savetovanju za podršku u sudskim sporovima, što ukazuje na potrebu za specijalizovanim veštinama koje su korisne u pravnom okruženju.

Važno je napomenuti da su pripremanje studenata za stručno svedočenje i ispitivanje prevara takođe ocenjeni visokim ocenama, što sugerise na potrebu da budući stručnjaci iz oblasti forenzičkog računovodstva budu spremni da pruže stručne informacije i analize u sudskim procesima.

S druge strane, nešto manje ocenjena stavka je zadovoljavanje potreba društva za teorijom i praksom iz forenzičkog računovodstva. Iako je to ocenjeno niže u odnosu na ostale aspekte, i dalje ukazuje na potrebu za teorijskim i praktičnim obrazovanjem koje će odgovoriti na zahteve društva u ovoj oblasti. Ovi rezultati pružaju korisne smernice za razvoj obrazovnih programa iz forenzičkog računovodstva i naglašavaju ključne prioritete koji bi trebalo da budu u fokusu kako bi se osiguralo da budući stručnjaci budu adekvatno pripremljeni za zahteve tržišta rada i društva u celini.

Tabela 13. Pregled odgovora ispitanika na skali od 1 do 5 koji se odnose na ocenu važnosti uočenih prednosti obrazovanja iz forenzičkog računovodstva

Opisi	N	Minimum	Maksimum	Srednja vrednost	SD
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost uočenih koristi od obrazovanja i prakse forenzičkog računovodstva. [Zadovoljiti potrebe društva za teorijom i praksom iz forenzičkog računovodstva]	101	1	5	3,43	0,978
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost uočenih koristi od obrazovanja i prakse forenzičkog računovodstva. [Ojačati kredibilitet finansijskog izveštavanja]	101	1	5	3,60	1,053
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost uočenih koristi od obrazovanja i prakse forenzičkog računovodstva. [Promovisanje odgovornog korporativnog upravljanja]	101	1	5	3,70	1,017
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost uočenih koristi od obrazovanja i prakse forenzičkog računovodstva. [Učiniti studente atraktivnijim na tržištu rada]	101	1	5	3,77	1,018

Ocenama od 1-5 ukazati na važnost uočenih koristi od obrazovanja i prakse forenzičkog računovodstva. [Pripremanje studenata da se uključe u ispitivanje prevara]	101	1	5	3,81	1,049
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost uočenih koristi od obrazovanja i prakse forenzičkog računovodstva. [Pripremanje studenata da se uključe u stručno svedočenje]	101	1	5	3,81	1,058
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost uočenih koristi od obrazovanja i prakse forenzičkog računovodstva. [Pripremanje studenata da se angažuju u savetovanju za podršku u sudskim sporovima]	101	1	5	3,84	0,985
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost uočenih koristi od obrazovanja i prakse forenzičkog računovodstva. [Povećanje tražnje za kadrovima koji poseduju znanje i veštine iz forenzičkog računovodstva]	101	1	5	3,81	1,035

Izvor: Izrada autora

Sudeći prema dobijenim rezultatima, ispitanici u najvećoj meri ($M = 4,03$) ocenjuju da je na kursu forenzičkog računovodstva važna tema o privrednom kriminalu. Zatim, u najvećoj meri ($M = 4,02$) ispitanici ističu da su veštačenje i tehnike veštaka, pa tvrde da su sajber i kompjuterske prevare ($M = 4,00$), nadalje navode da su pravila dokazivanja ($M = 4,00$), prevare u finansijskim izveštajima ($M = 3,99$), profesionalne prevare ($M = 3,95$), treninzi protiv prevara ($M = 3,92$), tehnike u lociranju skrivenih sredstava ($M = 3,92$), edukacija protiv prevara ($M = 3,91$), kontrola protiv prevara ($M = 3,90$), pravni elementi prevare ($M = 3,89$), suđenje i unakrsno ispitivanje ($M = 3,88$), standardi i principi finansijskog izveštavanja ($M = 3,88$), finansijsko izveštavanje i analiza ($M = 3,88$), manipulacija transakcijama povezanih lica ($M = 3,88$), tehnike za ispitivanje sukoba interesa ($M = 3,88$), usklađenost sa važećim zakonima i propisima ($M = 3,86$), tipovi prevara ($M = 3,85$), principi etike i korporativni kodeks ponašanja ($M = 3,85$), okruženje i crvene zastavice ($M = 3,84$), revizorski standardi protiv prevara ($M = 3,82$), tehnike konsaltinga u parničnom postupku ($M = 3,82$), sprovođenje internih istraga ($M = 3,81$), bezbednost i privatnost ($M = 3,80$), analitički postupci revizije ($M = 3,80$), profesionalni standardi koji se odnose na forenzičko računovodstvo ($M = 3,79$), kriterijumi protiv prevara ($M = 3,79$), poznavanje pravnog sistema ($M = 3,79$), korporativno upravljanje ($M = 3,79$), procene vrednosti poslovanja i procene troškova ($M = 3,77$), evaluacija interne kontrole ($M = 3,76$), upravljanje zaradom ($M = 3,75$), efikasno pisanje izveštaja ($M = 3,75$), prevara intelektualne svojine ($M = 3,74$), Istraga o mitu i korupciji ($M = 3,74$), elementi prevare: pritisak, prilika i racionalizacija ($M = 3,74$), teorija i metodologija ispitivanja prevara ($M = 3,73$), statističko uzorkovanje ($M = 3,73$), prevara intelektualne svojine ($M = 3,72$), istraga o mitu i korupciji ($M = 3,72$), elementi prevare: pritisak, prilika i racionalizacija ($M = 3,72$), osnove prevara ($M = 3,70$), procene u akvizicijama ($M = 3,68$), veštine intervjuisanja i pravni aspekti intervjua ($M = 3,67$), profesionalne organizacije koje sponzorišu forenzičko računovodstvo ($M = 3,65$), programi za otkrivanje i odvracanje od prevara ($M = 3,65$), karijera u forenzičkom računovodstvu ($M = 3,63$), sudski sporovi akcionara ($M = 3,61$) važne teme na kursu forenzičkog računovodstva. Ispitanici u najmanjoj meri ($M = 3,60$) ocenjuju da je na kursu forenzičkog računovodstva važna tema vezana za rešavanje navoda o nedoličnom ponašanju (tabela 14).

Tabela 14. Pregled odgovora na pitanje: „Kako na skali od 1 do 5 ukazujete na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva”

Opisi	N	Minimum	Maksimum	Srednja vrednost	SD
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Rešavanje navoda o nedoličnom ponašanju]	101	1	5	3,60	1,033
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Sudski sporovi akcionara]	101	1	5	3,61	0,979
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Karijera u forenzičkom računovodstvu]	101	1	5	3,63	0,982
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Programi za otkrivanje i odvracanje od prevara]	101	1	5	3,65	0,964
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Profesionalne organizacije koje sponzorišu forenzičko računovodstvo]	101	1	5	3,65	0,963
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Veštine intervjuisanja i pravni aspekti intervjua]	101	1	5	3,67	0,974
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Procene u akvizicijama]	101	1	5	3,68	1,076
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Osnove prevara]	101	1	5	3,70	1,083
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Elementi prevare: pritisak, prilika i racionalizacija]	101	1	5	3,72	0,955
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Istraga o mitu i korupciji]	101	1	5	3,72	1,059
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Prevara intelektualne svojine]	101	1	5	3,72	0,977
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Statističko uzorkovanje]	101	1	5	3,73	0,975
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Teorija i metodologija ispitivanja prevara]	101	1	5	3,73	1,033
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Efikasno pisanje izveštaja]	101	2	5	3,75	0,993
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Upravljanje zaradom]	101	1	5	3,75	1,057
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva.	101	1	5	3,76	1,059

[Evaluacija interne kontrole]					
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Procene vrednosti poslovanja i procene troškova]	101	1	5	3,77	0,925
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Korporativno upravljanje]	101	1	5	3,79	0,978
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Poznavanje pravnog sistema]	101	1	5	3,79	0,954
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Kriterijumi protiv prevara]	101	1	5	3,79	0,957
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Profesionalni standardi koji se odnose na forenzičko računovodstvo]	101	1	5	3,79	0,988
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Analitički postupci revizije]	101	2	5	3,80	0,962
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Bezbednost i privatnost]	101	1	5	3,80	1,040
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Sprovođenje internih istraga]	101	1	5	3,81	0,991
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Tehnike konsaltinga u parničnom postupku]	101	2	5	3,82	0,964
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Revizorski standardi protiv prevara]	101	1	5	3,82	0,989
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Okruženje i crvene zastavice]	101	1	5	3,84	0,945
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Principi etike i korporativni kodeks ponašanja]	101	1	5	3,85	0,965
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Tipovi prevara]	101	1	5	3,85	0,999
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Usklađenost sa važećim zakonima i propisima]	101	1	5	3,86	0,941
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Tehnike za ispitivanje sukoba interesa]	101	1	5	3,87	0,977
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Manipulacija transakcijama povezanih lica]	101	1	5	3,87	0,944
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Finansijsko izveštavanje i analiza]	101	1	5	3,87	0,920

Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Standardi i principi finansijskog izveštavanja]	101	1	5	3,88	0,998
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Suđenje i unakrsno ispitivanje]	101	1	5	3,88	0,970
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Pravni elementi prevare]	101	1	5	3,89	0,941
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Kontrola protiv prevara]	101	1	5	3,90	0,944
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Edukacija protiv prevara]	101	1	5	3,91	0,979
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Tehnike u lociranju skrivenih sredstava]	101	1	5	3,92	0,955
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Treninzi protiv prevara]	101	1	5	3,92	0,955
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Profesionalne prevare]	101	1	5	3,95	0,942
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Prevare u finansijskim izveštajima]	101	2	5	3,99	0,938
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Pravila dokazivanja]	101	1	5	4,00	0,962
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Sajber i kompjuterske prevare]	101	1	5	4,00	0,970
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Veštačenje i tehnike veštaka]	101	1	5	4,02	0,963
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Privredni kriminal]	101	1	5	4,03	0,981

Izvor: Izrada autora

Rezultati ANOVA testa pokazuju da postoji statistički značajna povezanost između interesovanja u oblasti sudske podrške i sledećih varijabli: zadovoljiti potrebe društva za teorijom i praksom iz forenzičkog računovodstva – $p = 0,010$; promovisanje odgovornog korporativnog upravljanja – $p = 0,000$; procene u akvizicijama – $p = 0,048$; profesionalni standardi koji se odnose na forenzičko računovodstvo – $p = 0,025$; tipovi prevara – $p = 0,021$; prevare u finansijskim izveštajima – $p = 0,023$; veštine intervjuisanja i pravni aspekti intervjua – $p = 0,034$; efikasno pisanje izveštaja – $p = 0,006$; principi etike i korporativni kodeks ponašanja – $p = 0,000$; evaluacija interne kontrole – $p = 0,025$; korporativno upravljanje – $p = 0,019$; profesionalne prevare – $p = 0,0445$. Nasuprot tome, sa svim drugim varijablama, nije utvrđena statistički značajna povezanost (tabela 15).

Tabela 15. Rezultati ANOVA testa između interesovanja u oblasti sudske podrške i posmatranih varijabli iz oblasti uočenih prednosti obrazovanja iz forenzičkog važnosti računovodstva i pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost uočenih koristi od obrazovanja i prakse forenzičkog računovodstva [Zadovoljiti potrebe društva za teorijom i praksom iz forenzičkog računovodstva]	Between Groups	10.604	3	3.535	3.841	.010
	Within Groups	91.081	99	.920		
	Total	101.687	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost uočenih koristi od obrazovanja i prakse forenzičkog računovodstva [Ojačati kredibilitet finansijskog izveštavanja]	Between Groups	9.254	3	3.085	2.822	.051
	Within Groups	108.160	99	1.093		
	Total	117.415	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost uočenih koristi od obrazovanja i prakse forenzičkog računovodstva [Promovisanje odgovornog korporativnog upravljanja]	Between Groups	14.609	3	4.870	5.192	.000
	Within Groups	92.823	99	.938		
	Total	107.435	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost uočenih koristi od obrazovanja i prakse forenzičkog računovodstva [Učiniti studente atraktivnijim na tržištu rada]	Between Groups	5.697	3	1.900	1.921	.129
	Within Groups	97.794	99	.988		
	Total	103.493	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost uočenih koristi od obrazovanja i prakse forenzičkog računovodstva [Povećanje tražnje za kadrovima koji poseduju znanje i veštine iz forenzičkog računovodstva]	Between Groups	5.805	3	1.936	1.843	.142
	Within Groups	103.842	99	1.049		
	Total	109.648	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost uočenih koristi od obrazovanja i prakse forenzičkog računovodstva [Pripremanje studenata da se uključe u ispitivanje prevara]	Between Groups	2.99	3	.700	.652	.580
	Within Groups	105.994	99	1.071		
	Total	108.095	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost uočenih koristi od obrazovanja i prakse forenzičkog računovodstva [Pripremanje studenata da se angažuju u savetovanju za podršku u sudskim sporovima]	Between Groups	2.754	3	.919	.955	.414
	Within Groups	95.067	99	.960		
	Total	97.823	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost uočenih koristi od obrazovanja i prakse forenzičkog računovodstva [Pripremanje studenata da se uključe u stručno svedočenje]	Between Groups	6.416	3	2.139	2.002	.116
	Within Groups	105.677	99	1.067		
	Total	112.097	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Osnove prevara]	Between Groups	2.889	3	.964	.831	.477
	Within Groups	114.544	99	1.157		
	Total	117.435	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Teorija i metodologija ispitivanja prevara]	Between Groups	5.685	3	1.896	1.835	.143
	Within Groups	102.175	99	1.032		
	Total	107.862	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Procene u akvizicijama]	Between Groups	9.049	3	3.017	2.681	.048
	Within Groups	111.335	99	1.125		
	Total	120.386	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Karijera u forenzičkom računovodstvu]	Between Groups	6.966	3	2.323	2.459	.065
	Within Groups	93.457	99	.944		
	Total	100.425	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva	Between Groups	2.571	3	.858	.930	.426
	Within Groups	91.095	99	.920		

[Profesionalne organizacije koje sponzorišu forenzičko računovodstvo]	Total	93.668	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Kriterijumi protiv prevara]	Between Groups	3.396	3	1.133	1.271	.286
	Within Groups	88.114	99	.890		
	Total	91.513	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Edukacija protiv prevara]	Between Groups	4.389	3	1.464	1.516	.213
	Within Groups	95.452	99	.964		
	Total	99.843	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Kontrola protiv prevara]	Between Groups	5.917	3	1.973	2.300	.080
	Within Groups	84.838	99	.857		
	Total	90.755	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Treninzi protiv prevara]	Between Groups	2.967	3	.990	1.064	.365
	Within Groups	91.942	99	.929		
	Total	94.911	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Revizorski standardi protiv prevara]	Between Groups	7.141	3	2.381	2.500	.062
	Within Groups	94.215	99	.952		
	Total	101.357	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Sudski sporovi akcionara]	Between Groups	5.588	3	1.863	1.971	.121
	Within Groups	93.515	99	.945		
	Total	99.105	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Profesionalni standardi koji se odnose na forenzičko računovodstvo]	Between Groups	8.406	3	2.803	3.183	.025
	Within Groups	87.104	99	.880		
	Total	95.513	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Tipovi prevara]	Between Groups	9.010	3	3.004	3.302	.021
	Within Groups	90.015	99	.909		
	Total	99.027	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Prevare u finansijskim izveštajima]	Between Groups	7.885	3	2.629	3.253	.023
	Within Groups	79.956	99	.808		
	Total	87.843	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Standardi i principi finansijskog izveštavanja]	Between Groups	7.851	3	2.618	2.794	.052
	Within Groups	92.669	99	.936		
	Total	100.522	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Veštine intervjuisanja i pravni aspekti intervjua]	Between Groups	8.271	3	2.758	2.947	.034
	Within Groups	92.560	99	.935		
	Total	100.833	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Bezbednost i privatnost]	Between Groups	2.770	3	.924	.861	.461
	Within Groups	106.042	99	1.071		
	Total	108.814	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Analitički postupci revizije]	Between Groups	4.067	3	1.356	1.446	.231
	Within Groups	92.744	99	.937		
	Total	96.814	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva	Between Groups	2.598	3	.867	.923	.430
	Within Groups	92.777	99	.937		

[Tehnike za ispitivanje sukoba interesa]	Total	95.377	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Tehnike u lociranju skrivenih sredstava]	Between Groups	4.536	3	1.513	1.655	.179
	Within Groups	90.373	99	.913		
	Total	94.911	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Tehnike konsaltinga u parničnom postupku]	Between Groups	5.313	3	1.772	1.990	.118
	Within Groups	88.044	99	.889		
	Total	93.357	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Efikasno pisanje izveštaja]	Between Groups	11.029	3	3.677	4.149	.006
	Within Groups	87.685	99	.886		
	Total	98.716	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Poznavanje pravnog sistema]	Between Groups	5.559	3	1.854	2.084	.105
	Within Groups	87.952	99	.888		
	Total	93.513	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Pravni elementi prevare]	Between Groups	3.782	3	1.261	1.452	.230
	Within Groups	85.866	99	.867		
	Total	89.648	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Suđenje i unakrsno ispitivanje]	Between Groups	2.569	3	.857	.921	.431
	Within Groups	91.952	99	.929		
	Total	94.522	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Pravila dokazivanja]	Between Groups	4.469	3	1.490	1.669	.176
	Within Groups	88.285	99	.892		
	Total	92.757	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Veštačenje i tehnike veštaka]	Between Groups	5.263	3	1.755	2.036	.111
	Within Groups	85.257	99	.861		
	Total	90.522	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Principi etike i korporativni kodeks ponašanja]	Between Groups	18.323	3	6.108	8.093	.000
	Within Groups	74.702	99	.755		
	Total	93.027	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Programi za otkrivanje i odvracanje od prevara]	Between Groups	6.189	3	2.064	2.334	.076
	Within Groups	87.477	99	.884		
	Total	93.668	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Evaluacija interne kontrole]	Between Groups	9.710	3	3.237	3.190	.025
	Within Groups	100.402	99	1.014		
	Total	110.115	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Sprovođenje internih istraga]	Between Groups	6.899	3	2.300	2.495	.062
	Within Groups	91.196	99	.921		
	Total	98.095	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Rešavanje navoda o nedoličnom ponašanju]	Between Groups	3.641	3	1.214	1.134	.336
	Within Groups	105.773	99	1.068		
	Total	109.415	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva	Between Groups	4.537	3	1.513	1.851	.141
	Within Groups	80.838	99	.817		

[Finansijsko izveštavanje i analiza]	Total	85.379	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Okruženje i crvene zastavice]	Between Groups	5.217	3	1.739	2.035	.114
	Within Groups	84.606	99	.853		
	Total	89.823	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Statističko uzorkovanje]	Between Groups	3.450	3	1.151	1.231	.300
	Within Groups	92.410	99	.933		
	Total	95.862	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Korporativno upravljanje]	Between Groups	9.463	3	3.155	3.391	.019
	Within Groups	92.048	99	.930		
	Total	101.513	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Istraga o mitu i korupciji]	Between Groups	4.951	3	1.650	1.508	.217
	Within Groups	108.350	99	1.094		
	Total	113.299	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Procene vrednosti poslovanja i procene troškova]	Between Groups	4.218	3	1.407	1.712	.167
	Within Groups	81.273	99	.821		
	Total	85.493	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Usklađenost sa važećim zakonima i propisima]	Between Groups	4.158	3	1.387	1.557	.202
	Within Groups	88.052	99	.889		
	Total	92.212	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Sajber i kompjuterske prevare]	Between Groups	2.206	3	.736	.785	.502
	Within Groups	92.548	99	.935		
	Total	94.755	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Privredni kriminal]	Between Groups	3.143	3	1.048	1.100	.350
	Within Groups	94.232	99	.952		
	Total	97.377	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Upravljanje zaradom]	Between Groups	3.700	3	1.234	1.119	.343
	Within Groups	109.015	99	1.101		
	Total	112.716	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Elementi prevare: pritisak, prilika i racionalizacija]	Between Groups	5.030	3	1.677	1.923	.128
	Within Groups	86.267	99	.871		
	Total	91.299	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Prevara intelektualne svojine]	Between Groups	2.749	3	.917	.938	.422
	Within Groups	96.548	99	.975		
	Total	99.299	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Manipulacija transakcijama povezanih lica]	Between Groups	4.827	3	1.610	1.883	.135
	Within Groups	84.548	99	.854		
	Total	89.377	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Profesionalne prevare]	Between Groups	6.911	3	2.304	2.744	.045
	Within Groups	83.085	99	.839		
	Total	90.000	101			

Izvor: Izrada autora

Dalje analize pružaju dublji uvid u stavove ispitanika u vezi sa budućom potražnjom i interesovanjem za forenzičko računovodstvo u oblasti sudske podrške. Ispitanici koji veruju da će ova potražnja rasti naglašavaju važnost povećanja tražnje za kadrovima koji poseduju znanje i veštine iz forenzičkog računovodstva, kao i pripremanje studenata da se angažuju u savetovanju za podršku u sudskim sporovima, kao i u ispitivanje prevara i u stručno svedočenje. Ova uverenja ukazuju na njihovu percepciju da forenzičko računovodstvo ima ključnu ulogu u održavanju integriteta finansijskog sistema i društvene odgovornosti (tabela 16).

Pored toga, ovi ispitanici izražavaju preferenciju za različite teme koje bi trebalo obuhvatiti u kursu forenzičkog računovodstva. Visoko ocenjene teme u njihovim preferencijama uključuju privredni kriminal, veštačenje i tehnike veštaka, pravila dokazivanja, sajber i kompjuterske prevare, profesionalne prevare, prevare u finansijskim izveštajima. Ova identifikacija ključnih tema naglašava važnost praktičnih veština, etičkih principa i upravljačkih standarda u obuci budućih forenzičkih računovođa. Ovi nalazi ukazuju na potrebu za kontinuiranom prilagodbom obrazovnih programa iz forenzičkog računovodstva kako bi odražavali aktuelne trendove i zahteve tržišta rada. Pružanje širokog spektra znanja i veština, uz naglasak na društvenoj odgovornosti i profesionalnoj etici, može osigurati da budući stručnjaci iz ove oblasti budu sposobni da efikasno odgovore na izazove i potrebe savremenog poslovnog okruženja (tabela 16).

Tabela 16. Rezultati srednjih vrednosti ANOVA testa između interesovanja u oblasti sudske podrške i posmatranih varijabli iz oblasti uočenih prednosti obrazovanja iz forenzičkog računovodstva i važnosti pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva

		N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
						Lower Bound	Upper Bound		
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost uočenih koristi od obrazovanja i prakse forenzičkog računovodstva [Zadovoljiti potrebe društva za teorijom i praksom iz forenzičkog računovodstva]	1	40	3.84	1.159	.183	3.50	4.25	1	5
	2	30	3.16	.714	.130	2.93	3.47	1	4
	3	17	3.14	.951	.231	2.69	3.67	1	5
	4	14	3.27	.793	.198	2.89	3.74	2	5
	Total	101	3.44	.998	.098	3.28	3.67	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost uočenih koristi od obrazovanja i prakse forenzičkog računovodstva [Ojačati kredibilitet finansijskog izveštavanja]	1	40	3.99	1.230	.194	3.63	4.42	1	5
	2	30	3.39	.935	.171	3.08	3.78	1	5
	3	17	3.31	.931	.226	2.87	3.83	2	5
	4	14	3.40	.814	.203	3.00	3.87	2	5
	Total	101	3.61	1.073	.106	3.44	3.86	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost uočenih koristi od obrazovanja i prakse forenzičkog računovodstva [Promovisanje odgovornog korporativnog upravljanja]	1	40	4.16	1.244	.197	3.80	4.60	1	5
	2	30	3.53	.817	.149	3.26	3.87	2	5
	3	17	3.20	.664	.161	2.89	3.58	2	4
	4	14	3.46	.632	.158	3.16	3.84	3	5
	Total	101	3.71	1.026	.101	3.55	3.95	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost uočenih koristi od obrazovanja i prakse forenzičkog računovodstva [Učiniti studente	1	40	4.06	1.194	.189	3.72	4.48	1	5
	2	30	3.56	.814	.149	3.30	3.90	2	5
	3	17	3.72	.970	.235	3.27	4.26	2	5

atraktivnijim na tržištu rada]	4	14	3.52	.727	.182	3.17	3.95	3	5
	Total	101	3.78	1.007	.099	3.62	4.01	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost uočenih koristi od obrazovanja i prakse forenzičkog računovodstva [Povećanje tražnje za kadrovima koji poseduju znanje i veštine iz forenzičkog računovodstva]	1	40	4.18	1.209	.191	3.84	4.61	1	5
	2	30	3.63	.922	.168	3.32	4.01	2	5
	3	17	3.84	.857	.208	3.44	4.32	2	5
	4	14	3.78	.834	.209	3.37	4.26	3	5
	Total	101	3.90	1.037	.102	3.74	4.14	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost uočenih koristi od obrazovanja i prakse forenzičkog računovodstva [Pripremanje studenata da se uključe u ispitivanje prevara]	1	40	3.99	1.097	.174	3.67	4.38	1	5
	2	30	3.76	1.064	.194	3.40	4.20	1	5
	3	17	3.78	.951	.231	3.33	4.31	2	5
	4	14	3.59	.885	.221	3.15	4.10	2	5
	Total	101	3.82	1.029	.101	3.66	4.07	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost uočenih koristi od obrazovanja i prakse forenzičkog računovodstva [Pripremanje studenata da se angažuju u savetovanju za podršku u sudskim sporovima]	1	40	4.01	1.154	.182	3.68	4.42	1	5
	2	30	3.83	.900	.164	3.53	4.20	2	5
	3	17	3.84	.857	.208	3.44	4.32	2	5
	4	14	3.52	.727	.182	3.17	3.95	3	5
	Total	101	3.85	.979	.096	3.70	4.08	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost uočenih koristi od obrazovanja i prakse forenzičkog računovodstva [Pripremanje studenata da se uključe u stručno svedočenje]	1	40	4.06	1.150	.182	3.73	4.47	1	5
	2	30	3.56	1.003	.183	3.23	3.97	1	5
	3	17	4.02	.966	.234	3.56	4.56	2	5
	4	14	3.52	.814	.203	3.13	4.00	3	5
	Total	101	3.82	1.048	.103	3.66	4.07	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Osnove prevara]	1	40	3.91	1.218	.193	3.56	4.34	1	5
	2	30	3.53	1.073	.196	3.17	3.97	1	5
	3	17	3.67	.985	.239	3.20	4.21	2	5
	4	14	3.59	.719	.180	3.24	4.01	3	5
	Total	101	3.71	1.073	.106	3.54	3.96	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Teorija i metodologija ispitivanja prevara]	1	40	3.99	1.097	.174	3.67	4.38	1	5
	2	30	3.46	.974	.178	3.14	3.86	1	5
	3	17	3.84	1.111	.270	3.31	4.45	2	5
	4	14	3.52	.727	.182	3.17	3.95	3	5
	Total	101	3.74	1.028	.101	3.58	3.98	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Procene u akvizicijama]	1	40	4.01	1.218	.193	3.66	4.44	1	5
	2	30	3.37	.928	.169	3.02	3.71	1	5
	3	17	3.78	1.074	.261	3.27	4.38	2	5
	4	14	3.46	.816	.204	3.06	3.94	2	5
	Total	101	3.69	1.086	.107	3.52	3.94	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Karijera u forenzičkom računovodstvu]	1	40	3.91	1.154	.182	3.58	4.32	1	5
	2	30	3.46	.820	.150	3.19	3.81	2	5
	3	17	3.72	.831	.202	3.34	4.19	2	5
	4	14	3.21	.856	.214	2.79	3.71	1	5
	Total	101	3.64	.992	.098	3.49	3.87	1	5

Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Profesionalne organizacije koje sponzorišu forenzičko računovodstvo]	1	40	3.84	1.114	.176	3.52	4.23	1	5
	2	30	3.63	.844	.154	3.35	3.98	2	5
	3	17	3.55	.939	.228	3.11	4.07	2	5
	4	14	3.40	.727	.182	3.05	3.83	2	5
	Total	103	3.66	.958	.094	3.51	3.89	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Kriterijumi protiv prevara]	1	40	3.99	1.121	.177	3.67	4.38	1	5
	2	30	3.56	.855	.156	3.28	3.92	2	5
	3	17	3.90	.827	.201	3.52	4.37	3	5
	4	14	3.71	.683	.171	3.39	4.11	3	5
	Total	101	3.80	.947	.093	3.66	4.03	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Edukacija protiv prevara]	1	40	4.14	1.174	.186	3.80	4.55	1	5
	2	30	3.66	.837	.153	3.39	4.01	2	5
	3	17	4.02	.899	.218	3.60	4.52	2	5
	4	14	3.77	.750	.188	3.41	4.21	3	5
	Total	101	3.92	.989	.097	3.77	4.15	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Kontrola protiv prevara]	1	40	4.09	1.017	.161	3.80	4.45	1	5
	2	30	3.59	.890	.162	3.30	3.97	2	5
	3	17	4.20	.903	.219	3.77	4.70	2	5
	4	14	3.77	.750	.188	3.41	4.21	3	5
	Total	101	3.91	.943	.093	3.77	4.14	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Treninzi protiv prevara]	1	40	4.09	1.114	.176	3.77	4.48	1	5
	2	30	3.73	.858	.157	3.45	4.09	2	5
	3	17	4.08	.928	.225	3.64	4.59	2	5
	4	14	3.77	.750	.188	3.41	4.21	3	5
	Total	101	3.93	.965	.095	3.78	4.16	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Revizorski standardi protiv prevara]	1	40	4.11	1.075	.170	3.81	4.49	1	5
	2	30	3.53	.898	.164	3.23	3.90	2	5
	3	17	3.96	.935	.227	3.52	4.48	2	5
	4	14	3.59	.885	.221	3.15	4.10	2	5
	Total	101	3.83	.997	.098	3.68	4.07	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Sudski sporovi akcionara]	1	40	3.76	1.159	.183	3.43	4.17	1	5
	2	30	3.39	.898	.164	3.10	3.77	2	5
	3	17	3.96	.707	.171	3.64	4.36	3	5
	4	14	3.34	.806	.202	2.95	3.80	2	5
	Total	101	3.62	.986	.097	3.47	3.85	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Profesionalni standardi koji se odnose na forenzičko računovodstvo]	1	40	3.99	1.074	.170	3.68	4.37	1	5
	2	30	3.73	.858	.157	3.45	4.09	2	5
	3	17	4.08	.928	.225	3.64	4.59	2	5
	4	14	3.21	.683	.171	2.89	3.61	2	5
	Total	101	3.80	.968	.095	3.66	4.03	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema	1	40	4.16	1.018	.161	3.87	4.53	2	5
	2	30	3.69	1.015	.185	3.35	4.11	1	5

na kursu forenzičkog računovodstva [Tipovi prevara]	3	17	3.96	.866	.210	3.55	4.45	3	5
	4	14	3.34	.719	.180	2.99	3.76	2	5
	Total	101	3.86	.985	.097	3.71	4.10	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Prevare u finansijskim izveštajima]	1	40	4.31	.949	.150	4.05	4.65	2	5
	2	30	3.79	.913	.167	3.49	4.17	2	5
	3	17	4.02	.827	.201	3.63	4.48	3	5
	4	14	3.59	.806	.202	3.20	4.05	2	5
	Total	101	4.00	.928	.091	3.86	4.22	2	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Standardi i principi finansijskog izveštavanja]	1	40	4.18	1.000	.158	3.91	4.54	2	5
	2	30	3.86	.995	.182	3.53	4.27	1	5
	3	17	3.72	.970	.235	3.27	4.26	2	5
	4	14	3.40	.814	.203	3.00	3.87	2	5
	Total	101	3.89	.993	.098	3.74	4.13	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Veštine intervjuisanja i prani aspekti intervjua]	1	40	3.99	1.025	.162	3.70	4.35	1	5
	2	30	3.39	1.040	.190	3.04	3.82	1	5
	3	17	3.78	.809	.196	3.41	4.24	3	5
	4	14	3.34	.806	.202	2.95	3.80	2	5
	Total	103	3.68	.994	.098	3.52	3.91	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Bezbednost i privatnost]	1	40	3.99	1.143	.181	3.66	4.39	1	5
	2	30	3.77	1.006	.184	3.39	4.14	1	5
	3	17	3.84	1.054	.256	3.34	4.42	2	5
	4	14	3.52	.727	.182	3.17	3.95	2	5
	Total	101	3.81	1.033	.102	3.65	4.06	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Analitički postupci revizije]	1	40	4.06	1.008	.159	3.78	4.42	2	5
	2	30	3.69	.980	.179	3.37	4.10	2	5
	3	17	3.67	.985	.239	3.20	4.21	2	5
	4	14	3.59	.806	.202	3.20	4.05	2	5
	Total	101	3.81	.974	.096	3.66	4.04	2	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Tehnike za ispitivanje sukoba interesa]	1	40	4.06	1.081	.171	3.75	4.45	1	5
	2	30	3.76	.887	.162	3.47	4.13	1	5
	3	17	3.90	.899	.218	3.48	4.40	3	5
	4	14	3.65	.873	.218	3.22	4.15	2	5
	Total	101	3.88	.967	.095	3.73	4.11	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Tehnike u lociranju skrivenih sredstava]	1	40	4.11	1.001	.158	3.83	4.47	2	5
	2	30	3.73	1.073	.196	3.37	4.17	1	5
	3	17	4.14	.728	.176	3.80	4.55	3	5
	4	14	3.65	.793	.198	3.26	4.11	2	5
	Total	101	3.93	.965	.095	3.78	4.16	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Tehnike konsaltinga u parničnom]	1	40	3.99	1.074	.170	3.68	4.37	2	5
	2	30	3.73	.858	.157	3.45	4.09	2	5
	3	17	4.08	.857	.208	3.68	4.56	2	5
	4	14	3.40	.814	.203	3.00	3.87	2	5

postupku]	Total	101	3.83	.957	.094	3.69	4.06	2	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Efikasno pisanje izveštaja]	1	40	4.06	1.033	.163	3.77	4.43	2	5
	2	30	3.69	.828	.151	3.42	4.04	2	5
	3	17	3.78	1.074	.261	3.27	4.38	2	5
	4	14	3.09	.719	.180	2.74	3.51	2	5
	Total	103	3.76	.984	.097	3.60	3.99	2	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Poznavanje pravnog sistema]	1	40	4.04	.944	.149	3.77	4.38	2	5
	2	30	3.66	1.022	.187	3.32	4.08	1	5
	3	17	3.90	.899	.218	3.48	4.40	3	5
	4	14	3.40	.814	.203	3.00	3.87	2	5
	Total	101	3.80	.958	.094	3.66	4.03	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Pravni elementi prevare]	1	40	4.09	1.067	.169	3.78	4.47	1	5
	2	30	3.76	.887	.162	3.47	4.13	1	5
	3	17	4.02	.899	.218	3.60	4.52	3	5
	4	14	3.59	.619	.155	3.30	3.95	3	5
	Total	101	3.90	.938	.092	3.76	4.12	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Suđenje i unakrsno ispitivanje]	1	40	4.04	1.023	.162	3.75	4.40	2	5
	2	30	3.76	.997	.182	3.43	4.17	1	5
	3	17	4.02	.899	.218	3.60	4.52	3	5
	4	14	3.65	.793	.198	3.26	4.11	3	5
	Total	101	3.89	.963	.095	3.74	4.12	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Pravila dokazivanja]	1	40	4.11	1.027	.162	3.82	4.48	1	5
	2	30	3.89	1.015	.185	3.55	4.31	1	5
	3	17	4.31	.786	.191	3.95	4.76	3	5
	4	14	3.65	.704	.176	3.31	4.06	3	5
	Total	101	4.01	.954	.094	3.86	4.23	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Veštačenje i tehnike veštaka]	1	40	4.14	1.059	.168	3.84	4.51	1	5
	2	30	3.73	.935	.171	3.42	4.12	2	5
	3	17	4.37	.712	.173	4.05	4.78	3	5
	4	14	3.96	.730	.183	3.61	4.39	3	5
	Total	101	4.03	.942	.093	3.88	4.25	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Principi etike i korporativni kodeks ponašanja]	1	40	4.24	.933	.148	3.98	4.57	2	5
	2	30	3.36	.968	.177	3.04	3.76	1	5
	3	17	4.25	.686	.166	3.94	4.65	3	5
	4	14	3.46	.632	.158	3.16	3.84	3	5
	Total	101	3.86	.955	.094	3.72	4.09	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Programi za otkrivanje i odvracanje od prevara]	1	40	3.86	1.128	.178	3.54	4.26	1	5
	2	30	3.46	.820	.150	3.19	3.81	2	5
	3	17	3.90	.748	.181	3.56	4.33	3	5
	4	14	3.27	.793	.198	2.89	3.74	2	5
	Total	101	3.66	.958	.094	3.51	3.89	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na	1	40	4.06	1.172	.185	3.73	4.47	1	5

važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Evaluacija interne kontrole]	2	30	3.53	.971	.177	3.20	3.93	1	5
	3	17	3.96	.866	.210	3.55	4.45	2	5
	4	14	3.27	.704	.176	2.94	3.69	2	5
	Total	101	3.77	1.039	.102	3.60	4.01	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Sprovođenje internih istraga]	1	40	4.14	1.010	.160	3.85	4.50	1	5
	2	30	3.56	1.003	.183	3.23	3.97	1	5
	3	17	3.78	.809	.196	3.41	4.24	2	5
	4	14	3.59	.885	.221	3.15	4.10	2	5
	Total	101	3.82	.981	.097	3.67	4.06	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Rešavanje navoda o nedoličnom ponašanju]	1	40	3.76	1.203	.190	3.42	4.18	1	5
	2	30	3.49	.973	.178	3.17	3.90	1	5
	3	17	3.78	.951	.231	3.33	4.31	2	5
	4	14	3.27	.704	.176	2.94	3.69	2	5
	Total	101	3.61	1.036	.102	3.45	3.85	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Finansijsko izveštavanje i analiza]	1	40	4.14	1.010	.160	3.85	4.50	1	5
	2	30	3.66	.952	.174	3.34	4.06	1	5
	3	17	3.84	.697	.169	3.52	4.24	3	5
	4	14	3.71	.683	.171	3.39	4.11	3	5
	Total	101	3.88	.915	.090	3.74	4.10	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Okruženje i crvene zastavice]	1	40	4.01	1.037	.164	3.72	4.38	1	5
	2	30	3.66	.915	.167	3.36	4.04	1	5
	3	17	4.14	.809	.196	3.76	4.59	3	5
	4	14	3.52	.727	.182	3.17	3.95	2	5
	Total	101	3.85	.938	.092	3.71	4.08	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Statističko uzorkovanje]	1	40	3.94	1.097	.174	3.62	4.33	1	5
	2	30	3.59	.928	.169	3.29	3.98	2	5
	3	17	3.78	.951	.231	3.33	4.31	2	5
	4	14	3.46	.632	.158	3.16	3.84	3	5
	Total	101	3.74	.969	.096	3.59	3.97	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Korporativno upravljanje]	1	40	4.11	1.051	.166	3.81	4.49	2	5
	2	30	3.56	1.037	.189	3.21	3.99	1	5
	3	17	3.96	.791	.192	3.59	4.41	3	5
	4	14	3.34	.719	.180	2.99	3.76	2	5
	Total	101	3.80	.998	.098	3.65	4.04	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Istraga o mitu i korupciji]	1	40	3.99	1.187	.188	3.65	4.40	1	5
	2	30	3.59	.999	.182	3.26	4.01	1	5
	3	17	3.78	1.015	.246	3.30	4.35	2	5
	4	14	3.40	.727	.182	3.05	3.83	2	5
	Total	101	3.75	1.054	.104	3.58	3.99	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Procene vrednosti]	1	40	4.01	1.085	.172	3.70	4.40	1	5
	2	30	3.59	.890	.162	3.30	3.97	1	5
	3	17	3.78	.636	.154	3.50	4.15	3	5

poslovanja i procene troškova]	4	14	3.52	.629	.157	3.23	3.90	3	5
	Total	101	3.78	.916	.090	3.64	3.99	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Usklađenost sa važećim zakonima i propisima]	1	40	4.09	.992	.157	3.81	4.44	1	5
	2	30	3.76	1.095	.200	3.39	4.21	1	5
	3	17	3.90	.659	.160	3.60	4.28	3	5
	4	14	3.52	.727	.182	3.17	3.95	3	5
	Total	101	3.87	.951	.094	3.73	4.10	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Sajber i kompjuterske prevare]	1	40	4.14	1.083	.171	3.83	4.52	1	5
	2	30	3.89	1.015	.185	3.55	4.31	1	5
	3	17	4.14	.636	.154	3.85	4.50	3	5
	4	14	3.77	.834	.209	3.37	4.26	3	5
	Total	101	4.01	.964	.095	3.86	4.24	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Privredni kriminal]	1	40	4.16	1.067	.169	3.86	4.54	1	5
	2	30	3.89	1.015	.185	3.55	4.31	1	5
	3	17	4.25	.686	.166	3.94	4.65	3	5
	4	14	3.77	.911	.228	3.33	4.30	3	5
	Total	101	4.04	.977	.096	3.89	4.27	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Upravljanje zaradom]	1	40	3.91	1.131	.179	3.59	4.31	1	5
	2	30	3.53	1.073	.196	3.17	3.97	1	5
	3	17	3.96	.935	.227	3.52	4.48	2	5
	4	14	3.59	.885	.221	3.15	4.10	3	5
	Total	101	3.76	1.051	.104	3.59	4.00	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Elementi prevare: pritisak, prilika i racionalizacija]	1	40	3.86	1.008	.159	3.58	4.22	1	5
	2	30	3.59	.999	.182	3.26	4.01	1	5
	3	17	4.08	.857	.208	3.68	4.56	2	5
	4	14	3.40	.629	.157	3.10	3.77	3	5
	Total	103	3.75	.946	.093	3.60	3.97	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Prevara intelektualne svojine]	1	40	3.86	1.105	.175	3.55	4.25	1	5
	2	30	3.56	1.037	.189	3.21	3.99	1	5
	3	17	3.96	.791	.192	3.59	4.41	2	5
	4	14	3.59	.719	.180	3.24	4.01	3	5
	Total	101	3.75	.987	.097	3.59	3.98	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Manipulacija transakcijama povezanih lica]	1	40	4.04	1.118	.177	3.72	4.43	1	5
	2	30	3.73	.858	.157	3.45	4.09	2	5
	3	17	4.14	.636	.154	3.85	4.50	3	5
	4	14	3.52	.727	.182	3.17	3.95	3	5
	Total	101	3.88	.936	.092	3.74	4.11	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Profesionalne prevare]	1	40	4.11	1.075	.170	3.81	4.49	1	5
	2	30	3.79	.913	.167	3.49	4.17	2	5
	3	17	4.31	.606	.147	4.04	4.66	3	5
	4	14	3.52	.727	.182	3.17	3.95	3	5
	Total	101	4.00	.939	.093	3.82	4.18	1	5

Izvor: Izrada autora

Rezultati ANOVA testa pokazuju da postoji statistički značajna povezanost između interesovanja u oblasti u oblasti svedočenja i sledećih varijabli: zadovoljiti potrebe društva za teorijom i praksom iz forenzičkog računovodstva – $p = 0,049$; ojačati kredibilitet finansijskog izveštavanja – $p = 0,022$; promovisanje odgovornog korporativnog upravljanja – $p = 0,016$; karijera u forenzičkom računovodstvu – $p = 0,034$; treninzi protiv prevara – $p = 0,014$; tipovi prevara – $p = 0,013$; prevare u finansijskim izveštajima – $p = 0,000$; standardi i principi finansijskog izveštavanja – $p = 0,000$; analitički postupci revizije – $p = 0,032$; poznavanje pravnog sistema – $p = 0,047$; finansijsko izveštavanje i analiza – $p = 0,029$; korporativno upravljanje – $p = 0,019$; procene vrednosti poslovanja i procene troškova – $p = 0,026$; prevara intelektualne svojine. – $p = 0,049$. Nasuprot tome, sa svim drugim varijablama, nije utvrđena statistički značajna povezanost (tabela 17).

Tabela 17. Rezultati ANOVA testa između interesovanja u oblasti svedočenja i posmatranih varijabli iz oblasti uočenih prednosti obrazovanja iz forenzičkog računovodstva i važnosti pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost uočenih koristi od obrazovanja i prakse forenzičkog računovodstva [Zadovoljiti potrebe društva za teorijom i praksom iz forenzičkog računovodstva]	Between Groups	7.930	3	2.645	2.788	.049
	Within Groups	93.749	99	.947		
	Total	101.684	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost uočenih koristi od obrazovanja i prakse forenzičkog računovodstva [Ojačati kredibilitet finansijskog izveštavanja]	Between Groups	10.316	3	3.440	3.175	.022
	Within Groups	107.091	99	1.082		
	Total	117.412	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost uočenih koristi od obrazovanja i prakse forenzičkog računovodstva [Promovisanje odgovornog korporativnog upravljanja]	Between Groups	10.034	3	3.346	3.396	.016
	Within Groups	97.393	99	.984		
	Total	107.432	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost uočenih koristi od obrazovanja i prakse forenzičkog računovodstva [Učiniti studente atraktivnijim na tržištu rada]	Between Groups	7.460	3	2.488	2.560	.054
	Within Groups	96.025	99	.970		
	Total	103.490	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost uočenih koristi od obrazovanja i prakse forenzičkog računovodstva [Povećanje tražnje za kadrovima koji poseduju znanje i veštine iz forenzičkog računovodstva]	Between Groups	4.284	3	1.430	1.338	.260
	Within Groups	105.356	99	1.064		
	Total	109.645	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost uočenih koristi od obrazovanja i prakse forenzičkog računovodstva [Pripremanje studenata da se uključe u ispitivanje prevara]	Between Groups	6.114	3	2.040	1.975	.117
	Within Groups	101.974	99	1.030		
	Total	108.092	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost uočenih koristi od obrazovanja i prakse forenzičkog računovodstva [Pripremanje studenata da se angažuju u savetovanju za podršku u sudskim sporovima]	Between Groups	3.911	3	1.305	1.371	.250
	Within Groups	93.904	99	.949		
	Total	97.820	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost uočenih koristi od obrazovanja i prakse forenzičkog računovodstva [Pripremanje studenata da se uključe u stručno svedočenje]	Between Groups	4.239	3	1.415	1.293	.274
	Within Groups	107.848	99	1.089		
	Total	112.092	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja	Between Groups	7.118	3	2.374	2.126	.096

sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Osnove prevara]	Within Groups	110.309	99	1.114		
	Total	117.432	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Teorija i metodologija ispitivanja prevara]	Between Groups	7.864	3	2.623	2.592	.052
	Within Groups	99.990	99	1.010		
	Total	107.859	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Procene u akvizicijama]	Between Groups	8.467	3	2.824	2.493	.059
	Within Groups	111.911	99	1.130		
	Total	120.383	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Karijera u forenzičkom računovodstvu]	Between Groups	8.119	3	2.708	2.899	.034
	Within Groups	92.299	99	.932		
	Total	100.427	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Profesionalne organizacije koje sponzoriju forenzičko računovodstvo]	Between Groups	5.210	3	1.738	1.941	.122
	Within Groups	88.450	99	.893		
	Total	93.665	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Kriterijumi protiv prevara]	Between Groups	1.496	3	.500	.545	.644
	Within Groups	90.009	99	.909		
	Total	91.510	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Edukacija protiv prevara]	Between Groups	7.103	3	2.369	2.524	.057
	Within Groups	92.732	99	.937		
	Total	99.840	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Kontrola protiv prevara]	Between Groups	5.580	3	1.862	2.159	.092
	Within Groups	85.167	99	.860		
	Total	90.752	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Treninzi protiv prevara]	Between Groups	9.043	3	3.016	3.473	.014
	Within Groups	85.859	99	.867		
	Total	94.908	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Revizorski standardi protiv prevara]	Between Groups	5.724	3	1.910	1.972	.117
	Within Groups	95.625	99	.966		
	Total	101.354	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Sudski sporovi akcionara]	Between Groups	3.918	3	1.308	1.355	.254
	Within Groups	95.178	99	.961		
	Total	99.102	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Profesionalni standardi koji se odnose na forenzičko računovodstvo]	Between Groups	5.186	3	1.730	1.891	.130
	Within Groups	90.319	99	.912		
	Total	95.510	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Tipovi prevara]	Between Groups	9.538	3	3.181	3.514	.013
	Within Groups	89.481	99	.904		
	Total	99.024	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva	Between Groups	11.434	3	3.813	4.985	.000
	Within Groups	76.401	99	.772		

[Prevare u finansijskim izveštajima]	Total	87.840	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Standardi i principi finansijskog izveštavanja]	Between Groups	13.803	3	4.603	5.250	.000
	Within Groups	86.711	99	.876		
	Total	100.519	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Veštine intervjuisanja i pravni aspekti intervjua]	Between Groups	2.361	3	3.122	3.374	.052
	Within Groups	91.464	99	.924		
	Total	100.830	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Bezbednost i privatnost]	Between Groups	7.773	3	2.593	2.535	.056
	Within Groups	101.032	99	1.021		
	Total	108.811	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Analitički postupci revizije]	Between Groups	7.907	3	2.637	2.932	.032
	Within Groups	88.899	99	.898		
	Total	96.811	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Tehnike za ispitivanje sukoba interesa]	Between Groups	4.466	3	1.490	1.618	.184
	Within Groups	90.903	99	.918		
	Total	95.374	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Tehnike u lociranju skrivenih sredstava]	Between Groups	3.006	3	1.004	1.076	.356
	Within Groups	91.897	99	.928		
	Total	94.908	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Tehnike konsaltinga u parničnom postupku]	Between Groups	1.488	3	.498	.531	.654
	Within Groups	91.861	99	.928		
	Total	93.354	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Efikasno pisanje izveštaja]	Between Groups	6.131	3	2.045	2.182	.089
	Within Groups	92.577	99	.935		
	Total	98.713	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Poznavanje pravnog sistema]	Between Groups	7.913	3	2.639	3.048	.047
	Within Groups	85.592	99	.865		
	Total	93.510	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Pravni elementi prevare]	Between Groups	3.724	3	1.243	1.427	.233
	Within Groups	85.917	99	.868		
	Total	89.645	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Suđenje i unakrsno ispitivanje]	Between Groups	2.131	3	.712	.758	.513
	Within Groups	92.384	99	.933		
	Total	94.519	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Pravila dokazivanja]	Between Groups	5.246	3	1.750	1.975	.117
	Within Groups	87.502	99	.884		
	Total	92.752	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Veštačenje i tehnike veštaka]	Between Groups	4.384	3	1.463	1.676	.171
	Within Groups	86.130	99	.870		
	Total	90.519	101			

Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Principi etike i korporativni kodeks ponašanja]	Between Groups	5.199	3	1.735	1.951	.121
	Within Groups	87.820	99	.887		
	Total	93.024	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Programi za otkrivanje i odvracanje od prevara]	Between Groups	4.968	3	1.658	1.845	.138
	Within Groups	88.692	99	.896		
	Total	93.665	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Evaluacija interne kontrole]	Between Groups	7.975	3	2.660	2.573	.053
	Within Groups	102.131	99	1.032		
	Total	110.112	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Sprovođenje internih istraga]	Between Groups	5.260	3	1.755	1.866	.134
	Within Groups	92.828	99	.938		
	Total	98.092	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Rešavanje navoda o nedoličnom ponašanju]	Between Groups	6.489	3	2.165	2.077	.102
	Within Groups	102.918	99	1.040		
	Total	109.412	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Finansijsko izveštavanje i analiza]	Between Groups	7.106	3	2.370	2.993	.029
	Within Groups	78.262	99	.791		
	Total	85.374	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Okruženje i crvene zastavice]	Between Groups	1.084	3	.363	.400	.745
	Within Groups	88.732	99	.896		
	Total	89.820	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Statističko uzorkovanje]	Between Groups	5.112	3	1.706	1.856	.136
	Within Groups	90.742	99	.917		
	Total	95.859	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Korporativno upravljanje]	Between Groups	9.153	3	3.053	3.267	.019
	Within Groups	92.351	99	.933		
	Total	101.510	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Istraga o mitu i korupciji]	Between Groups	3.834	3	1.280	1.152	.325
	Within Groups	109.457	99	1.106		
	Total	113.296	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Procene vrednosti poslovanja i procene troškova]	Between Groups	7.274	3	2.426	3.066	.026
	Within Groups	78.211	99	.790		
	Total	85.490	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Uskladenost sa važećim zakonima i propisima]	Between Groups	4.381	3	1.462	1.643	.178
	Within Groups	87.823	99	.887		
	Total	92.209	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Sajber i kompjuterske prevare]	Between Groups	5.417	3	1.807	1.998	.114
	Within Groups	89.330	99	.902		
	Total	94.752	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja	Between Groups	7.498	3	2.501	2.750	.051

sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Privredni kriminal]	Within Groups	89.870	99	.908		
	Total	97.374	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Upravljanje zaradom]	Between Groups	3.209	3	1.071	.964	.406
	Within Groups	109.499	99	1.106		
	Total	112.713	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Elementi prevare: pritisak, prilika i racionalizacija]	Between Groups	3.420	3	1.142	1.281	.278
	Within Groups	87.871	99	.888		
	Total	91.296	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Prevara intelektualne svojine]	Between Groups	7.741	3	2.582	2.787	.049
	Within Groups	91.550	99	.925		
	Total	99.296	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Manipulacija transakcijama povezanih lica]	Between Groups	2.822	3	.942	1.073	.357
	Within Groups	86.547	99	.874		
	Total	89.374	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Profesionalne prevare]	Between Groups	4.255	3	1.420	1.634	.180
	Within Groups	85.735	99	.866		
	Total	89.995	101			

Izvor: Izrada autora

Dalje analize pokazuju da ispitanici koji smatraju da će se buduća potražnja i interesovanje za forenzičko računovodstvo u oblasti svedočenja povećati u većoj meri ističu da će se time povećati tražnje za kadrovima koji poseduju znanje i veštine iz forenzičkog računovodstva, zatim pripremanje studenata da se angažuju u savetovanju za podršku u sudskim sporovima, pripremanje studenata da se uključe u stručno svedočenje, kao i pripremanje studenata da se uključe u ispitivanje prevara. Ista kategorija ispitanika u najvećoj meri ističe da je značajno pokriti sledeće teme na kursu forenzičkog računovodstva: privredni kriminal, veštačenje i tehnike veštaka, sajber i kompjuterske prevare, pravila dokazivanja, prevare u finansijskim izveštajima (tabela 18).

Tabela 18. Rezultati srednjih vrednosti između interesovanja u oblasti svedočenja i posmatranih varijabli iz oblasti uočenih prednosti obrazovanja iz forenzičkog računovodstva i važnosti pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva

		N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
						Lower Bound	Upper Bound		
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost uočenih koristi od obrazovanja i prakse forenzičkog računovodstva [Zadovoljiti potrebe društva za teorijom i praksom iz forenzičkog računovodstva]	1	46	3.71	1.142	.169	3.40	4.08	1	5
	2	25	3.05	.810	.162	2.74	3.42	1	5
	3	13	3.20	.830	.231	2.73	3.73	1	4
	4	17	3.50	.770	.177	3.15	3.90	2	5
	Total	101	3.45	.996	.098	3.28	3.67	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost uočenih koristi od obrazovanja i prakse forenzičkog računovodstva [Ojačati kredibilitet finansijskog izveštavanja]	1	46	3.97	1.227	.181	3.63	4.37	1	5
	2	25	3.33	1.034	.207	2.93	3.79	1	5
	3	13	3.43	.658	.183	3.06	3.86	2	4
	4	17	3.29	.669	.154	2.99	3.64	2	5
	Total	101	3.62	1.071	.106	3.44	3.86	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost uočenih koristi od obrazovanja i prakse forenzičkog računovodstva [Promovisanje odgovornog korporativnog upravljanja]	1	46	4.06	1.224	.181	3.72	4.45	1	5
	2	25	3.49	.870	.174	3.16	3.88	2	5
	3	13	3.28	.478	.133	3.02	3.60	3	4
	4	17	3.50	.695	.160	3.19	3.86	2	5
	Total	101	3.72	1.024	.101	3.55	3.95	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost uočenih koristi od obrazovanja i prakse forenzičkog računovodstva [Učiniti studente atraktivnijim na tržištu rada]	1	46	4.08	1.157	.171	3.76	4.45	1	5
	2	25	3.61	.858	.172	3.28	4.00	2	5
	3	13	3.59	.648	.180	3.22	4.01	3	5
	4	17	3.44	.839	.193	3.07	3.88	2	5
	Total	101	3.79	1.005	.099	3.62	4.01	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost uočenih koristi od obrazovanja i prakse forenzičkog računovodstva [Povećanje tražnje za kadrovima koji poseduju znanje i veštine iz forenzičkog računovodstva]	1	46	4.12	1.208	.178	3.79	4.51	1	5
	2	25	3.73	1.010	.202	3.34	4.18	2	5
	3	13	3.59	.648	.180	3.22	4.01	3	5
	4	17	3.86	.735	.169	3.54	4.25	3	5
	Total	101	3.91	1.035	.102	3.74	4.14	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost uočenih koristi od obrazovanja i prakse forenzičkog računovodstva [Pripremanje studenata da se uključe u ispitivanje prevara]	1	46	4.10	1.106	.163	3.80	4.46	1	5
	2	25	3.57	1.078	.216	3.15	4.05	1	5
	3	13	3.59	.766	.213	3.15	4.08	3	5
	4	17	3.71	.804	.185	3.35	4.13	3	5
	Total	101	3.83	1.027	.101	3.66	4.07	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost uočenih koristi od obrazovanja i prakse forenzičkog računovodstva [Pripremanje studenata da se angažuju u savetovanju za podršku u sudskim sporovima]	1	46	4.08	1.138	.168	3.77	4.45	1	5
	2	25	3.69	.889	.178	3.35	4.09	2	5
	3	13	3.74	.597	.166	3.41	4.13	3	5
	4	17	3.65	.818	.188	3.29	4.08	3	5
	Total	101	3.86	.977	.096	3.70	4.08	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na	1	46	4.06	1.149	.170	3.75	4.43	1	5

važnost uočenih koristi od obrazovanja i prakse forenzičkog računovodstva [Pripremanje studenata da se uključe u stručno svedočenje]	2	25	3.65	1.106	.222	3.22	4.14	1	5
	3	13	3.59	.766	.213	3.15	4.08	3	5
	4	17	3.71	.804	.185	3.35	4.13	3	5
	Total	101	3.83	1.046	.103	3.66	4.07	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Osnove prevara]	1	46	3.99	1.142	.169	3.68	4.36	1	5
	2	25	3.37	1.078	.216	2.95	3.85	1	5
	3	13	3.51	1.048	.291	2.90	4.17	2	5
	4	17	3.65	.747	.172	3.32	4.05	3	5
Total	101	3.72	1.071	.106	3.54	3.96	1	5	
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Teorija i metodologija ispitivanja prevara]	1	46	4.04	1.061	.157	3.75	4.38	1	5
	2	25	3.37	1.039	.208	2.97	3.83	1	5
	3	13	3.66	1.030	.286	3.07	4.32	2	5
	4	17	3.60	.759	.175	3.26	4.00	3	5
Total	101	3.75	1.026	.101	3.58	3.98	1	5	
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Procene u akvizicijama]	1	46	3.99	1.181	.174	3.67	4.37	1	5
	2	25	3.29	.986	.198	2.91	3.73	1	5
	3	13	3.59	1.042	.290	2.98	4.25	2	5
	4	17	3.60	.829	.191	3.23	4.03	3	5
Total	101	3.70	1.084	.107	3.52	3.94	1	5	
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Karijera u forenzičkom računovodstvu]	1	46	3.90	1.081	.160	3.61	4.26	1	5
	2	25	3.21	.924	.185	2.86	3.62	1	5
	3	13	3.74	.925	.257	3.21	4.33	2	5
	4	17	3.55	.690	.159	3.25	3.91	3	5
Total	101	3.65	.990	.098	3.49	3.87	1	5	
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Profesionalne organizacije koje sponzoriju forenzičko računovodstvo]	1	46	3.84	1.065	.157	3.55	4.19	1	5
	2	25	3.29	.800	.160	2.99	3.65	2	5
	3	13	3.82	1.066	.296	3.20	4.49	2	5
	4	17	3.65	.669	.154	3.36	4.01	3	5
Total	101	3.67	.956	.094	3.51	3.89	1	5	
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Kriterijumi protiv prevara]	1	46	3.90	1.081	.160	3.61	4.26	1	5
	2	25	3.61	.808	.162	3.31	3.97	2	5
	3	13	3.89	.952	.265	3.35	4.50	2	5
	4	17	3.81	.763	.175	3.47	4.21	3	5
Total	101	3.81	.945	.093	3.66	4.03	1	5	
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Edukacija protiv prevara]	1	46	4.21	1.117	.165	3.91	4.57	1	5
	2	25	3.61	.905	.181	3.27	4.01	2	5
	3	13	3.89	.758	.211	3.46	4.38	3	5
	4	17	3.71	.731	.168	3.38	4.09	3	5
Total	101	3.93	.987	.097	3.77	4.15	1	5	
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Kontrola protiv	1	46	4.12	1.008	.149	3.85	4.45	1	5
	2	25	3.65	.898	.180	3.31	4.05	2	5
	3	13	4.12	.799	.222	3.67	4.64	3	5

prevara]	4	17	3.65	.818	.188	3.29	4.08	2	5
	Total	101	3.92	.941	.093	3.77	4.14	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Treninzi protiv prevara]	1	46	4.23	.997	.147	3.96	4.56	1	5
	2	25	3.65	.943	.189	3.29	4.07	2	5
	3	13	4.05	.758	.211	3.62	4.54	3	5
	4	17	3.55	.836	.192	3.18	3.98	2	5
	Total	101	3.94	.963	.095	3.78	4.16	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Revizorski standardi protiv prevara]	1	46	4.10	1.085	.160	3.81	4.45	1	5
	2	25	3.57	.955	.191	3.20	4.00	2	5
	3	13	3.74	1.011	.281	3.16	4.38	2	5
	4	17	3.65	.669	.154	3.36	4.01	3	5
	Total	101	3.84	.995	.098	3.68	4.07	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Sudski sporovi akcionara]	1	46	3.67	1.169	.173	3.35	4.04	1	5
	2	25	3.33	.808	.162	3.03	3.69	2	5
	3	13	3.97	.814	.226	3.51	4.49	2	5
	4	17	3.71	.731	.168	3.38	4.09	3	5
	Total	101	3.63	.984	.097	3.47	3.85	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Profesionalni standardi koji se odnose na forenzičko računovodstvo]	1	46	3.97	1.052	.155	3.69	4.31	1	5
	2	25	3.57	.911	.183	3.22	3.98	2	5
	3	13	4.12	.985	.274	3.56	4.75	2	5
	4	17	3.55	.690	.159	3.25	3.91	3	5
	Total	101	3.81	.966	.095	3.66	4.03	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Tipovi prevara]	1	46	4.19	.985	.146	3.92	4.51	2	5
	2	25	3.57	.955	.191	3.20	4.00	1	5
	3	13	3.89	.952	.265	3.35	4.50	2	5
	4	17	3.50	.839	.193	3.12	3.93	2	5
	Total	101	3.87	.983	.097	3.71	4.10	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Prevare u finansijskim izveštajima]	1	46	4.36	.904	.134	4.12	4.66	2	5
	2	25	3.57	.864	.173	3.24	3.96	2	5
	3	13	3.89	.952	.265	3.35	4.50	2	5
	4	17	3.81	.763	.175	3.47	4.21	3	5
	Total	101	4.01	.926	.091	3.86	4.22	2	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Standardi i principi finansijskog izveštavanja]	1	46	4.27	.984	.145	4.01	4.60	2	5
	2	25	3.49	1.003	.201	3.11	3.93	1	5
	3	13	3.97	.911	.253	3.45	4.55	2	5
	4	17	3.49	.695	.160	3.19	3.86	3	5
	Total	101	3.90	.991	.098	3.74	4.13	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Veštine intervjuisanja i pravni aspekti intervjua]	1	46	3.97	1.031	.152	3.69	4.31	1	5
	2	25	3.25	.934	.187	2.89	3.67	1	5
	3	13	3.82	.985	.274	3.25	4.44	2	5
	4	17	3.50	.770	.177	3.15	3.90	2	5
	Total	101	3.69	.992	.098	3.52	3.91	1	5

Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Bezbednost i privatnost]	1	46	4.10	1.065	.157	3.81	4.45	1	5
	2	25	3.53	1.042	.209	3.13	3.99	1	5
	3	13	3.89	1.036	.288	3.30	4.55	2	5
	4	17	3.50	.770	.177	3.15	3.90	2	5
	Total	101	3.82	1.031	.102	3.65	4.06	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Analitički postupci revizije]	1	46	4.12	.940	.139	3.87	4.43	2	5
	2	25	3.49	.961	.193	3.12	3.92	2	5
	3	13	3.74	1.164	.323	3.06	4.47	2	5
	4	17	3.60	.759	.175	3.26	4.00	2	5
	Total	101	3.82	.972	.096	3.66	4.04	2	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Tehnike za ispitivanje sukoba interesa]	1	46	4.12	1.008	.149	3.85	4.45	1	5
	2	25	3.73	.968	.194	3.36	4.16	1	5
	3	13	3.74	1.011	.281	3.16	4.38	2	5
	4	17	3.65	.747	.172	3.32	4.05	2	5
	Total	101	3.89	.965	.095	3.73	4.11	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Tehnike u lociranju skrivenih sredstava]	1	46	4.12	.986	.146	3.86	4.45	2	5
	2	25	3.81	.985	.197	3.43	4.25	1	5
	3	13	3.89	.952	.265	3.35	4.50	2	5
	4	17	3.71	.870	.200	3.32	4.16	2	5
	Total	101	3.94	.963	.095	3.78	4.16	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Tehnike konsaltinga u parničnom postupku]	1	46	3.93	1.072	.158	3.64	4.28	2	5
	2	25	3.89	.757	.152	3.61	4.23	2	5
	3	13	3.82	1.066	.296	3.20	4.49	2	5
	4	17	3.60	.829	.191	3.23	4.03	3	5
	Total	101	3.84	.955	.094	3.69	4.06	2	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Efikasno pisanje izveštaja]	1	46	4.01	1.030	.152	3.74	4.35	2	5
	2	25	3.49	1.044	.209	3.09	3.95	2	5
	3	13	3.82	.897	.249	3.30	4.39	2	5
	4	17	3.50	.695	.160	3.19	3.86	3	5
	Total	101	3.78	.982	.097	3.60	3.99	2	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Poznavanje pravnog sistema]	1	46	4.10	.883	.130	3.87	4.39	2	5
	2	25	3.65	1.028	.206	3.26	4.10	1	5
	3	13	3.74	.925	.257	3.21	4.33	3	5
	4	17	3.39	.900	.207	2.99	3.86	2	5
	Total	101	3.81	.956	.094	3.66	4.03	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Pravni elementi prevare]	1	46	4.10	1.000	.148	3.83	4.43	1	5
	2	25	3.81	.941	.189	3.45	4.23	1	5
	3	13	3.89	.860	.239	3.40	4.44	3	5
	4	17	3.60	.759	.175	3.26	4.00	3	5
	Total	101	3.91	.936	.092	3.76	4.12	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema	1	46	4.06	1.027	.152	3.78	4.39	2	5
	2	25	3.81	.941	.189	3.45	4.23	1	5

na kursu forenzičkog računovodstva [Sudjenje i unakrsno ispitivanje]	3	13	3.82	.897	.249	3.30	4.39	3	5
	4	17	3.71	.870	.200	3.32	4.16	3	5
	Total	101	3.90	.961	.095	3.74	4.12	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Pravila dokazivanja]	1	46	4.21	.968	.143	3.95	4.53	1	5
	2	25	3.69	1.059	.212	3.28	4.16	1	5
	3	13	4.20	.830	.231	3.73	4.73	3	5
	4	17	3.86	.735	.169	3.54	4.25	3	5
	Total	101	4.02	.952	.094	3.86	4.23	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Veštačenje i tehnike veštaka]	1	46	4.25	1.024	.151	3.98	4.59	1	5
	2	25	3.81	.941	.189	3.45	4.23	2	5
	3	13	4.05	.860	.239	3.56	4.60	3	5
	4	17	3.81	.686	.158	3.51	4.17	3	5
	Total	101	4.04	.940	.093	3.88	4.25	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Principi etike i korporativni kodeks ponašanja]	1	46	4.10	1.000	.148	3.83	4.43	2	5
	2	25	3.57	1.000	.200	3.19	4.01	1	5
	3	13	3.89	.860	.239	3.40	4.44	3	5
	4	17	3.71	.731	.168	3.38	4.09	3	5
	Total	101	3.87	.953	.094	3.72	4.09	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Programi za otkrivanje i odvracanje od prevara]	1	46	3.88	1.110	.164	3.58	4.24	1	5
	2	25	3.37	.814	.163	3.06	3.74	2	5
	3	13	3.74	.830	.231	3.27	4.27	3	5
	4	17	3.50	.695	.160	3.19	3.86	2	5
	Total	101	3.67	.956	.094	3.51	3.89	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Evaluacija interne kontrole]	1	46	4.06	1.149	.170	3.75	4.43	1	5
	2	25	3.53	.959	.192	3.16	3.96	1	5
	3	13	3.82	.985	.274	3.25	4.44	2	5
	4	17	3.39	.690	.159	3.09	3.75	2	5
	Total	101	3.78	1.037	.102	3.60	4.01	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Sprovođenje internih istraga]	1	46	4.08	1.014	.150	3.81	4.41	1	5
	2	25	3.69	1.019	.204	3.30	4.14	1	5
	3	13	3.51	.965	.268	2.95	4.12	2	5
	4	17	3.65	.747	.172	3.32	4.05	2	5
	Total	101	3.83	.979	.097	3.67	4.06	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Rešavanje navoda o nedoličnom ponašanju]	1	46	3.84	1.106	.163	3.54	4.20	1	5
	2	25	3.49	.961	.193	3.12	3.92	1	5
	3	13	3.74	.925	.257	3.21	4.33	2	5
	4	17	3.18	.916	.211	2.77	3.65	1	5
	Total	101	3.62	1.034	.102	3.45	3.85	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Finansijsko izveštavanje i analiza]	1	46	4.17	.978	.145	3.90	4.49	1	5
	2	25	3.57	.955	.191	3.20	4.00	1	5
	3	13	3.89	.758	.211	3.46	4.38	3	5
	4	17	3.65	.580	.134	3.40	3.96	3	5

	Total	101	3.81	.913	.090	3.74	4.10	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Okruženje i crvene zastavice]	1	46	3.97	1.031	.152	3.69	4.31	1	5
	2	25	3.81	.985	.197	3.43	4.25	1	5
	3	13	3.82	.799	.222	3.36	4.33	3	5
	4	17	3.71	.731	.168	3.38	4.09	3	5
	Total	101	3.86	.936	.092	3.71	4.08	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Statističko uzorkovanje]	1	46	3.95	1.020	.151	3.67	4.28	1	5
	2	25	3.69	.978	.196	3.32	4.12	2	5
	3	13	3.74	.830	.231	3.27	4.27	2	5
	4	17	3.34	.829	.191	2.97	3.77	2	5
	Total	101	3.75	.967	.096	3.59	3.97	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Korporativno upravljanje]	1	46	4.08	.992	.147	3.81	4.40	2	5
	2	25	3.49	1.044	.209	3.09	3.95	1	5
	3	13	4.05	.758	.211	3.62	4.54	3	5
	4	17	3.44	.903	.208	3.04	3.91	2	5
	Total	101	3.81	.996	.098	3.65	4.04	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Istraga o mitu i korupciji]	1	46	3.95	1.200	.177	3.62	4.34	1	5
	2	25	3.53	1.001	.201	3.15	3.97	1	5
	3	13	3.82	.799	.222	3.36	4.33	3	5
	4	17	3.52	.836	.192	3.18	3.98	2	5
	Total	101	3.76	1.052	.104	3.58	3.99	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Procene vrednosti poslovanja i procene troškova]	1	46	4.06	1.027	.152	3.78	4.39	1	5
	2	25	3.45	.870	.174	3.12	3.84	1	5
	3	13	3.82	.687	.191	3.43	4.26	3	5
	4	17	3.55	.605	.139	3.29	3.87	3	5
	Total	101	3.79	.914	.090	3.64	3.99	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Uskladenost sa važećim zakonima i propisima]	1	46	4.10	1.022	.151	3.83	4.43	1	5
	2	25	3.61	1.034	.207	3.21	4.07	1	5
	3	13	3.82	.687	.191	3.43	4.26	3	5
	4	17	3.76	.711	.164	3.45	4.13	3	5
	Total	101	3.88	.949	.094	3.73	4.10	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Sajber i kompjuterske prevare]	1	46	4.25	1.024	.151	3.98	4.59	1	5
	2	25	3.73	1.010	.202	3.34	4.18	1	5
	3	13	4.05	.758	.211	3.62	4.54	3	5
	4	17	3.81	.763	.175	3.47	4.21	3	5
	Total	101	4.02	.962	.095	3.86	4.24	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Privredni kriminal]	1	46	4.34	.995	.147	4.07	4.67	1	5
	2	25	3.77	1.000	.200	3.39	4.21	1	5
	3	13	3.96	.814	.226	3.51	4.49	3	5
	4	17	3.76	.853	.196	3.38	4.20	3	5
	Total	101	4.05	.975	.096	3.89	4.27	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na	1	46	3.90	1.141	.169	3.60	4.27	1	5

važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Upravljanje zaradom]	2	25	3.69	1.059	.212	3.28	4.16	1	5
	3	13	3.89	.860	.239	3.40	4.44	3	5
	4	17	3.44	.903	.208	3.04	3.91	2	5
	Total	101	3.67	1.049	.104	3.59	4.00	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Elementi prevare: pritisak, prilika i racionalizacija]	1	46	3.86	1.057	.156	3.58	4.21	1	5
	2	25	3.61	.950	.190	3.25	4.03	1	5
	3	13	4.05	.758	.211	3.62	4.54	3	5
	4	17	3.50	.695	.160	3.19	3.86	3	5
Total	101	3.76	.944	.093	3.60	3.97	1	5	
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Prevara intelektualne svojine]	1	46	3.97	1.093	.162	3.67	4.33	1	5
	2	25	3.37	1.000	.200	2.99	3.81	1	5
	3	13	4.05	.758	.211	3.62	4.54	3	5
	4	17	3.55	.605	.139	3.29	3.87	3	5
Total	101	3.76	.985	.097	3.59	3.98	1	5	
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Manipulacija transakcijama povezanih lica]	1	46	3.97	1.133	.167	3.66	4.34	1	5
	2	25	3.73	.721	.145	3.46	4.06	3	5
	3	13	4.20	.723	.201	3.79	4.67	3	5
	4	17	3.71	.731	.168	3.38	4.09	3	5
Total	101	3.89	.934	.092	3.74	4.11	1	5	
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva [Profesionalne prevare]	1	46	4.08	1.057	.156	3.79	4.42	1	5
	2	25	4.01	.933	.187	3.65	4.43	2	5
	3	13	4.12	.687	.191	3.74	4.57	3	5
	4	17	3.55	.690	.159	3.25	3.91	3	5
Total	101	3.97	.937	.093	3.82	4.18	1	5	

Izvor: Izrada autora

Rezultati ANOVA testa pokazuju da postoji statistički značajna povezanost između interesovanja u oblasti u istraživanja prevara i sledećih varijabli: ojačati kredibilitet finansijskog izveštavanja – $p = 0,023$; promovisanje odgovornog korporativnog upravljanja – $p = 0,01$; treninzi protiv prevara – $p = 0,015$; tipovi prevara – $p = 0,014$; prevare u finansijskim izveštajima – $p = 0,000$; standardi i principi finansijskog izveštavanja – $p = 0,000$; veštine intervjuisanja i pravni aspekti intervjua – $p = 0,017$; analitički postupci revizije – $p = 0,033$; poznavanje pravnog sistema – $p = 0,028$; finansijsko izveštavanje i analiza – $p = 0,030$; korporativno upravljanje – $p = 0,020$; procene vrednosti poslovanja i procene troškova – $p = 0,027$. Nasuprot tome, sa drugim varijablama nije utvrđena statistički značajna veza (Tabela 19).

Tabela 19. Rezultati ANOVA testa između interesovanja u oblasti istraživanje prevara i posmatranih varijabli iz oblasti uočenih prednosti obrazovanja iz forenzičkog računovodstva i važnosti pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost uočenih koristi od obrazovanja i prakse forenzičkog računovodstva. [Zadovoljiti potrebe društva za teorijom i praksom iz forenzičkog računovodstva]	Between Groups	7.931	2	2.641	2.789	.050
	Within Groups	93.750	99	.943		
	Total	101.685	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost uočenih koristi od obrazovanja i prakse forenzičkog računovodstva. [Ojačati kredibilitet finansijskog izveštavanja]	Between Groups	10.317	2	3.436	3.176	.023
	Within Groups	107.092	99	1.078		
	Total	117.413	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost uočenih koristi od obrazovanja i prakse forenzičkog računovodstva. [Promovisanje odgovornog korporativnog upravljanja]	Between Groups	10.035	2	3.342	3.397	.01
	Within Groups	97.394	99	.980		
	Total	107.433	102			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost uočenih koristi od obrazovanja i prakse forenzičkog računovodstva. [Učiniti studente atraktivnijim na tržištu rada]	Between Groups	7.461	2	2.484	2.561	.055
	Within Groups	96.026	99	.964		
	Total	103.491	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost uočenih koristi od obrazovanja i prakse forenzičkog računovodstva. [Povećanje tražnje za kadrovima koji poseduju znanje i veštine iz forenzičkog računovodstva]	Between Groups	4.285	2	1.426	1.339	.261
	Within Groups	105.357	99	1.060		
	Total	109.46	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost uočenih koristi od obrazovanja i prakse forenzičkog računovodstva. [Pripremanje studenata da se uključe u ispitivanje prevara]	Between Groups	6.115	2	2.036	1.976	.118
	Within Groups	101.975	99	1.026		
	Total	108.093	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost uočenih koristi od obrazovanja i prakse forenzičkog računovodstva. [Pripremanje studenata da se angažuju u savetovanju za podršku u sudskim sporovima]	Between Groups	3.912	2	1.301	1.372	.251
	Within Groups	93.905	99	.945		
	Total	97.821	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost uočenih koristi od obrazovanja i prakse forenzičkog računovodstva. [Pripremanje studenata da se uključe u stručno svedočenje]	Between Groups	4.240	2	1.411	1.294	.275
	Within Groups	107.849	99	1.085		
	Total	112.093	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Osnove prevara]	Between Groups	7.119	2	2.371	2.127	.99
	Within Groups	110.310	99	1.110		
	Total	117.433	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Teorija i metodologija ispitivanja prevara]	Between Groups	7.865	2	2.619	2.593	.053
	Within Groups	99.991	99	1.006		
	Total	107.860	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Procene u akvizicijama]	Between Groups	8.468	2	2.820	2.494	.060
	Within Groups	111.912	99	1.126		
	Total	120.384	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Karijera u forenzičkom računovodstvu]	Between Groups	6.120	2	2.704	2.900	.055
	Within Groups	92.300	99	.928		
	Total	100.423	101			

Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Profesionalne organizacije koje sponzorišu forenzičko računovodstvo]	Between Groups	5.211	2	1.734	1.942	.123
	Within Groups	88.451	99	.889		
	Total	93.666	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Kriterijumi protiv prevara]	Between Groups	1.497	2	.498	.546	.645
	Within Groups	90.010	99	.905		
	Total	91.511	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Edukacija protiv prevara]	Between Groups	7.104	2	2.365	2.525	.058
	Within Groups	92.733	99	.933		
	Total	99.841	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Kontrola protiv prevara]	Between Groups	5.581	2	1.858	2.160	.093
	Within Groups	85.168	99	.856		
	Total	90.753	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Treninzi protiv prevara]	Between Groups	9.044	2	3.012	3.474	.015
	Within Groups	85.860	99	.863		
	Total	94.909	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Revizorski standardi protiv prevara]	Between Groups	5.725	2	1.906	1.973	.118
	Within Groups	95.626	99	.962		
	Total	101.355	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Sudski sporovi akcionara]	Between Groups	3.919	2	1.304	1.356	.255
	Within Groups	95.179	99	.957		
	Total	99.103	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Profesionalni standardi koji se odnose na forenzičko računovodstvo]	Between Groups	5.187	2	1.726	1.892	.131
	Within Groups	90.320	99	.908		
	Total	95.511	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Tipovi prevara]	Between Groups	9.539	2	3.177	3.515	.014
	Within Groups	89.482	99	.900		
	Total	99.025	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Prevare u finansijskim izveštajima]	Between Groups	11.435	2	3.809	4.936	.000
	Within Groups	76.402	99	.768		
	Total	87.841	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Standardi i principi finansijskog izveštavanja]	Between Groups	13.804	2	4.599	5.251	.000
	Within Groups	86.712	99	.872		
	Total	100.520	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Veštine intervjuisanja i pravni aspekti intervjua]	Between Groups	9.362	2	3.118	3.375	.017
	Within Groups	91.465	99	.920		
	Total	100.831	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Bezbednost i privatnost]	Between Groups	7.774	2	2.589	2.536	.057
	Within Groups	101.033	99	1.017		
	Total	108.812	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja	Between Groups	7.908	2	2.633	2.933	.033

sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Analitički postupci revizije]	Within Groups	88.900	99	.894		
	Total	96.812	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Tehnike za ispitivanje sukoba interesa]	Between Groups	4.467	2	1.486	1.619	.185
	Within Groups	90.904	99	.914		
	Total	95.375	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Tehnike u lociranju skrivenih sredstava]	Between Groups	3.007	2	1.000	1.078	.357
	Within Groups	91.898	99	.924		
	Total	94.913	102			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Tehnike konsaltinga u parničnom postupku]	Between Groups	1.489	2	.494	.532	.655
	Within Groups	91.862	99	.924		
	Total	93.355	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Efikasno pisanje izveštaja]	Between Groups	6.132	2	2.041	2.183	.090
	Within Groups	92.578	99	.931		
	Total	98.714	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Poznavanje pravnog sistema]	Between Groups	7.914	2	2.635	3.049	.028
	Within Groups	85.593	99	.861		
	Total	93.511	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Pravni elementi prevare]	Between Groups	3.725	2	1.239	1.428	.234
	Within Groups	85.918	99	.864		
	Total	89.646	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Suđenje i unakrsno ispitivanje]	Between Groups	2.132	2	.708	.759	.514
	Within Groups	92.385	99	.929		
	Total	94.521	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Pravila dokazivanja]	Between Groups	5.247	2	1.746	1.976	.118
	Within Groups	87.503	99	.880		
	Total	92.753	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Veštačenje i tehnike veštaka]	Between Groups	4.385	2	1.459	1.677	.174
	Within Groups	86.131	99	.866		
	Total	90.520	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Principi etike i korporativni kodeks ponašanja]	Between Groups	5.200	2	1.731	1.952	.122
	Within Groups	87.821	99	.883		
	Total	93.025	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Programi za otkrivanje i odvracanje od prevara]	Between Groups	4.969	2	1.654	1.846	.139
	Within Groups	88.693	99	.892		
	Total	93.666	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Evaluacija interne kontrole]	Between Groups	7.976	2	2.656	2.574	.054
	Within Groups	102.132	99	1.028		
	Total	110.113	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva.	Between Groups	5.261	2	1.751	1.867	.135
	Within Groups	92.829	99	.934		

[Sprovođenje internih istraga]	Total	98.093	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Rešavanje navoda o nedoličnom ponašanju]	Between Groups	6.490	2	2.161	2.078	.103
	Within Groups	102.119	99	1.036		
	Total	109.413	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Finansijsko izveštavanje i analiza]	Between Groups	7.107	2	2.366	2.994	.030
	Within Groups	78.263	99	.787		
	Total	85.375	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Okruženje i crvene zastavice]	Between Groups	1.085	2	.359	.401	.746
	Within Groups	88.733	99	.892		
	Total	89.821	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Statističko uzorkovanje]	Between Groups	5.113	2	1.702	1.857	.137
	Within Groups	90.743	99	.913		
	Total	95.860	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Korporativno upravljanje]	Between Groups	9.154	2	3.049	3.268	.020
	Within Groups	92.352	99	.929		
	Total	101.511	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Istraga o mitu i korupciji]	Between Groups	3.835	2	1.276	1.153	.326
	Within Groups	109.458	99	1.102		
	Total	113.297	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Procene vrednosti poslovanja i procene troškova]	Between Groups	7.275	2	2.422	3.067	.027
	Within Groups	78.212	99	.786		
	Total	85.491	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Usklađenost sa važećim zakonima i propisima]	Between Groups	4.382	2	1.458	1.644	.179
	Within Groups	87.824	99	.883		
	Total	92.210	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Sajber i kompjuterske prevare]	Between Groups	5.418	2	1.803	1.999	.115
	Within Groups	89.331	99	.898		
	Total	94.753	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Privredni kriminal]	Between Groups	7.499	2	2.497	2.751	.052
	Within Groups	89.871	99	.904		
	Total	97.375	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Upravljanje zaradom]	Between Groups	3.210	2	1.067	.965	.407
	Within Groups	109.500	99	1.102		
	Total	112.714	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Elementi prevare: pritisak, prilika i racionalizacija]	Between Groups	3.421	2	1.138	1.282	.279
	Within Groups	87.872	99	.884		
	Total	91.297	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Prevara intelektualne svojine]	Between Groups	5.742	2	2.578	2.788	.050
	Within Groups	91.551	99	.921		
	Total	99.997	101			

Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Manipulacija transakcijama povezanih lica]	Between Groups	2.823	2	.938	1.074	.358
	Within Groups	86.548	99	.870		
	Total	89.375	101			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Profesionalne prevare]	Between Groups	4.256	2	1.416	1.635	.181
	Within Groups	85.736	99	.862		
	Total	89.996	101			

Izvor: Izrada autora

Dalje analize pokazuju da ispitanici koji ukazuju na povećano interesovanje u oblasti istraživanja prevara u većoj meri ističu da se povećava tražnje za kadrovima koji poseduju znanje i veštine iz forenzičkog računovodstva, zatim pripremanje studenata da se angažuju u savetovanju za podršku u sudskim sporovima, u ispitivanje prevara i u stručno svedočenje. Ista grupacija ispitanika u većoj meri ističe da je značajno pokriti sledeće teme na kursu forenzičkog računovodstva: privredni kriminal, veštačenje i tehnike veštaka, pravila dokazivanja, sajber i kompjuterske prevare (tabela 20).

Tabela 20. Rezultati srednjih vrednosti između interesovanja u oblasti istraživanje prevara i posmatranih varijabli iz oblasti uočenih prednosti obrazovanja iz forenzičkog računovodstva i važnosti pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum	
					Lower Bound	Upper Bound			
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost uočenih koristi od obrazovanja i prakse forenzičkog računovodstva. [Zadovoljiti potrebe društva za teorijom i praksom iz forenzičkog računovodstva]	1	46	3.69	1.139	.169	3.35	4.03	1	5
	2	25	3.03	.807	.162	2.74	3.44	1	5
	3	13	3.18	.827	.231	2.73	3.32	1	4
	4	17	3.48	.767	.177	3.15	3.78	2	5
	Total	101	3.43	.993	.098	3.24	3.75	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost uočenih koristi od obrazovanja i prakse forenzičkog računovodstva. [Ojačati kredibilitet finansijskog izveštavanja]	1	46	3.95	1.224	.176	3.63	4.31	1	5
	2	25	3.31	1.031	.207	2.93	3.72	1	5
	3	13	3.41	.655	.183	3.06	3.86	2	4
	4	17	3.27	.666	.154	2.55	3.64	2	5
	Total	101	3.60	1.068	.101	3.41	3.86	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost uočenih koristi od obrazovanja i prakse forenzičkog računovodstva. [Promovisanje odgovornog korporativnog upravljanja]	1	46	4.04	1.221	.181	3.70	4.45	1	5
	2	25	3.47	.867	.174	3.16	3.82	2	5
	3	13	3.26	.475	.133	3.02	3.60	3	4
	4	17	3.48	.692	.155	3.19	3.86	2	5
	Total	101	3.70	1.021	.101	3.50	3.95	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost uočenih koristi od obrazovanja i prakse forenzičkog računovodstva. [Učiniti studente atraktivnijim na tržištu rada]	1	46	4.06	1.154	.171	3.72	4.40	1	5
	2	25	3.59	.855	.172	3.28	4.00	2	5
	3	13	3.57	.645	.180	3.22	4.01	3	5
	4	17	3.42	.836	.193	3.00	3.94	2	5
	Total	101	3.77	1.002	.099	3.62	4.01	1	5

Ocenama od 1-5 ukazati na važnost uočenih koristi od obrazovanja i prakse forenzičkog računovodstva. [Povećanje tražnje za kadrovima koji poseduju znanje i veštine iz forenzičkog računovodstva]	1	46	4.10	1.205	.178	3.79	4.51	1	5
	2	25	3.71	1.007	.202	3.34	4.18	2	5
	3	13	3.57	.645	.184	3.22	4.01	3	5
	4	17	3.84	.732	.169	3.50	4.26	3	5
	Total	101	3.89	1.032	.102	3.79	4.14	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost uočenih koristi od obrazovanja i prakse forenzičkog računovodstva. [Pripremanje studenata da se uključe u ispitivanje prevara]	1	46	4.08	1.103	.163	3.78	4.42	1	5
	2	25	3.55	1.075	.216	3.15	4.05	1	5
	3	13	3.57	.763	.223	3.15	4.08	3	5
	4	17	3.69	.801	.185	3.35	4.13	3	5
	Total	101	3.81	1.024	.101	3.76	4.07	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost uočenih koristi od obrazovanja i prakse forenzičkog računovodstva. [Pripremanje studenata da se angažuju u savetovanju za podršku u sudskim sporovima]	1	46	4.06	1.135	.168	3.72	4.40	1	5
	2	25	3.67	.886	.178	3.35	4.09	2	5
	3	13	3.72	.594	.166	3.41	4.27	3	5
	4	17	3.63	.815	.188	3.39	4.08	3	5
	Total	101	3.84	.974	.096	3.70	4.12	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost uočenih koristi od obrazovanja i prakse forenzičkog računovodstva. [Pripremanje studenata da se uključe u stručno svedočenje]	1	46	4.04	1.146	.182	3.75	4.43	1	5
	2	25	3.63	1.103	.222	3.22	4.14	1	5
	3	13	3.77	.763	.213	3.15	4.08	3	5
	4	17	3.69	.801	.185	3.35	4.13	3	5
	Total	101	3.81	1.043	.103	3.66	4.07	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Osnove prevara]	1	46	3.97	1.140	.169	3.68	4.34	1	5
	2	25	3.35	1.075	.216	2.90	3.80	1	5
	3	13	3.49	1.045	.291	2.90	4.11	2	5
	4	17	3.63	.744	.172	3.32	4.00	3	5
	Total	101	3.70	1.068	.106	3.54	3.98	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Teorija i metodologija ispitivanja prevara]	1	46	4.02	1.058	.157	3.69	4.33	1	5
	2	25	3.35	1.036	.208	2.88	3.78	1	5
	3	13	3.64	1.027	.286	3.05	4.36	2	5
	4	17	3.58	.756	.175	3.26	4.03	3	5
	Total	101	3.73	1.023	.101	3.58	3.98	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Procene u akvizicijama]	1	46	3.97	1.178	.174	3.67	4.37	1	5
	2	25	3.27	.983	.198	2.91	3.73	1	5
	3	13	3.57	1.039	.290	2.98	4.25	2	5
	4	17	3.58	.826	.191	3.23	4.03	3	5
	Total	101	3.68	1.081	.107	3.52	3.94	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Karijera u forenzičkom računovodstvu]	1	46	3.88	1.078	.160	3.65	4.26	1	5
	2	25	3.19	.921	.185	2.86	3.62	1	5
	3	13	3.72	.922	.257	3.21	4.38	2	5
	4	17	3.53	.687	.159	3.25	3.91	3	5
	Total	101	3.63	.987	.098	3.49	3.87	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema	1	46	3.82	1.062	.157	3.55	4.25	1	5
	2	25	3.27	.797	.160	2.99	3.65	2	5

na kursu forenzičkog računovodstva. [Profesionalne organizacije koje sponzorišu forenzičko računovodstvo]	3	13	3.80	1.063	.296	3.28	4.49	2	5
	4	17	3.63	.666	.154	3.36	4.01	3	5
	Total	101	3.65	.953	.094	3.51	3.89	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Kriterijumi protiv prevara]	1	46	3.88	1.078	.160	3.61	4.26	1	5
	2	25	3.59	.805	.162	3.37	3.97	2	5
	3	13	3.87	.949	.265	3.35	4.61	2	5
	4	17	3.79	.760	.175	3.47	4.21	3	5
	Total	101	3.79	.942	.093	3.66	4.03	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Edukacija protiv prevara]	1	46	4.19	1.114	.165	3.91	4.57	1	5
	2	25	3.59	.902	.181	3.27	4.01	2	5
	3	13	3.87	.755	.211	3.46	4.38	3	5
	4	17	3.69	.728	.168	3.38	4.09	3	5
	Total	101	3.91	.984	.097	3.77	4.15	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Kontrola protiv prevara]	1	46	4.10	1.005	.149	3.85	4.45	1	5
	2	25	3.63	.895	.180	3.31	4.05	2	5
	3	13	4.10	.796	.222	3.67	4.64	3	5
	4	17	3.63	.815	.188	3.29	4.08	2	5
	Total	101	3.92	.938	.093	3.82	4.14	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Treninzi protiv prevara]	1	46	4.21	.994	.147	3.96	4.56	1	5
	2	25	3.63	.940	.189	3.32	4.07	2	5
	3	13	4.03	.755	.211	3.62	4.54	3	5
	4	17	3.53	.833	.192	3.18	3.98	2	5
	Total	101	3.92	.960	.095	3.72	4.16	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Revizorski standardi protiv prevara]	1	46	4.08	1.082	.160	3.81	4.41	1	5
	2	25	3.55	.952	.191	3.20	4.00	2	5
	3	13	3.72	1.008	.281	3.16	4.38	2	5
	4	17	3.63	.666	.154	3.36	4.11	3	5
	Total	101	3.82	.992	.098	3.68	4.07	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Sudski sporovi akcionara]	1	46	3.65	1.166	.173	3.35	4.04	1	5
	2	25	3.31	.805	.162	3.03	3.69	2	5
	3	13	3.95	.811	.226	3.51	4.55	2	5
	4	17	3.69	.728	.168	3.38	4.09	3	5
	Total	101	3.61	.981	.097	3.47	3.80	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Profesionalni standardi koji se odnose na forenzičko računovodstvo]	1	46	3.95	1.049	.155	3.69	4.31	1	5
	2	25	3.55	.908	.183	3.27	3.98	2	5
	3	13	4.10	.982	.274	3.59	4.75	2	5
	4	17	3.53	.687	.159	3.29	3.91	3	5
	Total	101	3.79	.963	.095	3.68	4.03	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Tipovi prevara]	1	46	4.17	.982	.146	3.96	4.51	2	5
	2	25	3.55	.952	.191	3.17	4.00	1	5
	3	13	3.87	.949	.265	3.39	4.50	2	5
	4	17	3.48	.836	.193	3.12	3.98	2	5

	Total	101	3.85	.980	.097	3.71	4.19	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Prevare u finansijskim izveštajima]	1	46	4.34	.901	.134	4.12	4.69	2	5
	2	25	3.55	.861	.173	3.24	3.92	2	5
	3	13	3.87	.949	.265	3.35	4.57	2	5
	4	17	3.79	.760	.175	3.47	4.25	3	5
	Total	101	3.99	.923	.091	3.86	4.26	2	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Standardi i principi finansijskog izveštavanja]	1	46	4.25	.981	.145	4.05	4.60	2	5
	2	25	3.47	1.000	.201	3.18	3.93	1	5
	3	13	3.95	.908	.253	3.47	4.55	2	5
	4	17	3.48	.692	.160	3.21	3.86	3	5
	Total	101	3.88	.988	.098	3.78	4.13	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Veštine intervjuisanja i pravni aspekti intervjua]	1	46	3.95	1.028	.152	3.73	4.31	1	5
	2	25	3.23	.931	.187	2.84	3.67	1	5
	3	13	3.80	.982	.274	3.23	4.44	2	5
	4	17	3.48	.767	.177	3.15	3.90	2	5
	Total	101	3.67	.989	.098	3.52	3.91	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Bezbednost i privatnost]	1	46	4.08	1.062	.157	3.81	4.45	1	5
	2	25	3.51	1.039	.209	3.13	3.99	1	5
	3	13	3.87	1.033	.288	3.30	4.55	2	5
	4	17	3.48	.767	.177	3.15	3.90	2	5
	Total	101	3.80	1.028	.102	3.65	4.06	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Analitički postupci revizije]	1	46	4.10	.937	.139	3.87	4.43	2	5
	2	25	3.47	.958	.193	3.12	3.92	2	5
	3	13	3.72	1.161	.323	3.06	4.47	2	5
	4	17	3.58	.756	.175	3.26	4.00	2	5
	Total	101	3.80	.969	.096	3.66	4.04	2	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Tehnike za ispitivanje sukoba interesa]	1	46	4.10	1.005	.149	3.85	4.45	1	5
	2	25	3.71	.965	.194	3.36	4.16	1	5
	3	13	3.72	1.008	.281	3.16	4.38	2	5
	4	17	3.63	.744	.172	3.32	4.05	2	5
	Total	101	3.87	.962	.095	3.73	4.11	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Tehnike u lociranju skrivenih sredstava]	1	46	4.10	.983	.146	3.86	4.45	2	5
	2	25	3.79	.982	.197	3.43	4.25	1	5
	3	13	3.87	.949	.265	3.35	4.50	2	5
	4	17	3.69	.867	.200	3.32	4.16	2	5
	Total	101	3.92	.960	.095	3.78	4.16	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Tehnike konsaltinga u parničnom postupku]	1	46	3.91	1.069	.158	3.64	4.28	2	5
	2	25	3.87	.754	.152	3.61	4.23	2	5
	3	13	3.80	1.063	.296	3.20	4.49	2	5
	4	17	3.58	.826	.191	3.23	4.03	3	5
	Total	101	3.82	.952	.094	3.69	4.06	2	5
Ocenama od 1-5 ukazati na	1	46	3.99	1.027	.152	3.74	4.35	2	5

važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Efikasno pisanje izveštaja]	2	25	3.47	1.041	.209	3.09	3.95	2	5
	3	13	3.80	.894	.249	3.30	4.39	2	5
	4	17	3.48	.692	.160	3.19	3.86	3	5
	Total	101	3.75	.979	.097	3.60	3.99	2	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Poznavanje pravnog sistema]	1	46	4.08	.880	.130	3.87	4.39	2	5
	2	25	3.63	1.025	.206	3.26	4.10	1	5
	3	13	3.72	.922	.257	3.21	4.33	3	5
	4	17	3.37	.897	.207	2.99	3.86	2	5
	Total	101	3.79	.953	.094	3.66	4.03	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Pravni elementi prevare]	1	46	4.08	1.000	.148	3.83	4.43	1	5
	2	25	3.79	.938	.189	3.45	4.23	1	5
	3	13	3.87	.857	.239	3.40	4.44	3	5
	4	17	3.58	.756	.175	3.26	4.00	3	5
	Total	101	3.89	.933	.092	3.76	4.12	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Sudjenje i unakrsno ispitivanje]	1	46	4.04	1.024	.152	3.78	4.39	2	5
	2	25	3.79	.938	.189	3.45	4.23	1	5
	3	13	3.80	.894	.249	3.30	4.39	3	5
	4	17	3.69	.867	.200	3.32	4.16	3	5
	Total	101	3.88	.958	.095	3.74	4.12	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Pravila dokazivanja]	1	46	4.19	.965	.143	3.95	4.53	1	5
	2	25	3.67	1.056	.212	3.28	4.16	1	5
	3	13	4.18	.827	.231	3.73	4.73	3	5
	4	17	3.84	.732	.169	3.54	4.25	3	5
	Total	101	4.00	.949	.094	3.86	4.23	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Veštačenje i tehnike veštaka]	1	46	4.23	1.021	.151	3.98	4.59	1	5
	2	25	3.79	.938	.189	3.45	4.23	2	5
	3	13	4.03	.857	.239	3.56	4.60	3	5
	4	17	3.79	.683	.158	3.51	4.17	3	5
	Total	101	4.02	.937	.093	3.88	4.25	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Principi etike i korporativni kodeks ponašanja]	1	46	4.08	.998	.148	3.83	4.43	2	5
	2	25	3.55	.995	.200	3.19	4.01	1	5
	3	13	3.87	.857	.239	3.40	4.44	3	5
	4	17	3.69	.728	.168	3.38	4.09	3	5
	Total	101	3.85	.950	.094	3.72	4.09	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Programi za otkrivanje i odvracanje od prevara]	1	46	3.86	1.107	.164	3.58	4.24	1	5
	2	25	3.35	.811	.163	3.06	3.74	2	5
	3	13	3.72	.827	.231	3.27	4.27	3	5
	4	17	3.48	.692	.160	3.19	3.86	2	5
	Total	101	3.65	.953	.094	3.51	3.89	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Evaluacija]	1	46	4.04	1.146	.170	3.75	4.43	1	5
	2	25	3.51	.956	.192	3.16	3.96	1	5
	3	13	3.80	.982	.274	3.25	4.44	2	5

interne kontrole]	4	17	3.37	.687	.159	3.09	3.75	2	5
	Total	101	3.76	1.034	.102	3.60	4.01	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Sprovođenje internih istraga]	1	46	4.06	1.011	.150	3.81	4.41	1	5
	2	25	3.67	1.016	.204	3.30	4.14	1	5
	3	13	3.49	.962	.268	2.95	4.12	2	5
	4	17	3.63	.744	.172	3.32	4.05	2	5
	Total	101	3.81	.976	.097	3.67	4.06	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Rešavanje navoda o nedoličnom ponašanju]	1	46	3.82	1.103	.163	3.54	4.20	1	5
	2	25	3.47	.958	.193	3.12	3.92	1	5
	3	13	3.72	.922	.257	3.21	4.33	2	5
	4	17	3.16	.913	.211	2.77	3.65	1	5
	Total	101	3.60	1.031	.102	3.45	3.85	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Finansijsko izveštavanje i analiza]	1	46	4.15	.975	.145	3.90	4.49	1	5
	2	25	3.55	.952	.191	3.20	4.00	1	5
	3	13	3.87	.755	.211	3.46	4.38	3	5
	4	17	3.63	.577	.134	3.40	3.96	3	5
	Total	101	3.87	.910	.090	3.74	4.10	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Okruženje i crvene zastavice]	1	46	3.95	1.028	.152	3.69	4.31	1	5
	2	25	3.79	.982	.197	3.43	4.25	1	5
	3	13	3.80	.796	.222	3.36	4.33	3	5
	4	17	3.69	.728	.168	3.38	4.09	3	5
	Total	101	3.84	.933	.092	3.71	4.08	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Statističko uzorkovanje]	1	46	3.93	1.017	.151	3.67	4.28	1	5
	2	25	3.67	.975	.196	3.32	4.12	2	5
	3	13	3.72	.827	.231	3.25	4.27	2	5
	4	17	3.32	.826	.191	2.95	3.77	2	5
	Total	101	3.73	.964	.096	3.57	3.97	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Korporativno upravljanje]	1	46	4.06	.989	.147	3.78	4.40	2	5
	2	25	3.47	1.041	.209	3.12	3.95	1	5
	3	13	4.03	.755	.211	3.68	4.54	3	5
	4	17	3.42	.900	.208	3.06	3.91	2	5
	Total	101	3.79	.993	.098	3.67	4.04	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Istraga o mitu i korupciji]	1	46	3.93	1.197	.177	3.65	4.34	1	5
	2	25	3.51	.997	.201	3.18	3.95	1	5
	3	13	3.80	.796	.222	3.36	4.38	3	5
	4	17	3.53	.833	.192	3.18	3.96	2	5
	Total	101	3.74	1.049	.104	3.58	3.97	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Procene vrednosti poslovanja i procene troškova]	1	46	4.04	1.024	.152	3.76	4.39	1	5
	2	25	3.43	.867	.174	3.10	3.84	1	5
	3	13	3.80	.684	.191	3.41	4.26	3	5
	4	17	3.53	.602	.139	3.25	3.87	3	5
	Total	101	3.77	.911	.090	3.62	3.99	1	5

Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Usklađenost sa važećim zakonima i propisima]	1	46	4.08	1.019	.151	3.81	4.43	1	5
	2	25	3.59	1.031	.207	3.23	4.07	1	5
	3	13	3.80	.684	.191	3.48	4.26	3	5
	4	17	3.74	.708	.164	3.42	4.13	3	5
	Total	101	3.86	.946	.094	3.71	4.10	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Sajber i kompjuterske prevare]	1	46	4.23	1.021	.151	3.95	4.56	1	5
	2	25	3.71	1.007	.202	3.34	4.19	1	5
	3	13	4.03	.755	.211	3.62	4.57	3	5
	4	17	3.79	.760	.175	3.47	4.26	3	5
	Total	101	4.00	.959	.095	3.86	4.26	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Privredni kriminal]	1	46	4.32	.992	.147	4.07	4.62	1	5
	2	25	3.75	.995	.200	3.39	4.26	1	5
	3	13	3.95	.811	.226	3.51	4.45	3	5
	4	17	3.74	.850	.196	3.38	4.23	3	5
	Total	101	4.03	.972	.096	3.89	4.29	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Upravljanje zaradom]	1	46	3.88	1.138	.169	3.60	4.29	1	5
	2	25	3.67	1.056	.212	3.28	4.20	1	5
	3	13	3.87	.857	.239	3.40	4.46	3	5
	4	17	3.42	.900	.208	3.04	3.93	2	5
	Total	101	3.75	1.046	.104	3.56	4.00	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Elementi prevare: pritisak, prilika i racionalizacija]	1	46	3.84	1.054	.156	3.55	4.21	1	5
	2	25	3.59	.947	.190	3.28	4.03	1	5
	3	13	4.03	.755	.211	3.60	4.54	3	5
	4	17	3.48	.692	.160	3.24	3.86	3	5
	Total	101	3.74	.941	.093	3.58	3.97	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Prevara intelektualne svojine]	1	46	3.95	1.090	.162	3.64	4.33	1	5
	2	25	3.35	.995	.200	2.92	3.81	1	5
	3	13	4.03	.755	.211	3.60	4.54	3	5
	4	17	3.53	.602	.139	3.24	3.87	3	5
	Total	101	3.74	.982	.097	3.55	3.98	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Manipulacija transakcijama povezanih lica]	1	46	3.95	1.130	.167	3.63	4.34	1	5
	2	25	3.71	.718	.145	3.41	4.06	3	5
	3	13	4.18	.720	.201	3.75	4.67	3	5
	4	17	3.69	.728	.168	3.35	4.10	3	5
	Total	101	3.87	.931	.092	3.72	4.13	1	5
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Profesionalne prevare]	1	46	4.06	1.054	.156	3.76	4.46	1	5
	2	25	3.99	.930	.187	3.65	4.42	2	5
	3	13	4.10	.684	.191	3.72	4.54	3	5
	4	17	3.53	.687	.159	3.21	3.95	3	5
	Total	101	3.95	.934	.093	3.86	4.19	1	5

Izvor: Izrada autora

Ispitanici su, u pogledu ocene pitanja vezanih za buduću potražnju i interesovanje sudske podrške kao oblasti forenzičkog računovodstva, dali sledeće odgovore: 41,6% ispitanika je istaklo da treba povećati potražnju i interesovanje, 32,7% da treba ostati na istom, a 13,9% da nije sigurno. Najmanji procenat ispitanika 11,9% je istaklo da treba smanjiti potražnju i interesovanje (tabela 21). Srednja vrednost (M) ocene očekivanja za potražnju i interesovanje sudske podrške iznosi 1,98 (SD = 1,049) (tabela 102).

Tabela 21. Pregled odgovora ispitanika u pogledu ocene buduće tražnje i interesovanja sudske podrške

Opisi	Frekvencija	Procenti (%)	Kumulativni procenti (%)
Povećati	42	41,6	41,6
Ostaje isti	33	32,7	74,3
Niste sigurni	14	13,9	100,0
Smanjenje	12	11,9	86,1
Ukupno	101	100,0	

Izvor: Izrada autora

Na osnovu odgovora ispitanika, u pogledu ocene pitanja vezanih za buduću tražnju i interesovanje svedočenja kao oblasti forenzičkog računovodstva, dobijeni su rezultati: 33,7% ispitanika je istaklo da treba povećati potražnju i interesovanje, 30,7% da treba ostati na istom, 23,8 ispitanika je istaklo da treba smanjiti potražnju i interesovanje, dok je najmanji procenat ispitanika 11,9% istakao da nije siguran (tabela 22). Srednja vrednost (M) ocene očekivanja za potražnju i interesovanje svedočenja iznosi 2,14 (SD = 1,020) (tabela 102).

Tabela 22. Pregled odgovora ispitanika u pogledu ocene buduće tražnje i interesovanja svedočenja

Opisi	Frekvencija	Procenti (%)	Kumulativni procenti (%)
Povećati	34	33,7	33,7
Ostaje isti	31	30,7	64,4
Smanjenje	24	23,8	88,1
Niste sigurni	12	11,9	100,0
Ukupno	101	100,0	

Izvor: Izrada autora

Ispitanicima je zatraženo da ocene pitanje vezano za buduću potražnju i interesovanja koja se odnose na istraživanje prevara kao oblasti forenzičkog računovodstva. Prikaz rezultata ukazuje da 33,7% ispitanika misli da treba povećati potražnju i interesovanje, 30,7% misli da treba ostati na istom, 23,8 ispitanika misli da treba smanjiti potražnju i interesovanje, dok najmanji procenat ispitanika 11,9% misli da nije siguran (tabela 23). Srednja vrednost (M) ocene očekivanja za potražnju i interesovanje istraživanja prevara kao oblasti forenzičkog računovodstva iznosi 1,91 (SD = 1,087) (tabela 102).

Tabela 23. Pregled odgovora ispitanika u pogledu ocene buduće tražnje i interesovanja koji se odnose na istraživanja prevara

Opisi	Frekvencija	Procenti (%)	Kumulativni procenti (%)
Povećati	34	33,7	33,7
Ostaje isti	31	30,7	64,4
Smanjenje	24	23,8	88,1
Niste sigurni	12	11,9	100,0
Ukupno	101	100,0	

Izvor: Izrada autora

Ispitanici su, prema prikazanim rezultatima u pogledu ocene pokrivenosti integracije obrazovanja u nastavni plan i program forenzičkog računovodstva, dali odgovore u prikazu sledećih rezultata: 50,5% ispitanika je istaklo da se uopšte ne pokriva integracija, 31,7% da postoji poseban plan i program, dok je najmanji procenat ispitanika 17,8% istakao da se plan i program integriše kroz planove i programe za računovodstvo i reviziju (tabela 24). Srednja vrednost (M) ocene pokrivenosti integracije obrazovanja iznosi 1,67 (SD = 0,763) (tabela 102).

Tabela 24. Pregled odgovora ispitanika u pogledu ocene pokrivenosti integracije obrazovanja u nastavni plan i program forenzičkog računovodstva

Opisi	Frekvencija	Procenti (%)	Kumulativni procenti (%)
Uopšte ne pokrivamo	51	50,5	50,5
Postoji poseban plan i program	32	31,7	82,2
Integracija kroz planove i programe za računovodstvo i reviziju	18	17,8	100,0
Ukupno	101	100,0	

Izvor: Izrada autora

Od ukupnog broja ispitanika koji planiraju da u narednom periodu obuhvate forenzičko računovodstvo u planovima i programima, 12,9% ističe da će u narednih godinu dana obuhvatiti forenzičko računovodstvo, 5% u naredne dve godine, 8,9% u naredne tri godine, 22,8% u naredne tri i više godine. 50,5% ispitanika nema u planu da obuhvati forenzičko računovodstvo u svojim planovima i programima (tabela 25). Srednja vrednost (M) ocene pokrivenosti integracije obrazovanja iznosi 2,84 (SD = 1,267) (tabela 102).

Tabela 25. Pregled odgovora na pitanje: „Ako trenutnim planovima i programima nije obuhvaćeno forenzičko računovodstvo, kada planirate njihovo obuhvaćanje?“

Opisi	Frekvencija	Procenti (%)	Kumulativni procenti (%)
Za godinu dana	13	12,9	26,0
Za dve godine	5	5,0	36,0
Za tri godine	9	8,9	54,0
Za tri i više godina	23	22,8	100,0
<i>Ukupno</i>	50	49,5	
Nemamo u planu	51	50,5	
<i>Ukupno</i>	101	100,0	

Izvor: Izrada autora

Nadalje, od ispitanika je zatraženo da odgovore na pitanje od 1 (u apsolutnoj meri se ne slažem) do 5 (u apsolutnoj meri se slažem) u kojoj meri se slažu sa tvrdnjom da postojeći nastavni plan i program računovodstva nije pružio odgovor na potrebe društva za obrazovanjem iz oblasti forenzičkog računovodstva. Iz prikazanih rezultata, 25,8% ispitanika se slaže sa tvrdnjom, 40,6% se ne slaže sa tvrdnjom, dok je 33,7% ispitanika odgovorilo da se niti slaže, niti ne slaže (tabela 26). Srednja vrednost (M) ocene postojećeg nastavnog plana i programa koji nije pružio odgovor na potrebe društva za obrazovanjem iznosi 2,84 (SD = 1,206) (tabela 102).

Tabela 26. Pregled odgovora ispitanika na skali od 1 do 5 u pogledu ocene postojećeg nastavnog plana i programa koji nije pružio odgovor na potrebe društva za obrazovanjem iz oblasti forenzičkog računovodstva

Opisi	Frekvencija	Procenti (%)	Kumulativni procenti (%)
U apsolutnoj meri se ne slažem	14	13,9	13,9
U izvesnoj meri se ne slažem	27	26,7	40,6
Niti se slažem niti se ne slažem	34	33,7	74,3
U izvesnoj meri se slažem	13	12,9	87,1
U apsolutnoj meri se slažem	13	12,9	100,0
Ukupno	101	100,0	

Izvor: Izrada autora

Ispitanici su dalje dali odgovore na pitanje od 1 (u apsolutnoj meri se ne slažem) do 5 (u apsolutnoj meri se slažem) u kojoj meri se slažu sa tvrdnjom da u nastavni plan i program računovodstva treba da se uključi forenzičko računovodstvo. Iz prikazanih rezultata, 40,6% ispitanika se slaže sa tvrdnjom, 24,7% se ne slaže sa tvrdnjom, dok se 34,7% ispitanika niti se slaže, niti se ne slaže (tabela 27). Srednja vrednost (M) ocene da nastavni plan i program računovodstva treba da uključi forenzičko računovodstvo iznosi 3,36 (SD = 1,246) (tabela 102).

Tabela 27. Pregled odgovora na pitanje: „Kako na skali od 1 do 5 ocenjujete da nastavni plan i program računovodstva treba da uključi forenzičko računovodstvo?“

Opisi	Frekvencija	Procenti (%)	Kumulativni procenti (%)
U apsolutnoj meri se ne slažem	7	6,9	6,9
U izvesnoj meri se ne slažem	18	17,8	24,8
Niti se slažem niti se ne slažem	35	34,7	59,4
U izvesnoj meri se slažem	14	13,9	73,3
U apsolutnoj meri se slažem	27	26,7	100,0
Ukupno	101	100,0	

Izvor: Izrada autora

Od ispitanika je zatraženo da odgovore na pitanje od 1 (u apsolutnoj meri se ne slažem) do 5 (u apsolutnoj meri se slažem) u kojoj meri se slažu sa tvrdnjom da fakulteti i univerziteti treba da podstiču i savetuju studente o mogućnostima karijere u forenzičkom računovodstvu. Iz prikazanih rezultata, 46,6% ispitanika se slaže sa tvrdnjom, 22,8% se ne slaže sa tvrdnjom, dok je 30,7% odgovorilo da se niti slaže, niti ne slaže (tabela 28). Srednja vrednost (M) ocene tvrdnje da fakulteti i univerziteti treba da podstiču i savetuju studente o mogućnostima karijere iznosi 3,52 (SD = 1,213) (tabela 102).

Tabela 28. Pregled odgovora ispitanika na skali od 1 do 5 na pitanje: „Da li fakulteti i univerziteti treba da podstiču i savetuju studente o mogućnostima karijere u forenzičkom računovodstvu?“

Opisi	Frekvencija	Procenti (%)	Kumulativni procenti (%)
U apsolutnoj meri se ne slažem	3	3,0	3,0
U izvesnoj meri se ne slažem	20	19,8	22,8
Niti se slažem niti se ne slažem	31	30,7	53,5
U izvesnoj meri se slažem	15	14,9	68,3
U apsolutnoj meri se slažem	32	31,7	100,0
Ukupno	101	100,0	

Izvor: Izrada autora

Sudeći po dobijenim rezultatima odgovora ispitanika na pitanje od 1 (u apsolutnoj meri se ne slažem) do 5 (u apsolutnoj meri se slažem) u kojoj meri se slažu sa tvrdnjom da aktuelni slučajevi prevare finansijskim izveštajima visokog profila, uključujući Enron i WorldCom, podstiču veće interesovanje i potražnju za forenzičkim računovodstvom, uključujući ispitivanje prevare, iz prikazanog se vidi da se: 48,5% ispitanika slaže sa tvrdnjom, 20,8% ne slaže sa tvrdnjom, dok je 30,7% odgovorilo da se niti slaže, niti ne slaže sa tvrdnjom (tabela 29). Srednja vrednost (M) ocene tvrdnje da aktuelni slučajevi prevare u finansijskim izveštajima visokog profila, uključujući Enron i WorldCom, podstiču veće interesovanje i potražnju za forenzičkim računovodstvom, uključujući ispitivanje prevare iznosi 3,50 (SD = 1,213) (tabela 102).

Tabela 29. Pregled odgovora na pitanje: „Kako na skali od 1 do 5 ocenjujete da aktuelni slučajevi prevare finansijskim izveštajima visokog profila, uključujući Enron i WorldCom, podstiču veće interesovanje i potražnju za forenzičkim računovodstvom, uključujući ispitivanje prevare?“

Opisi	Frekvencija	Procenti (%)	Kumulativni procenti (%)
U apsolutnoj meri se ne slažem	6	5,9	5,9
U izvesnoj meri se ne slažem	15	14,9	20,8
Niti se slažem niti se ne slažem	31	30,7	51,5
U izvesnoj meri se slažem	21	20,8	72,3
U apsolutnoj meri se slažem	28	27,7	100,0
Ukupno	101	100,0	

Izvor: Izrada autora

Ispitanici su, na pitanje od 1 (u apsolutnoj meri se ne slažem) do 5 (u apsolutnoj meri se slažem) u pogledu postojanja brojnih mogućnosti zapošljavanja u forenzičkom računovodstvu, dali odgovore u prikazu rezultata: 38,6% ispitanika se slaže sa tvrdnjom, 27,3% se ne slaže sa tvrdnjom, dok je 33,7% odgovorilo da se niti slaže, niti ne slaže (tabela 30). Srednja vrednost (M) ocene tvrdnje da postoje brojne mogućnosti zapošljavanja u forenzičkom računovodstvu iznosi 3,24 (SD = 1,141) (tabela 102).

Tabela 30. Pregled odgovora ispitanika na skali od 1 do 5 u pogledu postojanja brojnih mogućnosti zapošljavanja u forenzičkom računovodstvu

Opisi	Frekvencija	Procenti (%)	Kumulativni procenti (%)
U apsolutnoj meri se ne slažem	5	5,0	5,0
U izvesnoj meri se ne slažem	23	22,8	27,7
Niti se slažem niti se ne slažem	34	33,7	61,4
U izvesnoj meri se slažem	21	20,8	82,2
U apsolutnoj meri se slažem	18	17,8	100,0
Ukupno	101	100,0	

Izvor: Izrada autora

Od ispitanika je zatraženo da odgovore na pitanje od 1 (u apsolutnoj meri se ne slažem) do 5 (u apsolutnoj meri se slažem) u kojoj meri se slažu sa tvrdnjom da forenzička terenska revizija treba da bude integrisana u udžbenike iz revizije i revizorskih angažmana. Iz prikazanih rezultata, uočava se da se 49,5% ispitanika slaže sa tvrdnjom, 17,9% se ne slaže sa tvrdnjom, dok je 32,7% ispitanika odgovorilo da se niti slaže, niti ne slaže (tabela 31). Srednja vrednost (M) ocene tvrdnje da forenzička terenska revizija treba da bude integrisana u udžbenike iz revizije i revizorske angažmane iznosi 3,52 (SD = 1,154) (tabela 102).

Tabela 31. Pregled odgovora ispitanika na skali od 1 do 5 na pitanje: "Da li forenzička terenska revizija treba da bude integrisana u udžbenike iz revizije i revizorskih angažmana?"

Opisi	Frekvencija	Procenti (%)	Kumulativni procenti (%)
U apsolutnoj meri se ne slažem	5	5,0	5,0
U izvesnoj meri se ne slažem	13	12,9	17,8
Niti se slažem niti se ne slažem	33	32,7	50,5
U izvesnoj meri se slažem	24	23,8	74,3
U apsolutnoj meri se slažem	26	25,7	100,0
Ukupno	101	100,0	

Izvor: Izrada autora

Na osnovu odgovora ispitanika na skali od 1 (u apsolutnoj meri je nevažno) do 5 (u apsolutnoj meri je važno) u kojoj meri je važna tvrdnja za zadovoljenjem potrebe društva za teorijom i praksom iz forenzičkog računovodstva, dobijeni su sledeći rezultati: 48,5% ispitanika misli da je to važno, 19,8% misli da nije važno, dok 31,7% misli da niti je važno, niti nevažno (tabela 32). Srednja vrednost (M) ocene važnosti zadovoljenja potrebe društva za teorijom i praksom iz forenzičkog računovodstva iznosi 3,49 (SD = 1,188) (tabela 102).

Tabela 32. Pregled odgovora na pitanje: „Kako na skali od 1 do 5 ukazujete na važnost zadovoljenja potrebe društva za teorijom i praksom iz forenzičkog računovodstva”

Opisi	Frekvencija	Procenti (%)	Kumulativni procenti (%)
U apsolutnoj meri je nevažno	6	5,9	5,9
U izvesnoj meri je nevažno	14	13,9	19,8
Niti je važno niti je nevažno	32	31,7	51,5
U izvesnoj meri je važno	23	22,8	74,3
U apsolutnoj meri je važno	26	25,7	100,0
Ukupno	101	100,0	

Izvor: Izrada autora

Od ispitanika je zatraženo da na skali od 1 (u apsolutnoj meri je nevažno) do 5 (u apsolutnoj meri je važno) ocene važnost pitanja za ojačavanje kredibiliteta finansijskog izveštavanja u obrazovanju i praksi forenzičkog računovodstva. Prikaz rezultata ukazuje da 60,4% ispitanika misli da je to važno, 13,9% misli da nije važno, dok 25,7% misli da niti je važno, niti nevažno (tabela 33). Srednja vrednost (M) ocene važnosti ojačavanja kredibiliteta finansijskog izveštavanja iznosi 3,74 (SD = 1,045) (tabela 102).

Tabela 33. Pregled odgovora ispitanika na skali od 1 do 5 koji se odnose na ocenu važnosti ojačavanja kredibiliteta finansijskog izveštavanja

Opisi	Frekvencija	Procenti (%)	Kumulativni procenti (%)
U apsolutnoj meri je nevažno	1	1,0	1,0
U izvesnoj meri je nevažno	13	12,9	13,9
Niti je važno niti je nevažno	26	25,7	39,6
U izvesnoj meri je važno	32	31,7	71,3
U apsolutnoj meri je važno	29	28,7	100,0
Ukupno	101	100,0	

Izvor: Izrada autora

Rezultati odgovora ispitanika na pitanje na skali od 1 (u apsolutnoj meri je nevažno) do 5 (u apsolutnoj meri je važno) u kojoj meri je važna tvrdnja za promovisanjem odgovornog korporativnog upravljanja u obrazovanju i praksi forenzičkog računovodstva, ukazuju na prikazane rezultate, u kojima 56,4% ispitanika misli da je to važno, 10,9% misli da nije važno, dok 32,7% misli da niti je važno, niti nevažno (tabela 34). Srednja vrednost (M) ocene važnosti promovisanja odgovornog korporativnog upravljanja iznosi 3,75 (SD = 1,004) (tabela 102).

Tabela 34. Pregled odgovora na pitanje: „Kako na skali od 1 do 5 ocenjujete važnost promovisanja odgovornog korporativnog upravljanja?“

Opisi	Frekvencija	Procenti (%)	Kumulativni procenti (%)
U izvesnoj meri je nevažno	11	10,9	10,9
Niti je važno niti je nevažno	33	32,7	43,6
U izvesnoj meri je važno	27	26,7	70,3
U apsolutnoj meri je važno	30	29,7	100,0
Ukupno	101	100,0	

Izvor: Izrada autora

Ispitanici su, na pitanje od 1 (u apsolutnoj meri je nevažno) do 5 (u apsolutnoj meri je važno) u pogledu ocene važnosti tvrdnje da studente forenzičkog računovodstva učine atraktivnijim na tržištu rada, dali odgovore u prikazu rezultata: 61,4% ispitanika misli da je to važno, 13,9% misli da nije važno, dok 24,8% misli da niti je važno, niti nevažno (tabela 35). Srednja vrednost (M) ocene važnosti načina da studenti budu atraktivniji na tržištu rada iznosi 3,79 (SD = 1,042) (tabela 102).

Tabela 35. Pregled odgovora ispitanika na skali od 1 do 5: „Kako studente učiniti atraktivnijim na tržištu rada?“

Opisi	Frekvencija	Procenti (%)	Kumulativni procenti (%)
U izvesnoj meri je nevažno	14	13,9	13,9
Niti je važno niti je nevažno	25	24,8	38,6
U izvesnoj meri je važno	30	29,7	68,3

U apsolutnoj meri je važno	32	31,7	100,0
Ukupno	101	100,0	

Izvor: Izrada autora

Nadalje, od ispitanika je zatraženo da odgovore na pitanja kako na skali od 1 (u apsolutnoj meri je nevažno) do 5 (u apsolutnoj meri je važno) ocenjuju važnost pitanja povećanja tražnje za kadrovima koji poseduju znanje i veštine iz forenzičkog računovodstva. Iz prikazanih rezultata 60,4% ispitanika misli da je to važno, 14,9% misli da nije važno, dok 24,8% misli da niti je važno, niti nevažno (tabela 36). Srednja vrednost (M) ocene važnosti povećanja tražnje za kadrovima koji poseduju znanje i veštine iz forenzičkog računovodstva iznosi 3,81 (SD = 1,084) (tabela 102).

Tabela 36. Pregled odgovora ispitanika na skali od 1 do 5 vezanih za važnost pitanja povećanja tražnje za kadrovima koji poseduju znanje i veštine iz forenzičkog računovodstva

Opisi	Frekvencija	Procenti (%)	Kumulativni procenti (%)
U izvesnoj meri je nevažno	15	14,9	14,9
Niti je važno niti je nevažno	25	24,8	39,6
U izvesnoj meri je važno	25	24,8	64,4
U apsolutnoj meri je važno	36	35,6	100,0
Ukupno	101	100,0	

Izvor: Izrada autora

Od ispitanika je zatraženo da na skali od 1 (u apsolutnoj meri je nevažno) do 5 (u apsolutnoj meri je važno) ocene važnost pitanja pripremanje studenata da se uključe u ispitivanje prevara u obrazovanju i praksi forenzičkog računovodstva. Prikaz rezultata ukazuje da 60,4% ispitanika misli da je to važno, 13,9% misli da nije važno, dok 25,7% misli da niti je važno, niti nevažno (tabela 37). Srednja vrednost (M) ocene važnosti pripremanje studenata da se uključe u ispitivanje prevara iznosi 3,76 (SD = 1,031) (tabela 102).

Tabela 37. Pregled odgovora na pitanje: „Kako na skali od 1 do 5 ocenjujete važnost pripremanja studenata da se uključe u ispitivanje prevara?“

Opisi	Frekvencija	Procenti (%)	Kumulativni procenti (%)
U izvesnoj meri je nevažno	14	13,9	13,9
Niti je važno niti je nevažno	26	25,7	39,6
U izvesnoj meri je važno	32	31,7	71,3
U apsolutnoj meri je važno	29	28,7	100,0
Ukupno	101	100,0	

Izvor: Izrada autora

Sudeći po dobijenim rezultatima odgovora ispitanika na pitanje od 1 (u apsolutnoj meri je nevažno) do 5 (u apsolutnoj meri je važno) u pogledu ocene važnosti tvrdnje pripremanja studenata da se angažuju u savetovanju za podršku u sudskim sporovima, iz

prikazanog se vidi da: 59,4% ispitanika misli da je to važno, 15,8% misli da nije važno, dok 24,8% misli da niti je važno, niti nevažno (tabela 38). Srednja vrednost (M) ocene važnosti pripremanje studenata da se angažuju u savetovanju za podršku u sudskim sporovima iznosi 3,77 (SD = 1,085) (tabela 102).

Tabela 38. Pregled odgovora ispitanik na pitanje: „Kako na skali od 1 do 5 ocenjujete važnost pripremanja studenata da se angažuju u savetovanju za podršku u sudskim sporovima?“

Opisi	Frekvencija	Procenti (%)	Kumulativni procenti (%)
U izvesnoj meri je nevažno	16	15,8	15,8
Niti je važno niti je nevažno	25	24,8	40,6
U izvesnoj meri je važno	26	25,7	66,3
U apsolutnoj meri je važno	34	33,7	100,0
Ukupno	101	100,0	

Izvor: Izrada autora

Od ispitanika je zatraženo da odgovore na pitanje od 1 (u apsolutnoj meri je nevažno) do 5 (u apsolutnoj meri je važno) vezano za ocenu važnosti tvrdnje pripremanja studenata da se uključe u stručno svedočenje forenzičkog računovodstva. Prikazani rezultati pokazuju da 51,5% ispitanika misli da je to važno, 11,9% misli da nije važno, dok 36,6% misli da niti je važno, niti nevažno (tabela 39). Srednja vrednost (M) ocene važnosti pripremanje studenata da se uključe u stručno svedočenje iznosi 3,69 (SD = 1,056) (tabela 102).

Tabela 39. Pregled odgovora ispitanika koji na skali od 1 do 5 ukazuju na važnost pripremanja studenata da se uključe u stručno svedočenje

Opisi	Frekvencija	Procenti (%)	Kumulativni procenti (%)
U izvesnoj meri je nevažno	12	11,9	11,9
Niti je važno niti je nevažno	37	36,6	48,5
U izvesnoj meri je važno	21	20,8	69,3
U apsolutnoj meri je važno	31	30,7	100,0
Ukupno	101	100,0	

Izvor: Izrada autora

Ispitanicima je zatraženo da ocene pitanje od 1 (u apsolutnoj meri se ne slažem) do 5 (u apsolutnoj meri se slažem) u kojoj meri se slažu sa tvrdnjom da je nedostatak interesovanja fakulteta prepreka za integraciju forenzičkog računovodstva u nastavni plan i program. Prikaz rezultata ukazuje da se: 38,6% ispitanika slaže sa tvrdnjom, 26,7% ne slaže sa tvrdnjom, dok se 33,7% ispitanika niti slaže, niti ne slaže (tabela 40). Srednja vrednost (M) ocene važnosti nedostatka interesovanja fakulteta iznosi 3,14 (SD = 1,158) (tabela 102).

Tabela 40. Pregled odgovora na pitanje: „Kako na skali od 1 do 5 ocenjujete nedostatak interesovanja fakulteta kao prepreku za integraciju forenzičkog računovodstva u nastavni plan i program računovodstva?“

Opisi	Frekvencija	Procenti (%)	Kumulativni procenti (%)
U apsolutnoj meri se ne slažem	10	9,9	9,9
U izvesnoj meri se ne slažem	18	17,8	27,7
Niti se slažem niti se ne slažem	34	33,7	61,4
U izvesnoj meri se slažem	26	25,7	87,1
U apsolutnoj meri se slažem	13	12,9	100,0
Ukupno	101	100,0	

Izvor: Izrada autora

Na osnovu odgovora ispitanika od 1 (u apsolutnoj meri se ne slažem) do 5 (u apsolutnoj meri se slažem) u kojoj meri se slažu sa tvrdnjom da je nedostatak podrške prepreka za integraciju forenzičkog računovodstva u nastavni plan i program računovodstva, dobijeni su sledeći prikazi rezultata: 41,6% ispitanika se slaže, 21,8% se ne slaže, dok se 36,6% ispitanika niti slaže, niti ne slaže (tabela 41). Srednja vrednost (M) ocene važnosti nedostatka podrške iznosi 3,35 (SD = 1,072) (tabela 102).

Tabela 41. Pregled odgovora ispitanika na skali od 1 do 5 vezanih za ocenu nedostataka podrške kao prepreke za integraciju forenzičkog računovodstva u nastavni plan i program računovodstva

Opisi	Frekvencija	Procenti (%)	Kumulativni procenti (%)
U apsolutnoj meri se ne slažem	3	3,0	3,0
U izvesnoj meri se ne slažem	19	18,8	21,8
Niti se slažem niti se ne slažem	37	36,6	58,4
U izvesnoj meri se slažem	24	23,8	82,2
U apsolutnoj meri se slažem	18	17,8	100,0
Ukupno	101	100,0	

Izvor: Izrada autora

Od ispitanika je zatraženo da na skali od 1 (u apsolutnoj meri se ne slažem) do 5 (u apsolutnoj meri se slažem) ocene pitanje u kojoj meri se slažu da je nedostatak interesovanja od strane studenata prepreka za integraciju forenzičkog računovodstva u nastavni plan i program računovodstva. Prikazani rezultati pokazuju da se: 35,6% ispitanika slaže sa tvrdnjom, 18,9% ne slaže sa tvrdnjom, dok se 45,5% ispitanika niti slaže, niti ne slaže (tabela 42). Srednja vrednost (M) ocene važnosti nedostatka interesovanja iznosi 3,23 (SD = 0,958) (tabela 102).

Tabela 42. Pregled odgovora na skali od 1 do 5: „Kako ocenjujete nedostatak interesovanja od strane studenata kao prepreke za integraciju forenzičkog računovodstva u nastavni plan i program računovodstva?“

Opisi	Frekvencija	Procenti (%)	Kumulativni procenti (%)
U apsolutnoj meri se ne slažem	4	4,0	4,0
U izvesnoj meri se ne slažem	15	14,9	18,8
Niti se slažem niti se ne slažem	46	45,5	64,4
U izvesnoj meri se slažem	26	25,7	90,1
U apsolutnoj meri se slažem	10	9,9	100,0
Ukupno	101	100,0	

Izvor: Izrada autora

Odgovori ispitanika na pitanje na skali od 1 (u apsolutnoj meri se ne slažem) do 5 (u apsolutnoj meri se slažem) u kojoj meri se slažu da je nedostatak nastavnog materijala uključujući i udžbenike prepreka za integraciju forenzičkog računovodstva u nastavni plan i program računovodstva, daju prikazane rezultate: 48,5% ispitanika se slaže, 15,9% se ne slaže, dok se 35,6% ispitanika niti slaže, niti ne slaže (tabela 43). Srednja vrednost (M) ocene važnosti nedostatka nastavnog materijala, uključujući i udžbenik iznosi 3,49 (SD = 1,036) (tabela 102).

Tabela 43. Pregled odgovora ispitanika na skali od 1 do 5 koji se odnose na ocenu nedostataka nastavnog materijala uključujući i udžbenik kao prepreke za integraciju forenzičkog računovodstva u nastavni plan i program računovodstva

Opisi	Frekvencija	Procenti (%)	Kumulativni procenti (%)
U apsolutnoj meri se ne slažem	3	3,0	3,0
U izvesnoj meri se ne slažem	13	12,9	15,8
Niti se slažem niti se ne slažem	36	35,6	51,5
U izvesnoj meri se slažem	30	29,7	81,2
U apsolutnoj meri se slažem	19	18,8	100,0
Ukupno	101	100,0	

Izvor: Izrada autora

Ispitanici su, na pitanje kako na skali od 1 (u apsolutnoj meri se ne slažem) do 5 (u apsolutnoj meri se slažem) ocenili tvrdnju da je nedostatak finansijskih sredstava prepreka za integraciju forenzičkog računovodstva u nastavni plan i program računovodstva, kroz odgovore u prikazu rezultata: 45,6% ispitanika se slaže, 17,9% se ne slaže, dok se 36,6% ispitanika niti slaže, niti ne slaže (tabela 44). Srednja vrednost (M) ocene važnosti nedostatka finansijskih sredstava iznosi 3,46 (SD = 1,100) (tabela 102).

Tabela 44. Pregled odgovora na pitanje: „Kako na skali od 1 do 5 ocenjujete nedostatak finansijskih sredstava kao prepreku za integraciju forenzičkog računovodstva u nastavni plan i program računovodstva?“

Opisi	Frekvencija	Procenti (%)	Kumulativni procenti (%)
U apsolutnoj meri se ne slažem	4	4,0	4,0
U izvesnoj meri se ne slažem	14	13,9	17,8
Niti se slažem niti se ne slažem	37	36,6	54,5
U izvesnoj meri se slažem	24	23,8	78,2
U apsolutnoj meri se slažem	22	21,8	100,0
Ukupno	101	100,0	

Izvor: Izrada autora

Ispitanicima je zatraženo da ocene pitanje od 1 (u apsolutnoj meri se ne slažem) do 5 (u apsolutnoj meri se slažem) u kojoj meri se slažu sa tvrdnjom da je nedovoljna mogućnost za posao prepreka za integraciju forenzičkog računovodstva u nastavni plan i program. Prikaz rezultata ukazuje da se: 42,6% ispitanika slaže sa tvrdnjom, 22,7% se ne slaže sa tvrdnjom, dok se 34,7% ispitanika niti slaže, niti ne slaže (tabela 45). Srednja vrednost (M) ocene važnosti nedovoljne mogućnosti za posao iznosi 3,31 (SD = 1,147) (tabela 102).

Tabela 45. Pregled odgovora ispitanika na skali od 1 do 5 koji se odnose na ocenu nedovoljne mogućnosti za posao kao prepreke za integraciju forenzičkog računovodstva u nastavni plan i program računovodstva

Opisi	Frekvencija	Procenti (%)	Kumulativni procenti (%)
U apsolutnoj meri se ne slažem	7	6,9	6,9
U izvesnoj meri se ne slažem	16	15,8	22,8
Niti se slažem niti se ne slažem	35	34,7	57,4
U izvesnoj meri se slažem	25	24,8	82,2
U apsolutnoj meri se slažem	18	17,8	100,0
Ukupno	101	100,0	

Izvor: Izrada autora

Od ispitanika je zatraženo da na skali od 1 (u apsolutnoj meri je nevažno) do 5 (u apsolutnoj meri je važno) ocene važnost pitanja osnova prevare na kursu forenzičkog računovodstva. Prikazani rezultati pokazuju da: 48,6% ispitanika misli da je to važna tvrdnja, 15,9% misli da nije važna tvrdnja, dok 35,6% ispitanika misli da niti je važna, niti nevažna tvrdnja (tabela 46). Srednja vrednost (M) ocene važnosti osnove prevara iznosi 3,53 (SD = 1,110) (tabela 102).

Tabela 46. Pregled odgovora na pitanje: „Kako na skali od 1 do 5 ocenjujete važnost osnove prevara na kursu forenzičkog računovodstva?“

Opisi	Frekvencija	Procenti (%)	Kumulativni procenti (%)
U apsolutnoj meri nevažno	4	4,0	4,0
U izvesnoj meri nevažno	12	11,9	15,8
Niti je važno niti nevažno	36	35,6	51,5
U izvesnoj meri važno	24	23,8	75,2
U apsolutnoj meri važno	25	24,8	100,0
Ukupno	101	100,0	

Izvor: Izrada autora

Na osnovu odgovora ispitanika od 1 (u apsolutnoj meri je nevažno) do 5 (u apsolutnoj meri je važno) u kojoj meri ocenjuju važnost teorija i metodologija ispitivanja prevara na kursu forenzičkog računovodstva, dobijeni su sledeći prikazi rezultata: 49,5% ispitanika misli da je to važno, 11,9% misli da nije važno, dok 39,6% misli da niti je važno, niti nevažno (tabela 47). Srednja vrednost (M) ocene važnosti teorija i metodologija ispitivanja prevara iznosi 3,58 (SD = 0,993) (tabela 102).

Tabela 47. Pregled odgovora ispitanika na skali od 1 do 5 u pogledu ocene važnosti teorija i metodologija ispitivanja prevara na kursu forenzičkog računovodstva

Opisi	Frekvencija	Procenti (%)	Kumulativni procenti (%)
U apsolutnoj meri nevažno	2	2,0	2,0
U izvesnoj meri nevažno	9	8,9	10,9
Niti važno niti nevažno	40	39,6	50,5
U izvesnoj meri važno	28	27,7	78,2
U apsolutnoj meri važno	22	21,8	100,0
Ukupno	101	100,0	

Izvor: Izrada autora

Ispitanicima je zatraženo da ocene pitanje od 1 (u apsolutnoj meri je nevažno) do 5 (u apsolutnoj meri je važno) u kojoj meri je važna procene kod razdvajanja kompanija na kursu forenzičkog računovodstva. Prikaz rezultata ukazuje da: 51,5% ispitanika misli da je to važno, 7,9% misli da nije važno, dok 40,6% ispitanika misli da niti je važno, niti nevažno (tabela 48). Srednja vrednost (M) ocene važnosti procene u akvizicijama iznosi 3,58 (SD = 0,908) (tabela 102).

Tabela 48. Pregled odgovora na skali od 1 do 5: „Kako ocenjujete uticaj procene u akvizicijama na kursu forenzičkog računovodstva?“

Opisi	Frekvencija	Procenti (%)	Kumulativni procenti (%)
U apsolutnoj meri nevažno	2	2,0	2,0
U izvesnoj meri nevažno	6	5,9	7,9

Niti važno niti nevažno	41	40,6	48,5
U izvesnoj meri važno	35	34,7	83,2
U apsolutnoj meri važno	17	16,8	100,0
Ukupno	101	100,0	

Izvor: Izrada autora

Zatim su ispitanici dali odgovore na pitanje od 1 (u apsolutnoj meri je nevažno) do 5 (u apsolutnoj meri je važno) u kojoj meri ocenjuju važnost karijere u forenzičkom računovodstvu. Prikazani rezultati pokazuju da: 53,5% ispitanika misli da je to važna tvrdnja, 10,9% misli da nije važna tvrdnja, dok 35,6% ispitanika misli da niti je važna, niti nevažna tvrdnja (tabela 49). Srednja vrednost (M) ocene važnosti karijere u forenzičkom računovodstvu iznosi 3,60 (SD = 0,970) (tabela 102).

Tabela 49. Pregled odgovora ispitanika na skali od 1 do 5 koji se odnose na ocenu važnosti karijere u forenzičkom računovodstvu

Opisi	Frekvencija	Procenti (%)	Kumulativni procenti (%)
U apsolutnoj meri nevažno	2	2,0	2,0
U izvesnoj meri nevažno	9	8,9	10,9
Niti važno niti nevažno	36	35,6	46,5
U izvesnoj meri važno	34	33,7	80,2
U apsolutnoj meri važno	20	19,8	100,0
Ukupno	101	100,0	

Izvor: Izrada autora

Ispitanici su, na pitanje kako na skali od 1 (u apsolutnoj meri je nevažno) do 5 (u apsolutnoj meri je važno) ocenjuju tvrdnju da su profesionalne organizacije koje sponzorišu forenzičko računovodstvo važne na kursu forenzičkog računovodstva, dali odgovore u prikazu rezultata: 49,5% ispitanika misli da je to važno, 14,9% misli da nije važno, dok 35,6% ispitanika misli da niti je važno, niti nevažno (tabela 50). Srednja vrednost (M) ocene važnosti profesionalne organizacije koje sponzorišu forenzičko računovodstvo iznosi 3,52 (SD = 1,073) (tabela 102).

Tabela 50. Pregled odgovora na pitanje: „Kako na skali od 1 do 5 ocenjujete važnost profesionalnih organizacija koje sponzorišu forenzičko računovodstvo?“

Opisi	Frekvencija	Procenti (%)	Kumulativni procenti (%)
U apsolutnoj meri nevažno	4	4,0	4,0
U izvesnoj meri nevažno	11	10,9	14,9
Niti važno niti nevažno	36	35,6	50,5
U izvesnoj meri važno	28	27,7	78,2
U apsolutnoj meri važno	22	21,8	100,0
Ukupno	101	100,0	

Izvor: Izrada autora

Sudeći po dobijenim rezultatima odgovora ispitanika na pitanje od 1 (u apsolutnoj meri je nevažno) do 5 (u apsolutnoj meri je važno) u pogledu ocene važnosti kriterijuma protiv prevara, iz prikazanog se vidi da: 56,4% ispitanika misli da je to važno, 8,9% misli da nije važno, dok 34,7% ispitanika misli da niti je važno, niti nevažno (tabela 51). Srednja vrednost (M) ocene važnosti kriterijuma protiv prevara iznosi 3,70 (SD = 1,015) (tabela 102).

Tabela 51. Pregled odgovora ispitanika na skali od 1 do 5 u pogledu ocene važnosti kriterijuma protiv prevara

Opisi	Frekvencija	Procenti (%)	Kumulativni procenti (%)
U apsolutnoj meri nevažno	3	3,0	3,0
U izvesnoj meri nevažno	6	5,9	8,9
Niti važno niti nevažno	35	34,7	43,6
U izvesnoj meri važno	31	30,7	74,3
U apsolutnoj meri važno	26	25,7	100,0
Ukupno	101	100,0	

Izvor: Izrada autora

Od ispitanika je zatraženo da na skali od 1 (u apsolutnoj meri je nevažno) do 5 (u apsolutnoj meri je važno) ocene važnost pitanja edukacija protiv prevara na kursu forenzičkog računovodstva. Prikazani rezultati pokazuju da: 53,5% ispitanika misli da je to važna tvrdnja, 7,9% misli da nije važno, dok 38,6% ispitanika misli da niti je važna, niti nevažna tvrdnja (tabela 52). Srednja vrednost (M) ocene važnosti edukacija protiv prevara iznosi 3,74 (SD = 0,966) (tabela 102).

Tabela 52. Pregled odgovora na skali od 1 do 5 vezanih za ocenu važnosti edukacija protiv prevara

Opisi	Frekvencija	Procenti (%)	Kumulativni procenti (%)
U izvesnoj meri nevažno	8	7,9	7,9
Niti važno niti nevažno	39	38,6	46,5
U izvesnoj meri važno	25	24,8	71,3
U apsolutnoj meri važno	29	28,7	100,0
Ukupno	101	100,0	

Izvor: Izrada autora

Na osnovu odgovora ispitanika od 1 (u apsolutnoj meri je nevažno) do 5 (u apsolutnoj meri je važno) u kojoj meri ocenjuju važnost kontrola protiv prevara na kursu forenzičkog računovodstva, dobijeni su sledeći prikazi rezultata: 59,4% ispitanika misli da je to važno, 5,9% misli da nije važno, dok 34,7% misli da niti je važno, niti nevažno (tabela 53). Srednja vrednost (M) ocene važnosti kontrola protiv prevara iznosi 3,83 (SD = 0,928) (tabela 102).

Tabela 53. Pregled odgovora na skali od 1 do 5 koji se odnose na ocenu važnosti kontrola protiv prevara

Opisi	Frekvencija	Procenti (%)	Kumulativni procenti (%)
U izvesnoj meri nevažno	6	5,9	5,9
Niti važno niti nevažno	35	34,7	40,6
U izvesnoj meri važno	30	29,7	70,3
U apsolutnoj meri važno	30	29,7	100,0
Ukupno	101	100,0	

Izvor: Izrada autora

Ispitanicima je zatraženo da ocene pitanje od 1 (u apsolutnoj meri je nevažno) do 5 (u apsolutnoj meri je važno) u kojoj meri su važni treninzi protiv prevara na kursu forenzičkog računovodstva. Prikaz rezultata ukazuje da: 64,3% ispitanika misli da je to važno, 9,9% misli da nije važno, dok 25,7% ispitanika misli da niti je važno, niti nevažno (tabela 54). Srednja vrednost (M) ocene važnosti treninga protiv iznosi 3,79 (SD = 0,993) (tabela 102).

Tabela 54. Pregled odgovora na skali od 1 do 5: „Kako ocenjujete važnost treninga protiv prevara?“

Opisi	Frekvencija	Procenti (%)	Kumulativni procenti (%)
U apsolutnoj meri nevažno	2	2,0	2,0
U izvesnoj meri nevažno	8	7,9	9,9
Niti važno niti nevažno	26	25,7	35,6
U izvesnoj meri važno	38	37,6	73,3
U apsolutnoj meri važno	27	26,7	100,0
Ukupno	101	100,0	

Izvor: Izrada autora

Zatim su ispitanici dali odgovore na pitanje od 1 (u apsolutnoj meri je nevažno) do 5 (u apsolutnoj meri je važno) u kojoj meri ocenjuju važnost revizorskih standarda protiv prevara na kursu forenzičkog računovodstva. Prikazani rezultati pokazuju da: 60,4% ispitanika misli da je to važna tvrdnja, 7,9% misli da nije važna, dok 31,7% ispitanika misli da niti je važna, niti nevažna tvrdnja (tabela 55). Srednja vrednost (M) ocene važnosti revizorskih standarda protiv prevara iznosi 3,77 (SD = 0,947) Tabela 102).

Tabela 55. Pregled odgovora ispitanika na skali od 1 do 5 u pogledu ocene važnosti revizorskih standarda protiv prevara

Opisi	Frekvencija	Procenti (%)	Kumulativni procenti (%)
U apsolutnoj meri nevažno	1	1,0	1,0
U izvesnoj meri nevažno	7	6,9	7,9
Niti važno niti nevažno	32	31,7	39,6
U izvesnoj meri važno	35	34,7	74,3

U apsolutnoj meri važno	26	25,7	100,0
Ukupno	101	100,0	

Izvor: Izrada autora

Ispitanici su, na pitanje kako na skali od 1 (u apsolutnoj meri je nevažno) do 5 (u apsolutnoj meri je važno) ocenjuju važnost sudskih sporova akcionara na kursu forenzičkog računovodstva, dali odgovore u prikazu rezultata: 64,4% ispitanika misli da je to važno, 7,9% misli da nije važno, dok 27,7% ispitanika misli da niti je važno, niti nevažno (tabela 56). Srednja vrednost (M) ocene važnosti sudskih sporova akcionara iznosi 3,76 (SD = 0,896) (tabela 102).

Tabela 56. Pregled odgovora na pitanje: „Kako na skali od 1 do 5 ocenjujete važnost sudskih sporova akcionara?“

Opisi	Frekvencija	Procenti (%)	Kumulativni procenti (%)
U apsolutnoj meri nevažno	1	1,0	1,0
U izvesnoj meri nevažno	7	6,9	7,9
Niti važno niti nevažno	28	27,7	35,6
U izvesnoj meri važno	44	43,6	79,2
U apsolutnoj meri važno	21	20,8	100,0
Ukupno	101	100,0	

Izvor: Izrada autora

Sudeći po dobijenim rezultatima odgovora ispitanika na pitanje od 1 (u apsolutnoj meri je nevažno) do 5 (u apsolutnoj meri je važno) u pogledu ocene važnosti profesionalnih standarda koji se odnose na forenzičko računovodstvo, iz prikazanog se vidi da: 63,4% ispitanika misli da je to važno, 4,0% misli da nije važno, dok 32,7% ispitanika misli da niti je važno, niti nevažno (tabela 57). Srednja vrednost (M) ocene važnosti profesionalnih standarda iznosi 3,83 (SD = 0,837) (tabela 102).

Tabela 57. Pregled odgovora ispitanika na skali od 1 do 5 u pogledu ocene važnosti profesionalnih standarda koji se odnose na forenzičko računovodstvo

Opisi	Frekvencija	Procenti (%)	Kumulativni procenti (%)
U izvesnoj meri nevažno	4	4,0	4,0
Niti važno niti nevažno	33	32,7	36,6
U izvesnoj meri važno	40	39,6	76,2
U apsolutnoj meri važno	24	23,8	100,0
Ukupno	101	100,0	

Izvor: Izrada autora

Od ispitanika je zatraženo da na skali od 1 (u apsolutnoj meri je nevažno) do 5 (u apsolutnoj meri je važno) ocene važnost pitanja tipova prevara na kursu forenzičkog računovodstva. Prikazani rezultati pokazuju da: 62,4% ispitanika misli da je to važna tvrdnja, 4,0% misli da nije važno, dok 33,7% ispitanika misli da niti je važna, niti nevažna tvrdnja

(tabela 58). Srednja vrednost (M) ocene važnosti tipova prevara iznosi 3,87 (SD = 0,879) (tabela 102).

Tabela 58. Pregled odgovora ispitanika na skali od 1 do 5 koji se odnose na ocenu važnosti tipova prevare

Opisi	Frekvencija	Procenti (%)	Kumulativni procenti (%)
U izvesnoj meri nevažno	4	4,0	4,0
Niti važno niti nevažno	34	33,7	37,6
U izvesnoj meri važno	34	33,7	71,3
U apsolutnoj meri važno	29	28,7	100,0
Ukupno	101	100,0	

Izvor: Izrada autora

Na osnovu odgovora ispitanika od 1 (u apsolutnoj meri je nevažno) do 5 (u apsolutnoj meri je važno) u kojoj meri ocenjuju važnost prevara u finansijskim izveštajima na kursu forenzičkog računovodstva, dobijeni su sledeći prikazi rezultata: 62,4% ispitanika misli da je to važno, 6,9% misli da nije važno, dok 30,7% misli da niti je važno, niti nevažno (tabela 59). Srednja vrednost (M) ocene važnosti prevara u finansijskim izveštajima iznosi 3,85 (SD = 0,963) (tabela 102).

Tabela 59. Pregled odgovora na skali od 1 do 5: „Kako ocenjujete važnost prevare u finansijskim izveštajima?“

Opisi	Frekvencija	Procenti (%)	Kumulativni procenti (%)
U apsolutnoj meri nevažno	1	1,0	1,0
U izvesnoj meri nevažno	6	5,9	6,9
Niti važno niti nevažno	31	30,7	37,6
U izvesnoj meri važno	32	31,7	69,3
U apsolutnoj meri važno	31	30,7	100,0
Ukupno	101	100,0	

Izvor: Izrada autora

Ispitanicima je zatraženo da ocene pitanje od 1 (u apsolutnoj meri je nevažno) do 5 (u apsolutnoj meri je važno) u kojoj meri su važni standardi i principi finansijskog izveštavanja na kursu forenzičkog računovodstva. Prikaz rezultata ukazuje da: 65,3% ispitanika misli da je to važno, 5,0% misli da nije važno, dok 29,7% ispitanika misli da niti je važno, niti nevažno (tabela 60). Srednja vrednost (M) ocene važnosti standarda i principa finansijskog izveštavanja iznosi 3,89 (SD = 0,882) (tabela 102).

Tabela 60. Pregled odgovora ispitanika na skali od 1 do 5 vezanih za ocenu važnosti standarda i principa finansijskog izveštavanja

Opisi	Frekvencija	Procenti (%)	Kumulativni procenti (%)
U izvesnoj meri nevažno	5	5,0	5,0
Niti važno niti nevažno	30	29,7	34,7
U izvesnoj meri važno	37	36,6	71,3
U apsolutnoj meri važno	29	28,7	100,0
Ukupno	101	100,0	

Izvor: Izrada autora

Zatim su ispitanici dali odgovore na pitanje od 1 (u apsolutnoj meri je nevažno) do 5 (u apsolutnoj meri je važno) u kojoj meri ocenjuju važnost veštine intervjuisanja i pravnih aspekata intervjuja na kursu forenzičkog računovodstva. Prikazani rezultati pokazuju da: 52,5% ispitanika misli da je to važna tvrdnja, 9,9% misli da nije važna, dok 37,6% ispitanika misli da niti je važna, niti nevažna tvrdnja (tabela 61). Srednja vrednost (M) ocene važnosti veštine intervjuisanja i pravnih aspekata intervjuja iznosi 3,61 (SD = 0,938) (tabela 102).

Tabela 61. Pregled odgovora na pitanje: „Kako na skali od 1 do 5 ocenjujete važnost veštine intervjuisanja i pravnih aspekata intervjuja?“

Opisi	Frekvencija	Procenti (%)	Kumulativni procenti (%)
U apsolutnoj meri nevažno	1	1,0	1,0
U izvesnoj meri nevažno	9	8,9	9,9
Niti važno niti nevažno	38	37,6	47,5
U izvesnoj meri važno	33	32,7	80,2
U apsolutnoj meri važno	20	19,8	100,0
Ukupno	101	100,0	

Izvor: Izrada autora

Ispitanici su, na pitanje kako na skali od 1 (u apsolutnoj meri je nevažno) do 5 (u apsolutnoj meri je važno) ocenjuju važnost bezbednosti i privatnosti na kursu forenzičkog računovodstva, dali odgovore u prikazu rezultata: 66,3% ispitanika misli da je to važno, 9,9% misli da nije važno, dok 23,8% ispitanika misli da niti je važno, niti nevažno (tabela 62). Srednja vrednost (M) ocene važnosti bezbednosti i privatnosti iznosi 3,85 (SD = 0,984) (tabela 102).

Tabela 62. Pregled odgovora ispitanika na skali od 1 do 5 vezanih za ocenu važnosti bezbednosti i privatnosti

Opisi	Frekvencija	Procenti (%)	Kumulativni procenti (%)
U apsolutnoj meri nevažno	1	1,0	1,0
U izvesnoj meri nevažno	9	8,9	9,9
Niti važno niti nevažno	24	23,8	33,7

U izvesnoj meri važno	37	36,6	70,3
U apsolutnoj meri važno	30	29,7	100,0
Ukupno	101	100,0	

Izvor: Izrada autora

Sudeći po dobijenim rezultatima odgovora ispitanika na pitanje od 1 (u apsolutnoj meri je nevažno) do 5 (u apsolutnoj meri je važno) u pogledu ocene važnosti analitičkih postupaka revizije koji se odnose na forenzičko računovodstvo, iz prikazanog se vidi da: 56,5% ispitanika misli da je to važno, 8,9% misli da nije važno, dok 34,7% ispitanika misli da niti je važno, niti nevažno (tabela 63). Srednja vrednost (M) ocene važnosti analitičkih postupaka revizije iznosi 3,69 (SD = 0,946) (tabela 102).

Tabela 63. Pregled odgovora na skali od 1 do 5 koji se odnose na ocenu važnosti analitičkih postupaka revizije

Opisi	Frekvencija	Procenti (%)	Kumulativni procenti (%)
U apsolutnoj meri nevažno	1	1,0	1,0
U izvesnoj meri nevažno	8	7,9	8,9
Niti važno niti nevažno	35	34,7	43,6
U izvesnoj meri važno	34	33,7	77,2
U apsolutnoj meri važno	23	22,8	100,0
Ukupno	101	100,0	

Izvor: Izrada autora

Od ispitanika je zatraženo da na skali od 1 (u apsolutnoj meri je nevažno) do 5 (u apsolutnoj meri je važno) ocene važnost pitanja tehnike za ispitivanje sukoba interesa na kursu forenzičkog računovodstva. Prikazani rezultati pokazuju da: 62,3% ispitanika misli da je to važna tvrdnja, 6,9% misli da nije važno, dok 30,7% ispitanika misli da niti je važna, niti nevažna tvrdnja (tabela 64). Srednja vrednost (M) ocene važnosti tehnike za ispitivanje sukoba interesa iznosi 3,81 (SD = 0,902) (tabela 102).

Tabela 64. Pregled odgovora na skali od 1 do 5 u pogledu ocene važnosti tehnike za ispitivanje sukoba interesa

Opisi	Frekvencija	Procenti (%)	Kumulativni procenti (%)
U izvesnoj meri nevažno	7	6,9	6,9
Niti važno niti nevažno	31	30,7	37,6
U izvesnoj meri važno	37	36,6	74,3
U apsolutnoj meri važno	26	25,7	100,0
Ukupno	101	100,0	

Izvor: Izrada autora

Na osnovu odgovora ispitanika od 1 (u apsolutnoj meri je nevažno) do 5 (u apsolutnoj meri je važno) u kojoj meri ocenjuju važnost pitanja tehnike u lociranju skrivenih sredstava

na kursu forenzičkog računovodstva, dobijeni su sledeći prikazi rezultata: 62,4% ispitanika misli da je to važno, 6,9% misli da nije važno, dok 30,7% misli da niti je važno, niti nevažno (tabela 65). Srednja vrednost (M) ocene važnosti tehnike u lociranju skrivenih sredstava iznosi 3,83 (SD = 0,917) (tabela 102).

Tabela 65. Pregled odgovora ispitanika na skali od 1 do 5 vezanih za ocenu važnosti tehnika u lociranju skrivenih sredstava

Opisi	Frekvencija	Procenti (%)	Kumulativni procenti (%)
U izvesnoj meri nevažno	7	6,9	6,9
Niti važno niti nevažno	31	30,7	37,6
U izvesnoj meri važno	35	34,7	72,3
U apsolutnoj meri važno	28	27,7	100,0
Ukupno	101	100,0	

Izvor: Izrada autora

Ispitanicima je zatraženo da ocene pitanje od 1 (u apsolutnoj meri je nevažno) do 5 (u apsolutnoj meri je važno) u kojoj meri su važne tehnike konsaltinga u parničnom postupku na kursu forenzičkog računovodstva. Prikaz rezultata ukazuje da: 59,5% ispitanika misli da je to važno, 5,0% misli da nije važno, dok 35,6% ispitanika misli da niti je važno, niti nevažno (tabela 66). Srednja vrednost (M) ocene važnosti tehnike konsaltinga u parničnom postupku iznosi 3,78 (SD = 0,901) (tabela 102).

Tabela 66. Pregled odgovora na skali od 1 do 5 vezanih za ocenu važnosti tehnike konsaltinga u parničnom postupku

Opisi	Frekvencija	Procenti (%)	Kumulativni procenti (%)
U apsolutnoj meri nevažno	1	1,0	1,0
U izvesnoj meri nevažno	4	4,0	5,0
Niti važno niti nevažno	36	35,6	40,6
U izvesnoj meri važno	35	34,7	75,2
U apsolutnoj meri važno	25	24,8	100,0
Ukupno	101	100,0	

Izvor: Izrada autora

Zatim su ispitanici dali odgovore na pitanje od 1 (u apsolutnoj meri je nevažno) do 5 (u apsolutnoj meri je važno) u kojoj meri ocenjuju važnost efikasnog pisanja izveštaja na kursu forenzičkog računovodstva. Prikazani rezultati pokazuju da: 51,5% ispitanika misli da je to važna tvrdnja, 8,9% misli da nije važna, dok 39,6% ispitanika misli da niti je važna, niti nevažna tvrdnja (tabela 67). Srednja vrednost (M) ocene važnosti efikasnog pisanje izveštaja iznosi 3,65 (SD = 0,964) (tabela 102).

Tabela 67. Pregled odgovora ispitanika na skali od 1 do 5 u pogledu važnosti efikasnog pisanja izveštaja

Opisi	Frekvencija	Procenti (%)	Kumulativni procenti (%)
U apsolutnoj meri nevažno	1	1,0	1,0
U izvesnoj meri nevažno	8	7,9	8,9
Niti važno niti nevažno	40	39,6	48,5
U izvesnoj meri važno	28	27,7	76,2
U apsolutnoj meri važno	24	23,8	100,0
Ukupno	101	100,0	

Izvor: Izrada autora

Ispitanici su, na pitanje kako na skali od 1 (u apsolutnoj meri je nevažno) do 5 (u apsolutnoj meri je važno) ocenjuju važnost prepoznavanja pravnog sistema na kursu forenzičkog računovodstva, dali odgovore u prikazu rezultata: 61,4% ispitanika misli da je to važno, 6,9% misli da nije važno, dok 31,7% ispitanika misli da niti je važno, niti nevažno (tabela 68). Srednja vrednost (M) ocene važnosti prepoznavanja pravnog sistema iznosi 3,83 (SD = 0,960) (tabela 102).

Tabela 68. Pregled odgovora na skali od 1 do 5 koji se odnose na ocenu važnosti prepoznavanja pravnog sistema

Opisi	Frekvencija	Procenti (%)	Kumulativni procenti (%)
U apsolutnoj meri nevažno	1	1,0	1,0
U izvesnoj meri nevažno	6	5,9	6,9
Niti važno niti nevažno	32	31,7	38,6
U izvesnoj meri važno	32	31,7	70,3
U apsolutnoj meri važno	30	29,7	100,0
Ukupno	101	100,0	

Izvor: Izrada autora

Sudeći po dobijenim rezultatima odgovora ispitanika na pitanje od 1 (u apsolutnoj meri je nevažno) do 5 (u apsolutnoj meri je važno) u pogledu ocene važnosti pravnih elemenata prevare na kursu forenzičkog računovodstva, iz prikazanog se vidi da: 57,5% ispitanika misli da je to važno, 6,0% misli da nije važno, dok 36,6% ispitanika misli da niti je važno, niti nevažno (tabela 69). Srednja vrednost (M) ocene važnosti pravnih elemenata prevare iznosi 3,74 (SD = 0,913) (tabela 102).

Tabela 69. Pregled odgovora na skali od 1 do 5: „Kako ocenjujete važnost pravnih elemenata prevare na kursu forenzičkog računovodstva?“

Opisi	Frekvencija	Procenti (%)	Kumulativni procenti (%)
U apsolutnoj meri nevažno	1	1,0	1,0
U izvesnoj meri nevažno	5	5,0	5,9

Niti važno niti nevažno	37	36,6	42,6
U izvesnoj meri važno	34	33,7	76,2
U apsolutnoj meri važno	24	23,8	100,0
Ukupno	101	100,0	

Izvor: Izrada autora

Od ispitanika je zatraženo da na skali od 1 (u apsolutnoj meri je nevažno) do 5 (u apsolutnoj meri je važno) ocene važnost pitanja suđenja i unakrsnog ispitivanja na kursu forenzičkog računovodstva. Prikazani rezultati pokazuju da: 56,4% ispitanika misli da je to važna tvrdnja, 7,9% misli da nije važno, dok 35,6% ispitanika misli da niti je važna, niti nevažna tvrdnja (tabela 70). Srednja vrednost (M) ocene važnosti suđenja i unakrsnog ispitivanja iznosi 3,73 (SD = 0,958) (tabela 102).

Tabela 70. Pregled odgovora ispitanika na skali od 1 do 5 vezanih za ocenu važnosti suđenja i unakrsnog ispitivanja

Opisi	Frekvencija	Procenti (%)	Kumulativni procenti (%)
U apsolutnoj meri nevažno	1	1,0	1,0
U izvesnoj meri nevažno	7	6,9	7,9
Niti važno niti nevažno	36	35,6	43,6
U izvesnoj meri važno	31	30,7	74,3
U apsolutnoj meri važno	26	25,7	100,0
Ukupno	101	100,0	

Izvor: Izrada autora

Na osnovu odgovora ispitanika od 1 (u apsolutnoj meri je nevažno) do 5 (u apsolutnoj meri je važno) u kojoj meri ocenjuju važnost pitanja pravila dokazivanja na kursu forenzičkog računovodstva, dobijeni su sledeći prikazi rezultata: 67,3% ispitanika misli da je to važno, 6,9% misli da nije važno, dok 25,7% misli da niti je važno, niti nevažno (tabela 71). Srednja vrednost (M) ocene važnosti pravila dokazivanja iznosi 3,89 (SD = 0,937) (tabela 102).

Tabela 71. Pregled odgovora na skali od 1 do 5 u pogledu ocene važnosti pravila dokazivanja

Opisi	Frekvencija	Procenti (%)	Kumulativni procenti (%)
U apsolutnoj meri nevažno	1	1,0	1,0
U izvesnoj meri nevažno	6	5,9	6,9
Niti važno niti nevažno	26	25,7	32,7
U izvesnoj meri važno	38	37,6	70,3
U apsolutnoj meri važno	30	29,7	100,0
Ukupno	101	100,0	

Izvor: Izrada autora

Ispitanicima je zatraženo da ocene pitanje od 1 (u apsolutnoj meri je nevažno) do 5 (u apsolutnoj meri je važno) u kojoj meri su važna veštačenja i tehnike veštaka na kursu forenzičkog računovodstva. Prikaz rezultata ukazuje da: 62,4% ispitanika misli da je to važno, 5,0% misli da nije važno, dok 32,7% ispitanika misli da niti je važno, niti nevažno (tabela 72). Srednja vrednost (M) ocene važnosti veštačenja i tehnike veštaka iznosi 3,90 (SD = 0,922) (tabela 102).

Tabela 72. Pregled odgovora ispitanika na skali od 1 do 5 koji se odnose na ocenu važnosti veštačenja i tehnika veštaka

Opisi	Frekvencija	Procenti (%)	Kumulativni procenti (%)
U izvesnoj meri nevažno	5	5,0	5,0
Niti važno niti nevažno	33	32,7	37,6
U izvesnoj meri važno	30	29,7	67,3
U apsolutnoj meri važno	33	32,7	100,0
Ukupno	101	100,0	

Izvor: Izrada autora

Zatim su ispitanici dali odgovore na pitanje od 1 (u apsolutnoj meri je nevažno) do 5 (u apsolutnoj meri je važno) u kojoj meri ocenjuju važnost principa etike i korporativnog kodeksa ponašanja na kursu forenzičkog računovodstva. Prikazani rezultati pokazuju da: 58,4% ispitanika misli da je to važna tvrdnja, 5,0% misli da nije važna, dok 36,6% ispitanika misli da niti je važna, niti nevažna tvrdnja (tabela 73). Srednja vrednost (M) ocene važnosti principa etike i korporativnog kodeksa ponašanja iznosi 3,80 (SD = 0,895) (tabela 102).

Tabela 73. Pregled odgovora na skali od 1 do 5: „Kako ocenjujete važnost principa etike i korporativnog kodeksa ponašanja na kursu forenzičkog računovodstva?“

Opisi	Frekvencija	Procenti (%)	Kumulativni procenti (%)
U izvesnoj meri nevažno	5	5,0	5,0
Niti važno niti nevažno	37	36,6	41,6
U izvesnoj meri važno	32	31,7	73,3
U apsolutnoj meri važno	27	26,7	100,0
Ukupno	101	100,0	

Izvor: Izrada autora

Ispitanici su, na pitanje kako na skali od 1 (u apsolutnoj meri je nevažno) do 5 (u apsolutnoj meri je važno) ocenjuju važnosti programa za otkrivanje i odvracanje od prevara na kursu forenzičkog računovodstva, dali odgovore u prikazu rezultata: 60,4% ispitanika misli da je to važno, 9,9% misli da nije važno, dok 29,7% ispitanika misli da niti je važno, niti nevažno (tabela 74). Srednja vrednost (M) ocene važnosti programa za otkrivanje i odvracanje od prevara iznosi 3,81 (SD = 0,987) (tabela 102).

Tabela 74. Pregled odgovora ispitanika na skali od 1 do 5 u pogledu ocene važnosti programa za otkrivanje i odvracanje od prevara

Opisi	Frekvencija	Procenti (%)	Kumulativni procenti (%)
U izvesnoj meri nevažno	10	9,9	9,9
Niti važno niti nevažno	30	29,7	39,6
U izvesnoj meri važno	30	29,7	69,3
U apsolutnoj meri važno	31	30,7	100,0
Ukupno	101	100,0	

Izvor: Izrada autora

Sudeći po dobijenim rezultatima odgovora ispitanika na pitanje od 1 (u apsolutnoj meri je nevažno) do 5 (u apsolutnoj meri je važno) u pogledu ocene važnosti evaluacije interne kontrole na kursu forenzičkog računovodstva, iz prikazanog se vidi da: 54,4% ispitanika misli da je to važno, 6,0% misli da nije važno, dok 39,6% ispitanika misli da niti je važno, niti nevažno (tabela 75). Srednja vrednost (M) ocene važnosti evaluacije interne kontrole iznosi 3,74 (SD = 0,945) (tabela 102).

Tabela 75. Pregled odgovora na pitanje: „Kako na skali od 1 do 5 ocenjujete važnost evaluacije interne kontrole na kursu forenzičkog računovodstva?“

Opisi	Frekvencija	Procenti (%)	Kumulativni procenti (%)
U apsolutnoj meri nevažno	1	1,0	1,0
U izvesnoj meri nevažno	5	5,0	5,9
Niti važno niti nevažno	40	39,6	45,5
U izvesnoj meri važno	28	27,7	73,3
U apsolutnoj meri važno	27	26,7	100,0
Ukupno	101	100,0	

Izvor: Izrada autora

Od ispitanika je zatraženo da na skali od 1 (u apsolutnoj meri je nevažno) do 5 (u apsolutnoj meri je važno) ocene važnost pitanja sprovođenja internih istraga na kursu forenzičkog računovodstva. Prikazani rezultati pokazuju da: 58,4% ispitanika misli da je to važna tvrdnja, 7,9% misli da nije važno, dok 33,7% ispitanika misli da niti je važna, niti nevažna tvrdnja (tabela 76). Srednja vrednost (M) ocene važnosti sprovođenja internih istraga iznosi 3,79 (SD = 0,983) (tabela 102).

Tabela 76. Pregled odgovora ispitanika na skali od 1 do 5 vezanih za ocenu važnosti sprovođenja internih istraga

Opisi	Frekvencija	Procenti (%)	Kumulativni procenti (%)
U apsolutnoj meri nevažno	1	1,0	1,0
U izvesnoj meri nevažno	7	6,9	7,9
Niti važno niti nevažno	34	33,7	41,6

U izvesnoj meri važno	29	28,7	70,3
U apsolutnoj meri važno	30	29,7	100,0
Ukupno	101	100,0	

Izvor: Izrada autora

Na osnovu odgovora ispitanika od 1 (u apsolutnoj meri je nevažno) do 5 (u apsolutnoj meri je važno) u kojoj meri ocenjuju važnost pitanja rešavanja navoda o nedoličnom ponašanju na kursu forenzičkog računovodstva, dobijeni su sledeći prikazi rezultata: 52,5% ispitanika misli da je to važno, 9,9% misli da nije važno, dok 37,6% misli da niti je važno, niti nevažno (tabela 77). Srednja vrednost (M) ocene važnosti rešavanja navoda o nedoličnom ponašanju iznosi 3,60 (SD = 0,928) (tabela 102).

Tabela 77. Pregled odgovora na skali od 1 do 5 koji se odnose na ocenu važnosti rešavanja navoda o nedoličnom ponašanju

Opisi	Frekvencija	Procenti (%)	Kumulativni procenti (%)
U apsolutnoj meri nevažno	1	1,0	1,0
U izvesnoj meri nevažno	9	8,9	9,9
Niti važno niti nevažno	38	37,6	47,5
U izvesnoj meri važno	34	33,7	81,2
U apsolutnoj meri važno	19	18,8	100,0
Ukupno	101	100,0	

Izvor: Izrada autora

Ispitanicima je zatraženo da ocene pitanje od 1 (u apsolutnoj meri je nevažno) do 5 (u apsolutnoj meri je važno) u kojoj meri su važna finansijska izveštavanja i analize na kursu forenzičkog računovodstva. Prikaz rezultata ukazuje da: 58,4% ispitanika misli da je to važno, 8,9% misli da nije važno, dok 32,7% ispitanika misli da niti je važno, niti nevažno (tabela 78). Srednja vrednost (M) ocene važnosti finansijskog izveštavanja i analize iznosi 3,77 (SD = 0,958) (tabela 102).

Tabela 78. Pregled odgovora ispitanika na skali od 1 do 5 u pogledu ocene važnosti finansijskog izveštavanja i analize

Opisi	Frekvencija	Procenti (%)	Kumulativni procenti (%)
U izvesnoj meri nevažno	9	8,9	8,9
Niti važno niti nevažno	33	32,7	41,6
U izvesnoj meri važno	31	30,7	72,3
U apsolutnoj meri važno	28	27,7	100,0
Ukupno	101	100,0	

Izvor: Izrada autora

Zatim su ispitanici dali odgovore na pitanje od 1 (u apsolutnoj meri je nevažno) do 5 (u apsolutnoj meri je važno) u kojoj meri ocenjuju važnost okruženja i crvene zastavice na

kursu forenzičkog računovodstva. Prikazani rezultati pokazuju da: 51,5% ispitanika misli da je to važna tvrdnja, 9,9% misli da nije važna, dok 38,6% ispitanika misli da niti je važna, niti nevažna tvrdnja (tabela 79). Srednja vrednost (M) ocene važnosti okruženja i crvene zastavice iznosi 3,59 (SD = 0,896) (tabela 102).

Tabela 79. Pregled odgovora na skali od 1 do 5: „Kako ocenjujete važnost okruženja i crvene zastavice na kursu forenzičkog računovodstva?“

Opisi	Frekvencija	Procenti (%)	Kumulativni procenti (%)
U izvesnoj meri nevažno	10	9,9	9,9
Niti važno niti nevažno	39	38,6	48,5
U izvesnoj meri važno	34	33,7	82,2
U apsolutnoj meri važno	18	17,8	100,0
Ukupno	101	100,0	

Izvor: Izrada autora

Ispitanici su, na pitanje kako na skali od 1 (u apsolutnoj meri je nevažno) do 5 (u apsolutnoj meri je važno) ocenjuju važnosti statističkog uzorkovanja na kursu forenzičkog računovodstva, dali odgovore u prikazu rezultata: 58,5% ispitanika misli da je to važno, 8,9% misli da nije važno, dok 32,7% ispitanika misli da niti je važno, niti nevažno (tabela 80). Srednja vrednost (M) ocene važnosti statističkog uzorkovanja iznosi 3,74 (SD = 0,934) (tabela 102).

Tabela 80. Pregled odgovora ispitanika na skali od 1 do 5 u pogledu ocene važnosti statističkog uzorkovanja

Opisi	Frekvencija	Procenti (%)	Kumulativni procenti (%)
U izvesnoj meri nevažno	9	8,9	8,9
Niti važno niti nevažno	33	32,7	41,6
U izvesnoj meri važno	34	33,7	75,2
U apsolutnoj meri važno	25	24,8	100,0
Ukupno	101	100,0	

Izvor: Izrada autora

Sudeći po dobijenim rezultatima odgovora ispitanika na pitanje od 1 (u apsolutnoj meri je nevažno) do 5 (u apsolutnoj meri je važno) u pogledu ocene važnosti korporativnog upravljanja na kursu forenzičkog računovodstva, iz prikazanog se vidi da: 56,4% ispitanika misli da je to važno, 9,9% misli da nije važno, dok 33,7% ispitanika misli da niti je važno, niti nevažno (tabela 81). Srednja vrednost (M) ocene korporativnog upravljanja iznosi 3,72 (SD = 1,021) (tabela 102).

Tabela 81. Pregled odgovora na pitanje: „Kako na skali od 1 do 5 ocenjujete važnost korporativnog upravljanja na kursu forenzičkog računovodstva?“

Opisi	Frekvencija	Procenti (%)	Kumulativni procenti (%)
U apsolutnoj meri nevažno	2	2,0	2,0
U izvesnoj meri nevažno	8	7,9	9,9
Niti važno niti nevažno	34	33,7	43,6
U izvesnoj meri važno	29	28,7	72,3
U apsolutnoj meri važno	28	27,7	100,0
Ukupno	101	100,0	

Izvor: Izrada autora

Od ispitanika je zatraženo da na skali od 1 (u apsolutnoj meri je nevažno) do 5 (u apsolutnoj meri je važno) ocene važnost pitanja sprovođenja istraga o mitu i korupciji na kursu forenzičkog računovodstva. Prikazani rezultati pokazuju da: 62,3% ispitanika misli da je to važna tvrdnja, 9,9% misli da nije važno, dok 27,7% ispitanika misli da niti je važna, niti nevažna tvrdnja (tabela 82). Srednja vrednost (M) ocene sprovođenja internih istraga iznosi 3,79 (SD = 0,952) (tabela 102).

Tabela 82. Pregled odgovora ispitanika na skali od 1 do 5 vezanih za ocenu važnosti istraga o mitu i korupciji

Opisi	Frekvencija	Procenti (%)	Kumulativni procenti (%)
U izvesnoj meri nevažno	10	9,9	9,9
Niti važno niti nevažno	28	27,7	37,6
U izvesnoj meri važno	36	35,6	73,3
U apsolutnoj meri važno	27	26,7	100,0
Ukupno	101	100,0	

Izvor: Izrada autora

Na osnovu odgovora ispitanika od 1 (u apsolutnoj meri je nevažno) do 5 (u apsolutnoj meri je važno) u kojoj meri ocenjuju važnost pitanja procene vrednosti poslovanja i procene troškova na kursu forenzičkog računovodstva, dobijeni su sledeći prikazi rezultata: 50,5% ispitanika misli da je to važno, 5,9% misli da nije važno, dok 43,6% misli da niti je važno, niti nevažno (tabela 83). Srednja vrednost (M) ocene poslovanja i procene troškova iznosi 3,71 (SD = 0,931) (tabela 102).

Tabela 83. Pregled odgovora na skali od 1 do 5 koji se odnose na ocenu važnosti procene vrednosti poslovanja i procene troškova

Opisi	Frekvencija	Procenti (%)	Kumulativni procenti (%)
U izvesnoj meri nevažno	6	5,9	5,9
Niti važno niti nevažno	44	43,6	49,5
U izvesnoj meri važno	24	23,8	73,3

U apsolutnoj meri važno	27	26,7	100,0
Ukupno	101	100,0	

Izvor: Izrada autora

Ispitanicima je zatraženo da ocene pitanje od 1 (u apsolutnoj meri je nevažno) do 5 (u apsolutnoj meri je važno) u kojoj meri su važne usklađenosti sa važećim zakonima i propisima na kursu forenzičkog računovodstva. Prikaz rezultata ukazuje da: 58,4% ispitanika misli da je to važno, 6,9% misli da nije važno, dok 34,7% ispitanika misli da niti je važno, niti nevažno (tabela 84). Srednja vrednost (M) ocene usklađenosti sa važećim zakonima i propisima iznosi 3,80 (SD = 0,938) (tabela 102).

Tabela 84. Pregled odgovora ispitanika na skali od 1 do 5 u pogledu ocene važnosti usklađenosti sa važećim zakonima i propisima

Opisi	Frekvencija	Procenti (%)	Kumulativni procenti (%)
U izvesnoj meri nevažno	7	6,9	6,9
Niti važno niti nevažno	35	34,7	41,6
U izvesnoj meri važno	30	29,7	71,3
U apsolutnoj meri važno	29	28,7	100,0
Ukupno	101	100,0	

Izvor: Izrada autora

Zatim su ispitanici dali odgovore na pitanje od 1 (u apsolutnoj meri je nevažno) do 5 (u apsolutnoj meri je važno) u kojoj meri ocenjuju važnost sajber i kompjuterske prevare na kursu forenzičkog računovodstva. Prikazani rezultati pokazuju da: 59,5% ispitanika misli da je to važna tvrdnja, 6,0% misli da nije važna, dok 34,7% ispitanika misli da niti je važna, niti nevažna tvrdnja (tabela 85). Srednja vrednost (M) ocene sajber i kompjuterske prevare iznosi 3,87 (SD = 0,987) (tabela 102).

Tabela 85. Pregled odgovora na skali od 1 do 5: „Kako ocenjujete važnost sajber i kompjuterske prevare na kursu forenzičkog računovodstva?“

Opisi	Frekvencija	Procenti (%)	Kumulativni procenti (%)
U apsolutnoj meri nevažno	1	1,0	1,0
U izvesnoj meri nevažno	5	5,0	5,9
Niti važno niti nevažno	35	34,7	40,6
U izvesnoj meri važno	25	24,8	65,3
U apsolutnoj meri važno	35	34,7	100,0
Ukupno	101	100,0	

Izvor: Izrada autora

Ispitanici su, na pitanje kako na skali od 1 (u apsolutnoj meri je nevažno) do 5 (u apsolutnoj meri je važno) ocenjuju važnosti privrednog kriminala na kursu forenzičkog računovodstva, dali odgovore u prikazu rezultata: 61,4% ispitanika misli da je to važno, 7,9%

misli da nije važno, dok 30,7% ispitanika misli da niti je važno, niti nevažno (tabela 86). Srednja vrednost (M) ocene privrednog kriminala iznosi 3,83 (SD = 0,981) (tabela 102).

Tabela 86. Pregled odgovora ispitanika na skali od 1 do 5 u pogledu ocene važnosti privrednog kriminala

Opisi	Frekvencija	Procenti (%)	Kumulativni procenti (%)
U apsolutnoj meri nevažno	1	1,0	1,0
U izvesnoj meri nevažno	7	6,9	7,9
Niti važno niti nevažno	31	30,7	38,6
U izvesnoj meri važno	31	30,7	69,3
U apsolutnoj meri važno	31	30,7	100,0
Ukupno	101	100,0	

Izvor: Izrada autora

Sudeći po dobijenim rezultatima odgovora ispitanika na pitanje od 1 (u apsolutnoj meri je nevažno) do 5 (u apsolutnoj meri je važno) u pogledu ocene važnosti upravljanja zaradom na kursu forenzičkog računovodstva, iz prikazanog se vidi da: 52,5% ispitanika misli da je to važno, 14,9% misli da nije važno, dok 32,7% ispitanika misli da niti je važno, niti nevažno (tabela 87). Srednja vrednost (M) ocene upravljanja zaradom iznosi 3,66 (SD = 1,051) (tabela 102).

Tabela 87. Pregled odgovora na pitanje: „Kako na skali od 1 do 5 ocenjujete važnost upravljanja zaradom na kursu forenzičkog računovodstva?“

Opisi	Frekvencija	Procenti (%)	Kumulativni procenti (%)
U izvesnoj meri nevažno	15	14,9	14,9
Niti važno niti nevažno	33	32,7	47,5
U izvesnoj meri važno	24	23,8	71,3
U apsolutnoj meri važno	29	28,7	100,0
Ukupno	101	100,0	

Izvor: Izrada autora

Od ispitanika je zatraženo da na skali od 1 (u apsolutnoj meri je nevažno) do 5 (u apsolutnoj meri je važno) ocene važnost elementa prevare: pritiska, prilika i racionalizacije na kursu forenzičkog računovodstva. Prikazani rezultati pokazuju da: 58,4% ispitanika misli da je to važna tvrdnja, 9,9% misli da nije važno, dok 31,7% ispitanika misli da niti je važna, niti nevažna tvrdnja (tabela 88). Srednja vrednost (M) ocene elementa prevare: pritiska, prilika i racionalizacije iznosi 3,68 (SD = 0,969) (tabela 102).

Tabela 88. Pregled odgovora ispitanika na skali od 1 do 5 vezanih za ocenu važnosti elementa prevare: pritiska, prilike i racionalizacije

Opisi	Frekvencija	Procenti (%)	Kumulativni procenti (%)
U apsolutnoj meri nevažno	2	2,0	2,0
U izvesnoj meri nevažno	8	7,9	9,9
Niti važno niti nevažno	32	31,7	41,6
U izvesnoj meri važno	37	36,6	78,2
U apsolutnoj meri važno	22	21,8	100,0
Ukupno	101	100,0	

Izvor: Izrada autora

Na osnovu odgovora ispitanika od 1 (u apsolutnoj meri je nevažno) do 5 (u apsolutnoj meri je važno) u kojoj meri ocenjuju važnost prevara vezanih za intelektualnih svojina na kursu forenzičkog računovodstva, dobijeni su sledeći prikazi rezultata: 55,4% ispitanika misli da je to važno, 6,0% misli da nije važno, dok 38,6% misli da niti je važno, niti nevažno (tabela 89). Srednja vrednost (M) ocene prevara vezanih za intelektualnu svojina iznosi 3,75 (SD = 0,942) (tabela 102).

Tabela 89. Pregled odgovora na skali od 1 do 5 koji se odnose na ocenu važnosti prevara vezanih za intelektualnu svojina

Opisi	Frekvencija	Procenti (%)	Kumulativni procenti (%)
U apsolutnoj meri nevažno	1	1,0	1,0
U izvesnoj meri nevažno	5	5,0	5,9
Niti važno niti nevažno	39	38,6	44,6
U izvesnoj meri važno	29	28,7	73,3
U apsolutnoj meri važno	27	26,7	100,0
Ukupno	101	100,0	

Izvor: Izrada autora

Ispitanicima je zatraženo da ocene pitanje od 1 (u apsolutnoj meri je nevažno) do 5 (u apsolutnoj meri je važno) u kojoj meri su važne manipulacije transakcijama povezanih lica na kursu forenzičkog računovodstva. Prikaz rezultata ukazuje da: 62,4% ispitanika misli da je to važno, 5,9% misli da nije važno, dok 31,7% ispitanika misli da niti je važno, niti nevažno (tabela 90). Srednja vrednost (M) ocene manipulacije transakcijama povezanih lica iznosi 3,85 (SD = 0,910) (tabela 102).

Tabela 90. Pregled odgovora ispitanika na skali od 1 do 5 u pogledu ocene važnosti manipulacija transakcijama povezanih lica

Opisi	Frekvencija	Procenti (%)	Kumulativni procenti (%)
U izvesnoj meri nevažno	6	5,9	5,9
Niti važno niti nevažno	32	31,7	37,6

U izvesnoj meri važno	34	33,7	71,3
U apsolutnoj meri važno	29	28,7	100,0
Ukupno	101	100,0	

Izvor: Izrada autora

Ispitanici su dali odgovore na pitanje od 1 (u apsolutnoj meri je nevažno) do 5 (u apsolutnoj meri je važno) u kojoj meri ocenjuju važnost profesionalne prevare na kursu forenzičkog računovodstva. Prikazani rezultati pokazuju da: 61,4% ispitanika misli da je to važna tvrdnja, 5,0% misli da nije važna, dok 33,7% ispitanika misli da niti je važna, niti nevažna tvrdnja (tabela 91). Srednja vrednost (M) ocene profesionalne prevare iznosi 3,83 (SD = 0,917) (tabela 102).

Tabela 91. Pregled odgovora na skali od 1 do 5: „Kako ocenjujete važnost profesionalne prevare na kursu forenzičkog računovodstva?“

Opisi	Frekvencija	Procenti (%)	Kumulativni procenti (%)
U apsolutnoj meri nevažno	1	1,0	1,0
U izvesnoj meri nevažno	4	4,0	5,0
Niti važno niti nevažno	34	33,7	38,6
U izvesnoj meri važno	34	33,7	72,3
U apsolutnoj meri važno	28	27,7	100,0
Ukupno	101	100,0	

Izvor: Izrada autora

Od ukupnog broja ispitanika, 37,6% ističe da bi trebalo ponuditi kurs forenzičkog računovodstva na diplomskim studijama, 27,7% na postdiplomskim studijama, 31,7% na diplomskim i postdiplomskim studijama i samo 3% na nijednom nivou studija (tabela 92). Srednja vrednost (M) ocene profesionalne prevare iznosi 3,83 (SD = 0,917) (tabela 102).

Tabela 92. Pregled odgovora na pitanje: „Na kom nivou studija bi trebalo ponuditi kurs forenzičkog računovodstva?“

Opisi	Frekvencija	Procenti (%)	Kumulativni procenti (%)
Diplomskim	38	37,6	37,6
Postdiplomskim	28	27,7	65,3
Diplomskim i postdiplomskim	32	31,7	97,0
Nijednom	3	3,0	100,0
Ukupno	101	100,0	

Izvor: Izrada autora

Od ispitanika je zatraženo da na skali od 1 (u apsolutnoj meri je nevažno) do 5 (u apsolutnoj meri je važno) ocene važnost pitanja udžbenika u nastavi iz forenzičkog računovodstva. Prikazani rezultati pokazuju da: 42,6% ispitanika misli da je to važna tvrdnja, 26,7% misli da nije važna tvrdnja, dok 30,7% ispitanika misli da niti je važna, niti nevažna

tvrdnja (tabela 93). Srednja vrednost (M) ocene pitanja udžbenika iznosi 3,21 (SD = 1,329) (tabela 102).

Tabela 93. Pregled odgovora ispitanika na skali od 1 do 5 u pogledu ocene važnosti udžbenika u nastavi iz forenzičkog računovodstva

Opisi	Frekvencija	Procenti (%)	Kumulativni procenti (%)
U apsolutnoj meri nevažno	16	15,8	15,8
U izvesnoj meri nevažno	11	10,9	26,7
Niti važno niti nevažno	31	30,7	57,4
U izvesnoj meri važno	22	21,8	79,2
U apsolutnoj meri važno	21	20,8	100,0
Ukupno	101	100,0	

Izvor: Izrada autora

Na osnovu odgovora ispitanika od 1 (u apsolutnoj meri je nevažno) do 5 (u apsolutnoj meri je važno) u kojoj meri ocenjuju važnost istraživačkih projekata u nastavi iz forenzičkog računovodstva, dobijeni su sledeći prikazi rezultata: 67,5% ispitanika misli da je to važno, 24,7% misli da nije važno, dok 17,8% misli da niti je važno, niti nevažno (tabela 94). Srednja vrednost (M) ocene istraživačkih projekata iznosi 3,61 (SD = 1,296) (tabela 102).

Tabela 94. Pregled odgovora na skali od 1 do 5 koji se odnose na ocenu važnosti istraživačkih projekata

Opisi	Frekvencija	Procenti (%)	Kumulativni procenti (%)
U apsolutnoj meri nevažno	6	5,9	5,9
U izvesnoj meri nevažno	19	18,8	24,8
Niti važno niti nevažno	18	17,8	42,6
U izvesnoj meri važno	23	22,8	65,3
U apsolutnoj meri važno	35	34,7	100,0
Ukupno	101	100,0	

Izvor: Izrada autora

Ispitanicima je zatraženo da ocene pitanje od 1 (u apsolutnoj meri je nevažno) do 5 (u apsolutnoj meri je važno) u kojoj meri su važne studije slučaja u nastavi iz forenzičkog računovodstva. Prikaz rezultata ukazuje da: 59,4% ispitanika misli da je to važno, 17,8% misli da nije važno, dok 22,8% ispitanika misli da niti je važno, niti nevažno (tabela 95). Srednja vrednost (M) ocene studije slučaja iznosi 3,74 (SD = 1,278) (tabela 102).

Tabela 95. Pregled odgovora ispitanika na skali od 1 do 5 u pogledu ocene važnosti studije slučaja

Opisi	Frekvencija	Procenti (%)	Kumulativni procenti (%)
U apsolutnoj meri nevažno	7	6,9	6,9
U izvesnoj meri nevažno	11	10,9	17,8

Niti važno niti nevažno	23	22,8	40,6
U izvesnoj meri važno	20	19,8	60,4
U apsolutnoj meri važno	40	39,6	100,0
Ukupno	101	100,0	

Izvor: Izrada autora

Zatim su ispitanici dali odgovore na pitanje od 1 (u apsolutnoj meri je nevažno) do 5 (u apsolutnoj meri je važno) u kojoj meri ocenjuju važnost video materijala u nastavi iz forenzičkog računovodstva. Prikazani rezultati pokazuju da: 51,5% ispitanika misli da je to važna tvrdnja, 19,9% misli da nije važna, dok 28,7% ispitanika misli da niti je važna, niti nevažna tvrdnja (tabela 96). Srednja vrednost (M) ocene video materijala iznosi 3,50 (SD = 1,154) (tabela 102).

Tabela 96. Pregled odgovora na skali od 1 do 5: „Kako ocenjujete važnost video materijala u nastavi forenzičkog računovodstva?“

Opisi	Frekvencija	Procenti (%)	Kumulativni procenti (%)
U apsolutnoj meri nevažno	5	5,0	5,0
U izvesnoj meri nevažno	15	14,9	19,8
Niti važno niti nevažno	29	28,7	48,5
U izvesnoj meri važno	28	27,7	76,2
U apsolutnoj meri važno	24	23,8	100,0
Ukupno	101	100,0	

Izvor: Izrada autora

Ispitanici su, na pitanje kako na skali od 1 (u apsolutnoj meri je nevažno) do 5 (u apsolutnoj meri je važno) ocenjuju važnosti gostujućih predavača u nastavi iz forenzičkog računovodstva, dali odgovore u prikazu rezultata: 61,4% ispitanika misli da je to važno, 14,9% misli da nije važno, dok 23,8% ispitanika misli da niti je važno, niti nevažno (tabela 97). Srednja vrednost (M) ocene gostujućih predavača iznosi 3,81 (SD = 1,155) (tabela 102).

Tabela 97. Pregled odgovora ispitanika na skali od 1 do 5 u pogledu ocene važnosti gostujućih predavača

Opisi	Frekvencija	Procenti (%)	Kumulativni procenti (%)
U apsolutnoj meri nevažno	3	3,0	3,0
U izvesnoj meri nevažno	12	11,9	14,9
Niti važno niti nevažno	24	23,8	38,6
U izvesnoj meri važno	24	23,8	62,4
U apsolutnoj meri važno	38	37,6	100,0
Ukupno	101	100,0	

Izvor: Izrada autora

Sudeći po dobijenim rezultatima odgovora ispitanika na pitanje od 1 (u apsolutnoj meri je nevažno) do 5 (u apsolutnoj meri je važno) u pogledu ocene važnosti posete (npr. stručnim organizacijama i sl.) u nastavi iz forenzičkog računovodstva, iz prikazanog se vidi da: 62,4% ispitanika misli da je to važno, 10,9% misli da nije važno, dok 26,7% ispitanika misli da niti je važno, niti nevažno (tabela 98). Srednja vrednost (M) ocene posete (npr. stručnim organizacijama i sl.) iznosi 3,89 (SD = 1,122) (tabela 102).

Tabela 98. Pregled odgovora na skali od 1 do 5 koji se odnose na ocenu važnosti posete (npr. stručnim organizacijama i sl.)

Opisi	Frekvencija	Procenti (%)	Kumulativni procenti (%)
U apsolutnoj meri nevažno	3	3,0	3,0
U izvesnoj meri nevažno	8	7,9	10,9
Niti važno niti nevažno	27	26,7	37,6
U izvesnoj meri važno	22	21,8	59,4
U apsolutnoj meri važno	41	40,6	100,0
Ukupno	101	100,0	

Izvor: Izrada autora

Od ukupnog broja ispitanika 40,6% je ocenilo da ne bi dobilo administrativnu podršku da ponude kurs forenzičkog računovodstva, dok je u 21,8% ispitanika ocenilo da bi moglo dobiti administrativnu podršku (tabela 99). Srednja vrednost (M) ocene iznosi 1,40 (SD = 0,492) (tabela 102).

Tabela 99. Pregled odgovora na pitanje: „Da li biste mogli da dobijete administrativnu podršku da ponudite kurs forenzičkog računovodstva?“

Opisi	Frekvencija	Procenti (%)	Kumulativni procenti (%)
Da	22	21,8	59,4
Ne	41	40,6	100,0
Ukupno	101	100,0	

Izvor: Izrada autora

Od ukupnog broja ispitanika 100,0% je u apsolutnoj meri ocenilo da je njihov fakultet akreditovan (tabela 100). Srednja vrednost (M) iznosi 1,00 (SD = 0,000) (tabela 102).

Tabela 100. Pregled odgovora na pitanje: „Da li je vaš fakultet/ustanova akreditovan?“

Opisi	Frekvencija	Procenti (%)	Kumulativni procenti (%)
Da	101	100,0	

Izvor: Izrada autora

Na kraju su ispitanici, u pogledu ocene pitanja vezanog za njihovo zvanje dali odgovore u prikazu rezultata: 25,7% ispitanika je izjavilo da su redovni profesori, 30,7% da

su vanredni profesori, pa 19,8% da su docenti, dok je 23,8% je izjavilo da ima ostala zvanja (tabela 101). Srednja vrednost (M) ocene ispitanika iznosi 2,42 (SD = 1,116) (tabela 102).

Tabela 101. Pregled odgovora na pitanje: „Koje je Vaše zvanje?“

Opisi	Frekvencija	Procenti (%)	Kumulativni procenti (%)
Redovni profesor	26	25,7	25,7
Vanredni profesor	31	30,7	56,4
Docent	20	19,8	76,2
Ostalo	24	23,8	100,0
Ukupno	101	100,0	

Izvor: Izrada autora

U dole prikazanoj tabeli dati su pregledi rezultata srednjih vrednosti koji su opisani u pojedinačnim tabelama (tabela 102).

Tabela 102. Rezultati srednjih vrednosti posmatranih varijabli

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
Očekujete da će buduća potražnja i interesovanje za sledeće tri oblasti forenzičkog računovodstva: [Sudska podrška]	101	1	4	1,98	1,049
Očekujete da će buduća potražnja i interesovanje za sledeće tri oblasti forenzičkog računovodstva: [Svedočenje]	101	1	4	2,14	1,020
Očekujete da će buduća potražnja i interesovanje za sledeće tri oblasti forenzičkog računovodstva: [Istraživanje prevara]	101	1	4	1,91	1,087
Kako integrišete obrazovanje iz forenzičkog računovodstva u svoj nastavni plan i program?	101	1	3	1,67	0,763
Ako trenutnim planovima i programima nije obuhvaćeno forenzičko računovodstvo, kada planirate njihovo obuhvatanje?	50	1	4	2,84	1,267
Oceniti (od 1 do 5) sledeće tvrdnje koje se odnose na forenzičko računovodstvo [Postojeći nastavni plan i program računovodstva nije pružio odgovor na potrebe društva za obrazovanjem iz oblasti forenzičkog računovodstva]	101	1	5	2,84	1,206
Oceniti (od 1 do 5) sledeće tvrdnje koje se odnose na forenzičko računovodstvo [Nastavni plan i program računovodstva treba da uključi forenzičko računovodstvo]	101	1	5	3,36	1,246
Oceniti (od 1 do 5) sledeće tvrdnje koje se odnose na forenzičko računovodstvo [Fakulteti i univerziteti treba da podstiču i savetuju studente o mogućnostima karijere u forenzičkom računovodstvu]	101	1	5	3,52	1,213

Oceniti (od 1 do 5) sledeće tvrdnje koje se odnose na forenzičko računovodstvo [Aktuelni slučajevi prevare u finansijskim izveštajima visokog profila, uključujući Enron i WorldCom, podstiču veće interesovanje i potražnju za forenzičkim računovodstvom, uključujući ispitivanje prevare]	101	1	5	3,50	1,213
Oceniti (od 1 do 5) sledeće tvrdnje koje se odnose na forenzičko računovodstvo [Postoje brojne mogućnosti zapošljavanja u forenzičkom računovodstvu]	101	1	5	3,24	1,141
Oceniti (od 1 do 5) sledeće tvrdnje koje se odnose na forenzičko računovodstvo [Forenzička terenska revizija treba da bude integrisana u udžbenike iz revizije i revizorske angažmane]	101	1	5	3,52	1,154
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost uočenih koristi od obrazovanja i prakse forenzičkog računovodstva [Zadovoljiti potrebe društva za teorijom i praksom iz forenzičkog računovodstva]	101	1	5	3,49	1,188
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost uočenih koristi od obrazovanja i prakse forenzičkog računovodstva [Ojačati kredibilitet finansijskog izveštavanja]	101	1	5	3,74	1,045
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost uočenih koristi od obrazovanja i prakse forenzičkog računovodstva [Promovisanje odgovornog korporativnog upravljanja]	101	2	5	3,75	1,004
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost uočenih koristi od obrazovanja i prakse forenzičkog računovodstva [Učiniti studente atraktivnijim na tržištu rada]	101	2	5	3,79	1,042
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost uočenih koristi od obrazovanja i prakse forenzičkog računovodstva [Povećanje tražnje za kadrovima koji poseduju znanje i veštine iz forenzičkog računovodstva]	101	2	5	3,81	1,084
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost uočenih koristi od obrazovanja i prakse forenzičkog računovodstva [Pripremanje studenata da se uključe u ispitivanje prevara]	101	1	5	3,76	1,031
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost uočenih koristi od obrazovanja i prakse forenzičkog računovodstva [Pripremanje studenata da se angažuju u savetovanju za podršku u sudskim sporovima]	101	2	5	3,77	1,085
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost uočenih koristi od obrazovanja i prakse forenzičkog računovodstva [Pripremanje studenata da se uključe u stručno svedočenje]	101	1	5	3,69	1,056
Ocenama od 1-5 ukazati na prepreke za integraciju forenzičkog računovodstva u nastavni plan i program računovodstva [Nedostatak interesovanja fakulteta]	101	1	5	3,14	1,158
Ocenama od 1-5 ukazati na prepreke za integraciju forenzičkog računovodstva u nastavni plan i program računovodstva . [Nedostatak podrške]	101	1	5	3,35	1,072
Ocenama od 1-5 ukazati na prepreke za integraciju forenzičkog računovodstva u nastavni plan i program	101	1	5	3,23	0,958

računovodstva. [Nedostatak interesovanja od strane studenata]					
Ocenama od 1-5 ukazati na prepreke za integraciju forenzičkog računovodstva u nastavni plan i program računovodstva. [Nedostatak nastavnog materijala, uključujući i udžbenik]	101	1	5	3,49	1,036
Ocenama od 1-5 ukazati na prepreke za integraciju forenzičkog računovodstva u nastavni plan i program računovodstva. [Nedostatak finansijskih sredstava]	101	1	5	3,46	1,100
Ocenama od 1-5 ukazati na prepreke za integraciju forenzičkog računovodstva u nastavni plan i program računovodstva. [Nedovoljna mogućnost za posao]	101	1	5	3,31	1,147
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Osnove prevara]	101	1	5	3,53	1,110
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Teorija i metodologija ispitivanja prevara]	101	1	5	3,58	0,993
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Procene u akvizicijama]	101	1	5	3,58	0,908
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Karijera u forenzičkom računovodstvu]	101	1	5	3,60	0,970
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Profesionalne organizacije koje sponzorišu forenzičko računovodstvo]	101	1	5	3,52	1,073
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Kriterijumi protiv prevara]	101	1	5	3,70	1,015
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Edukacija protiv prevara]	101	2	5	3,74	0,966
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Kontrola protiv prevara]	101	2	5	3,83	0,928
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Treninzi protiv prevara]	101	1	5	3,79	0,993
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Revizorski standardi protiv prevara]	101	1	5	3,77	0,947
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Sudski sporovi akcionara]	101	1	5	3,76	0,896
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Profesionalni standardi koji se odnose na forenzičko računovodstvo]	101	2	5	3,83	0,837
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Tipovi prevara]	101	2	5	3,87	0,879

Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Prevare u finansijskim izveštajima]	101	1	5	3,85	0,963
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Standardi i principi finansijskog izveštavanja]	101	2	5	3,89	0,882
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Veštine intervjuisanja i pravni aspekti intervjua]	101	1	5	3,61	0,938
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Bezbednost i privatnost]	101	1	5	3,85	0,984
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Analitički postupci revizije]	101	1	5	3,69	0,946
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Tehnike za ispitivanje sukoba interesa]	101	2	5	3,81	0,902
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Tehnike u lociranju skrivenih sredstava]	101	2	5	3,83	0,917
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Tehnike konsaltinga u parničnom postupku]	101	1	5	3,78	0,901
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Efikasno pisanje izveštaja]	101	1	5	3,65	0,964
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Poznavanje pravnog sistema]	101	1	5	3,83	0,960
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Pravni elementi prevare]	101	1	5	3,74	0,913
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Suđenje i unakrsno ispitivanje]	101	1	5	3,73	0,958
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Pravila dokazivanja]	101	1	5	3,89	0,937
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Veštačenje i tehnike veštaka]	101	2	5	3,90	0,922
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Principi etike i korporativni kodeks ponašanja]	101	2	5	3,80	0,895
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Programi za otkrivanje i odvaranje od prevara]	101	2	5	3,81	0,987
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Evaluacija interne kontrole]	101	1	5	3,74	0,945
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva.	101	1	5	3,79	0,983

[Sprovođenje internih istraga]					
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Rešavanje navoda o nedoličnom ponašanju]	101	1	5	3,60	0,928
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Finansijsko izveštavanje i analiza]	101	2	5	3,77	0,958
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Okruženje i crvene zastavice]	101	2	5	3,59	0,896
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Statističko uzorkovanje]	101	2	5	3,74	0,934
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Korporativno upravljanje]	101	1	5	3,72	1,021
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Istraga o mitu i korupciji]	101	2	5	3,79	0,952
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Procene vrednosti poslovanja i procene troškova]	101	2	5	3,71	0,931
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Usklađenost sa važećim zakonima i propisima]	101	2	5	3,80	0,938
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Sajber i kompjuterske prevare]	101	1	5	3,87	0,987
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Privredni kriminal]	101	1	5	3,83	0,981
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Upravljanje zaradom]	101	2	5	3,66	1,051
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Elementi prevare: pritisak, prilika i racionalizacija]	101	1	5	3,68	0,969
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Prevara vezanih za intelektualnu svojinu]	101	1	5	3,75	0,942
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Manipulacija transakcijama povezanih lica]	101	2	5	3,85	0,910
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Profesionalne prevare]	101	1	5	3,83	0,917
Na kom nivou studija mislite da bi trebalo ponuditi kurs forenzičkog računovodstva?	101	1	4	2,00	0,906
Oceniti (od 1 do 5) važnost sledećih oblika učenja u nastavi iz forenzičkog računovodstva. [Udžbenici]	101	1	5	3,21	1,329

Oceniti (od 1 do 5) važnost sledećih oblika učenja u nastavi iz forenzičkog računovodstva. [Istraživački projekti]	101	1	5	3,61	1,296
Oceniti (od 1 do 5) važnost sledećih oblika učenja u nastavi iz forenzičkog računovodstva. [Studije slučaja]	101	1	5	3,74	1,278
Oceniti (od 1 do 5) važnost sledećih oblika učenja u nastavi iz forenzičkog računovodstva. [Video materijali]	101	1	5	3,50	1,154
Oceniti (od 1 do 5) važnost sledećih oblika učenja u nastavi iz forenzičkog računovodstva. [Gostujući predavači]	101	1	5	3,81	1,155
Oceniti (od 1 do 5) važnost sledećih oblika učenja u nastavi iz forenzičkog računovodstva. [Posete (npr. stručnim organizacijama i sl.)]	101	1	5	3,89	1,122
Da li biste mogli da dobijete administrativnu podršku da ponudite kurs forenzičkog računovodstva?	101	1	2	1,40	0,492
Da li je Vaš fakultet/ustanova akreditovan?	101	1	1	1,00	0,000
Koje je Vaše zvanje?	101	1	4	2,42	1,116

Izvor: Izrada autora

Rezultati T-testa pokazuju da ne postoji statistički značajna povezanost dobijanja administrativne podrške i sledećih varijabli: svedočenje; istraživanje prevara; integrisanje u nastavne planove i programe; planiranje obuhvatanja nastavnih planova i programa; postojeći nastavni plan i program računovodstva nije pružio odgovor na potrebe društva za obrazovanjem iz oblasti forenzičkog računovodstva; nastavni plan i program računovodstva treba da uključi forenzičko računovodstvo; aktuelni slučajevi prevare u finansijskim izveštajima visokog profila; postoje brojne mogućnosti zapošljavanja u forenzičkom računovodstvu; forenzička terenska revizija treba da bude integrisana u udžbenike iz revizije i revizorske angažmane; zadovoljiti potrebe društva za teorijom i praksom iz forenzičkog računovodstva; ojačati kredibilitet finansijskog izveštavanja; promovisanje odgovornog korporativnog upravljanja; učiniti studente atraktivnijim na tržištu rada; povećanje tražnje za kadrovima koji poseduju znanje i veštine iz forenzičkog računovodstva; pripremanje studenata da se uključe u ispitivanje prevara; pripremanje studenata da se angažuju u savetovanju za podršku u sudskim sporovima; pripremanje studenata da se uključe u stručno svedočenje; nedostatak interesovanja fakulteta; nedostatak interesovanja od strane studenata; nedostatak nastavnog materijala, uključujući i udžbenik; nedostatak finansijskih sredstava; nedovoljna mogućnost za posao; osnove prevara; teorija i metodologija ispitivanja prevara; procene u akvizicijama; karijera u forenzičkom računovodstvu; profesionalne organizacije koje sponzoriju forenzičko računovodstvo; kriterijumi protiv prevara; standardi i principi finansijskog izveštavanja; veštine intervjuisanja i pravni aspekti intervjua. Nasuprot tome, utvrđena je statistički značajna povezanost dobijanja administrativne podrške i sledećih varijabli: nedostatak podrške – $p = 0,046$; edukacija protiv prevara – $p = 0,048$; prevare u finansijskim izveštajima – $p = 0,043$ (tabela 103). Dalje analize pokazuju da ispitanici koji su ukazali da postoji administrativna podrška u većoj meri ($M = 3,39$) ističu da postoji nedostatak podrške za integraciju forenzičkog računovodstva u nastavni plan i program računovodstva. Zatim, utvrđeno je da su ispitanici koji ukazuju da postoji administrativna podrška u većoj meri ($M = 3,74$) istakli da je edukacija protiv prevara jedna od značajnih

tema na kursu forenzičkog računovodstva. Takođe, utvrđeno je da su ispitanici koji ukazuju da postoji administrativna podrška u većoj meri ($M = 4,00$) istakli da je značajno da se na kursu forenzičkog računovodstva obradi tema sa nazivom prevare u finansijskim izveštajima (tabela 104). U tabeli 104 su predstavljeni rezultati srednjih vrednosti t-testa.

Tabela 103. Rezultati T-testa nezavisnosti dobijanja administrativne podrške i posmatranih varijabli

	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
						Lower	Upper
Očekujete da će buduća potražnja i interesovanje za sledeće tri oblasti forenzičkog računovodstva: [Svedočenje]	-1.323	99	0,189	-.281	.213	-.703	.141
	-1.496	99	0,138	-.309	.206	-.718	.101
Očekujete da će buduća potražnja i interesovanje za sledeće tri oblasti forenzičkog računovodstva: [Istraživanje prevara]	-.853	99	0,396	-.189	.221	-.628	.251
	.780	99	0,437	.121	.156	-.187	.430
Kako integrišete obrazovanje iz forenzičkog računovodstva u svoj nastavni plan i program?	-.562	48	0,576	-.205	.364	-.936	.527
	1.819	99	0,072	.441	.243	-.040	.923
Ako trenutnim planovima i programima nije obuhvaćeno forenzičko računovodstvo, kada planirate njihovo obuhvatanje?	.694	99	0,490	.176	.254	-.328	.680
	.332	99	0,740	.082	.248	-.410	.574
Oceniti (od 1 do 5) sledeće tvrdnje koje se odnose na forenzičko računovodstvo [Postojeći nastavni plan i program računovodstva nije pružio odgovor na potrebe društva za obrazovanjem iz oblasti forenzičkog računovodstva]	-.534	99	0,594	-.132	.248	-.624	.359
	.623	99	0,535	.145	.233	-.317	.607
Oceniti (od 1 do 5) sledeće tvrdnje koje se odnose na forenzičko računovodstvo [Nastavni plan i program računovodstva treba da uključi forenzičko računovodstvo]	.349	99	0,728	.082	.236	-.386	.550
	.581	99	0,562	.141	.243	-.340	.622
Oceniti (od 1 do 5) sledeće tvrdnje koje se odnose na forenzičko računovodstvo [Fakulteti i univerziteti treba da podstiču i savetuju studente o mogućnostima karijere u forenzičkom računovodstvu]	.914	99	0,363	.195	.213	-.228	.617
	.829	99	0,409	.170	.205	-.236	.576
Oceniti (od 1 do 5) sledeće tvrdnje koje se odnose na forenzičko računovodstvo [Aktuelni slučajevi prevare u finansijskim izveštajima visokog profila, uključujući Enron i WorldCom, podstiču veće interesovanje i potražnju za forenzičkim računovodstvom, uključujući ispitivanje prevare]	.327	99	0,744	.070	.213	-.353	.492
	.463	99	0,644	.102	.221	-.337	.542

Oceniti (od 1 do 5) sledeće tvrdnje koje se odnose na forenzičko računovodstvo [Postoje brojne mogućnosti zapošljavanja u forenzičkom računovodstvu]	.490	99	0,625	.103	.211	-.315	.521
	.540	99	0,590	.120	.222	-.320	.559
Oceniti (od 1 do 5) sledeće tvrdnje koje se odnose na forenz. računovodstvo [Forenzička terenska revizija treba da bude integrisana u udžbenike iz revizije i revizorske angažmane]	.523	99	0,602	.113	.216	-.315	.541
	.974	99	0,332	.230	.236	-.238	.697
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost uočenih koristi od obrazovanja i prakse forenzičkog računovodstva [Zadovoljiti potrebe društva za teorijom i praksom iz forenzičkog računovodstva]	.541	99	0,590	.118	.219	-.316	.553
	1.740	99	0,085	.336	.193	-.047	.719
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost uočenih koristi od obrazovanja i prakse forenzičkog računovodstva [Ojačati kredibilitet finansijskog izveštavanja]	.865	99	0,389	.182	.211	-.236	.601
	.778	99	0,438	.175	.224	-.270	.620
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost uočenih koristi od obrazovanja i prakse forenz. računovodstva [Promovisanje odgovornog korporativnog upravljanja]	.402	99	0,688	.094	.234	-.371	.559
	-.295	99	0,769	-.067	.227	-.517	.383
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost uočenih koristi od obrazovanja i prakse forenzičkog računovodstva [Učiniti studente atraktivnijim na tržištu rada]	1.101	99	0,274	.222	.202	-.178	.622
	1.204	99	0,231	.222	.184	-.144	.588
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost uočenih koristi od obrazovanja i prakse forenzičkog računovodstva [Povećanje tražnje za kadrovima koji poseduju znanje i veštine iz forenzičkog računovodstva]	1.510	99	0,134	.296	.196	-.093	.686
	1.330	99	0,187	.289	.218	-.142	.721
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost uočenih koristi od obrazovanja i prakse forenz. računovodstva [Pripremanje studenata da se uključe u ispitivanje prevara]	.623	99	0,535	.129	.207	-.282	.540
	-.062	99	0,950	-.012	.198	-.404	.380
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost uočenih koristi od obrazovanja i prakse forenz. računovodstva [Pripremanje studenata da se angažuju u savetovanju za podršku u sudskim sporovima]	-.597	99	0,552	-.113	.189	-.489	.263
	-.269	99	0,789	-.055	.203	-.457	.348
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost uočenih koristi od obrazovanja i prakse forenz. računovodstva [Pripremanje studenata da se uključe u stručno svedočenje]	1.051	99	0,296	.202	.193	-.180	.585
	1.021	99	0,310	.186	.182	-.176	.548
Ocenama od 1-5 ukazati na prepreke za integraciju forenz. računovodstva u	1.533	99	0,129	.259	.169	-.076	.595

nastavni plan i program računovodstva [Nedostatak interesovanja fakulteta]	.427	99	0,671	.077	.180	-.280	.433
Ocenama od 1-5 ukazati na prepreke za integraciju forenz. računovodstva u nastavni plan i program računovodstva . [Nedostatak podrške]	1.940	99	0,055	.375	.193	-.009	.759
	2.024	99	0,046*	.358	.177	.007	.708
Ocenama od 1-5 ukazati na prepreke za integraciju forenzičkog računovodstva u nastavni plan i program računovodstva. [Nedostatak interesovanja od strane studenata]	.988	99	0,326	.189	.191	-.190	.567
	.218	99	0,828	.044	.201	-.355	.443
Ocenama od 1-5 ukazati na prepreke za integraciju forenzičkog računovodstva u nastavni plan i program računovodstva. [Nedostatak nastavnog materijala, uključujući i udžbenik]	1.016	99	0,312	.195	.192	-.186	.577
Ocenama od 1-5 ukazati na prepreke za integraciju forenzičkog računovodstva u nastavni plan i program računovodstva. [Nedostatak finansijskih sredstava]	.782	99	0,436	.144	.184	-.221	.509
	.501	99	0,617	.094	.187	-.278	.466
Ocenama od 1-5 ukazati na prepreke za integraciju forenzičkog računovodstva u nastavni plan i program računovodstva. [Nedovoljna mogućnost za posao]	1.660	99	0,100	.302	.182	-.059	.662
	1.086	99	0,280	.213	.196	-.176	.601
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Osnove prevara]	.691	99	0,491	.135	.196	-.253	.524
	-.288	99	0,774	-.054	.187	-.424	.316
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenz. računovodstva. [Teorija i metodologija ispitivanja prevara]	.700	99	0,485	.137	.195	-.251	.525
	.139	99	0,890	.027	.192	-.354	.407
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenz. računovodstva. [Procene u akvizicijama]	.228	99	0,820	.043	.188	-.331	.417
	1.157	99	0,250	.210	.182	-.150	.571
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenz. računovodstva. [Karijera u forenzičkom računovodstvu]	.715	99	0,477	.144	.201	-.256	.543
	1.673	99	0,097	.319	.191	-.059	.697
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenz. računovodstva. [Profesionalne organizacije koje sponzorišu forenzičko računovodstvo]	1.179	99	0,241	.235	.200	-.161	.631
	.690	99	0,492	.131	.189	-.245	.506

Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Kriterijumi protiv prevara]	- .658	99	0,512	-.129	.195	-.517	.259
	1.082	99	0,282	.197	.182	-.164	.559
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Edukacija protiv prevara]	.805	99	0,423	.153	.190	-.225	.531
	2.005	99	0,048*	.410	.205	.004	.816
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Kontrola protiv prevara]	.786	99	0,434	.152	.194	-.233	.538
	.330	99	0,742	.063	.190	-.315	.440
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Treninzi protiv prevara]	-.849	99	0,398	-.162	.191	-.542	.217
	-1.272	99	0,206	-.255	.200	-.652	.143
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Revizorski standardi protiv prevara]	-.982	99	0,329	-.196	.200	-.592	.200
	-.863	99	0,390	-.185	.214	-.610	.240
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Sudski sporovi akcionara]	.068	99	0,946	.014	.198	-.380	.407
	1.767	99	0,080	.335	.190	-.041	.712
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Profesionalni standardi koji se odnose na forenzičko računovodstvo]	.236	99	0,814	.044	.186	-.325	.413
	-.383	99	0,703	-.072	.187	-.444	.300
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Tipovi prevara]	-.898	99	0,371	-.166	.184	-.531	.200
	1.122	99	0,265	.303	.270	-.233	.839
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Prezare u finansijskim izveštajima]	.871	99	0,386	.230	.264	-.294	.754
	2.055	99	0,043*	.526	.256	.018	1.034
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Standardi i principi finansijskog izveštavanja]	1.453	99	0,149	.339	.234	-.124	.803
	1.868	99	0,065	.434	.232	-.027	.894
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Veštine intervjuisanja i pravni aspekti intervjua]	1.208	99	0,230	.275	.228	-.177	.727
	1.141	67. 539	0,258	.275	.241	-.206	.756

Izvor: Izrada autora

Tabela 104. Rezultati srednjih vrednosti T-testa

	Da li biste mogli da dobijete administrativnu podršku da ponudite kurs forenzičkog računovodstva?	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Očekujete da će buduća potražnja i interesovanje za sledeće tri oblasti forenzičkog računovodstva: [Sudska podrška]	Da	61	1.87	1.056	.135
	Ne	40	2.15	1.027	.162
Očekujete da će buduća potražnja i interesovanje za sledeće tri oblasti forenzičkog računovodstva: [Svedočenje]	Da	61	2.02	1.057	.135
	Ne	40	2.33	.944	.149
Očekujete da će buduća potražnja i interesovanje za sledeće tri oblasti forenzičkog računovodstva: [Istraživanje prevara]	Da	61	1.84	1.098	.141
	Ne	40	2.03	1.074	.170
Kako integrišete obrazovanje iz forenzičkog računovodstva u svoj nastavni plan i program?	Da	61	1.72	.777	.100
	Ne	40	1.60	.744	.118
Ako trenutnim planovima i programima nije obuhvaćeno forenzičko računovodstvo, kada planirate njihovo obuhvatanje?	Da	28	2.75	1.351	.255
	Ne	22	2.95	1.174	.250
Oceniti (od 1 do 5) sledeće tvrdnje koje se odnose na forenzičko računovodstvo [Postojeći nastavni plan i program računovodstva nije pružio odgovor na potrebe društva za obrazovanjem iz oblasti forenzičkog računovodstva]	Da	61	3.02	1.204	.154
	Ne	40	2.58	1.174	.186
Oceniti (od 1 do 5) sledeće tvrdnje koje se odnose na forenzičko računovodstvo [Nastavni plan i program računovodstva treba da uključi forenzičko računovodstvo]	Da	61	3.43	1.217	.156
	Ne	40	3.25	1.296	.205
Oceniti (od 1 do 5) sledeće tvrdnje koje se odnose na forenzičko računovodstvo [Fakulteti i univerziteti treba da podstiču i savetuju studente o mogućnostima karijere u forenzičkom računovodstvu]	Da	61	3.56	1.232	.158
	Ne	40	3.48	1.198	.189
4. Oceniti (od 1 do 5) sledeće tvrdnje koje se odnose na forenzičko računovodstvo [Aktuelni slučajevi prevare u finansijskim izveštajima visokog profila, uključujući Enron i WorldCom, podstiču veće interesovanje i potražnju za forenzičkim računovodstvom, uključujući ispitivanje prevare]	Da	61	3.44	1.245	.159
	Ne	40	3.58	1.174	.186
Oceniti (od 1 do 5) sledeće tvrdnje koje se odnose na forenzičko računovodstvo [Postoje brojne mogućnosti zapošljavanja u forenzičkom računovodstvu]	Da	61	3.30	1.070	.137
	Ne	40	3.15	1.252	.198
Oceniti (od 1 do 5) sledeće tvrdnje koje se odnose na forenzičko računovodstvo [Forenzička terenska revizija treba da bude integrisana u udžbenike iz revizije i revizorske angažmane]	Da	61	3.56	1.103	.141
	Ne	40	3.48	1.240	.196
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost uočenih koristi od	Da	61	3.54	1.191	.153

obrazovanja i prakse forenzičkog računovodstva [Zadovoljiti potrebe društva za teorijom i praksom iz forenzičkog računovodstva]	Ne	40	3.40	1.194	.189
5. Ocenama od 1-5 ukazati na važnost uočenih koristi od obrazovanja i prakse forenzičkog računovodstva [Ojačati kredibilitet finansijskog izveštavanja]	Da	61	3.82	1.041	.133
	Ne	40	3.63	1.055	.167
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost uočenih koristi od obrazovanja i prakse forenzičkog računovodstva [Promovisanje odgovornog korporativnog upravljanja]	Da	61	3.82	1.025	.131
	Ne	40	3.65	.975	.154
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost uočenih koristi od obrazovanja i prakse forenzičkog računovodstva [Učiniti studente atraktivnijim na tržištu rada]	Da	61	3.82	1.025	.131
	Ne	40	3.75	1.080	.171
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost uočenih koristi od obrazovanja i prakse forenzičkog računovodstva [Povećanje tražnje za kadrovima koji poseduju znanje i veštine iz forenzičkog računovodstva]	Da	61	3.85	1.062	.136
	Ne	40	3.75	1.127	.178
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost uočenih koristi od obrazovanja i prakse forenzičkog računovodstva [Pripremanje studenata da se uključe u ispitivanje prevara]	Da	61	3.80	1.062	.136
	Ne	40	3.70	.992	.157
Ocenama od 1 do 5 ukazati na važnost uočenih koristi od obrazovanja i prakse forenzičkog računovodstva [Pripremanje studenata da se angažuju u savetovanju za podršku u sudskim sporovima]	Da	61	3.82	1.073	.137
	Ne	40	3.70	1.114	.176
Ocenama od 1 do 5 ukazati na važnost uočenih koristi od obrazovanja i prakse forenzičkog računovodstva [Pripremanje studenata da se uključe u stručno svedočenje]	Da	61	3.74	1.031	.132
	Ne	40	3.63	1.102	.174
Ocenama od 1-5 ukazati na prepreke za integraciju forenzičkog računovodstva u nastavni plan i program računovodstva [Nedostatak interesovanja fakulteta]	Da	61	3.23	1.146	.147
	Ne	40	3.00	1.177	.186
Ocenama od 1-5 ukazati na prepreke za integraciju forenzičkog računovodstva u nastavni plan i program računovodstva . [Nedostatak podrške]	Da	61	3.39	1.037	.133
	Ne	40	3.28	1.132	.179
Ocenama od 1-5 ukazati na prepreke za integraciju forenzičkog računovodstva u nastavni plan i program računovodstva. [Nedostatak interesovanja od strane studenata]	Da	61	3.36	.837	.107
	Ne	40	3.03	1.097	.174
6. Ocenama od 1-5 ukazati na prepreke za integraciju forenzičkog računovodstva u nastavni plan i program računovodstva. [Nedostatak nastavnog materijala, uključujući i udžbenik]	Da	61	3.56	1.057	.135
	Ne	40	3.38	1.005	.159
Ocenama od 1-5 ukazati na prepreke za integraciju forenzičkog računovodstva u nastavni plan i program računovodstva. [Nedostatak finansijskih sredstava]	Da	61	3.52	1.010	.129
	Ne	40	3.35	1.231	.195
Ocenama od 1-5 ukazati na prepreke za integraciju	Da	61	3.34	1.109	.142

forenzičkog računovodstva u nastavni plan i program računovodstva. [Nedovoljna mogućnost za posao]	Ne	40	3.25	1.214	.192
Ocenama od 1 do 5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Osnove prevara]	Da	61	3.51	1.120	.143
	Ne	40	3.58	1.107	.175
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Teorija i metodologija ispitivanja prevara]	Da	61	3.67	1.044	.134
	Ne	40	3.45	.904	.143
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Procene u akvizicijama]	Da	61	3.67	.870	.111
	Ne	40	3.45	.959	.152
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Karijera u forenzičkom računovodstvu]	Da	61	3.72	.951	.122
	Ne	40	3.43	.984	.156
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećihh tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Profesionalne organizacije koje sponzorišu forenzičko računovodstvo]	Da	61	3.64	1.126	.144
	Ne	40	3.35	.975	.154
Ocenama od 1 do 5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Kriterijumi protiv prevara]	Da	61	3.75	.994	.127
	Ne	40	3.63	1.055	.167
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Edukacija protiv prevara]	Da	61	3.74	.982	.126
	Ne	40	3.75	.954	.151
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Kontrola protiv prevara]	Da	61	3.79	.933	.119
	Ne	40	3.90	.928	.147
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Treninzi protiv prevara]	Da	61	3.77	1.023	.131
	Ne	40	3.83	.958	.151
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Revizorski standardi protiv prevara]	Da	61	3.85	.997	.128
	Ne	40	3.65	.864	.137
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Sudski sporovi akcionara]	Da	61	3.84	.916	.117
	Ne	40	3.65	.864	.137
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Profesionalni standardi koji se odnose na forenzičko računovodstvo]	Da	61	3.93	.854	.109
	Ne	40	3.68	.797	.126
Ocenama od 1 do 5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Tipovi prevara]	Da	61	3.90	.870	.111
	Ne	40	3.83	.903	.143

Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Prevare u finansijskim izveštajima]	Da	61	4.00	.876	.112
	Ne	40	3.63	1.055	.167
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Standardi i principi finansijskog izveštavanja]	Da	61	4.03	.816	.104
	Ne	40	3.68	.944	.149
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Veštine intervjuisanja i pravni aspekti intervjua]	Da	61	3.69	.886	.113
	Ne	40	3.50	1.013	.160
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Bezbednost i privatnost]	Da	61	3.87	1.008	.129
	Ne	40	3.83	.958	.151
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Analitički postupci revizije]	Da	61	3.77	.990	.127
	Ne	40	3.58	.874	.138
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Tehnike za ispitivanje sukoba interesa]	Da	61	3.87	.939	.120
	Ne	40	3.73	.847	.134
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Tehnike u lociranju skrivenih sredstava]	Da	61	3.87	.974	.125
	Ne	40	3.78	.832	.131
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Tehnike konsaltinga u parničnom postupku]	Da	61	3.90	.851	.109
	Ne	40	3.60	.955	.151
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Efikasno pisanje izveštaja]	Da	61	3.74	.929	.119
	Ne	40	3.53	1.012	.160
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Poznavanje pravnog sistema]	Da	61	3.89	.985	.126
	Ne	40	3.75	.927	.147
7. Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Pravni elementi prevare]	Da	61	3.72	.968	.124
	Ne	40	3.78	.832	.131
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Suđenje i unakrsno ispitivanje]	Da	61	3.79	1.002	.128
	Ne	40	3.65	.893	.141
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Pravila dokazivanja]	Da	61	3.90	.995	.127
	Ne	40	3.88	.853	.135
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Veštačenje i tehnike veštaka]	Da	61	3.92	.936	.120
	Ne	40	3.88	.911	.144
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Principi etike i korporativni kodeks ponašanja]	Da	61	3.89	.896	.115
	Ne	40	3.68	.888	.140

Ocenama od 1 do 5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Programi za otkrivanje i odvracanje od prevara]	Da	61	3.87	.974	.125
	Ne	40	3.73	1.012	.160
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Evaluacija interne kontrole]	Da	61	3.87	.957	.123
	Ne	40	3.55	.904	.143
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Sprovođenje internih istraga]	Da	61	3.89	1.018	.130
	Ne	40	3.65	.921	.146
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Rešavanje navoda o nedoličnom ponašanju]	Da	61	3.66	.947	.121
	Ne	40	3.53	.905	.143
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Finansijsko izveštavanje i analiza]	Da	61	3.72	1.019	.130
	Ne	40	3.85	.864	.137
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Okruženje i crvene zastavice]	Da	61	3.67	.944	.121
	Ne	40	3.48	.816	.129
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Statističko uzorkovanje]	Da	61	3.80	.928	.119
	Ne	40	3.65	.949	.150
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Korporativno upravljanje]	Da	61	3.89	.950	.122
	Ne	40	3.48	1.086	.172
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećoj tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Istraga o mitu i korupciji]	Da	61	3.85	.928	.119
	Ne	40	3.70	.992	.157
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Procene vrednosti poslovanja i procene troškova]	Da	61	3.74	.947	.121
	Ne	40	3.68	.917	.145
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Usklađenost sa važećim zakonima i propisima]	Da	61	3.74	.964	.123
	Ne	40	3.90	.900	.142
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Sajber i kompjuterske prevare]	Da	61	3.77	1.039	.133
	Ne	40	4.03	.891	.141
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Privredni kriminal]	Da	61	3.75	1.027	.132
	Ne	40	3.95	.904	.143
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Upravljanje zaradom]	Da	61	3.59	1.086	.139
	Ne	40	3.78	1.000	.158
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja	Da	61	3.69	.975	.125

sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Elementi prevare: pritisak, prilika i racionalizacija]	Ne	40	3.68	.971	.154
Ocenama od 1 do 5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Prevara vezanih za intelektualnu svojinu]	Da	61	3.89	.896	.115
	Ne	40	3.55	.986	.156
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Manipulacija transakcijama povezanih lica]	Da	61	3.87	.903	.116
	Ne	40	3.83	.931	.147
Ocenama od 1-5 ukazati na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva. [Profesionalne prevare]	Da	61	3.80	.872	.112
	Ne	40	3.88	.992	.157
Na kom nivou studija mislite da bi trebalo ponuditi kurs forenzičkog računovodstva?	Da	61	1.93	.873	.112
	Ne	40	2.10	.955	.151
Oceniti (od 1 do 5) važnost sledećih oblika učenja u nastavi iz forenzičkog računovodstva. [Udžbenici]	Da	61	3.33	1.300	.166
	Ne	40	3.03	1.368	.216
Oceniti (od 1 do 5) važnost sledećih oblika učenja u nastavi iz forenzičkog računovodstva. [Istraživački projekti]	Da	61	3.70	1.202	.154
	Ne	40	3.48	1.432	.226
Oceniti (od 1 do 5) važnost sledećih oblika učenja u nastavi iz forenzičkog računovodstva. [Studije slučaja]	Da	61	3.95	1.102	.141
	Ne	40	3.43	1.466	.232
Oceniti (od 1 do 5) važnost sledećih oblika učenja u nastavi iz forenzičkog računovodstva. [Video materijali]	Da	61	3.64	1.049	.134
	Ne	40	3.30	1.285	.203
Oceniti (od 1 do 5) važnost sledećih oblika učenja u nastavi iz forenzičkog računovodstva. [Gostujući predavači]	Da	61	3.98	1.072	.137
	Ne	40	3.55	1.239	.196
Oceniti (od 1 do 5) važnost sledećih oblika učenja u nastavi iz forenzičkog računovodstva. [Posete (npr. stručnim organizacijama i sl.)]	Da	61	4.00	.983	.126
	Ne	40	3.73	1.301	.206

Izvor: Izrada autora

Rezultati Pirsonove korelacione analize pokazuju da ne postoji statistički značajna povezanost analize trenutnih planova i programa sa varijablama: postojeći nastavni plan i program računovodstva nije pružio odgovor na potrebe društva za obrazovanjem iz oblasti forenzičkog računovodstva; nastavni plan i program računovodstva treba da uključi forenzičko računovodstvo; fakulteti i univerziteti treba da podstiču i savetuju studente o mogućnostima karijere u forenzičkom računovodstvu; aktuelni slučajevi prevare u finansijskim izveštajima visokog profila, uključujući Enron i Worldcom, podstiču veće interesovanje i tražnju za forenzičko računovodstvo, uključujući ispitivanje prevare; postoje brojne mogućnosti zapošljavanja u forenzičkom računovodstvu; forenzička terenska revizija treba da bude integrisana u udžbenike iz revizije i revizorske angažmane (tabela 105).

Tabela 105. Rezultati korelacione analize trenutnih planova i programa i posmatranih varijabli

	Ako trenutnim planovima i programima nije obuhvaćeno forenzičko računovodstvo, kada planirate njihovo obuhvatanje		
	Pearson Correlation	Sig. (2-tailed)	N
Postojeći nastavni plan i program računovodstva nije pružio odgovor na potrebe društva za obrazovanjem iz oblasti forenzičkog računovodstva	.155	.282	50
Nastavni plan i program računovodstva treba da uključi forenzičko računovodstvo	-.131	.366	50
Fakulteti i univerziteti treba da podstiču i savetuju studente o mogućnostima karijere u forenzičkom računovodstvu	-.074	.608	50
Aktuelni slučajevi prevare u finansijskim izveštajima visokog profila, uključujući Enron i WorldCom, podstiču veće interesovanje i potražnju za forenzičkim računovodstvom, uključujući ispitivanje prevare	-.091	.529	50
Postoje brojne mogućnosti zapošljavanja u forenzičkom računovodstvu	-.09	.534	50
Forenzička terenska revizija treba da bude integrisana u udžbenike iz revizije i revizorske angažmane	-.215	.134	50

Izvor: Izrada autora

Dalje analize Pirsonove korelacije pokazuju da ne postoji statistički značajna povezanost analize trenutnih planova i programa i sledećih varijabli u vezi važnosti uočenih koristi od obrazovanja i prakse forenzičkog računovodstva: zadovoljiti potrebe društva za teorijom i praksom iz forenzičkog računovodstva; ojačati kredibilitet finansijskog izveštavanja; promovisanje odgovornog korporativnog upravljanja; učiniti studente atraktivnijim na tržištu rada; povećanje tražnje za kadrovima koji poseduju znanje i veštine iz forenzičkog računovodstva; pripremanje studenata da se uključe u ispitivanje prevara; pripremanje studenata da se angažuju u savetovanju za podršku u sudskim sporovima; pripremanje studenata da se uključe u stručno svedočenje (tabela 106).

Tabela 106. Rezultati korelacione analize trenutnih planova i programa i važnost uočenih koristi od obrazovanja i prakse forenzičkog računovodstva

	Ako trenutnim planovima i programima nije obuhvaćeno forenzičko računovodstvo, kada planirate njihovo obuhvatanje		
	Pearson Correlation	Sig. (2-tailed)	N
Zadovoljiti potrebe društva za teorijom i praksom iz forenzičkog računovodstva	-.03	.839	50
Ojačati kredibilitet finansijskog izveštavanja	.018	.903	50
Promovisanje odgovornog korporativnog upravljanja	.021	.882	50
Učiniti studente atraktivnijim na tržištu rada	.006	.968	50
Povećanje tražnje za kadrovima koji poseduju znanje i veštine iz forenzičkog računovodstva	.022	.881	50
Pripremanje studenata da se uključe u ispitivanje prevara	-.063	.665	50
Pripremanje studenata da se angažuju u savetovanju za podršku u sudskim sporovima	-.122	.4	50
Pripremanje studenata da se uključe u stručno svedočenje	-.145	.314	50

Izvor: Izrada autora

U daljim Pirsonovim korelacionim analizama, utvrđeno je da ne postoji statistički značajna povezanost između analize trenutnih planova i programa i varijabli iz oblasti prepreka za integraciju forenzičkog računovodstva u nastavne planove i programe računovodstva: nedostatak interesovanja fakulteta; nedostatak podrške; nedostatak interesovanja od strane studenata; nedostatak nastavnog materijala, uključujući i udžbenik; nedostatak finansijskih sredstava; nedovoljna mogućnost za posao (tabela 107).

Tabela 107. Rezultati korelacione analize trenutnih planova i programa i prepreka za integraciju forenzičkog računovodstva u nastavni plan i program računovodstva

	Ako trenutnim planovima i programima nije obuhvaćeno forenzičko računovodstvo, kada planirate njihovo obuhvatanje		
	Pearson Correlation	Sig. (2-tailed)	N
Nedostatak interesovanja fakulteta	.069	.635	50
Nedostatak podrške	-.039	.786	50
Nedostatak interesovanja od strane studenata	-.089	.537	50
Nedostatak nastavnog materijala, uključujući i udžbenik	-.007	.962	50
Nedostatak finansijskih sredstava	-.164	.256	50
Nedovoljna mogućnost za posao	.118	.416	50

Izvor: Izrada autora

Rezultati Pirsonove korelacije između analize trenutnih planova i programa i varijabli iz oblasti važnosti različitih oblika edukacije pokazuju da ne postoji statistički značajna

povezanost sa sledećim varijablama: udžbenici; istraživački projekti; studije slučaja; video materijali; gostujući predavači (tabela 114).

Tabela 108. Rezultati korelacione analize trenutnih planova i programa i važnosti različitih oblika učenja

	Ako trenutnim planovima i programima nije obuhvaćeno forenzičko računovodstvo, kada planirate njihovo obuhvatanje		
	Pearson Correlation	Sig. (2-tailed)	N
Udžbenici	-0.013	0.928	50
Istraživački projekti	-0.042	0.774	50
Studije slučaja	-0.093	0.522	50
Video materijali	0.03	0.839	50
Gostujući predavači	0.003	0.985	50

Izvor: Izrada autora

Iz prikazanih rezultata, ispitanici u najvećoj meri ($M = 4,18$) ocenjuju da je za efikasno upravljanje rizikom od zloupotreba i prevara u organizaciji zakonska obaveza postojanja internih revizora adekvatno rešenje. Zatim, u najvećoj meri ($M = 4,07$) ispitanici ističu da je za efikasno upravljanje rizikom od zloupotreba i prevara u nedostatku kadrova za interne revizore ispravno angažovati eksterna lica da obavljaju tu delatnost, pa navode da se u organizaciji/preduzeću postupa u skladu sa izveštajima i zaključcima interne revizije ($M = 3,92$), zatim tvrde da se obavlja detaljno čitanje izveštaja i zaključaka interne revizije od strane nadležnih koji bi trebalo da donose odluke na osnovu istih ($M = 3,77$), pa ističu da interna revizija suštinski obavlja svoju funkciju ($M = 3,71$) i tvrde da interna revizija suštinski ili formalno obavlja svoju funkciju ($M = 3,54$). Ispitanici u najmanjoj meri ($M = 3,17$) ocenjuju da je za efikasno upravljanje rizikom od zloupotreba i prevara u organizaciji rizično angažovanje eksternih lica za internu kontrolu (tabela 109).

Tabela 109. Pregled odgovora ispitanika na skali od 1 do 5 u pogledu ocene efikasnog upravljanja rizikom od zloupotreba i prevara

Opisi	N	Minimum	Maksimum	Srednja vrednost	SD
Zakonska obaveza postojanja internih revizora adekvatno je rešenje.	101	1	5	4,18	1,014
Ispravno je u nedostatku kadrova za interne revizore angažovati eksterna lica da obavljaju tu delatnost.	101	1	5	4,07	1,125
U organizaciji/preduzeću se postupa u skladu sa izveštajima i zaključcima interne revizije.	101	1	5	3,92	1,026
Izveštaji i zaključci interne revizije detaljno se čitaju od strane nadležnih koji bi trebalo da donose odluke na osnovu istih.	101	1	5	3,77	1,157
Interna revizija suštinski obavlja svoju funkciju u našoj organizaciji/preduzeću.	101	1	5	3,71	1,117

Interna revizija suštinski ili formalno obavlja svoju funkciju u našoj organizaciji.	101	1	5	3,54	1,213
Angažovanje eksternih lica za internu kontrolu rizično je za rad organizacije/preduzeća.	101	1	5	3,17	1,320
Valid N (listwise)	101				

Izvor: Izrada autora

Prema dobijenim rezultatima, ispitanici u najvećoj meri ($M = 4,20$) ocenjuju da bi za efikasnije upravljanje resursima u organizaciji interni revizor trebalo da ima pristup kompletnoj dokumentaciji. Zatim, u najvećoj meri ($M = 4,13$) ispitanici ističu da smatraju sebe spremnim da ukažu na prevare, da bi interni revizor trebalo da za svoj rad odgovara top menadžmentu ($M = 4,03$), da interni revizor ima pristup kompletnoj dokumentaciji ($M = 3,96$), da su u mogućnosti da sami primete nepravilnosti u procedurama javnih nabavki, finansijskog izveštavanja ili izvršenja ugovora ($M = 3,89$), da smatraju sebe sposobnim/sposobnom da otkriju prevare u organizacionom delu koji je u njihovoj nadležnosti ($M = 3,82$) i da smatraju sebe spremnim/spremnom da ukažu na prevare u organizacionom delu koji su van njihove nadležnosti ($M = 3,78$). Ispitanici u najmanjoj meri ($M = 3,60$) ocenjuju da su do efikasnijeg upravljanja resursima u organizaciji sami u mogućnosti da otkriju slabosti u radu interne revizije (tabela 110).

Tabela 110. Pregled odgovora ispitanika na skali od 1 do 5 u pogledu ocene primena tehnika forenzičkog računovodstva u internoj kontroli koje dovode do efikasnijeg upravljanja resursima

Opisi	N	Minimum	Maksimum	Srednja vrednost	SD
Interni revizor trebalo bi da ima pristup kompletnoj dokumentaciji u organizaciji/preduzeću.	101	1	5	4,20	1,132
Smatram sebe spremnim/spremnom da ukažem na prevare u organizacionom delu koji je u mojoj nadležnosti.	101	1	5	4,13	0,924
Interni revizor trebalo bi za svoj rad da odgovara top menadžmentu.	101	1	5	4,03	1,245
Interni revizor ima pristup kompletnoj dokumentaciji u organizaciji/preduzeću.	101	1	5	3,96	1,048
U mogućnosti sam da primetim nepravilnosti u procedurama javnih nabavki, finansijskog izveštavanja ili izvršenja ugovora.	101	1	5	3,89	1,182
Smatram sebe sposobnim/sposobnom da otkrijem prevare u organizacionom delu koji je u mojoj nadležnosti.	101	1	5	3,82	1,187
Smatram sebe spremnim/spremnom da ukažem na prevare u organizacionom delu koji je van moje nadležnosti.	101	1	5	3,78	1,110
U mogućnosti sam da otkrijem slabosti u radu interne revizije	101	1	5	3,60	1,114
Valid N (listwise)	101				

Izvor: Izrada autora

Ispitanici prema prikazanim rezultatima u najvećoj meri ($M = 4,31$) ocenjuju da za smanjenje rizika od prevare u organizaciji interni revizori moraju svake godine da se obučavaju i poznaju sve standarde interne revizije. Zatim, u najvećoj meri ($M = 4,26$) ispitanici ističu da za smanjenje rizika od prevare interna revizija mora biti apsolutno nezavisna u svom radu, a sve u cilju adekvatnog obavljanja poverenog posla, tvrde da je iskustvo preduslov za kvalitetan rad u internoj reviziji ($M = 4,16$), ocenjuju da je moguće da interna revizija bude apsolutno nezavisna u svom radu, a sve u cilju adekvatnog obavljanja poverenog posla ($M = 4,09$), ističu da je utvrđena interna revizija i da postoji lice ili sektor zadužen za ovu oblast ($M = 3,60$), tvrde da interna kontrola ima definisan opseg procedura koje kontroliše i pokriva ($M = 3,55$), ocenjuju da je interna revizija nezavisna ($M = 3,40$), ističu da interna revizija ima definisan stepen do kojeg ima ingerencije ($M = 3,36$). Ispitanici u najmanjoj meri ($M = 3,14$) ocenjuju tvrdnju da su mladi interni revizori rizik za organizacije/preduzeća (tabela 111).

Tabela 111. Pregled odgovora ispitanika na skali od 1 do 5 u pogledu ocene smanjenja rizika od prevara

Opisi	N	Minimum	Maksimum	Srednja vrednost	SD
Interni revizori moraju svake godine da se obučavaju i poznaju sve standarde interne revizije.	101	1	5	4,31	0,946
Interna revizija mora biti apsolutno nezavisna u svom radu, a sve u cilju adekvatnog obavljanja poverenog posla.	101	1	5	4,26	1,128
Iskustvo je preduslov za kvalitetan rad u internoj reviziji.	101	1	5	4,16	1,065
Moguće je da interna revizija bude apsolutno nezavisna u svom radu, a sve u cilju adekvatnog obavljanja poverenog posla.	101	1	5	4,09	1,167
U našoj organizaciji/preduzeću utvrđena je interna revizija i postoji lice ili sektor zadužen za ovu oblast.	101	1	5	3,60	1,297
Interna kontrola u našoj organizaciji ima definisan opseg procedura koje kontroliše i pokriva.	101	1	5	3,55	1,353
Interna revizija u našoj organizaciji/preduzeću je nezavisna.	101	1	5	3,40	1,304
Interna revizija u našoj organizaciji/preduzeću ima definisan stepen do kojeg ima ingerencije.	101	1	5	3,36	1,339
Mladi interni revizori su rizik za organizacije/preduzeća.	101	1	5	3,14	1,123
Valid N (listwise)	101				

Izvor: Izrada autora

Sudeći prema dobijenim rezultatima, ispitanici u najvećoj meri ($M = 4,14$) ističu da donošenje ili modifikacija plana revizije treba da zavisi od rezultata procene rizika od prevare u toku godine, pa tvrde da je potrebno vršiti određivanje procesa, organizacionih jedinica i lokacija koje treba analizirati kroz postupke interne revizije, iz perspektive vrednosti njihovih transakcija i stanja, ali i određenih poznatih rizika ($M = 4,00$). Ispitanici u najmanjoj meri (M

= 3,44) ocenjuju da za uključivanje u proces upravljanja rizikom od zloupotreba i prevara u organizaciji verovatnoća prevare zavisi od načina i visine plata i nagrada menadžmenta i zaposlenih (tabela 112).

Tabela 112. Pregled odgovora ispitanika na skali od 1 do 5 u pogledu ocene uključivanja u proces upravljanja rizikom od zloupotreba i prevara

Opisi	N	Minimum	Maksimum	Srednja vrednost	SD
Donošenje ili modifikacija plana revizije treba da zavisi od rezultata procene rizika od prevare u toku godine.	101	1	5	4,14	0,990
Potrebno je vršiti određivanje procesa, organizacionih jedinica i lokacija koje treba analizirati kroz postupke interne revizije, iz perspektive vrednosti njihovih transakcija i stanja, ali i određenih poznatih rizika.	101	1	5	4,00	0,980
Verovatnoća prevare zavisi od načina i visine plata i nagrada menadžmenta i zaposlenih.	101	1	5	3,44	1,203
Valid N (listwise)	101				

Izvor: Izrada autora

Na osnovu prikazanih rezultata, ispitanici u najvećoj meri ($M = 4,26$) ocenjuju da je za sprečavanje i identifikovanju zloupotreba i prevara u vanrednim okolnostima u organizaciji potrebno povećati odgovornost i kazne za lica čije se prevare otkriju. Zatim, u najvećoj meri ($M = 4,25$) ispitanici ističu da je potrebno predvideti tehnike i tim zadužen za rad u kriznim situacijama, pa ocenjuju da je potrebno napraviti plan interne revizije za situacije vanrednih okolnosti i kriza ($M = 4,07$), tvrde da je interna revizija sposobna da otkrije visok nivo grešaka ($M = 3,76$), ocenjuju da bi premeštanje ključnih kadrova u internu reviziju loše uticalo na rad sektora koji bi izgubilo ono lice koje pređe u internu reviziju ($M = 3,67$), da su interni revizori nezavisni u svom radu ($M = 3,64$), da je interna revizija sposobna da otkrije nizak nivo grešaka ($M = 3,61$), da su interni revizori zaštićeni u svom radu ($M = 3,60$), da svaki sektor treba da ima internog revizora zaduženog za njegovo delovanje ($M = 3,60$), da postoje kadrovi koji u dovoljnoj meri mogu da pokriju poslove interne revizije ($M = 3,58$), da postoje kazne za prevarne radnje lica čije se prevare otkriju ($M = 3,53$). Ispitanici u najmanjoj meri ($M = 3,48$) ocenjuju da postoje kazne za prevarne radnje lica iz interne revizije ukoliko izvrše zloupotrebu (tabela 113).

Tabela 113. Pregled odgovora ispitanika na skali od 1 do 5 u pogledu ocene tehnika korisnih u sprečavanju i identifikovanju zloupotreba i prevara u vanrednim okolnostima

Opisi	N	Minimum	Maksimum	Srednja vrednost	SD
Potrebno je povećati odgovornost i kazne za lica čije se prevare otkriju.	101	1	5	4,26	1,026
Potrebno je predvideti tehnike i tim zadužen za rad u kriznim situacijama.	101	1	5	4,25	0,953
Potrebno je napraviti plan interne revizije za situacije vanrednih okolnosti i kriza.	101	2	5	4,07	1,022

Interna revizija je sposobna da otkrije visok nivo grešaka.	101	1	5	3,76	1,078
Premeštanje ključnih kadrova u internu reviziju loše bi uticalo na rad sektora koji bi izgubilo ono lice koje pređe u internu reviziju.	101	1	5	3,67	1,087
Interni revizori su nezavisni u svom radu.	101	1	5	3,64	1,137
Interna revizija je sposobna da otkrije nizak nivo grešaka.	101	1	5	3,61	1,104
Interni revizori su zaštićeni u svom radu.	101	1	5	3,60	1,105
Svaki sektor treba da ima internog revizora zaduženog za njegovo delovanje.	101	1	5	3,60	1,234
U našoj organizaciji/preduzeću postoje kadrovi koji u dovoljnoj meri mogu da pokriju poslove interne revizije.	101	1	5	3,58	1,235
U našoj organizaciji/preduzeću postoje kazne za prevarne radnje lica čije se prevare otkriju.	101	1	5	3,53	1,300
U našoj organizaciji/preduzeću postoje kazne za prevarne radnje lica iz interne revizije ukoliko izvrše zloupotrebu.	101	1	5	3,48	1,331
Valid N (listwise)	101				

Izvor: Izrada autora

Rezultati pokazuju da ispitanici u najvećoj meri podržavaju stav u pogledu jačanja interne kontrole u organizacijama, a koji se odnosi na to da je neophodno vršiti konstantnu obuku revizora u cilju identifikovanja mogućih šema i scenarija prevare ($M = 4,27$); zatim kvalitet dobro postavljenih internih kontrola utiče na mogućnost sprečavanja prevara u poslovnom sistemu ($M = 3,98$); članovi uprave i zaposleni, koji su bili pod istragom zbog prevare, potencijalno su rizičniji da istu učine ($M = 3,69$); promene unutar organizacije/preduzeću utiču na verovatnoću prevare ($M = 3,54$) (tabela 114).

Tabela 114. Pregled odgovora ispitanika u pogledu stava „Jačanje interne kontrole u organizacijama može smanjiti verovatnoću nastanka i potencijalni uticaj zloupotreba i prevara”

Opisi	N	Minimum	Maksimum	Srednja vrednost	SD
Neophodno je vršiti konstantnu obuku revizora u cilju identifikovanja mogućih šema i scenarija prevare.	101	1	5	4,27	0,882
Kvalitet dobro postavljenih internih kontrola utiče na mogućnost sprečavanja prevara u poslovnom sistemu.	101	1	5	3,98	1,104
Članovi uprave i zaposleni, koji su bili pod istragom zbog prevare, potencijalno su rizičniji da istu učine.	101	1	5	3,69	1,155
Promene unutar organizacije/preduzeću utiču na verovatnoću prevare.	101	1	5	3,54	1,082
Valid N (listwise)	101				

Izvor: Izrada autora

Ispitanici su u pogledu ocene pitanja vezanog za mišljenje da razvoj profesije internog revizora zahteva veće prilagođavanje napretku informacionih tehnologija i globalizaciji, dali odgovore u prikazu rezultata: 79,2% ispitanika misli da zahteva veće prilagođavanje, 11,9% da ne zahteva veće prilagođavanje, dok je najmanji procenat ispitanika 8,9% odgovorio da nema mišljenje (tabela 115).

Tabela 115. Pregled odgovora ispitanika vezanih za mišljenje da razvoj profesije internog revizora zahteva veće prilagođavanje napretku informacionih tehnologija i globalizaciji

Opisi	Frekvencija	Procenti (%)	Kumulativni procenti (%)
Da	80	79,2	79,2
Ne	12	11,9	91,1
Nemam mišljenje	9	8,9	100,0
Ukupno	101	100,0	

Izvor: Izrada autora

Od ispitanika je zatraženo da daju mišljenje da li je primetan nedostatak edukacije u vezi sa otkrivanjem prevara internih revizora. Iz prikazanih rezultata se uočava da je 67,3% ispitanika odgovorilo da je primetan nedostatak, 21,8% da nema mišljenje, dok je najmanji broj ispitanika 10,9% mišljenja da nije primetan nedostatak (tabela 116).

Tabela 116. Pregled odgovora ispitanika na pitanje: „Da li ste mišljenja da je primetan nedostatak edukacije u vezi sa otkrivanjem prevara internih revizora?“

Opisi	Frekvencija	Procenti (%)	Kumulativni procenti (%)
Da	68	67,3	67,3
Ne	11	10,9	78,2
Nemam mišljenje	22	21,8	100,0
Ukupno	101	100,0	

Izvor: Izrada autora

Na osnovu dobijenih rezultata odgovora ispitanika vezanih za mišljenje da je primetan nedostatak edukacije u vezi sa otkrivanjem prevara eksternih revizora prikazani rezultati pokazuju da: 59,4% ispitanika misli da je primetan nedostatak, 29,7% da nema mišljenje, dok najmanji broj 10,9% misli da nije primetan nedostatak (tabela 117).

Tabela 117. Pregled odgovora ispitanika vezanih za mišljenje da je primetan nedostatak edukacije u vezi sa otkrivanjem prevara eksternih revizora

Opisi	Frekvencija	Procenti (%)	Kumulativni procenti (%)
Da	60	59,4	59,4
Ne	11	10,9	70,3
Nemam mišljenje	30	29,7	100,0
Ukupno	101	100,0	

Izvor: Izrada autora

Ispitanicima je zatraženo da odgovore na pitanje da li će biti potrebna veća edukacija o otkrivanju prevara u bliskoj budućnosti za revizorsku profesiju kako bi mogla da ostane relevantna za tržište kapitala. Prikaz rezultata ukazuje da je: 68,3% ispitanika odgovorilo da je potrebna veća edukacija, 25,7% da nema mišljenje, dok je najmanji broj ispitanika 5,9% odgovorio da nije potrebna veća edukacija (tabela 118).

Tabela 118. Pregled odgovora ispitanika na pitanje: „Da li ste mišljenja da će biti potrebna veća edukacija o otkrivanju prevara u bliskoj budućnosti za revizorsku profesiju kako bi mogla da ostane relevantna za tržište kapitala?“

Opisi	Frekvencija	Procenti (%)	Kumulativni procenti (%)
Da	69	68,3	68,3
Ne	6	5,9	74,3
Nemam mišljenje	26	25,7	100,0
Ukupno	101	100,0	

Izvor: Izrada autora

Ispitanici su u pogledu davanja odgovora na pitanje o članstvu u Udruženju sertifikovanih istražitelja prevara dali odgovore u prikazu rezultata: 92,1% ispitanika je odgovorilo da nije, dok je 7,9% odgovorilo da jeste član udruženja (tabela 119).

Tabela 119. Pregled odgovora ispitanika na pitanje: „Da li ste članovi Udruženja sertifikovanih istražitelja prevara – Association of Certified Fraud Examiners (ACFE)?“

Opisi	Frekvencija	Procenti (%)	Kumulativni procenti (%)
Da	8	7,9	7,9
Ne	93	92,1	100,0
Ukupno	101	100,0	

Izvor: Izrada autora

Od ispitanika je zatraženo da odgovore na pitanje da li imaju zvanje sertifikovanog istražitelja prevara. Iz prikazanih rezultata se uočava da je 95,0% ispitanika odgovorilo da nema, dok je 5,0% odgovorilo da ima zvanje sertifikovanog istražitelja prevara (tabela 120).

Tabela 120. Pregled odgovora ispitanika vezanih za pitanje da li imaju zvanje sertifikovanog istražitelja prevara

Opisi	Frekvencija	Procenti (%)	Kumulativni procenti (%)
Da	5	5,0	5,0
Ne	96	95,0	100,0
Ukupno	101	100,0	

Izvor: Izrada autora

Sudeći po dobijenim rezultatima odgovora ispitanika, na pitanje o posedovanju sertifikata ovlašćenih istražitelja zloupotreba i prevarnih radnji, prikazani rezultati pokazuju

da je: 94,1% ispitanika odgovorilo da ne poseduje, dok je 5,9% odgovorio da poseduje sertifikat ovlašćenih istražitelja zloupotreba i prevarnih radnji (tabela 121).

Tabela 121. Pregled odgovora ispitanika na pitanje: „Da li posedujete sertifikat ovlašćenih istražitelja zloupotreba i prevarnih radnji (Republički zavod za sudska veštačenja)?”

Opisi	Frekvencija	Procenti (%)	Kumulativni procenti (%)
Da	6	5,9	5,9
Ne	95	94,1	100,0
Ukupno	101	100,0	

Izvor: Izrada autora

Ispitanicima je zatraženo da odgovore na pitanje da li su stekli zvanje sertifikovani forenzički računovođa. Prikaz rezultata ukazuje da je: 93,1% ispitanika odgovorilo da nije stekao, dok je 6,9% odgovorilo da je steklo zvanje sertifikovani forenzički računovođa (tabela 122).

Tabela 122. Pregled odgovora ispitanika vezanih za pitanje da li su stekli zvanje sertifikovani forenzički računovođa (izdat od strane Saveza računovođa i revizora Republike Srbije)?

Opisi	Frekvencija	Procenti (%)	Kumulativni procenti (%)
Da	7	6,9	6,9
Ne	94	93,1	100,0
Ukupno	101	100,0	

Izvor: Izrada autora

Od ispitanika je zatraženo da daju mišljenje da li je potrebno uvesti licenciranje za profesiju forenzičkog računovođe u našoj zemlji. Iz prikazanih rezultata sledi da je 63,4% ispitanika odgovorilo da je potrebno uvesti, 22,8% da nema mišljenje, dok je najmanji broj ispitanika 13,9% odgovorio da nije potrebno uvesti (tabela 123).

Tabela 123. Pregled odgovora ispitanika na pitanje: „Da li ste mišljenja da je potrebno uvesti licenciranje za profesiju forenzičkog računovođe u našoj zemlji?”

Opisi	Frekvencija	Procenti (%)	Kumulativni procenti (%)
Da	64	63,4	63,4
Ne	14	13,9	77,2
Nemam mišljenje	23	22,8	100,0
Ukupno	101	100,0	

Izvor: Izrada autora

Sudeći po dobijenim rezultatima odgovora ispitanika, na pitanje oko korišćenja nekog od softverskih rešenja za zaštitu od prevara u njihovoj organizaciji prikazani rezultati pokazuju da je: podjednako ispitanika po 37,6% odgovorilo da ili ne koristi ili nema

mišljenje, dok je najmanji broj 24,8% odgovorio da koristi neko od softverskih rešenja (tabela 124).

Tabela 124. Pregled odgovora ispitanika vezanih za pitanje oko korišćenja nekog od softverskih rešenja za zaštitu od prevara u njihovoj organizaciji/preduzeću

Opisi	Frekvencija	Procenti (%)	Kumulativni procenti (%)
Da	25	24,8	24,8
Ne	38	37,6	62,4
Nemam mišljenje	38	37,6	100,0
Ukupno	101	100,0	

Izvor: Izrada autora

Ispitanici su u pogledu davanja odgovora na pitanje vezano da li su upoznati sa blokčejnom kao alatom za otkrivanje i prevenciju prevara u organizacijama, dali odgovore u prikazu rezultata: 39,6% ispitanika je odgovorilo da nije upoznato, takođe 39,6% odgovorilo da nema mišljenje, dok je najmanji procenat ispitanika 20,8% odgovorio da je upoznat sa blokčejnom kao alatom (tabela 125).

Tabela 125. Pregled odgovora ispitanika na pitanje: „Da li ste upoznati sa blokčejnom kao alatom za otkrivanje i prevenciju prevara u organizacijama/preduzećima?“

Opisi	Frekvencija	Procenti (%)	Kumulativni procenti (%)
Da	21	20,8	20,8
Ne	40	39,6	60,4
Nemam mišljenje	40	39,6	100,0
Ukupno	101	100,0	

Izvor: Izrada autora

Sudeći prema dobijenim rezultatima, ispitanici u najvećoj meri ($M = 3,37$) ocenjuju da se upravljanje prevarom u organizaciji sprovodi preduzimanjem odgovarajućih mera u slučaju otkrivenih prevara. Zatim, u najvećoj meri ($M = 3,33$) ispitanici ističu da se upravljanje prevarama sprovodi obezbeđivanjem komunikacija o rezultatima istrage prevara, pa sprovođenjem internih revizija zasnovanih na riziku ($M = 3,30$), uspostavljanjem procedure za otkrivanje dokaza koji se odnose na otkrivenu prevaru ($M = 3,25$), praćenjem aktivnosti zaposlenih u odeljenjima visokog rizika koje je u toku ($M = 3,20$), uspostavljanjem linije komunikacije s policijom za dalje istrage u vezi otkrivenih prevara ($M = 3,09$) i dobrom uspostavljanju mehanizama uzbunjivača ($M = 3,09$). Ispitanici u najmanjoj meri ($M = 2,90$) ocenjuju da se upravljanje prevarom sprovodi tehnološkim rešenjima sa okidačkim mehanizmima koji označavaju neregularne aktivnosti (tabela 126).

Tabela 126. Pregled odgovora ispitanika na skali od 1 do 5 u pogledu ocene upravljanja prevarom

Opisi	N	Minimum	Maksimum	Srednja vrednost	SD
Preduzimamo odgovarajuće mere u slučaju otkrivene prevare u našoj organizaciji/preduzeću.	101	1	5	3,37	1,263
Obezbeđujemo komunikaciju o rezultatima istrage prevara u našoj organizaciji/preduzeću.	101	1	5	3,33	1,305
Interne revizije, zasnovane na riziku, sprovode se u našoj organizaciji/preduzeću.	101	1	5	3,30	1,237
U našoj organizaciji/preduzeću imamo uspostavljene procedure za otkrivanje dokaza koji se odnose na otkrivenu prevaru.	101	1	5	3,25	1,236
U našoj organizaciji/preduzeću je u toku praćenje aktivnosti zaposlenih u odeljenjima visokog rizika.	101	1	5	3,20	1,273
Uspostavili smo linije komunikacije s policijom za dalje istrage u vezi otkrivenih prevara u našoj organizaciji/preduzeću.	101	1	5	3,09	1,350
U našoj organizaciji/preduzeću imamo dobro uspostavljene mehanizme uzbunjivača.	101	1	5	3,09	1,234
Imamo tehnološka rešenja sa okidačkim mehanizmima koji označavaju neregularne aktivnosti u našoj organizaciji/preduzeću.	101	1	5	2,90	1,269
Valid N (listwise)	101				

Izvor: Izrada autora

Na osnovu prikazanih rezultata, ispitanici u najvećoj meri ($M = 3,62$) ocenjuju da su u mogućnosti da otkriju prevare od strane zaposlenih u organizaciji. Zatim, u najvećoj meri ($M = 3,56$) ističu da su u mogućnosti da otkriju prevarne radnje u finansijskim izveštajima, pa tvrde da su u mogućnosti da otkriju lažnu procenu vrednosti imovine ($M = 3,54$). Ispitanici u najmanjoj meri ($M = 3,31$) ocenjuju da su u mogućnosti da otkriju nedozvoljene transakcije u organizaciji/preduzeću (tabela 127).

Tabela 127. Pregled odgovora ispitanika na skali od 1 do 5 u pogledu ocene detekcija prevara

Opisi	N	Minimum	Maksimum	Srednja vrednost	SD
U mogućnosti smo da otkrijemo prevare od strane zaposlenih u organizaciji/preduzeću.	101	1	5	3,62	1,047
U mogućnosti smo da otkrijemo prevarne radnje u finansijskim izveštajima organizacije/preduzeća.	101	1	5	3,56	1,053
U mogućnosti smo da otkrijemo lažnu procenu vrednosti imovine organizacije/preduzeća.	101	1	5	3,54	1,109
U mogućnosti smo da otkrijemo nedozvoljene transakcije u organizaciji/preduzeću.	101	1	5	3,31	1,181
Valid N (listwise)	101				

Izvor: Izrada autora

Iz prikazanih rezultata, ispitanici u najvećoj meri ($M = 3,94$) ocenjuju da sistem interne revizije poboljšava poslovanje u pogledu efikasnosti interne revizije. Zatim, u najvećoj meri ($M = 3,81$) ispitanici ističu da u pogledu efikasnosti interne revizije struktura kontrolnog sistema sprečava nastanak grešaka, pa tvrde u meri ($M = 3,80$) da je sistem interne kontrole efikasan u otkrivanju prevara, da sistem interne kontrole sprečava sprovođenje nezakonitih aktivnosti ($M = 3,74$), da za počinioc prevaru postoje disciplinske posledice ($M = 3,49$), da se osoblje interne revizije za sada smatra dovoljnim ($M = 3,21$). Ispitanici u najmanjoj meri ($M = 2,95$) ocenjuju da u pogledu efikasnosti interne revizije u svim odeljenjima poslovanja postoje posebne službe kontrole (tabela 128).

Tabela 128. Pregled odgovora ispitanika na skali od 1 do 5 u pogledu ocene efikasnosti interne revizije

Opisi	N	Minimum	Maksimum	Srednja vrednost	SD
Sistem interne revizije poboljšava poslovanje preduzeća.	101	1	5	3,94	1,057
Struktura kontrolnog sistema sprečava nastanak grešaka.	101	1	5	3,81	1,074
Sistem interne kontrole je efikasan u otkrivanju prevara.	101	1	5	3,80	1,114
Sistem interne kontrole sprečava sprovođenje nezakonitih aktivnosti.	101	1	5	3,74	1,155
Za počinioc prevaru postoje disciplinske posledice.	101	1	5	3,49	1,285
Osoblje interne revizije za sada se smatra dovoljnim.	101	1	5	3,21	1,211
U svim odeljenjima poslovanja postoje posebne službe kontrole.	101	1	5	2,95	1,374
Valid N (listwise)	101				

Izvor: Izrada autora

Prema dobijenim rezultatima, ispitanici u najvećoj meri ($M = 3,66$) ocenjuju da bi u pogledu ocene odgovornosti internog revizora internu reviziju trebalo da sprovedu zaposleni u sektoru interne revizije. Zatim, u najvećoj meri ($M = 3,63$) ispitanici ističu da bi interna revizija trebala direktno da izveštava upravu o pronalaženju grešaka, pa da postoji saradnja internog revizora sa članovima uprave ($M = 3,47$). Ispitanici u najmanjoj meri ($M = 2,95$) ocenjuju da u pogledu odgovornosti uprava angažuje eksterna lica da obavljaju internu reviziju (tabela 129).

Tabela 129. Pregled odgovora ispitanika na skali od 1 do 5 u pogledu ocene odgovornosti internog revizora

Opisi	N	Minimum	Maksimum	Srednja vrednost	SD
Uprava angažuje eksterna lica da obavljaju internu reviziju.	101	1	5	2,95	1,403
Postoji saradnja internog revizora sa članovima uprave.	101	1	5	3,47	1,171
Interna revizija direktno izveštava upravu o pronalaženju/postojanju grešaka.	101	1	5	3,63	1,138
Internu reviziju sprovode zaposleni u sektoru interne revizije.	101	1	5	3,66	1,202

Izvor: Izrada autora

Ispitanici prema prikazanim rezultatima u najvećoj meri ($M = 4,31$) ocenjuju da interni revizori moraju svake godine da se obučavaju i poznaju sve standarde interne revizije radi smanjenja rizika od prevare u organizaciji. Zatim, u najvećoj meri ($M = 3,40$) ispitanici ističu da je interna revizija apsolutno nezavisna u svom radu, a sve u cilju adekvatnog obavljanja poverenog posla, ističu da interna revizija ima definisan stepen do kojeg ima ingerencije ($M = 3,36$). Ispitanici u najmanjoj meri ($M = 3,14$) ocenjuju da su za efikasno upravljanje rizikom od zloupotreba i prevara u organizaciji mladi interni revizori rizik (tabela 130).

Tabela 130. Pregled odgovora ispitanika na skali od 1 do 5 u pogledu ocene obuke internog revizora

Opisi	N	Minimum	Maksimum	Srednja vrednost	SD
Interni revizori moraju svake godine da se obučavaju i poznaju sve standarde interne revizije.	101	1	5	4,31	0,946
Interna revizija u našoj organizaciji/preduzeću je nezavisna.	101	1	5	3,40	1,304
Interna revizija u našoj organizaciji/preduzeću ima definisan stepen do kojeg ima ingerencije.	101	1	5	3,36	1,339
Mladi interni revizori su rizik za organizacije/preduzeća.	101	1	5	3,14	1,123
Valid N (listwise)	101				

Izvor: Izrada autora

Na osnovu prikazanih rezultata, ispitanici u najvećoj meri ($M = 3,46$) ocenjuju da na nivo efikasnosti otkrivanja prevara racionalizacijom crvenih zastavica utiču promene u ponašanju ili načinu života koje mogu ukazivati da je imovina otuđena. Zatim, u najvećoj meri ($M = 3,44$) ispitanici ističu prekomerno učešće nefinansijskog menadžmenta u izbor računovodstvenih principa ili procena kao uticaj na nivo efikasnosti otkrivanja prevara racionalizacijom crvenih zastavica, pa tvrde da je ponašanje koje ukazuje na nezadovoljstvo ili nezadovoljstvo kompanije ili njenog tretmana prema zaposlenom ($M = 3,42$), ocenjuju da je zanemarivanje potrebe za praćenjem ili smanjenjem rizika vezano za pronevere imovine ($M = 3,38$), nadalje navode da je dominantno ponašanje menadžmenta u ophođenju sa

revizorom ($M = 3,38$), pa ističu da su formalna ili neformalna ograničenja revizora da neprikladno ograniči njegov pristup ljudima ili informacijama ili ograničiti njegovu sposobnost komunikacije ($M = 3,34$), ocenjuju da je praksa koju rukovodstvo koristi da se posveti analitičarima, poveriocima i ostalim licima radi postizanja agresivnih ili nerealnih ciljeva ($M = 3,30$), dalje tvrde da je neuspeh menadžmenta da ispravi poznate uslove o kojima se blagovremeno izveštava u internim kontrolama ($M = 3,28$), ističu da su nerazumni zahtevi prema revizoru, kao što su nerazumna vremenska ograničenja u pogledu završetka revizije ili izdavanje revizorskog izveštaja ($M = 3,27$), zatim ocenjuju da je nepoštovanje interne kontrole nad prisvajanjem imovine tako što će prevladati postojeće kontrole ili se neće ispraviti poznati interni nedostaci ($M = 3,24$), ističu da je interes menadžmenta koji koristi neprikladna sredstva da minimizuje prijavljene zarade iz poreskih razloga ($M = 3,14$), tvrde da na nivo efikasnosti otkrivanja prevara racionalizacijom crvenih zastavica imaju uticaj česti nesporazumi sa sadašnjim ili prethodnim revizorom o pitanjima računovodstva, revizije ili izveštavanja ($M = 3,10$). Ispitanici u najmanjoj meri ($M = 3,09$) ocenjuju da na nivo efikasnosti otkrivanja prevara racionalizacijom crvenih zastavica ima uticaj prevelika zainteresovanost menadžmenta za održavanje ili povećanje cene akcija ili trenda zarade (tabela 131).

Tabela 131. Pregled odgovora ispitanika na skali od 1 do 5 u pogledu ocene nivoa efikasnosti otkrivanja prevara racionalizacijom crvenih zastavica

Opisi	N	Minimum	Maksimum	Srednja vrednost	SD
Prevelika zainteresovanost menadžmenta za održavanje ili povećanje cene akcija ili trenda zarade.	101	1	5	3,09	1,105
Česti nesporazumi sa sadašnjim ili prethodnim revizorom o pitanjima računovodstva, revizije ili izveštavanja.	101	1	5	3,10	1,100
Interes menadžmenta koji koristi neprikladna sredstva da minimizuje prijavljene zarade iz poreskih razloga.	101	1	5	3,14	1,304
Nepoštovanje interne kontrole nad prisvajanjem imovine tako što će prevladati postojeće kontrole ili se neće ispraviti poznati interni nedostaci.	101	1	5	3,24	1,097
Nerazumni zahtevi prema revizoru, kao što su nerazumna vremenska ograničenja u pogledu završetka revizije ili izdavanje revizorskog izveštaja.	101	1	5	3,27	1,240
Neuspeh menadžmenta da ispravi poznate uslove o kojima se blagovremeno izveštava u internim kontrolama.	101	1	5	3,28	1,159
Praksa koju rukovodstvo koristi da se posveti analitičarima, poveriocima i ostalim licima radi postizanja agresivnih ili nerealnih ciljeva.	101	1	5	3,30	1,188
Formalna ili neformalna ograničenja revizora da neprikladno ograniči njegov pristup ljudima ili informacijama ili ograniči njegovu sposobnost komunikacije.	101	1	5	3,34	1,151
Dominantno ponašanje menadžmenta u ophođenju sa revizorom.	101	1	5	3,38	1,207

Zanemarivanje potrebe za praćenjem ili smanjenjem rizika vezano za pronevere imovine.	101	1	5	3,38	1,240
Ponašanje koje ukazuje na nezadovoljstvo ili nezadovoljstvo organizacijom/preduzeća ili njenog tretmana prema zaposlenom.	101	1	5	3,42	1,134
Prekomerno učešće nefinansijskog menadžmenta u izbor računovodstvenih principa ili procena.	101	1	5	3,44	1,161
Promene u ponašanju ili načinu života koje mogu ukazivati da je imovina otuđena.	101	1	5	3,46	1,063
Valid N (listwise)	101				

Izvor: Izrada autora

Iz prikazanih rezultata, ispitanici u najvećoj meri ($M = 3,68$) ocenjuju da kontrolnom okruženju u organizaciji najviši menadžment pruža podršku za integritet i etičke vrednosti. Zatim, u najvećoj meri ($M = 3,60$) ispitanici ističu da uprava ili odbor shvataju značaj internih kontrola, pa tvrde da se ustanovljavaju posebne linije ovlašćenja i odgovornosti ($M = 3,57$), dalje navode da su uspostavljene politike koje članovima daju pravo da ispituju i kontrolišu menadžment ($M = 3,56$), ocenjuju da upravni odbor poseduje potpuno znanje o internoj kontroli i sprovodi je ($M = 3,54$), zatim ocenjuju da menadžment efikasno pokazuje posvećenost integritetu i etičkim vrednostima ($M = 3,53$), pa ističu da organizacija redovno sprovodi obuke zaposlenih ($M = 3,49$), tvrde da se evaluacije zaposlenih redovno održavaju i periodično stavljaju na raspolaganje strankama ($M = 3,45$), navode da etički standardi kojih se pridržavaju zaposleni ispunjavaju predviđanja uprave i upravnog odbora ($M = 3,37$). Ispitanici u najmanjoj meri ($M = 3,30$) ocenjuju da se u pogledu ocene kontrolnog okruženja obavljaju sve neophodne i bitne provere potencijalnih novih zaposlenih uključujući i njihovu obuku (tabela 132).

Tabela 132. Pregled odgovora ispitanika na skali od 1 do 5 u pogledu ocene kontrolnog okruženja

Opisi	N	Minimum	Maksimum	Srednja vrednost	SD
Obavljaju se sve neophodne i bitne provere potencijalnih novih zaposlenih uključujući i njihova obuka.	101	1	5	3,30	1,179
Etički standardi kojih se pridržavaju zaposleni ispunjavajući predviđanja uprave i upravnog odbora.	101	1	5	3,37	1,084
Evaluacije zaposlenih se redovno održavaju i periodično stavljaju na raspolaganje strankama.	101	1	5	3,45	1,170
Organizacija/preduzeće redovno sprovodi obuke zaposlenih.	101	1	5	3,49	1,119
Menadžment efikasno pokazuje posvećenost integritetu i etičkim vrednostima.	101	1	5	3,53	1,180
Upravni odbor poseduje potpuno znanje o internoj kontroli i sprovodi je.	101	1	5	3,54	1,082
Uspostavljene su politike koje članovima daju pravo da ispituju i kontrolišu menadžment.	101	1	5	3,56	1,135
Ustanovljavaju se posebne linije ovlašćenja i odgovornosti.	101	1	5	3,57	1,062

Uprava/odbor shvata značaj internih kontrola.	101	1	5	3,60	1,150
Najviši menadžment pruža podršku integritetu i etičkim vrednostima.	101	1	5	3,68	1,076
Valid N (listwise)	101				

Izvor: Izrada autora

Prema dobijenim rezultatima, ispitanici u najvećoj meri ($M = 3,61$) ocenjuju da u pogledu procene rizika u organizaciji menadžment rezerviše resurse potrebne za postizanje željenog operativnog i finansijskog učinka. Zatim, u najvećoj meri ($M = 3,49$) ispitanici ističu da preduzeće periodično razvija i kontroliše ključne pokazatelje uspešnosti, pa tvrde da rukovodstvo pravilno sprovodi aktivnosti upravljanja rizicima ($M = 3,43$), ističu da je menadžment uspostavio konkretnu osnovu za alokaciju resursa ($M = 3,43$), tvrde da je menadžment odredio mere kako bi se osiguralo da prepoznati rizici ne bi završili sa materijalnim greškama ($M = 3,40$). Ispitanici u najmanjoj meri ($M = 3,26$) ocenjuju da se u pogledu procene rizika vrši specifikacija ciljeva i identifikuju rizici koji mogu uticati na ostvarivanje ciljeva (tabela 133).

Tabela 133. Pregled odgovora ispitanika na skali od 1 do 5 u pogledu ocene procene rizika

Opisi	N	Minimum	Maksimum	Srednja vrednost	SD
Vrši se specifikacija ciljeva i identifikuju rizici koji mogu uticati na ostvarivanje ciljeva.	101	1	5	3,26	1,146
Menadžment je odredio mere kako bi se osiguralo da prepoznati rizici ne bi završili sa materijalnim greškama.	101	1	5	3,40	1,201
Menadžment je uspostavio konkretnu osnovu za alokaciju resursa.	101	1	5	3,43	1,033
Rukovodstvo pravilno sprovodi aktivnosti upravljanja rizicima.	101	1	5	3,43	1,203
Preduzeće periodično razvija i kontroliše ključne pokazatelje uspešnosti.	101	1	5	3,49	1,110
Menadžment rezerviše resurse potrebne za postizanje željenog operativnog i finansijskog učinka.	101	1	5	3,61	1,104
Valid N (listwise)	101				

Izvor: Izrada autora

Ispitanici prema prikazanim rezultatima u najvećoj meri ($M = 3,40$) ocenjuju da je u pogledu ocene kontrolnih aktivnosti organizacija uspostavila politiku koja pomaže da zaštiti svoju imovinu i vodi evidenciju o njoj, npr. gotovina, oprema, isplate i nabavke, pa ističu da menadžment određuje koji relevantni procesi zahtevaju kontrolne aktivnosti ($M = 3,31$). Ispitanici u najmanjoj meri ($M = 1,64$) ocenjuju da u pogledu ocene kontrolnih aktivnosti uprava razmatra kontrolne aktivnosti na različitim nivoima u preduzeću (tabela 134).

Tabela 134. Pregled odgovora ispitanika na skali od 1 do 5 u pogledu ocene kontrolne aktivnosti

Opisi	N	Minimum	Maksimum	Srednja vrednost	SD
Uprava razmatra kontrolne aktivnosti na različitim nivoima u organizaciji/preduzeću.	101	1	2	1,64	0,481
Menadžment određuje koji relevantni procesi zahtevaju kontrolne aktivnosti.	101	1	5	3,31	1,007
Organizacija/preduzeće je uspostavila politike koje pomažu da zaštiti svoju imovinu i vodi evidenciju o njoj, na primer, gotovina, oprema, isplate i nabavke.	101	1	5	3,40	1,141
Valid N (listwise)	101				

Izvor: Izrada autora

Sudeći prema dobijenim rezultatima, ispitanici u najvećoj meri ($M = 4,01$) ocenjuju da računovodstveni sistem obezbeđuje odvojenu identifikaciju svake transakcije vezano za informacije i komunikacije interne kontrole u organizaciji. Zatim, u najvećoj meri ($M = 3,81$) ispitanici ističu da svi zaposleni isto razumeju i da su odgovorni za aktivnosti koje obavljaju, tvrde da organizacija obavlja računovodstvene poslove u skladu sa važećim propisima ($M = 3,79$). Ispitanici u najmanjoj meri ($M = 3,74$) ocenjuju da menadžment pravilno sprovodi implementaciju i komunikaciju ažuriranih politika vezanih za informacije i komunikacije interne kontrole u organizaciji (tabela 135).

Tabela 135. Pregled odgovora ispitanika na skali od 1 do 5 u pogledu ocene informacije i komunikacije interne kontrole

Opisi	N	Minimum	Maksimum	Srednja vrednost	SD
Menadžment pravilno sprovodi implementaciju i komunikaciju ažuriranih politika.	101	1	5	3,74	1,055
Organizacija/preduzeće obavlja računovodstvene poslove u skladu sa važećim propisima.	101	1	5	3,79	1,186
Svi zaposleni to razumeju, oni su odgovorni za aktivnosti koje obavljaju.	101	1	5	3,81	1,036
Računovodstveni sistem obezbeđuje odvojenu identifikaciju svake transakcije.	101	1	5	4,01	1,005
Valid N (listwise)	101				

Izvor: Izrada autora

Na osnovu prikazanih rezultata, ispitanici u najvećoj meri ($M = 3,51$) ocenjuju da se periodične povratne informacije o aktivnostima praćenja i riziku saopštavaju menadžmentu u vezi sa praćenjem aktivnosti interne kontrole u preduzeću. Zatim, u najvećoj meri ($M = 3,45$) ispitanici ističu da preduzeće periodično meri poslovne procese, na primer, upravljanje gotovinom, pa tvrde da preduzeće periodično prati filijale kako bi sprečile pogrešnu alokaciju resursa i pogrešnu upotrebu resursa ($M = 3,42$), navode da postoji posebna mera koja obezbeđuje lako prijavljivanje stvarne ili sumnje na prevaru ($M = 3,40$). Ispitanici u najmanjoj meri ($M = 3,36$) ocenjuju da preduzeće često vrši reviziju filijala kako bi utvrdilo

da li se politike i procedure primenjuju na pravi način, a u vezi sa ocenom praćenja aktivnosti interne kontrole (tabela 136).

Tabela 136. Pregled odgovora ispitanika na skali od 1 do 5 u pogledu ocene praćenja aktivnosti interne kontrole

Opisi	N	Minimum	Maksimum	Srednja vrednost	SD
Organizacija/preduzeće često vrši reviziju filijala kako bi utvrdilo da li se politike i procedure primenjuju na pravi način.	101	1	5	3,36	1,163
Postoji posebna mera koja obezbeđuje lako prijavljivanje stvarne prevare ili sumnje na prevaru.	101	1	5	3,40	1,114
Organizacija/preduzeće periodično prati filijale kako bi sprečilo pogrešnu alokaciju resursa i pogrešnu upotrebu resursa.	101	1	5	3,42	1,219
Organizacija/preduzeće periodično meri poslovne procese, na primer, upravljanje gotovinom.	101	1	5	3,45	1,109
Periodične povratne informacije o aktivnostima praćenja i riziku saopštavaju se menadžmentu.	101	1	5	3,51	1,036
Valid N (listwise)	101				

Izvor: Izrada autora

Iz prikazanih rezultata, ispitanici u najvećoj meri ($M = 3,83$) ocenjuju da je forenzičko računovodstvo unapređenjem imidža organizacije doprinelo ekonomskoj stabilnosti, te ističu da je forenzičko računovodstvo smanjenjem troškova poslovanja doprinelo ekonomskoj stabilnosti ($M = 3,62$). Ispitanici u najmanjoj meri ($M = 3,46$) ocenjuju da je forenzičko računovodstvo smanjenjem visokog nivoa finansijskih zloupotreba doprinelo ekonomskoj stabilnosti (tabela 137).

Tabela 137. Pregled odgovora ispitanika na skali od 1 do 5 u pogledu ocene doprinosa forenzičkog računovodstva ekonomskoj stabilnosti

Opisi	N	Minimum	Maksimum	Srednja vrednost	SD
Smanjilo je visok nivo finansijskih zloupotreba.	101	1	5	3,46	1,127
Smanjenje troškova poslovanja.	101	1	5	3,62	1,094
Unapređenje imidža organizacija.	101	1	5	3,83	1,059
Valid N (listwise)	101				

Izvor: Izrada autora

Prema dobijenim rezultatima, ispitanici u najvećoj meri ($M = 3,72$) ocenjuju da na ulogu interne revizije u upravljanju rizicima preduzeća ima procena izveštavanja o rizicima. Zatim, u najvećoj meri ($M = 3,68$) ispitanici ističu davanje garancije da su rizici adekvatno procenjeni, pa tvrde da je pregled upravljanja ključnim rizicima ($M = 3,56$), pa navode da je evaluacija procesa upravljanja rizicima ($M = 3,53$). Ispitanici u najmanjoj meri ($M = 3,37$) ocenjuju da na ulogu interne revizije u upravljanju rizicima preduzeća ima davanje garancija o procesima upravljanja rizicima (tabela 138).

Tabela 138. Pregled odgovora ispitanika na skali od 1 do 5 u pogledu ocene o ulozi interne revizije u upravljanju rizicima preduzeća

Opisi	N	Minimum	Maksimum	Srednja vrednost	SD
Davanje garancija o procesima upravljanja rizicima.	101	1	5	3,37	1,046
Evaluacija procesa upravljanja rizicima.	101	1	5	3,53	1,025
Pregled upravljanja ključnim rizicima.	101	1	5	3,56	1,014
Davanje garancije da su rizici adekvatno procenjeni.	101	1	5	3,68	0,979
Procena izveštavanja o rizicima.	101	1	5	3,72	1,001
Valid N (listwise)	101				

Izvor: Izrada autora

Ispitanici prema prikazanim rezultatima u najvećoj meri ($M = 3,72$) ocenjuju da na ulogu interne revizije u sprovođenju zaštitnih mera preduzeća utiče obučavanje menadžmenta u odgovoru na rizike. Zatim, u najvećoj meri ($M = 3,70$) ispitanici ističu koordinisanje upravljanja rizicima, pa tvrde da je održavanje i razvoj sistema za upravljanje rizicima ($M = 3,68$), pa navode da je zagovaranje uspostavljanja upravljanja rizicima preduzeća ($M = 3,65$). Ispitanici u najmanjoj meri ($M = 3,45$) ocenjuju da na ulogu interne revizije u sprovođenju zaštitnih mera preduzeća utiče olakšavanje identifikacije i evaluacije rizika (tabela 139).

Tabela 139. Pregled odgovora ispitanika na skali od 1 do 5 u pogledu ocene o ulozi interne revizije u sprovođenju zaštitnih mera

Opisi	N	Minimum	Maksimum	Srednja vrednost	SD
Olakšavanje identifikacije i evaluacije rizika.	101	1	5	3,45	1,179
Zagovaranje uspostavljanja upravljanja rizicima preduzeća.	101	1	5	3,65	0,943
Održavanje i razvoj sistema za upravljanje rizicima organizacije/preduzeća.	101	1	5	3,68	0,969
Koordinisanje upravljanja rizicima organizacije/preduzeća.	101	1	5	3,70	0,995
Obučavanje menadžmenta u odgovoru na rizike.	101	1	5	3,72	1,115
Valid N (listwise)	101				

Izvor: Izrada autora

Na kraju, ispitanici prema dobijenim rezultatima u najvećoj meri ($M = 3,66$) ocenjuju da interna revizija ne bi trebalo da preduzima sprovođenje odgovora na rizike u ime menadžmenta. Zatim, u najvećoj meri ($M = 3,61$) ispitanici ističu odgovornost za upravljanje rizicima i uveravanje menadžmenta o rizicima ($M = 3,61$), pa tvrde da je donošenje odluka o odgovorima na rizik ($M = 3,52$). Ispitanici u najmanjoj meri ($M = 3,35$) ocenjuju da interna revizija ne bi trebalo da preduzima nametanje procesa upravljanja rizicima (tabela 140).

Tabela 140. Pregled odgovora ispitanika na skali od 1 do 5 u pogledu ocene o ulozi koji interna revizija ne bi trebalo da preduzima

Opisi	N	Minimum	Maksimum	Srednja vrednost	SD
Nametanje procesa upravljanja rizicima.	101	1	5	3,35	1,108
Donošenje odluka o odgovorima na rizik.	101	1	5	3,52	1,092
Uveravanje menadžmenta o rizicima.	101	1	5	3,61	1,049
Odgovornost za upravljanje rizicima.	101	1	5	3,61	1,157
Sprovođenje odgovora na rizike u ime menadžmenta.	101	1	5	3,66	1,125
Valid N (listwise)	101				

Izvor: Izrada autora

Rezultati T-testa pokazuju da postoji statistički značajna razlika između muškaraca i žena u pogledu sledećih stavova: smatram sebe sposobnim/sposobnom da otkrijem prevare u organizacionom delu koji je u mojoj nadležnosti ($p = 0,026$); smatram sebe spremnim/spremnom da ukažem na prevare u organizacionom delu koji je u mojoj nadležnosti ($p = 0,049$); moguće je da interna revizija bude apsolutno nezavisna u svom radu, a sve u cilju adekvatnog obavljanja poverenog posla ($p = 0,002$); iskustvo je preduslov za kvalitetan rad u internoj reviziji ($p = 0,027$); mladi interni revizori su rizik za organizacije/preduzeća ($p = 0,042$); verovatnoća prevare zavisi od načina i visine plata i nagrada menadžmenta i zaposlenih ($p = 0,045$); potrebno je napraviti plan interne revizije za situacije vanrednih okolnosti i kriza ($p = 0,000$); kvalitet dobro postavljenih internih kontrola utiče na mogućnost sprečavanja prevara u poslovnom sistemu ($p = 0,006$); članovi uprave i zaposleni, koji su bili pod istragom zbog prevare, potencijalno su rizičniji da istu učine ($p = 0,014$) (tabela 141).

Tabela 141. Rezultati T-testa između pola i izabranih varijabli hipotetičkog okvira

		_t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference
Izveštaji i zaključci interne revizije detaljno se čitaju od strane nadležnih koji bi trebalo da donose odluke na osnovu istih.	Equal variances assumed	-1.296	99	.198	-.298	.230
	Equal variances not assumed	-1.301	97.232	.196	-.298	.229
U organizaciji/preduzeću se postupa u skladu sa izveštajima i zaključcima interne revizije.	Equal variances assumed	.847	99	.399	.174	.205
	Equal variances not assumed	.828	84.113	.410	.174	.210
Ispravno je u nedostatku kadrova za interne revizore angažovati eksterna lica da obavljaju tu delatnost.	Equal variances assumed	-1.213	99	.228	-.272	.224
	Equal variances not assumed	-1.222	97.987	.225	-.272	.223
Angažovanje eksternih lica za internu kontrolu rizično je za rad organizacije/preduzeća.	Equal variances assumed	1.484	99	.141	.389	.262
	Equal variances not assumed	1.480	94.823	.142	.389	.263
Zakonska obaveza postojanja internih revizora adekvatno je rešenje.	Equal variances assumed	-2.594	99	.011	-.511	.197

	Equal variances not assumed	-2.700	91.851	.008*	-.511	.189
Interna revizija suštinski obavlja svoju funkciju u našoj organizaciji/preduzeću.	Equal variances assumed	.319	99	.750	.072	.224
	Equal variances not assumed	.321	97.876	.749	.072	.223
Interna revizija suštinski ili formalno obavlja svoju funkciju u našoj organizaciji.	Equal variances assumed	.831	99	.408	.202	.243
	Equal variances not assumed	.826	93.276	.411	.202	.244
Smatram sebe sposobnim/sposobnom da otkrijem prevare u organizacionom delu koji je u mojoj nadležnosti.	Equal variances assumed	-2.268	99	.026*	-.527	.232
	Equal variances not assumed	-2.314	98.810	.023*	-.527	.228
Smatram sebe spremnim/spremnom da ukažem na prevare u organizacionom delu koji je u mojoj nadležnosti.	Equal variances assumed	-1.993	99	.049*	-.362	.182
	Equal variances not assumed	-2.054	96.468	.043*	-.362	.176
Smatram sebe spremnim/spremnom da ukažem na prevare u organizacionom delu koji je van moje nadležnosti.	Equal variances assumed	.535	99	.594	.119	.223
	Equal variances not assumed	.527	89.191	.599	.119	.226
U mogućnosti sam da otkrijem slabosti u radu interne revizije.	Equal variances assumed	-.755	99	.452	-.168	.223
	Equal variances not assumed	-.755	96.069	.452	-.168	.223
U mogućnosti sam da primetim nepravilnosti u procedurama javnih nabavki, finansijskog izveštavanja ili izvršenja ugovora.	Equal variances assumed	-1.708	99	.091	-.400	.234
	Equal variances not assumed	-1.706	95.497	.091	-.400	.234
Interni revizor ima pristup kompletnoj dokumentaciji u organizaciji/preduzeću.	Equal variances assumed	-.727	99	.469	-.153	.210
	Equal variances not assumed	-.719	91.156	.474	-.153	.212
Interni revizor trebalo bi da ima pristup kompletnoj dokumentaciji u organizaciji/preduzeću.	Equal variances assumed	-1.765	99	.081	-.395	.224
	Equal variances not assumed	-1.795	98.994	.076	-.395	.220
Interni revizor trebalo bi za svoj rad da odgovara top menadžmentu.	Equal variances assumed	-1.724	99	.088	-.425	.246
	Equal variances not assumed	-1.731	97.261	.087	-.425	.245
U našoj organizaciji/preduzeću utvrđena je interna revizija i postoji lice ili sektor zadužen za ovu oblast.	Equal variances assumed	.120	99	.905	.031	.260
	Equal variances not assumed	.118	88.123	.906	.031	.264
Interna revizija u našoj organizaciji/preduzeću ima definisan stepen do kojeg ima ingerencije.	Equal variances assumed	.505	99	.615	.136	.268
	Equal variances not assumed	.500	91.223	.618	.136	.271
Interna kontrola u našoj organizaciji ima definisan opseg procedura koje kontroliše i pokriva.	Equal variances assumed	-.959	99	.340	-.259	.270
	Equal variances not assumed	-.941	86.094	.349	-.259	.276

Interna revizija u našoj organizaciji/preduzeću je nezavisna.	Equal variances assumed	-.424	99	.672	-.111	.262
	Equal variances not assumed	-.421	91.984	.675	-.111	.264
Interna revizija mora biti apsolutno nezavisna u svom radu, a sve u cilju adekvatnog obavljanja poverenog posla.	Equal variances assumed	-1.635	99	.105	-.366	.224
	Equal variances not assumed	-1.672	98.485	.098	-.366	.219
Moguće je da interna revizija bude apsolutno nezavisna u svom radu, a sve u cilju adekvatnog obavljanja poverenog posla.	Equal variances assumed	-3.204	99	.002*	-.715	.223
	Equal variances not assumed	-3.316	94.679	.001*	-.715	.216
Iskustvo je preduslov za kvalitetan rad u internoj reviziji.	Equal variances assumed	-2.241	99	.027*	-.468	.209
	Equal variances not assumed	-2.279	98.989	.025*	-.468	.205
Mladi interni revizori su rizik za organizacije/preduzeća.	Equal variances assumed	2.057	99	.042*	.454	.221
	Equal variances not assumed	2.065	97.124	.042*	.454	.220
Interni revizori moraju svake godine da se obučavaju i poznaju sve standarde interne revizije.	Equal variances assumed	-1.900	99	.060	-.355	.187
	Equal variances not assumed	-1.899	95.665	.061	-.355	.187
Verovatnoća prevare zavisi od načina i visine plata i nagrada menadžmenta i zaposlenih.	Equal variances assumed	2.030	99	.045*	.481	.237
	Equal variances not assumed	2.026	95.155	.046*	.481	.237
Neophodno je procedurama definisati načine procene rizika od prevare.	Equal variances assumed	-1.486	99	.140	-.217	.146
	Equal variances not assumed	-1.479	93.944	.142	-.217	.146
Potrebno je vršiti određivanje procesa, organizacionih jedinica i lokacija koje treba analizirati kroz postupke interne revizije, iz perspektive vrednosti njihovih transakcija i stanja, ali i određenih poznatih rizika.	Equal variances assumed	-1.858	99	.066	-.359	.193
	Equal variances not assumed	-1.868	97.671	.065	-.359	.192
Donošenje ili modifikacija plana revizije treba da zavisi od rezultata procene rizika od prevare u toku godine.	Equal variances assumed	-1.970	99	.052	-.384	.195
	Equal variances not assumed	-2.027	96.957	.045	-.384	.190
Potrebno je napraviti plan interne revizije za situacije vanrednih okolnosti i kriza.	Equal variances assumed	-3.695	99	.000**	-.711	.192
	Equal variances not assumed	-3.836	93.104	.000**	-.711	.185
Potrebno je predvideti tehnike i tim zadužen za rad u kriznim situacijama.	Equal variances assumed	-.756	99	.451	-.144	.191
	Equal variances not assumed	-.746	89.082	.458	-.144	.194
U našoj organizaciji/preduzeću postoje kazne za prevarne radnje lica čije se prevare otkriju.	Equal variances assumed	1.169	99	.245	.303	.259
	Equal variances not assumed	1.146	85.390	.255	.303	.265
U našoj organizaciji/preduzeću postoje kazne za prevarne radnje lica iz interne	Equal variances assumed	1.800	99	.075	.474	.263

revizije ukoliko izvrše zloupotrebu.	Equal variances not assumed	1.774	88.839	.079	.474	.267
Potrebno je povećati odgovornost i kazne za lica čije se prevare otkriju.	Equal variances assumed	-.808	99	.421	-.166	.205
	Equal variances not assumed	-.807	95.278	.422	-.166	.206
Svaki sektor treba da ima internog revizora zaduženog za njegovo delovanje.	Equal variances assumed	-.196	99	.845	-.049	.248
	Equal variances not assumed	-.196	96.051	.845	-.049	.248
U našoj organizaciji/preduzeću postoje kadrovi koji u dovoljnoj meri mogu da pokriju poslove interne revizije.	Equal variances assumed	.949	99	.345	.234	.247
	Equal variances not assumed	.935	88.491	.352	.234	.251
Premeštanje ključnih kadrova u internu reviziju loše bi uticalo na rad sektora koji bi izgubilo ono lice koje pređe u internu reviziju.	Equal variances assumed	.728	99	.468	.158	.218
	Equal variances not assumed	.724	93.467	.471	.158	.219
Interni revizija je sposobna da otkrije nizak nivo grešaka.	Equal variances assumed	-1.043	99	.299	-.230	.221
	Equal variances not assumed	-1.046	96.878	.298	-.230	.220
Interni revizija je sposobna da otkrije visok nivo grešaka.	Equal variances assumed	-.727	99	.469	-.157	.216
	Equal variances not assumed	-.727	96.235	.469	-.157	.216
Interni revizori su zaštićeni u svom radu.	Equal variances assumed	.501	99	.617	.111	.222
	Equal variances not assumed	.498	93.335	.620	.111	.223
Interni revizori su nezavisni u svom radu.	Equal variances assumed	.281	99	.780	.064	.228
	Equal variances not assumed	.274	83.961	.784	.064	.233
Kvalitet dobro postavljenih internih kontrola utiče na mogućnost sprečavanja prevara u poslovnom sistemu.	Equal variances assumed	-2.788	99	.006*	-.595	.214
	Equal variances not assumed	-2.851	98.474	.005*	-.595	.209
Ko u organizaciji/preduzeću može imati najveći motiv da izvrši prevaru?	Equal variances assumed	-1.668	99	.099	-.852	.511
	Equal variances not assumed	-1.656	92.944	.101	-.852	.514
Promene unutar organizacije/preduzeću utiču na verovatnoću prevare.	Equal variances assumed	-.913	99	.363	-.198	.216
	Equal variances not assumed	-.914	96.054	.363	-.198	.216
Neophodno je vršiti konstantnu obuku revizora u cilju identifikovanja mogućih šema i scenarija prevare.	Equal variances assumed	-2.001	99	.052	-.347	.174
	Equal variances not assumed	-2.024	98.699	.056	-.347	.172
Članovi uprave i zaposleni, koji su bili pod istragom zbog prevare, potencijalno su rizičniji da istu učine.	Equal variances assumed	-2.505	99	.014*	-.564	.225
	Equal variances not assumed	-2.562	98.501	.012*	-.564	.220

Izvor: Izrada autora

Dalje analize pokazuju da žene u većoj meri od muškaraca smatraju da su sposobne da otkriju i ukažu na prevare u organizacionom delu koji je u njihovoj nadležnosti, ističu da je moguće da interna revizija bude apsolutno nezavisna u svom radu, a sve u cilju adekvatnog obavljanja poverenog posla, da je iskustvo bitan preduslov za kvalitetan rad u internoj reviziji, da je potrebno napraviti plan interne revizije za situacije vanrednih okolnosti i kriznih situacija, da kvalitet dobro postavljenih internih kontrola utiče na mogućnost sprečavanja prevara u poslovnom sistemu, kao i da članovi uprave i zaposleni, koji su bili pod istragom zbog prevare, potencijalno su rizičniji da istu učine. Sa druge strane, muškarci u većoj meri ističu da su mladi interni revizori rizik za organizacije/preduzeća i da verovatnoća prevare zavisi od načina i visine plata i nagrada menadžmenta i zaposlenih (tabela 142). Rezultati srednjih vrednosti t-testa između pola i izabranih varijabli hipotetičkog okvira predstavljeni su u tabeli 142.

Tabela 142. Rezultati srednjih vrednosti T-testa između pola i izabranih varijabli hipotetičkog okvira

	Pol ispitanika:	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Izveštaji i zaključci interne revizije detaljno se čitaju od strane nadležnih koji bi trebalo da donose odluke na osnovu istih.	1	55	3.64	1.176	.159
	2	46	3.93	1.124	.166
U organizaciji/preduzeću se postupa u skladu sa izveštajima i zaključcima interne revizije.	1	55	4.00	.903	.122
	2	46	3.83	1.161	.171
Ispravno je u nedostatku kadrova za interne revizore angažovati eksterna lica da obavljaju tu delatnost.	1	55	3.95	1.161	.157
	2	46	4.22	1.073	.158
Angažovanje eksternih lica za internu kontrolu rizično je za rad organizacije/preduzeća.	1	55	3.35	1.294	.174
	2	46	2.96	1.333	.196
Zakonska obaveza postojanja internih revizora adekvatno je rešenje.	1	55	3.95	1.161	.157
	2	46	4.46	.721	.106
Interna revizija suštinski obavlja svoju funkciju u našoj organizaciji/preduzeću.	1	55	3.75	1.158	.156
	2	46	3.67	1.076	.159
Interna revizija suštinski ili formalno obavlja svoju funkciju u našoj organizaciji.	1	55	3.64	1.176	.159
	2	46	3.43	1.259	.186
Smatram sebe sposobnim/sposobnom da otkrijem prevare u organizacionom delu koji je u mojoj nadležnosti.	1	55	3.58	1.272	.172
	2	46	4.11	1.016	.150
Smatram sebe spremnim/spremnom da ukažem na prevare u organizacionom delu koji je u mojoj nadležnosti.	1	55	3.96	1.036	.140
	2	46	4.33	.732	.108
Smatram sebe spremnim/spremnom da ukažem na prevare u organizacionom delu koji je van moje nadležnosti.	1	55	3.84	1.032	.139
	2	46	3.72	1.205	.178
U mogućnosti sam da otkrijem slabosti u radu interne revizije	1	55	3.53	1.120	.151
	2	46	3.70	1.113	.164
U mogućnosti sam da primetim nepravilnosti u procedurama javnih nabavki, finansijskog izveštavanja ili izvršenja ugovora.	1	55	3.71	1.165	.157
	2	46	4.11	1.178	.174

Interni revizor ima pristup kompletnoj dokumentaciji u organizaciji/preduzeću.	1	55	3.89	.994	.134
	2	46	4.04	1.115	.164
Interni revizor trebalo bi da ima pristup kompletnoj dokumentaciji u organizaciji/preduzeću.	1	55	4.02	1.209	.163
	2	46	4.41	1.002	.148
Interni revizor trebalo bi za svoj rad da odgovara top menadžmentu.	1	55	3.84	1.259	.170
	2	46	4.26	1.201	.177
U našoj organizaciji/preduzeću utvrđena je interna revizija i postoji lice ili sektor zadužen za ovu oblast.	1	55	3.62	1.194	.161
	2	46	3.59	1.423	.210
Interna revizija u našoj organizaciji/preduzeću ima definisan stepen do kojeg ima ingerencije.	1	55	3.42	1.272	.172
	2	46	3.28	1.425	.210
Interna kontrola u našoj organizaciji ima definisan opseg procedura koje kontroliše i pokriva.	1	55	3.44	1.214	.164
	2	46	3.70	1.504	.222
Interna revizija u našoj organizaciji/preduzeću je nezavisna.	1	55	3.35	1.250	.169
	2	46	3.46	1.378	.203
Interna revizija mora biti apsolutno nezavisna u svom radu, a sve u cilju adekvatnog obavljanja poverenog posla.	1	55	4.09	1.236	.167
	2	46	4.46	.959	.141
Moguće je da interna revizija bude apsolutno nezavisna u svom radu, a sve u cilju adekvatnog obavljanja poverenog posla.	1	55	3.76	1.290	.174
	2	46	4.48	.863	.127
Iskustvo je preduslov za kvalitetan rad u internoj reviziji.	1	55	3.95	1.129	.152
	2	46	4.41	.933	.138
Mladi interni revizori su rizik za organizacije/preduzeća.	1	55	3.35	1.126	.152
	2	46	2.89	1.080	.159
Interni revizori moraju svake godine da se obučavaju i poznaju sve standarde interne revizije.	1	55	4.15	.931	.126
	2	46	4.50	.937	.138
Verovatnoća prevare zavisi od načina i visine plata i nagrada menadžmenta i zaposlenih.	1	55	3.65	1.174	.158
	2	46	3.17	1.198	.177
Neophodno je procedurama definisati načine procene rizika od prevare.	1	55	4.22	.712	.096
	2	46	4.43	.750	.111
Potrebno je vršiti određivanje procesa, organizacionih jedinica i lokacija koje treba analizirati kroz postupke interne revizije, iz perspektive vrednosti njihovih transakcija i stanja, ali i određenih poznatih rizika.	1	55	3.84	.996	.134
	2	46	4.20	.934	.138
Donošenje ili modifikacija plana revizije treba da zavisi od rezultata procene rizika od prevare u toku godine.	1	55	3.96	1.105	.149
	2	46	4.35	.795	.117
Potrebno je napraviti plan interne revizije za situacije vanrednih okolnosti i kriza.	1	55	3.75	1.126	.152
	2	46	4.46	.721	.106
Potrebno je predvideti tehnike i tim zadužen za rad u kriznim situacijama.	1	55	4.18	.884	.119
	2	46	4.33	1.034	.152
U našoj organizaciji/preduzeću postoje kazne za prevarne radnje	1	55	3.67	1.156	.156

lica čije se prevare otkriju.	2	46	3.37	1.451	.214
U našoj organizaciji/preduzeću postoje kazne za prevarne radnje lica iz interne revizije ukoliko izvrše zloupotrebu.	1	55	3.69	1.215	.164
	2	46	3.22	1.428	.211
Potrebno je povećati odgovornost i kazne za lica čije se prevare otkriju.	1	55	4.18	1.020	.138
	2	46	4.35	1.037	.153
Svaki sektor treba da ima internog revizora zaduženog za njegovo delovanje.	1	55	3.58	1.243	.168
	2	46	3.63	1.236	.182
U našoj organizaciji/preduzeću postoje kadrovi koji u dovoljnoj meri mogu da pokriju poslove interne revizije.	1	55	3.69	1.136	.153
	2	46	3.46	1.345	.198
Premeštanje ključnih kadrova u internu reviziju loše bi uticalo na rad sektora koji bi izgubilo ono lice koje pređe u internu reviziju.	1	55	3.75	1.058	.143
	2	46	3.59	1.127	.166
Interna revizija je sposobna da otkrije nizak nivo grešaka.	1	55	3.51	1.120	.151
	2	46	3.74	1.084	.160
Interna revizija je sposobna da otkrije visok nivo grešaka.	1	55	3.69	1.086	.147
	2	46	3.85	1.074	.158
Interni revizori su zaštićeni u svom radu.	1	55	3.65	1.075	.145
	2	46	3.54	1.149	.169
Interni revizori su nezavisni u svom radu.	1	55	3.67	1.001	.135
	2	46	3.61	1.291	.190
Kvalitet dobro postavljenih internih kontrola utiče na mogućnost sprečavanja prevara u poslovnom sistemu.	1	55	3.71	1.181	.159
	2	46	4.30	.916	.135
Ko u organizaciji/preduzeću može imati najveći motiv da izvrši prevaru?	1	55	2.91	2.467	.333
	2	46	3.76	2.660	.392
Promene unutar organizacije/preduzeću utiču na verovatnoću prevare.	1	55	3.45	1.086	.146
	2	46	3.65	1.079	.159
Neophodno je vršiti konstantnu obuku revizora u cilju identifikovanja mogućih šema i scenarija prevare.	1	55	4.11	.916	.124
	2	46	4.46	.808	.119
Članovi uprave i zaposleni, koji su bili pod istragom zbog prevare, potencijalno su rizičniji da istu učine.	1	55	3.44	1.244	.168
	2	46	4.00	.966	.142

Izvor: Izrada autora

Rezultati Pirsonove korelacije pokazuju da postoji statistički značajna povezanost između godina starosti i sledeće dve varijable – potrebno je povećati odgovornost i kazne za lica čije se prevare otkriju $p = 0,040$, $r = 0,205$ i interni revizori su nezavisni u svom radu $p = 0,029$, $r = -0,217$. Dalje analize pokazuju da sa rastom godina starosti ispitanika raste i podrška povećanju odgovornosti i kazna za lica čije se prevare otkrivaju. Sa druge strane, utvrđena je negativna korelacija koja pokazuje da sa rastom godina starosti ispitanika opada podržavanje stava da su interni revizori nezavisni u svom radu. Sa svim ostalim varijablama nije utvrđena statistički značajna povezanost (tabela 143).

Tabela 143. Rezultati Pirsonove korelacije između godina starosti i varijabli hipotetičkog okvira

		Godine starosti ispitanika
Izveštaji i zaključci interne revizije detaljno se čitaju od strane nadležnih koji bi trebalo da donose odluke na osnovu istih.	Pearson Correlation	-.011
	Sig. (2-tailed)	.913
	N	101
U organizaciji/preduzeću se postupa u skladu sa izveštajima i zaključcima interne revizije.	Pearson Correlation	.119
	Sig. (2-tailed)	.236
	N	101
Ispravno je u nedostatku kadrova za interne revizore angažovati eksterna lica da obavljaju tu delatnost.	Pearson Correlation	-.086
	Sig. (2-tailed)	.392
	N	101
Angažovanje eksternih lica za internu kontrolu rizično je za rad organizacije/preduzeća.	Pearson Correlation	.003
	Sig. (2-tailed)	.977
	N	101
Zakonska obaveza postojanja internih revizora adekvatno je rešenje.	Pearson Correlation	-.069
	Sig. (2-tailed)	.494
	N	101
Interna revizija suštinski obavlja svoju funkciju u našoj organizaciji/preduzeću.	Pearson Correlation	-.048
	Sig. (2-tailed)	.632
	N	101
Interna revizija suštinski ili formalno obavlja svoju funkciju u našoj organizaciji.	Pearson Correlation	-.034
	Sig. (2-tailed)	.734
	N	101
Smatram sebe sposobnim/sposobnom da otkrijem prevare u organizacionom delu koji je u mojoj nadležnosti.	Pearson Correlation	-.131
	Sig. (2-tailed)	.192
	N	101
Smatram sebe spremnim/spremnom da ukažem na prevare u organizacionom delu koji je u mojoj nadležnosti.	Pearson Correlation	-.147
	Sig. (2-tailed)	.141
	N	101
Smatram sebe spremnim/spremnom da ukažem na prevare u organizacionom delu koji je van moje nadležnosti.	Pearson Correlation	-.121
	Sig. (2-tailed)	.227
	N	101
U mogućnosti sam da otkrijem slabosti u radu interne revizije	Pearson Correlation	-.044
	Sig. (2-tailed)	.664
	N	101
U mogućnosti sam da primetim nepravilnosti u procedurama javnih nabavki, finansijskog izveštavanja ili izvršenja ugovora.	Pearson Correlation	-.172
	Sig. (2-tailed)	.085

	N	101
Interni revizor ima pristup kompletnoj dokumentaciji u organizaciji/preduzeću.	Pearson Correlation	.035
	Sig. (2-tailed)	.726
	N	101
Interni revizor trebalo bi da ima pristup kompletnoj dokumentaciji u organizaciji/preduzeću.	Pearson Correlation	-.050
	Sig. (2-tailed)	.623
	N	101
Interni revizor trebalo bi za svoj rad da odgovara top menadžmentu.	Pearson Correlation	.146
	Sig. (2-tailed)	.146
	N	101
U našoj organizaciji/preduzeću utvrđena je interna revizija i postoji lice ili sektor zadužen za ovu oblast.	Pearson Correlation	.074
	Sig. (2-tailed)	.462
	N	101
Interna revizija u našoj organizaciji/preduzeću ima definisan stepen do kojeg ima ingerencije.	Pearson Correlation	.028
	Sig. (2-tailed)	.781
	N	101
Interna kontrola u našoj organizaciji ima definisan opseg procedura koje kontroliše i pokriva.	Pearson Correlation	.046
	Sig. (2-tailed)	.650
	N	101
Interna revizija u našoj organizaciji/preduzeću je nezavisna.	Pearson Correlation	-.061
	Sig. (2-tailed)	.543
	N	101
Interna revizija mora biti apsolutno nezavisna u svom radu, a sve u cilju adekvatnog obavljanja poverenog posla.	Pearson Correlation	-.028
	Sig. (2-tailed)	.785
	N	101
Moguće je da interna revizija bude apsolutno nezavisna u svom radu, a sve u cilju adekvatnog obavljanja poverenog posla.	Pearson Correlation	-.085
	Sig. (2-tailed)	.398
	N	101
Iskustvo je preduslov za kvalitetan rad u internoj reviziji.	Pearson Correlation	.133
	Sig. (2-tailed)	.185
	N	101
Mladi interni revizori su rizik za organizacije/preduzeća.	Pearson Correlation	.014
	Sig. (2-tailed)	.891
	N	101
Interni revizori moraju svake godine da se obučavaju i poznaju sve standarde interne revizije.	Pearson Correlation	-.031
	Sig. (2-tailed)	.761
	N	101
Verovatnoća prevare zavisi od načina i visine plata i nagrada	Pearson Correlation	-.097

menadžmenta i zaposlenih.	Sig. (2-tailed)	.334
	N	101
Neophodno je procedurama definisati načine procene rizika od prevare.	Pearson Correlation	.036
	Sig. (2-tailed)	.724
	N	101
Potrebno je vršiti određivanje procesa, organizacionih jedinica i lokacija koje treba analizirati kroz postupke interne revizije, iz perspektive vrednosti njihovih transakcija i stanja, ali i određenih poznatih rizika.	Pearson Correlation	-.016
	Sig. (2-tailed)	.871
	N	101
Donošenje ili modifikacija plana revizije treba da zavisi od rezultata procene rizika od prevare u toku godine.	Pearson Correlation	.064
	Sig. (2-tailed)	.523
	N	101
Potrebno je napraviti plan interne revizije za situacije vanrednih okolnosti i kriza.	Pearson Correlation	-.110
	Sig. (2-tailed)	.272
	N	101
Potrebno je predvideti tehnike i tim zadužen za rad u kriznim situacijama.	Pearson Correlation	.011
	Sig. (2-tailed)	.914
	N	101
U našoj organizaciji/preduzeću postoje kazne za prevarne radnje lica čije se prevare otkriju.	Pearson Correlation	-.111
	Sig. (2-tailed)	.267
	N	101
U našoj organizaciji/preduzeću postoje kazne za prevarne radnje lica iz interne revizije ukoliko izvrše zloupotrebu.	Pearson Correlation	.017
	Sig. (2-tailed)	.863
	N	101
Potrebno je povećati odgovornost i kazne za lica čije se prevare otkriju.	Pearson Correlation	.205*
	Sig. (2-tailed)	.040
	N	101
Svaki sektor treba da ima internog revizora zaduženog za njegovo delovanje.	Pearson Correlation	-.066
	Sig. (2-tailed)	.515
	N	101
U našoj organizaciji/preduzeću postoje kadrovi koji u dovoljnoj meri mogu da pokriju poslove interne revizije.	Pearson Correlation	-.077
	Sig. (2-tailed)	.447
	N	101
Premeštanje ključnih kadrova u internu reviziju loše bi uticalo na rad sektora koji bi izgubilo ono lice koje pređe u internu reviziju.	Pearson Correlation	-.193
	Sig. (2-tailed)	.053
	N	101
Interna revizija je sposobna da otkrije nizak nivo grešaka.	Pearson Correlation	-.067
	Sig. (2-tailed)	.505
	N	101

Interna revizija je sposobna da otkrije visok nivo grešaka.	Pearson Correlation	-.048
	Sig. (2-tailed)	.634
	N	101
Interni revizori su zaštićeni u svom radu.	Pearson Correlation	-.102
	Sig. (2-tailed)	.309
	N	101
Interni revizori su nezavisni u svom radu.	Pearson Correlation	-.217*
	Sig. (2-tailed)	.029
	N	101
Kvalitet dobro postavljenih internih kontrola utiče na mogućnost sprečavanja prevara u poslovnom sistemu.	Pearson Correlation	-.100
	Sig. (2-tailed)	.321
	N	101
Ko u organizaciji/preduzeću može imati najveći motiv da izvrši prevaru?	Pearson Correlation	.080
	Sig. (2-tailed)	.429
	N	101
Promene unutar organizacije/preduzeću utiču na verovatnoću prevare.	Pearson Correlation	-.009
	Sig. (2-tailed)	.931
	N	101
Neophodno je vršiti konstantnu obuku revizora u cilju identifikovanja mogućih šema i scenarija prevare.	Pearson Correlation	.027
	Sig. (2-tailed)	.787
	N	101
Članovi uprave i zaposleni, koji su bili pod istragom zbog prevare, potencijalno su rizičniji da istu učine.	Pearson Correlation	-.114
	Sig. (2-tailed)	.256
	N	101

Izvor: Izrada autora

Rezultati Pirsonove korelacije pokazuju da postoji statistički značajna povezanost obrazovanja i sledećih varijabli: ispravno je u nedostatku kadrova za interne revizore angažovati eksterna lica da obavljaju tu delatnost ($p = 0,035$, $r = 0,210$); zakonska obaveza postojanja internih revizora adekvatno je rešenje ($p = 0,039$, $r = 0,206$); interna revizija suštinski ili formalno obavlja svoju funkciju u našoj organizaciji ($p = 0,40$, $r = 0,205$); moguće je da interna revizija bude apsolutno nezavisna u svom radu, a sve u cilju adekvatnog obavljanja poverenog posla ($p = 0,022$, $r = 0,227$); iskustvo je preduslov za kvalitetan rad u internoj reviziji ($p = 0,028$, $r = 0,219$); potrebno je napraviti plan interne revizije za situacije vanrednih okolnosti i kriza reviziji ($p = 0,026$, $r = 0,222$); neophodno je vršiti konstantnu obuku revizora u cilju identifikovanja mogućih šema i scenarija prevare ($p = 0,019$, $r = 0,234$) (tabela 144).

Dalje analize pokazuju da sa rastom nivoa obrazovanja ispitanika raste i podrška sledećim stavovima imajući u vidu pozitivnu korelaciju: ispravno je u nedostatku kadrova za interne revizore angažovati eksterna lica da obavljaju tu delatnost; zakonska obaveza postojanja internih revizora adekvatno je rešenje; interna revizija suštinski ili formalno obavlja svoju funkciju u našoj organizaciji; moguće je da interna revizija bude apsolutno

nezavisna u svom radu, a sve u cilju adekvatnog obavljanja poverenog posla; iskustvo je preduslov za kvalitetan rad u internoj reviziji; potrebno je napraviti plan interne revizije za situacije vanrednih okolnosti i kriza reviziji; neophodno je vršiti konstantnu obuku revizora u cilju identifikovanja mogućih šema i scenarija prevare.

Tabela 144. Rezultati Pirsonove korelacije nivoa obrazovanja i varijabli hipotetičkog okvira

		Nivo obrazovanja ispitanika
Izveštaji i zaključci interne revizije detaljno se čitaju od strane nadležnih koji bi trebalo da donose odluke na osnovu istih.	Pearson Correlation	.142
	Sig. (2-tailed)	.156
	N	101
U organizaciji/preduzeću se postupa u skladu sa izveštajima i zaključcima interne revizije.	Pearson Correlation	.191
	Sig. (2-tailed)	.056
	N	101
Ispravno je u nedostatku kadrova za interne revizore angažovati eksterna lica da obavljaju tu delatnost.	Pearson Correlation	.210*
	Sig. (2-tailed)	.035
	N	101
Angažovanje eksternih lica za internu kontrolu rizično je za rad organizacije/preduzeća.	Pearson Correlation	-.008
	Sig. (2-tailed)	.934
	N	101
Zakonska obaveza postojanja internih revizora adekvatno je rešenje.	Pearson Correlation	.206*
	Sig. (2-tailed)	.039
	N	101
Interna revizija suštinski obavlja svoju funkciju u našoj organizaciji/preduzeću.	Pearson Correlation	.125
	Sig. (2-tailed)	.213
	N	101
Interna revizija suštinski ili formalno obavlja svoju funkciju u našoj organizaciji.	Pearson Correlation	.205*
	Sig. (2-tailed)	.040
	N	101
Smatram sebe sposobnim/sposobnom da otkrijem prevare u organizacionom delu koji je u mojoj nadležnosti.	Pearson Correlation	.117
	Sig. (2-tailed)	.243
	N	101
Smatram sebe spremnim/spremnom da ukažem na prevare u organizacionom delu koji je u mojoj nadležnosti.	Pearson Correlation	-.017
	Sig. (2-tailed)	.866
	N	101
Smatram sebe spremnim/spremnom da ukažem na prevare u organizacionom delu koji je van moje nadležnosti.	Pearson Correlation	-.072
	Sig. (2-tailed)	.475
	N	101
U mogućnosti sam da otkrijem slabosti u radu interne revizije	Pearson Correlation	-.035
	Sig. (2-tailed)	.730

	N	101
U mogućnosti sam da primetim nepravilnosti u procedurama javnih nabavki, finansijskog izveštavanja ili izvršenja ugovora.	Pearson Correlation	-.075
	Sig. (2-tailed)	.454
	N	101
Interni revizor ima pristup kompletnoj dokumentaciji u organizaciji/preduzeću.	Pearson Correlation	.072
	Sig. (2-tailed)	.474
	N	101
Interni revizor trebalo bi da ima pristup kompletnoj dokumentaciji u organizaciji/preduzeću.	Pearson Correlation	.108
	Sig. (2-tailed)	.283
	N	101
Interni revizor trebalo bi za svoj rad da odgovara top menadžmentu.	Pearson Correlation	.050
	Sig. (2-tailed)	.623
	N	101
U našoj organizaciji/preduzeću utvrđena je interna revizija i postoji lice ili sektor zadužen za ovu oblast.	Pearson Correlation	-.002
	Sig. (2-tailed)	.981
	N	101
Interna revizija u našoj organizaciji/preduzeću ima definisan stepen do kojeg ima ingerencije.	Pearson Correlation	.085
	Sig. (2-tailed)	.395
	N	101
Interna kontrola u našoj organizaciji ima definisan opseg procedura koje kontroliše i pokriva.	Pearson Correlation	.109
	Sig. (2-tailed)	.279
	N	101
Interna revizija u našoj organizaciji/preduzeću je nezavisna.	Pearson Correlation	.132
	Sig. (2-tailed)	.187
	N	101
Interna revizija mora biti apsolutno nezavisna u svom radu, a sve u cilju adekvatnog obavljanja poverenog posla.	Pearson Correlation	.091
	Sig. (2-tailed)	.366
	N	101
Moguće je da interna revizija bude apsolutno nezavisna u svom radu, a sve u cilju adekvatnog obavljanja poverenog posla.	Pearson Correlation	.227*
	Sig. (2-tailed)	.022
	N	101
Iskustvo je preduslov za kvalitetan rad u internoj reviziji.	Pearson Correlation	.219*
	Sig. (2-tailed)	.028
	N	101
Mladi interni revizori su rizik za organizacije/preduzeća.	Pearson Correlation	.118
	Sig. (2-tailed)	.239
	N	101
Interni revizori moraju svake godine da se obučavaju i poznaju sve standarde interne revizije.	Pearson Correlation	.110
	Sig. (2-tailed)	.274
	N	101

Verovatnoća prevare zavisi od načina i visine plata i nagrada menadžmenta i zaposlenih.	Pearson Correlation	.036
	Sig. (2-tailed)	.719
	N	101
Neophodno je procedurama definisati načine procene rizika od prevare.	Pearson Correlation	.064
	Sig. (2-tailed)	.524
	N	101
Potrebno je vršiti određivanje procesa, organizacionih jedinica i lokacija koje treba analizirati kroz postupke interne revizije, iz perspektive vrednosti njihovih transakcija i stanja, ali i određenih poznatih rizika.	Pearson Correlation	.146
	Sig. (2-tailed)	.146
	N	101
Donošenje ili modifikacija plana revizije treba da zavisi od rezultata procene rizika od prevare u toku godine.	Pearson Correlation	.035
	Sig. (2-tailed)	.729
	N	101
Potrebno je napraviti plan interne revizije za situacije vanrednih okolnosti i kriza.	Pearson Correlation	.222*
	Sig. (2-tailed)	.026
	N	101
Potrebno je predvideti tehnike i tim zadužen za rad u kriznim situacijama.	Pearson Correlation	.195
	Sig. (2-tailed)	.050
	N	101
U našoj organizaciji/preduzeću postoje kazne za prevarne radnje lica čije se prevare otkriju.	Pearson Correlation	.050
	Sig. (2-tailed)	.623
	N	101
U našoj organizaciji/preduzeću postoje kazne za prevarne radnje lica iz interne revizije ukoliko izvrše zloupotrebu.	Pearson Correlation	-.084
	Sig. (2-tailed)	.401
	N	101
Potrebno je povećati odgovornost i kazne za lica čije se prevare otkriju.	Pearson Correlation	.022
	Sig. (2-tailed)	.831
	N	101
Svaki sektor treba da ima internog revizora zaduženog za njegovo delovanje.	Pearson Correlation	.164
	Sig. (2-tailed)	.101
	N	101
U našoj organizaciji/preduzeću postoje kadrovi koji u dovoljnoj meri mogu da pokriju poslove interne revizije.	Pearson Correlation	.068
	Sig. (2-tailed)	.500
	N	101
Premeštanje ključnih kadrova u internu reviziju loše bi uticalo na rad sektora koji bi izgubilo ono lice koje pređe u internu reviziju.	Pearson Correlation	.001
	Sig. (2-tailed)	.994
	N	101
Interna revizija je sposobna da otkrije nizak nivo grešaka.	Pearson Correlation	.091
	Sig. (2-tailed)	.364
	N	101

Interna revizija je sposobna da otkrije visok nivo grešaka.	Pearson Correlation	.048
	Sig. (2-tailed)	.634
	N	101
Interni revizori su zaštićeni u svom radu.	Pearson Correlation	.062
	Sig. (2-tailed)	.539
	N	101
Interni revizori su nezavisni u svom radu.	Pearson Correlation	.041
	Sig. (2-tailed)	.686
	N	101
Kvalitet dobro postavljenih internih kontrola utiče na mogućnost sprečavanja prevara u poslovnom sistemu.	Pearson Correlation	.103
	Sig. (2-tailed)	.306
	N	101
Ko u organizaciji/preduzeću može imati najveći motiv da izvrši prevaru?	Pearson Correlation	.242*
	Sig. (2-tailed)	.015
	N	101
Promene unutar organizacije/preduzeću utiču na verovatnoću prevare.	Pearson Correlation	.156
	Sig. (2-tailed)	.120
	N	101
Neophodno je vršiti konstantnu obuku revizora u cilju identifikovanja mogućih šema i scenarija prevare.	Pearson Correlation	.234*
	Sig. (2-tailed)	.019
	N	101
Članovi uprave i zaposleni, koji su bili pod istragom zbog prevare, potencijalno su rizičniji da istu učine.	Pearson Correlation	.188
	Sig. (2-tailed)	.059
	N	101

Izvor: Izrada autora

Rezultati Pirsonove korelacije pokazuju da postoji statistički značajna povezanost godina radnog iskustva i sledećih varijabli: zakonska obaveza postojanja internih revizora adekvatno je rešenje ($p = 0,014$, $r = 0,244$); interna revizija mora biti apsolutno nezavisna u svom radu, a sve u cilju adekvatnog obavljanja poverenog posla ($p = 0,028$, $r = 0,219$); iskustvo je preduslov za kvalitetan rad u internoj reviziji ($p = 0,001$, $r = 0,334$); interni revizori moraju svake godine da se obučavaju i poznaju sve standarde interne revizije ($p = 0,041$, $r = 0,204$); neophodno je procedurama definisati načine procene rizika od prevare ($p = 0,047$, $r = 0,198$); potrebno je povećati odgovornost i kazne za lica čije se prevare otkriju ($p = 0,005$, $r = 0,279$); neophodno je vršiti konstantnu obuku revizora u cilju identifikovanja mogućih šema i scenarija prevare ($p = 0,034$, $r = 0,211$) (tabela 145).

Dalje analize pokazuju da sa rastom godina radnog iskustva raste podrška stavovima: zakonska obaveza postojanja internih revizora adekvatno je rešenje; interna revizija mora biti apsolutno nezavisna u svom radu, a sve u cilju adekvatnog obavljanja poverenog posla; iskustvo je preduslov za kvalitetan rad u internoj reviziji; interni revizori moraju svake godine da se obučavaju i poznaju sve standarde interne revizije; neophodno je procedurama definisati načine procene rizika od prevare; potrebno je povećati odgovornost i kazne za lica

čije se prevare otkriju; neophodno je vršiti konstantnu obuku revizora u cilju identifikovanja mogućih šema i scenarija prevare.

Tabela 145. Rezultati Pirsonove korelacije godina radnog iskustva i varijabli hipotetičkog okvira

		Broj godina radnog iskustva ispitanika
Izveštaji i zaključci interne revizije detaljno se čitaju od strane nadležnih koji bi trebalo da donose odluke na osnovu istih.	Pearson Correlation	.141
	Sig. (2-tailed)	.161
	N	101
U organizaciji/preduzeću se postupa u skladu sa izveštajima i zaključcima interne revizije.	Pearson Correlation	.013
	Sig. (2-tailed)	.900
	N	101
Ispravno je u nedostatku kadrova za interne revizore angažovati eksterna lica da obavljaju tu delatnost.	Pearson Correlation	.019
	Sig. (2-tailed)	.849
	N	101
Angažovanje eksternih lica za internu kontrolu rizično je za rad organizacije/preduzeća.	Pearson Correlation	-.186
	Sig. (2-tailed)	.063
	N	101
Zakonska obaveza postojanja internih revizora adekvatno je rešenje.	Pearson Correlation	.244*
	Sig. (2-tailed)	.014
	N	101
Interna revizija suštinski obavlja svoju funkciju u našoj organizaciji/preduzeću.	Pearson Correlation	-.129
	Sig. (2-tailed)	.200
	N	101
Interna revizija suštinski ili formalno obavlja svoju funkciju u našoj organizaciji.	Pearson Correlation	-.079
	Sig. (2-tailed)	.430
	N	101
Smatram sebe sposobnim/sposobnom da otkrijem prevare u organizacionom delu koji je u mojoj nadležnosti.	Pearson Correlation	.069
	Sig. (2-tailed)	.492
	N	101
Smatram sebe spremnim/spremnom da ukažem na prevare u organizacionom delu koji je u mojoj nadležnosti.	Pearson Correlation	.084
	Sig. (2-tailed)	.404
	N	101
Smatram sebe spremnim/spremnom da ukažem na prevare u organizacionom delu koji je van moje nadležnosti.	Pearson Correlation	-.027
	Sig. (2-tailed)	.789
	N	101
U mogućnosti sam da otkrijem slabosti u radu interne revizije	Pearson Correlation	.094
	Sig. (2-tailed)	.350

	N	101
U mogućnosti sam da primetim nepravilnosti u procedurama javnih nabavki, finansijskog izveštavanja ili izvršenja ugovora.	Pearson Correlation	.121
	Sig. (2-tailed)	.228
	N	101
Interni revizor ima pristup kompletnoj dokumentaciji u organizaciji/preduzeću.	Pearson Correlation	.144
	Sig. (2-tailed)	.150
	N	101
Interni revizor trebalo bi da ima pristup kompletnoj dokumentaciji u organizaciji/preduzeću.	Pearson Correlation	.088
	Sig. (2-tailed)	.384
	N	101
Interni revizor trebalo bi za svoj rad da odgovara top menadžmentu.	Pearson Correlation	.181
	Sig. (2-tailed)	.070
	N	101
U našoj organizaciji/preduzeću utvrđena je interna revizija i postoji lice ili sektor zadužen za ovu oblast.	Pearson Correlation	-.001
	Sig. (2-tailed)	.996
	N	101
Interna revizija u našoj organizaciji/preduzeću ima definisan stepen do kojeg ima ingerencije.	Pearson Correlation	.035
	Sig. (2-tailed)	.729
	N	101
Interna kontrola u našoj organizaciji ima definisan opseg procedura koje kontroliše i pokriva.	Pearson Correlation	-.067
	Sig. (2-tailed)	.503
	N	101
Interna revizija u našoj organizaciji/preduzeću je nezavisna.	Pearson Correlation	-.050
	Sig. (2-tailed)	.620
	N	101
Interna revizija mora biti apsolutno nezavisna u svom radu, a sve u cilju adekvatnog obavljanja poverenog posla.	Pearson Correlation	.219*
	Sig. (2-tailed)	.028
	N	101
Moguće je da interna revizija bude apsolutno nezavisna u svom radu, a sve u cilju adekvatnog obavljanja poverenog posla.	Pearson Correlation	.128
	Sig. (2-tailed)	.201
	N	101
Iskustvo je preduslov za kvalitetan rad u internoj reviziji.	Pearson Correlation	.334**
	Sig. (2-tailed)	.001
	N	101
Mladi interni revizori su rizik za organizacije/preduzeća.	Pearson Correlation	.062
	Sig. (2-tailed)	.540
	N	101
Interni revizori moraju svake godine da se obučavaju i poznaju sve	Pearson Correlation	.204*

standarde interne revizije.	Sig. (2-tailed)	.041
	N	101
Verovatnoća prevare zavisi od načina i visine plata i nagrada menadžmenta i zaposlenih.	Pearson Correlation	-.060
	Sig. (2-tailed)	.554
	N	101
Neophodno je procedurama definisati načine procene rizika od prevare.	Pearson Correlation	.198*
	Sig. (2-tailed)	.047
	N	101
Potrebno je vršiti određivanje procesa, organizacionih jedinica i lokacija koje treba analizirati kroz postupke interne revizije, iz perspektive vrednosti njihovih transakcija i stanja, ali i određenih poznatih rizika.	Pearson Correlation	.094
	Sig. (2-tailed)	.350
	N	101
Donošenje ili modifikacija plana revizije treba da zavisi od rezultata procene rizika od prevare u toku godine.	Pearson Correlation	.070
	Sig. (2-tailed)	.487
	N	101
Potrebno je napraviti plan interne revizije za situacije vanrednih okolnosti i kriza.	Pearson Correlation	.163
	Sig. (2-tailed)	.104
	N	101
Potrebno je predvideti tehnike i tim zadužen za rad u kriznim situacijama.	Pearson Correlation	.144
	Sig. (2-tailed)	.152
	N	101
U našoj organizaciji/preduzeću postoje kazne za prevarne radnje lica čije se prevare otkriju.	Pearson Correlation	-.098
	Sig. (2-tailed)	.329
	N	101
U našoj organizaciji/preduzeću postoje kazne za prevarne radnje lica iz interne revizije ukoliko izvrše zloupotrebu.	Pearson Correlation	-.098
	Sig. (2-tailed)	.328
	N	101
Potrebno je povećati odgovornost i kazne za lica čije se prevare otkriju.	Pearson Correlation	.279**
	Sig. (2-tailed)	.005
	N	101
Svaki sektor treba da ima internog revizora zaduženog za njegovo delovanje.	Pearson Correlation	-.001
	Sig. (2-tailed)	.996
	N	101
U našoj organizaciji/preduzeću postoje kadrovi koji u dovoljnoj meri mogu da pokriju poslove interne revizije.	Pearson Correlation	.055
	Sig. (2-tailed)	.582
	N	101
Premeštanje ključnih kadrova u internu reviziju loše bi uticalo na rad sektora koji bi izgubilo ono lice koje pređe u internu reviziju.	Pearson Correlation	-.162
	Sig. (2-tailed)	.105
	N	101

Interna revizija je sposobna da otkrije nizak nivo grešaka.	Pearson Correlation	-.139
	Sig. (2-tailed)	.165
	N	101
Interna revizija je sposobna da otkrije visok nivo grešaka.	Pearson Correlation	.061
	Sig. (2-tailed)	.547
	N	101
Interni revizori su zaštićeni u svom radu.	Pearson Correlation	.071
	Sig. (2-tailed)	.481
	N	101
Interni revizori su nezavisni u svom radu.	Pearson Correlation	-.018
	Sig. (2-tailed)	.859
	N	101
Kvalitet dobro postavljenih internih kontrola utiče na mogućnost sprečavanja prevara u poslovnom sistemu.	Pearson Correlation	.182
	Sig. (2-tailed)	.069
	N	101
Ko u organizaciji/preduzeću može imati najveći motiv da izvrši prevaru?	Pearson Correlation	.282**
	Sig. (2-tailed)	.004
	N	101
Promene unutar organizacije/preduzeću utiču na verovatnoću prevare.	Pearson Correlation	.069
	Sig. (2-tailed)	.491
	N	101
Neophodno je vršiti konstantnu obuku revizora u cilju identifikovanja mogućih šema i scenarija prevare.	Pearson Correlation	.211*
	Sig. (2-tailed)	.034
	N	101
Članovi uprave i zaposleni, koji su bili pod istragom zbog prevare, potencijalno su rizičniji da istu učine.	Pearson Correlation	-.053
	Sig. (2-tailed)	.598
	N	101

Izvor: Izrada autora

Rezultati Pirsonove korelacije pokazuju da postoji statistički značajna povezanost broja zaposlenih i sledećih varijabli: zakonska obaveza postojanja internih revizora adekvatno je rešenje ($p = 0,001$, $r = 0,315$); interna revizija suštinski ili formalno obavlja svoju funkciju u našoj organizaciji ($p = 0,037$, $r = 0,208$); smatram sebe sposobnim/sposobnom da otkrijem prevare u organizacionom delu koji je u mojoj nadležnosti ($p = 0,014$, $r = 0,243$); smatram sebe spremnim/spremnom da ukažem na prevare u organizacionom delu koji je u mojoj nadležnosti ($p = 0,005$, $r = 0,280$); interni revizor trebalo bi da ima pristup kompletnoj dokumentaciji u organizaciji/preduzeću ($p = 0,001$, $r = 0,325$); u našoj organizaciji/preduzeću utvrđena je interna revizija i postoji lice ili sektor zadužen za ovu oblast ($p = 0,001$, $r = 0,332$); interna revizija u našoj organizaciji/preduzeću ima definisan stepen do kojeg ima ingerencije ($p = 0,001$, $r = 0,321$); interna revizija mora biti apsolutno nezavisna u svom radu, a sve u cilju adekvatnog obavljanja poverenog posla ($p =$

0,009, $r = 0,260$); moguće je da interna revizija bude apsolutno nezavisna u svom radu, a sve u cilju adekvatnog obavljanja poverenog posla ($p = 0,009$, $r = 0,258$); iskustvo je preduslov za kvalitetan rad u internoj reviziji ($p = 0,010$, $r = 0,256$); mladi interni revizori su rizik za organizacije/preduzeća ($p = 0,016$, $r = 0,239$); interni revizori moraju svake godine da se obučavaju i poznaju sve standarde interne revizije ($p = 0,004$, $r = 0,282$); verovatnoća prevare zavisi od načina i visine plata i nagrada menadžmenta i zaposlenih ($p = 0,007$, $r = 0,269$); potrebno je vršiti određivanje procesa, organizacionih jedinica i lokacija koje treba analizirati kroz postupke interne revizije, iz perspektive vrednosti njihovih transakcija i stanja, ali i određenih poznatih rizika ($p = 0,045$, $r = 0,200$); potrebno je napraviti plan interne revizije za situacije vanrednih okolnosti i kriza ($p = 0,039$, $r = 0,206$); potrebno je predvideti tehnike i tim zadužen za rad u kriznim situacijama ($p = 0,009$, $r = 0,260$); u našoj organizaciji/preduzeću postoje kazne za prevarne radnje lica iz interne revizije ukoliko izvrše zloupotrebu ($p = 0,034$, $r = 0,211$); potrebno je povećati odgovornost i kazne za lica čije se prevare otkriju ($p = 0,006$, $r = 0,271$); svaki sektor treba da ima internog revizora zaduženog za njegovo delovanje ($p = 0,023$, $r = 0,226$); interna revizija je sposobna da otkrije visok nivo grešaka ($p = 0,030$, $r = 0,216$); kvalitet dobro postavljenih internih kontrola utiče na mogućnost sprečavanja prevara u poslovnom sistemu ($p = 0,001$, $r = 0,337$); promene unutar organizacije/preduzeću utiču na verovatnoću prevare ($p = 0,033$, $r = 0,213$); neophodno je vršiti konstantnu obuku revizora u cilju identifikovanja mogućih šema i scenarija prevare ($p = 0,002$, $r = 0,302$) (tabela 146). Dalje analize pokazuju da sa rastom broja zaposlenih u organizacijama raste i podrška gore prikazanim stavovima.

Tabela 146. Rezultati Pirsonove korelacije broja zaposlenih i varijabli hipotetičkog okvira

		Broj zaposlenih u Vašoj organizaciji/ preduzeću
Izveštaji i zaključci interne revizije detaljno se čitaju od strane nadležnih koji bi trebalo da donose odluke na osnovu istih.	Pearson Correlation	.128
	Sig. (2-tailed)	.203
	N	101
U organizaciji/preduzeću se postupa u skladu sa izveštajima i zaključcima interne revizije.	Pearson Correlation	.160
	Sig. (2-tailed)	.110
	N	101
Ispravno je u nedostatku kadrova za interne revizore angažovati eksterna lica da obavljaju tu delatnost.	Pearson Correlation	.110
	Sig. (2-tailed)	.276
	N	101
Angažovanje eksternih lica za internu kontrolu rizično je za rad organizacije/preduzeća.	Pearson Correlation	-.039
	Sig. (2-tailed)	.698
	N	101
Zakonska obaveza postojanja internih revizora adekvatno je rešenje.	Pearson Correlation	.315**
	Sig. (2-tailed)	.001
	N	101
Interna revizija suštinski obavlja svoju funkciju u našoj organizaciji/preduzeću.	Pearson Correlation	.134
	Sig. (2-tailed)	.181

	N	101
Interna revizija suštinski ili formalno obavlja svoju funkciju u našoj organizaciji.	Pearson Correlation	.208*
	Sig. (2-tailed)	.037
	N	101
Smatram sebe sposobnim/sposobnom da otkrijem prevare u organizacionom delu koji je u mojoj nadležnosti.	Pearson Correlation	.243*
	Sig. (2-tailed)	.014
	N	101
Smatram sebe spremnim/spremnom da ukažem na prevare u organizacionom delu koji je u mojoj nadležnosti.	Pearson Correlation	.280**
	Sig. (2-tailed)	.005
	N	101
Smatram sebe spremnim/spremnom da ukažem na prevare u organizacionom delu koji je van moje nadležnosti.	Pearson Correlation	.148
	Sig. (2-tailed)	.140
	N	101
U mogućnosti sam da otkrijem slabosti u radu interne revizije	Pearson Correlation	.094
	Sig. (2-tailed)	.348
	N	101
U mogućnosti sam da primetim nepravilnosti u procedurama javnih nabavki, finansijskog izveštavanja ili izvršenja ugovora.	Pearson Correlation	.164
	Sig. (2-tailed)	.100
	N	101
Interni revizor ima pristup kompletnoj dokumentaciji u organizaciji/preduzeću.	Pearson Correlation	.089
	Sig. (2-tailed)	.377
	N	101
Interni revizor trebalo bi da ima pristup kompletnoj dokumentaciji u organizaciji/preduzeću.	Pearson Correlation	.325**
	Sig. (2-tailed)	.001
	N	101
Interni revizor trebalo bi za svoj rad da odgovara top menadžmentu.	Pearson Correlation	.098
	Sig. (2-tailed)	.329
	N	101
U našoj organizaciji/preduzeću utvrđena je interna revizija i postoji lice ili sektor zadužen za ovu oblast.	Pearson Correlation	.332**
	Sig. (2-tailed)	.001
	N	101
Interna revizija u našoj organizaciji/preduzeću ima definisan stepen do kojeg ima ingerencije.	Pearson Correlation	.321**
	Sig. (2-tailed)	.001
	N	101
Interna kontrola u našoj organizaciji ima definisan opseg procedura koje kontroliše i pokriva.	Pearson Correlation	.156
	Sig. (2-tailed)	.120
	N	101
Interna revizija u našoj organizaciji/preduzeću je nezavisna.	Pearson Correlation	.164
	Sig. (2-tailed)	.102
	N	101

Interna revizija mora biti apsolutno nezavisna u svom radu, a sve u cilju adekvatnog obavljanja poverenog posla.	Pearson Correlation	.260**
	Sig. (2-tailed)	.009
	N	101
Moguće je da interna revizija bude apsolutno nezavisna u svom radu, a sve u cilju adekvatnog obavljanja poverenog posla.	Pearson Correlation	.258**
	Sig. (2-tailed)	.009
	N	101
Iskustvo je preduslov za kvalitetan rad u internoj reviziji.	Pearson Correlation	.256**
	Sig. (2-tailed)	.010
	N	101
Mladi interni revizori su rizik za organizacije/preduzeća.	Pearson Correlation	.239*
	Sig. (2-tailed)	.016
	N	101
Interni revizori moraju svake godine da se obučavaju i poznaju sve standarde interne revizije.	Pearson Correlation	.282**
	Sig. (2-tailed)	.004
	N	101
Verovatnoća prevare zavisi od načina i visine plata i nagrada menadžmenta i zaposlenih.	Pearson Correlation	.269**
	Sig. (2-tailed)	.007
	N	101
Neophodno je procedurama definisati načine procene rizika od prevare.	Pearson Correlation	.120
	Sig. (2-tailed)	.231
	N	101
Potrebno je vršiti određivanje procesa, organizacionih jedinica i lokacija koje treba analizirati kroz postupke interne revizije, iz perspektive vrednosti njihovih transakcija i stanja, ali i određenih poznatih rizika.	Pearson Correlation	.200*
	Sig. (2-tailed)	.045
	N	101
Donošenje ili modifikacija plana revizije treba da zavisi od rezultata procene rizika od prevare u toku godine.	Pearson Correlation	.183
	Sig. (2-tailed)	.067
	N	101
Potrebno je napraviti plan interne revizije za situacije vanrednih okolnosti i kriza.	Pearson Correlation	.206*
	Sig. (2-tailed)	.039
	N	101
Potrebno je predvideti tehnike i tim zadužen za rad u kriznim situacijama.	Pearson Correlation	.260**
	Sig. (2-tailed)	.009
	N	101
U našoj organizaciji/preduzeću postoje kazne za prevarne radnje lica čije se prevare otkriju.	Pearson Correlation	.025
	Sig. (2-tailed)	.803
	N	101
U našoj organizaciji/preduzeću postoje kazne za prevarne radnje lica iz interne revizije ukoliko izvrše zloupotrebu.	Pearson Correlation	.211*
	Sig. (2-tailed)	.034
	N	101
Potrebno je povećati odgovornost i kazne za lica čije se	Pearson Correlation	.271**

prevare otkriju.	Sig. (2-tailed)	.006
	N	101
Svaki sektor treba da ima internog revizora zaduženog za njegovo delovanje.	Pearson Correlation	.226*
	Sig. (2-tailed)	.023
	N	101
U našoj organizaciji/preduzeću postoje kadrovi koji u dovoljnoj meri mogu da pokriju poslove interne revizije.	Pearson Correlation	-.030
	Sig. (2-tailed)	.768
	N	101
Premeštanje ključnih kadrova u internu reviziju loše bi uticalo na rad sektora koji bi izgubilo ono lice koje pređe u internu reviziju.	Pearson Correlation	.143
	Sig. (2-tailed)	.153
	N	101
Internu revizija je sposobna da otkrije nizak nivo grešaka.	Pearson Correlation	.025
	Sig. (2-tailed)	.805
	N	101
Internu revizija je sposobna da otkrije visok nivo grešaka.	Pearson Correlation	.216*
	Sig. (2-tailed)	.030
	N	101
Interni revizori su zaštićeni u svom radu.	Pearson Correlation	.180
	Sig. (2-tailed)	.071
	N	101
Interni revizori su nezavisni u svom radu.	Pearson Correlation	.004
	Sig. (2-tailed)	.967
	N	101
Kvalitet dobro postavljenih internih kontrola utiče na mogućnost sprečavanja prevara u poslovnom sistemu.	Pearson Correlation	.337**
	Sig. (2-tailed)	.001
	N	101
Ko u organizaciji/preduzeću može imati najveći motiv da izvrši prevaru?	Pearson Correlation	.184
	Sig. (2-tailed)	.065
	N	101
Promene unutar organizacije/preduzeću utiču na verovatnoću prevare.	Pearson Correlation	.213*
	Sig. (2-tailed)	.033
	N	101
Neophodno je vršiti konstantnu obuku revizora u cilju identifikovanja mogućih šema i scenarija prevare.	Pearson Correlation	.302**
	Sig. (2-tailed)	.002
	N	101
Članovi uprave i zaposleni, koji su bili pod istragom zbog prevare, potencijalno su rizičniji da istu učine.	Pearson Correlation	.139
	Sig. (2-tailed)	.167
	N	101

Izvor: Izrada autora

Osnovna hipoteza od koje se pošlo u radu, glasi (H0): Integracija forenzičkog računovodstva i sistema kontrole obezbeđuje koristi za efikasno upravljanje rizikom od zloupotreba i prevara, što ima pozitivan uticaj na performanse organizacija.

Na samom početku istraživačkog rada, izvršena je detaljna analiza odabranih promenljiva koje omogućavaju ispitivanje korelacione povezanosti integracije forenzičkog računovodstva i sistema kontrole za potrebe unapređenja efikasnosti upravljanja rizikom od zloupotreba i prevara što ima pozitivan uticaj na performanse organizacija. Rezultati sprovedenog istraživanja pokazuju da je za efikasno upravljanje rizikom od zloupotreba i prevara u organizaciji najznačajnije postojanje internih revizora. Zakonskim utemeljenjem njihovog postojanja omogućuje se unapređenje efikasnosti upravljanja rizikom od zloupotreba i prevara. Direktno, ali i indirektno takva zakonska rešenja dovode do unapređenja uticaja samih performansi organizacija.

Pored toga, rezultati istraživanja su nedvosmisleno potvrdili da je za efikasno upravljanje rizikom od zloupotreba i prevara u nedostatku kadrova za interne revizore ispravno angažovati eksterna lica da obavljaju tu delatnost. Svakako, nedostatak kadrova za interne revizore dovodi do širenja okvira u kojem je moguće realizovati određene prevare i zloupotrebe, a sve to skupa posmatrano utiče na smanjivanje performansi organizacija. U takvim slučajevima, istraživanje sugeriše da je najoptimalnije rešenje angažovanje eksternih stručnjaka koji bi tu delatnost završili u najkraćem vremenskom periodu.

Osim toga, utvrđeno je da je vrlo značajno postupanje samih organizacija u skladu sa izveštajima i zaključcima interne revizije. U okvirima takvih zaključaka, biće date određene preporuke koje je potrebno u što kraćem vremenskom periodu otkloniti kako bi se nivo efikasnosti samog poslovanja povećao sa jedne i mogućnosti zloupotrebe od prevara i zloupotreba smanjile sa druge strane. Ipak, kvalitet zaključaka interne revizije i samih datih predloga ne može poboljšati efikasnost poslovanja organizacije ukoliko relevantni donosioci odluka ne preduzmu sve mere kako bi se buduće odluke zasnivale na samim datim predlozima i preporukama. Vrlo često, praksa pokazuje da mnogobrojne sugestije i preporuke date od strane internih revizora, ne sprovode se dosledno što umnogome otežava smanjivanje verovatnoće zloupotreba od prevara. Dalji rezultati su pokazali i da je nivo obavljanja funkcije internih revizora na visokom nivou što direktno ukazuje na poverenje i kvalitet obavljenog posla.

Sveobuhvatnom ocenom rezultata testiranja posebnih pojedinačnih hipoteza kroz različite promenljive koje su ispitivane došlo se do rezultata koji potvrđuju opštu hipotezu prema kojoj integracija forenzičkog računovodstva i sistema kontrole obezbeđuje koristi za efikasno upravljanje rizikom od zloupotreba i prevara, što ima pozitivan uticaj na performanse organizacija. Korišćenje različitih statističkih metoda, omogućilo je iskazivanje rezultata deskriptivne i inferencijalne statističke analize primenom ANOVA testa, T-testa, kao i Pirsonove korelacione analize, što je omogućilo dokazivanje hipoteza.

Analiza posebnih hipoteza

Prva posebna pojedinačna hipoteza (H1) se odnosi na to da primena tehnika forenzičkog računovodstva u internoj kontroli dovodi do efikasnijeg upravljanja resursima. U cilju ispitivanja ove postavljene pojedinačne hipoteze, korišćene su sledeće promenljive: sposobnost otkrivanja prevare u organizacionom delu koji je u sopstvenoj nadležnosti; sposobnost otkrivanja prevare u organizacionim delovima van sopstvene nadležnosti;

spremnost na ukazivanje na prevare u organizacionom delu koji je u sopstvenoj nadležnosti; mogućnost otkrivanja slabosti u radu interne revizije; mogućnost primećivanja nepravilnosti u procedurama javnih nabavki, finansijskog izveštavanja ili izvršenja ugovora; pristup internog revizora celokupnoj dokumentaciji u organizaciji; odgovornost internog revizora top menadžmentu.

Analizom dobijenih rezultata utvrđeno je da nivo efikasnosti upravljanja resursima u organizaciji zavisi od pristupa kompletnoj dokumentaciji koju ima interni revizor. Dakle, nezamislivo je unapređenje efikasnosti upravljanja resursima bez kvalitetnih preporuka koje daju interni revizori, a koje su zasnovane na pristupu celokupnoj dokumentaciji. Ukoliko interni revizor nema pristup celokupnoj dokumentaciji nemoguće je sagledati sve prednosti i nedostatke u poslovanju koje bi omogućile donošenje odgovarajućih odluka za unapređenje efikasnosti upravljanja resursima. Takođe, zaposleni moraju biti spremni i sposobni da uvide određene prevare, ali i da obaveste nadležne o tome.

Zaposleni imaju najveće mogućnosti da primete određene neregularnosti i da ukažu na iste. Svakako, potrebno je podići nivo svesti o značaju i neophodnosti prijavljivanja određenih indicija koje bi mogle da ukažu na izvršenje krivičnih dela odnosno određenih prevara. Naravno, da bi se unapredila efikasnost poslovanja i samog upravljanja resursima, interni revizori moraju za svoj rad odgovarati top menadžmentu. Bez postojanja takve odgovornosti neizbežno je da može doći do određenih malverzacija i sklapanja određenih saveza između internih revizora i samih osumnjičenih za izvršenje određenih prevara i zloupotreba. Postojanjem direktne veze između top menadžmenta i samih internih revizora omogućuje se unapređenje efikasnosti poslovanja i upravljanja resursima u poslovanju.

Analizom dobijenih rezultata istraživanja, može se reći da je potvrđena pojedinačna hipoteza prema kojoj primena tehnika forenzičkog računovodstva u internoj kontroli dovodi do efikasnijeg upravljanja resursima, na šta ukazuju pozitivne visoke vrednosti dobijenih statističkih analiza.

Druga posebna pojedinačna hipoteza (H2) se bazirala na testiranju da će postojanje interne revizije smanjiti rizik od prevare. Radi ispitivanja ove postavljene hipoteze korišćene su sledeće promenljive: utvrđena je interna revizija u organizaciji i postoji lice ili sektor zadužen za takvu oblast; interna revizija u organizaciji ima definisan stepen do kojeg ima ingerencije; interna kontrola u organizaciji ima definisan opseg procedura koje kontroliše i pokriva; interna revizija u organizaciji je nezavisna; interna revizija mora biti apsolutno nezavisna u svom radu, a sve u cilju adekvatnog obavljanja poverenog posla; moguće je da interna revizija bude apsolutno nezavisna u svom radu, a sve u cilju adekvatnog obavljanja poverenog posla; iskustvo je preduslov za kvalitetan rad u internoj reviziji; mladi interni revizori su rizik za organizacije; interni revizori moraju svake godine da se obučavaju i poznaju sve standarde interne revizije.

Dobijeni rezultati istraživanja polazuju da za smanjenje rizika od prevare u organizaciji interni revizori moraju svake godine da se obučavaju i poznaju sve standarde interne revizije. Takvi su rezultati donekle i očekivani imajući u vidu da se može očekivati da će nivo efikasnosti internih revizora biti u direktnoj vezi sa nivoom njihove obučenosti i znanja. Sve to ukazuje da je potrebno svake godine obučavati interne revizore u pogledu različitih segmenata u oblasti prevara i zloupotreba. Sa druge strane, rezultati istraživanja pokazuju da za smanjenje rizika od prevara, interna revizija mora biti apsolutno nezavisna u svom radu, a sve u cilju adekvatnog obavljanja poverenog posla. U praksi, ponekad je to

teško postići imajući u vidu da postoji jasna povezanost između pravnog lica i same osobe koja obavlja internu reviziju.

Pored toga, utvrđeno je da je iskustvo jedan od bitnijih preduslova za kvalitetan rad u internoj reviziji i da od njega zavisi sam nivo efikasnosti postupanja. Štaviše, iskustvo i nezavisnost u radu su se pokazale kao najznačajnije promenljive od kojih zavisi nivo efikasnosti rada samih revizora. Dobijene analize pokazuju da postojanje interne revizije, konkretnije rečeno, efikasnosti i kvaliteta samih internih revizora u statistički značajnoj meri utiču na smanjivanje rizika od prevara i zloupotreba. Naravno, veoma je značajno da interna kontrola ima definisan opseg procedura koje kontroliše i pokriva, kao i da ima definisan stepen do kojeg ima ingerencije. Sveobuhvatno posmatrano, može se istaći da je pojedinačna hipoteza potvrđena uzimajući u obzir dobijene rezultate.

Treća posebna pojedinačna hipoteza (H3) se bazirala na testiranju da bi tehnike forenzičkog računovodstva trebalo da se proaktivnije uključe u proces upravljanja rizikom od zloupotreba i prevara. U cilju ispitivanja postavljene hipoteze korišćene su sledeće promenljive: verovatnoća prevare zavisi od načina i visine plata i nagrada menadžmenta i zaposlenih; definisane procedure načina procene rizika od prevare; u većoj meri određivanje procesa, organizacionih jedinica i lokacija koje treba analizirati kroz postupke interne revizije, iz perspektive vrednosti njihovih transakcija i stanja, ali i određenih poznatih rizika; kao i donošenje ili modifikacija plana revizije treba da zavisi od rezultata procene rizika od prevare u toku godine. Dobijeni rezultati istraživanja pokazuju da je za podizanje efikasnosti uključivanja u proces upravljanja rizikom od zloupotreba i prevara u organizaciji neophodno postojanje jasno definisanih procedura. Takvim procedurama jasno se regulišu mnogobrojne preventivne i reaktivne aktivnosti kojima se sprečavaju različite zloupotrebe i prevare u poslovanju organizacija.

Osim toga, značajno je i da postojanje plana revizije treba da zavisi od rezultata procene rizika od prevare u toku godine, da je potrebno vršiti određivanje procesa, organizacionih jedinica i lokacija koje treba analizirati kroz postupke interne revizije, iz perspektive vrednosti njihovih transakcija i stanja, ali i određenih poznatih rizika. Rezultati istraživanja potvrđuju značajnost postojanja plana revizije i njegov značaj za tehnike forenzičkog računovodstva. Dobijeni rezultati istraživanja potvrđuju pojedinačnu hipotezu i ukazuju na značaj tehnika forenzičkog računovodstva.

Četvrta posebna pojedinačna hipoteza (H4) predviđa da tehnike forenzičkog računovodstva mogu biti korisne u sprečavanju i identifikovanju zloupotreba i prevara u vanrednim i kriznim situacijama. U cilju ispitivanja ove hipoteze korišćenje su sledeće promenljive: postojanje plana interne revizije za vanredne i krizne situacije; predviđene tehnike i tim zadužen za rad u vanrednim i kriznim situacijama; postoje kazne za prevarne radnje lica čije se prevare otkrivaju; postoje kazne za prevarne radnje lica iz interne revizije ukoliko izvrše zloupotrebu; povećati odgovornost i kazne za lica čije se prevare otkrivaju; postojanje internog revizora zaduženog za njegovo delovanje u okviru određenog sektora; postoje kadrovi koji u dovoljnoj meri mogu da pokriju poslove interne revizije; premeštanje ključnih kadrova u internu reviziju loše bi uticalo na rad sektora koji bi izgubilo to lice koje pređe u internu reviziju; interna revizija je sposobna da otkrije nizak nivo grešaka; interna revizija je sposobna da otkrije visok nivo grešaka; interni revizori su zaštićeni u svom radu; interni revizori su nezavisni u svom radu.

Dobijeni rezultati istraživanja pokazuju da povećanje odgovornosti i kazne za lica čije se prevare otkrivaju utiču na sprečavanje i identifikovanje zloupotreba i prevara u vanredni i

kriznim situacijama. Dakle, unapređivanjem kaznene politike moguće je u velikoj meri uticati na preventivno odvratanje izvršilaca krivičnih dela i prekršaja. U cilju funkcionisanja u vanrednim i kriznim situacijama, rezultati istraživanja pokazuju da je potrebno predvideti tehnike i timove zadužene za rad u takvim okolnostima i da je potrebno imati plan interne revizije koji bi se tada primenio.

Kroz disertaciju je utvrđeno da je interna revizija sposobna da otkrije visok nivo grešaka i da bi premeštanje ključnih kadrova u internu reviziju loše uticalo na rad sektora koji bi izgubio ono lice koje pređe u internu reviziju. U praksi ima dosta slučajeva u kojima je zabeleženo premeštanje ključnih kadrova u internu reviziju. Rezultati potvrđuju i da su interni revizori nezavisni u svom radu, da je interna revizija sposobna da otkrije nizak nivo grešaka, da su interni revizori zaštićeni u svom radu, da svaki sektor treba da ima internog revizora zaduženog za njegovo delovanje, da postoje kadrovi koji u dovoljnoj meri mogu da pokriju poslove interne revizije i da postoje kazne za prevarne radnje lica čije se prevare otkriju. Sveobuhvatna analiza pomenutih promenljivih jasno pokazuje da tehnike forenzičkog računovodstva mogu biti korisne u sprečavanju i identifikovanju zloupotreba i prevara u vanrednim i kriznim situacijama.

Peta posebna pojedinačna hipoteza (H5) se bazirala na testiranju da jačanje interne kontrole u organizacijama može smanjiti verovatnoću nastanka i potencijalni uticaj zloupotreba i prevara. U cilju ispitivanja ove hipoteze, korišćene su sledeće promenljive: kvalitet dobro postavljenih internih kontrola utiče na mogućnost sprečavanja prevara u poslovnom sistemu; promene unutar organizacije utiču na verovatnoću prevare; realizacija konstantnih obuka revizora u cilju identifikovanja mnogih šema i scenarija prevare; članovi uprave i zaposleni koji su bili pod istragom zbog prevare su potencijalno rizičniji da istu učine. Dakle, dobijeni rezultati pokazuju jačanje interne kontrole u organizacijama može smanjiti verovatnoću nastanka i potencijalni uticaj zloupotreba i prevara imajući u vidu da se to postiže vršenjem konstantnih obuka revizora u cilju identifikovanja mogućih šema i scenarija prevara. Obuke revizora pomažu da se unapredi proces identifikacije i analize svih mogućih rizika, šema i scenarija prevara. Na taj način, postiže se unapređenje nivoa efikasnosti poslovanja organizacija. Sa druge strane, rezultati pokazuju da kvalitet dobro postavljenih internih kontrola utiče na mogućnost sprečavanja prevara u poslovnom sistemu, kao i da su članovi uprave i zaposleni, koji su bili pod istragom zbog prevare, potencijalno su rizičniji da istu učine promene unutar organizacije/preduzeću utiču na verovatnoću prevare.

7.4. Diskusija rezultata

U istraživanju je usvojena istraživačka metodologija koja uključuje opsežan pregled objavljenih članaka, periodičnih publikacija i drugih materijala relevantnih za posmatranu problematiku. Pored toga, na osnovu rezultata istraživanja su formirani opšti zaključci, elaborirani u nastavku.

Prevare na korporativnom nivou nisu samo manji ili izolovani problem. Prevara je jedna od mnogo ozbiljnih problema sa kojima se suočavaju sve privrede, bez obzira da li su razvijene ili u razvoju. Stoga, forenzičko računovodstvo sve više dobija na značaju u korporacijama. Buduća tražnja i interesovanje za forenzičkim računovodstvom je najveća u oblasti svedočenja, a najmanja u oblasti istraživanja prevara. U odnosu na ocenu važnosti uočenih prednosti obrazovanja iz forenzičkog računovodstva, najviše se ističe važnost pripremanja studenata da se angažuju u savetovanju za podršku u sudskim sporovima, a

najmanje se ističe važnost zadovoljenja potrebe društva za teorijom i praksom iz forenzičkog računovodstva. Na kursu forenzičkog računovodstva, najvažnija ocenjena tema je o privrednom kriminalu, dok je najniže ocenjena tema u vezi sudskih sporova akcionara. U najvećoj meri ispitanici koji ukazuju na povećano interesovanje u oblasti istraživanja prevara ističu da se na taj način zadovoljavaju potrebe društva za teorijom i praksom iz forenzičkog računovodstva. U pogledu ocene pitanja vezanih za buduću potražnju i interesovanje sudske podrške kao oblasti forenzičkog računovodstva, najviše ispitanika je istaklo da treba povećati potražnju i interesovanje.

U pogledu ocene pokrivenosti integracije obrazovanja u nastavni plan i program forenzičkog računovodstva, najviše ispitanika je istaklo da se uopšte ne pokriva integracija. Najviše ispitanika ističe da nema u planu da obuhvati forenzičko računovodstvo. Isto tako, najviše ispitanika se slaže sa tvrdnjom da: postojeći nastavni plan i program računovodstva nije pružio odgovor na potrebe društva za obrazovanjem iz oblasti forenzičkog računovodstva; fakulteti i univerziteti treba da podstiču i savetuju studente o mogućnostima karijere u forenzičkom računovodstvu; aktuelni slučajevi prevare finansijskim izveštajima visokog profila, uključujući Enron i Worldcom, podstiču veće interesovanje i potražnju za forenzičkim računovodstvom, uključujući ispitivanje prevare; forenzička terenska revizija treba da bude integrisana u udžbenike iz revizije i revizorskih angažmana; je neophodno ojačavanje kredibiliteta finansijskog izveštavanja u obrazovanju i praksi forenzičkog računovodstva; su važna pitanja povećanja tražnje za kadrovima koji poseduju znanje i veštine iz forenzičkog računovodstva; je važno pripremanje studenata da se uključe u ispitivanje prevara u obrazovanju i praksi forenzičkog računovodstva; je važno pripremanje studenata da se angažuju u savetovanju za podršku u sudskim sporovima; je važno pripremanje studenata da se uključe u stručno svedočenje forenzičkog računovodstva; je nedostatak interesovanja fakulteta prepreka za integraciju forenzičkog računovodstva u nastavni plan i program; je nedostatak podrške prepreka za integraciju forenzičkog računovodstva u nastavni plan i program računovodstva; je nedostatak interesovanja od strane studenata prepreka za integraciju forenzičkog računovodstva u nastavni plan i program računovodstva; je nedostatak nastavnog materijala uključujući i udžbenike prepreka za integraciju forenzičkog računovodstva u nastavni plan i program računovodstva; je nedostatak finansijskih sredstava prepreka za integraciju forenzičkog računovodstva u nastavni plan i program računovodstva; je nedovoljna mogućnost za posao prepreka za integraciju forenzičkog računovodstva u nastavni plan i program; je važno pitanje osnova prevare na kursu forenzičkog računovodstva; je važna teorija i metodologija ispitivanja prevara na kursu forenzičkog računovodstva; je važna karijera u forenzičkom računovodstvu; su profesionalne organizacije koje sponzorišu forenzičko računovodstvo važne na kursu forenzičkog računovodstva; je važno pitanje edukacija protiv prevara na kursu forenzičkog računovodstva; je važna kontrola protiv prevara na kursu forenzičkog računovodstva; su važni treninzi protiv prevara na kursu forenzičkog računovodstva; su važni revizorski standardi protiv prevara na kursu forenzičkog računovodstva; su važni sudski sporovi akcionara na kursu forenzičkog računovodstva; su važni profesionalni standardi koji se odnose na forenzičko računovodstvo; su važni standardi i principi finansijskog izveštavanja na kursu forenzičkog računovodstva; su važne veštine intervjuisanja i pravnih aspekata intervjua na kursu forenzičkog računovodstva; su važne teme bezbednosti i privatnosti na kursu forenzičkog računovodstva.

Ispitanici koji su ukazali da postoji administrativna podrška u većoj meri ističu da postoji nedostatak podrške za integraciju forenzičkog računovodstva u nastavni plan i program računovodstva. Dalje, ispitanici koji ukazuju da postoji administrativna podrška u

većoj meri su istakli da je edukacija protiv prevara jedna od značajnih tema na kursu forenzičkog računovodstva. Ispitanici koji ukazuju da postoji administrativna podrška u većoj meri ističu da je značajno da se na kursu forenzičkog računovodstva obradi tema sa nazivom prevare u finansijskim izveštajima. Ne postoji statistički značajna povezanost analize trenutnih planova i programa sa varijablama: postojeći nastavni plan i program računovodstva nije pružio odgovor na potrebe društva za obrazovanjem iz oblasti forenzičkog računovodstva; nastavni plan i program računovodstva treba da uključi forenzičko računovodstvo; fakulteti i univerziteti treba da podstiču i savetuju studente o mogućnostima karijere u forenzičkom računovodstvu; aktuelni slučajevi prevare u finansijskim izveštajima visokog profila, uključujući Enron i Worldcom, podstiču veće interesovanje i potražnju za forenzičkim računovodstvom, uključujući ispitivanje prevare; postoje brojne mogućnosti zapošljavanja u forenzičkom računovodstvu; forenzička terenska revizija treba da bude integrisana u udžbenike iz revizije i revizorske angažmane.

Ne postoji statistički značajna povezanost analize trenutnih planova i programa i sledećih varijabli u vezi važnosti uočenih koristi od obrazovanja i prakse forenzičkog računovodstva: zadovoljiti potrebe društva za teorijom i praksom iz forenzičkog računovodstva; ojačati kredibilitet finansijskog izveštavanja; promovisanje odgovornog korporativnog upravljanja; učiniti studente atraktivnijim na tržištu rada; povećanje tražnje za kadrovima koji poseduju znanje i veštine iz forenzičkog računovodstva; pripremanje studenata da se uključe u ispitivanje prevara; pripremanje studenata da se angažuju u savetovanju za podršku u sudskim sporovima; pripremanje studenata da se uključe u stručno svedočenje.

Ispitanici u najvećoj meri ocenjuju da je za efikasno upravljanje rizikom od zloupotreba i prevara u organizaciji zakonska obaveza postojanja internih revizora adekvatno rešenje. Zatim, u najvećoj meri ispitanici ističu da je za efikasno upravljanje rizikom od zloupotreba i prevara u nedostatku kadrova za interne revizore ispravno angažovati eksterna lica da obavljaju tu delatnost, pa navode da je postupanjem u skladu sa izveštajima i zaključcima interne revizije, zatim tvrde da je detaljno čitanje izveštaja i zaključaka interne revizije od strane nadležnih koji bi trebalo da donose odluke na osnovu istih, pa ističu da interna revizija suštinski obavlja svoju funkciju.

Ispitanici u najmanjoj meri ocenjuju da je za efikasno upravljanje rizikom od zloupotreba i prevara u organizaciji rizično angažovanje eksternih lica za internu kontrolu. Ispitanici u najvećoj meri: ocenjuju da bi do efikasnijeg upravljanja resursima u organizaciji interni revizor trebalo da ima pristup kompletnoj dokumentaciji; smatraju sebe spremnim da ukažu na prevare, da bi interni revizor trebalo da za svoj rad odgovara top menadžmentu; da interni revizor ima pristup kompletnoj dokumentaciji; da su u mogućnosti da sami primete nepravilnosti u procedurama javnih nabavki, finansijskog izveštavanja ili izvršenja ugovora; da smatraju sebe sposobnim/sposobnom da otkriju prevare i da smatraju sebe spremnim/spremnom da ukažem na prevare u organizacionom delu koji je van moje nadležnosti.

Ispitanici u najmanjoj meri ocenjuju da su do efikasnijeg upravljanja resursima u organizaciji sami u mogućnosti da otkriju slabosti u radu interne revizije. Ispitanici prema prikazanim rezultatima u najvećoj meri ocenjuju da: za smanjenje rizika od prevare u organizaciji interni revizori moraju svake godine da se obučavaju i poznaju sve standarde interne revizije; da za smanjenje rizika od prevare interna revizija mora biti apsolutno nezavisna u svom radu, a sve u cilju adekvatnog obavljanja poverenog posla, tvrde da je iskustvo preduslov za kvalitetan rad u internoj reviziji; ocenjuju da je moguće da interna

revizija bude apsolutno nezavisna u svom radu, a sve u cilju adekvatnog obavljanja poverenog posla; ističu da je utvrđena interna revizija i da postoji lice ili sektor zadužen za ovu oblast; tvrde da interna kontrola ima definisan opseg procedura koje kontroliše i pokriva; ocenjuju da je interna revizija nezavisna; ističu da interna revizija ima definisan stepen do kojeg ima ingerenciju. Ispitanici u najmanjoj meri ocenjuju da su za efikasno upravljanje rizikom od zloupotreba i prevara u organizaciji mladi interni revizori rizik.

Ispitanici u najvećoj meri ocenjuju da je za uključivanje u proces upravljanja rizikom od zloupotreba i prevara u organizaciji neophodno procedurama definisati načine procene rizika od prevare; donošenje ili modifikacija plana revizije treba da zavisi od rezultata procene rizika od prevare u toku godine, pa tvrde da je potrebno vršiti određivanje procesa, organizacionih jedinica i lokacija koje treba analizirati kroz postupke interne revizije, iz perspektive vrednosti njihovih transakcija i stanja, ali i određenih poznatih rizika; ispitanici u najmanjoj meri ocenjuju da će za uključivanje u proces upravljanja rizikom od zloupotreba i prevara u organizaciji verovatnoća prevare zavisi od načina i visine plata i nagrada menadžmenta i zaposlenih. Pored toga, ispitanici u najvećoj meri ocenjuju da je za sprečavanje i identifikovanje zloupotreba i prevara u vanrednim okolnostima u organizaciji potrebno povećati odgovornost i kazne za lica čije se prevare otkriju; da je potrebno predvideti tehnike i tim zadužen za rad u kriznim situacijama, pa ocenjuju da je potrebno napraviti plan interne revizije za situacije vanrednih okolnosti i kriza; tvrde da je interna revizija sposobna da otkrije visok nivo grešaka; ocenjuju da bi premeštanje ključnih kadrova u internu reviziju loše uticalo na rad sektora koji bi izgubilo ono lice koje pređe u internu reviziju; da su interni revizori nezavisni u svom radu; da je interna revizija sposobna da otkrije nizak nivo grešaka; da su interni revizori zaštićeni u svom radu; da svaki sektor treba da ima internog revizora zaduženog za njegovo delovanje; da postoje kadrovi koji u dovoljnoj meri mogu da pokriju poslove interne revizije; da postoje kazne za prevarne radnje lica čije se prevare otkriju.

Ispitanici u najmanjoj meri ocenjuju da je najkorisnije u sprečavanju i identifikovanju zloupotreba i prevara u vanrednim okolnostima u organizaciji postojanje kazne za prevarne radnje lica iz interne revizije ukoliko izvrše zloupotrebe. U najvećoj meri podržavaju stav u pogledu jačanja interne kontrole u organizacijama, a koji se odnosi na to da je neophodno vršiti konstantnu obuku revizora u cilju identifikovanja mogućih šema i scenarija prevare; zatim kvalitet dobro postavljenih internih kontrola utiče na mogućnost sprečavanja prevara u poslovnom sistemu; članovi uprave i zaposleni, koji su bili pod istragom zbog prevare, potencijalno su rizičniji da istu učine. Najmanje podržavaju stav da promene unutar organizacije/preduzeću utiču na verovatnoću prevare.

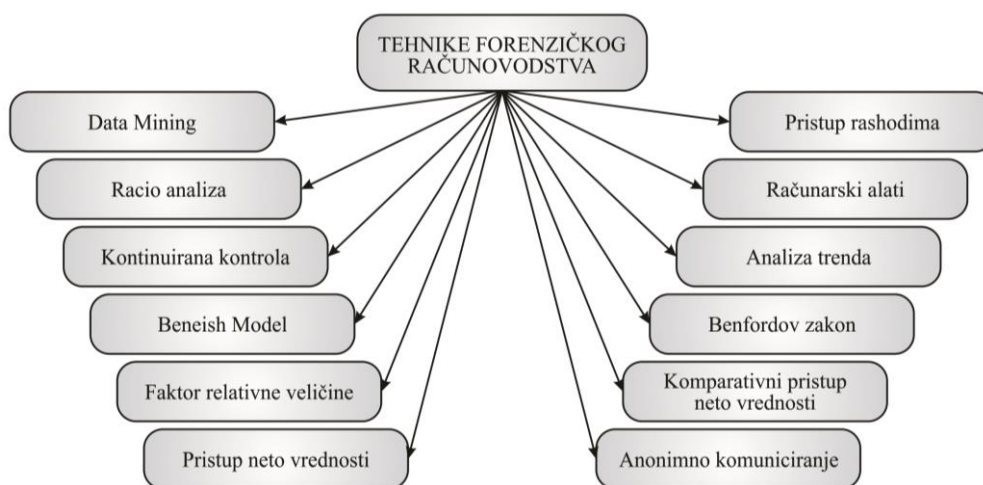
Ispitanici u najvećoj meri ocenjuju da se upravljanje prevarom u organizaciji sprovodi preduzimanjem odgovarajućih mera u slučaju otkrivenih prevara; da se upravljanje prevarama sprovodi obezbeđivanjem komunikacija o rezultatima istrage prevara, pa sprovođenjem internih revizija zasnovanih na riziku; uspostavljanjem procedure za otkrivanje dokaza koji se odnose na otkrivenu prevaru, praćenjem aktivnosti zaposlenih u odeljenjima visokog rizika, uspostavljanju linije komunikacije s policijom za dalje istrage u vezi otkrivenih prevara i dobrom uspostavljanju mehanizama uzbunjivača. Ispitanici u najmanjoj meri ocenjuju da se upravljanje prevarom sprovodi tehnološkim rešenjima sa okidačkim mehanizmima koji označavaju neregularne aktivnosti. Dalje, ispitanici u najvećoj meri ocenjuju da su u mogućnosti da otkriju prevare od strane zaposlenih u organizaciji; da su u mogućnosti da otkriju prevarne radnje u finansijskim izveštajima, pa tvrde da su u

mogućnosti da otkriju lažnu procenu vrednosti imovine. Ispitanici u najmanjoj meri ocenjuju da su u mogućnosti da otkriju nedozvoljene transakcije u organizaciji.

Ispitanici u najvećoj meri ocenjuju da interni revizori moraju svake godine da se obučavaju i poznaju sve standarde interne revizije radi smanjenja rizika od prevare u organizaciji: da je interna revizija apsolutno nezavisna u svom radu, a sve u cilju adekvatnog obavljanja poverenog posla: da interna revizija ima definisan stepen do kojeg ima ingerencije. U najmanjoj meri ocenjuju da su za efikasno upravljanje rizikom od zloupotreba i prevara u organizaciji mladi interni revizori rizik.

Ispitanici u najvećoj meri ocenjuju da kontrolnom okruženju u organizaciji najviši menadžment pruža podršku za integritet i etičke vrednosti; ističu da uprava ili odbor shvataju značaj internih kontrola, pa tvrde da se ustanovljavaju posebne linije ovlašćenja i odgovornosti; navode da su uspostavljene politike koje članovima daju pravo da ispituju i kontrolišu menadžment; ocenjuju da upravni odbor poseduje potpuno znanje o internoj kontroli i sprovodi je; ocenjuju da menadžment efikasno pokazuje posvećenost integritetu i etičkim vrednostima; ističu da organizacija redovno sprovodi obuke zaposlenih; tvrde da se evaluacije zaposlenih redovno održavaju i periodično stavljaju na raspolaganje strankama; navode da etički standardi kojih se pridržavaju zaposleni ispunjavaju predviđanja uprave i upravnog odbora. Ispitanici u najmanjoj meri ocenjuju da se obavljaju sve neophodne i bitne provere potencijalnih novih zaposlenih uključujući i njihovu obuku.

Iz pregleda postojeće literature može se sagledati da forenzičko računovodstvo igra ključnu ulogu u pomaganju oko napora korporativnih organizacija i nacionalnih država u sprečavanju prevara. Prevencija prevara nije reaktivan, već napredan proces koji je vredan razmatranja u svakoj organizaciji, i u privatnom i u javnom sektoru, jer je jeftinija i efikasnija od detekcija prevare. Primena alata i tehnika računovodstvene forenzike su napravile značajan napredak u razvijenom svetu, dok je njegovo uvažavanje i upotreba u privredama u razvoju još uvek u početnoj fazi. Stoga više treba uraditi kako bi se maksimizovale koristi koje iz toga proizilaze. Razne tehnike mogu da se koriste za utvrđivanje mogućnosti nastanka prevarnog finansijskog izveštavanja, kao što su *Beneish M-Score*, *Dechow F-Score*, *Pustylnick P-Score*, *Montier C-Score* (slika 11). U nastavku je ukazano na mogućnosti njihove primene i potrebna prilagođavanja, imajući u vidu postojeće računovodstvene modele.

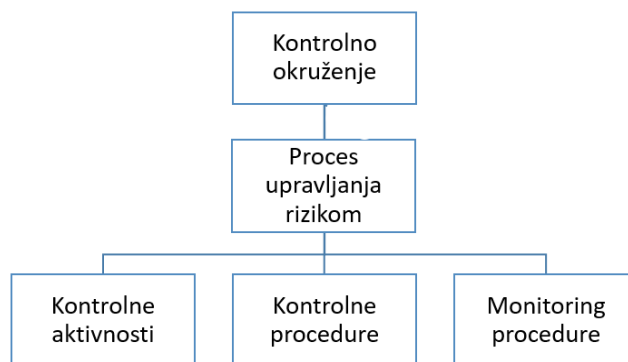

Slika 11. Tehnike forenzičkog računovodstva

Izvor: Izrada autora

Prevara je privukla pažnju naučnika, istražitelja, revizora i računovodstvenih udruženja i vladinih agencija, na nacionalnom i međunarodnom nivou (Vanasco, 1998). Prevara se može otkriti putem mehanizma interne kontrole organizacije uključujući savete, nadzor menadžmenta, interne i eksterne revizije, kao i pregled dokumenata. Slika 12 predstavlja pristup internoj kontroli prevara koja obuhvata proces upravljanja rizikom, kontrolu i monitoring. Kontrolno okruženje obuhvata strukturu organizacije, filozofiju i stil upravljanja, politike ljudskih resursa, posvećenost kompetentnosti, kao i kulturu etičkog ponašanja i komunikacije.

Ekonomsko okruženje koje se brzo menja podstiče inicira rastuću potrebu organizacija da prate rizike, posebno one vezane za prevare. U takvim uslovima, efikasna interna kontrola postaje strateški bitna za mnoge organizacije, budući da pruža isplativ pristup upravljanju ovim rizicima u njihovom svakodnevnom poslovanju. Rezultati istraživanja Elbannan (2009) sugerišu da je snaga korporativnog upravljanja pozitivno povezana sa kvalitetom interne kontrole. Procesi upravljanja rizikom su preventivne strategije koje je postavilo rukovodstvo da bi se ublažio efekat prevare, dok su kontrolne aktivnosti, politike i procedure upravljanja usmerene na otkrivanje slučajeva prevare i povezanih rizika kako bi se nivo prevare smanjio nakon pojave prevare. Što je eksplicitnija evaluacija rizika, to je efikasnije identifikovanje prevare. Neke od kontrolnih aktivnosti su verifikacije, odobrenja, rekoncilijacije i nadzor. Upravljačke kontrole imaju za cilj da budu efektivne kontrole kako bi se obezbedila efikasna procedura praćenja procene kvaliteta performansi organizacija u javnom i privatnom sektoru.

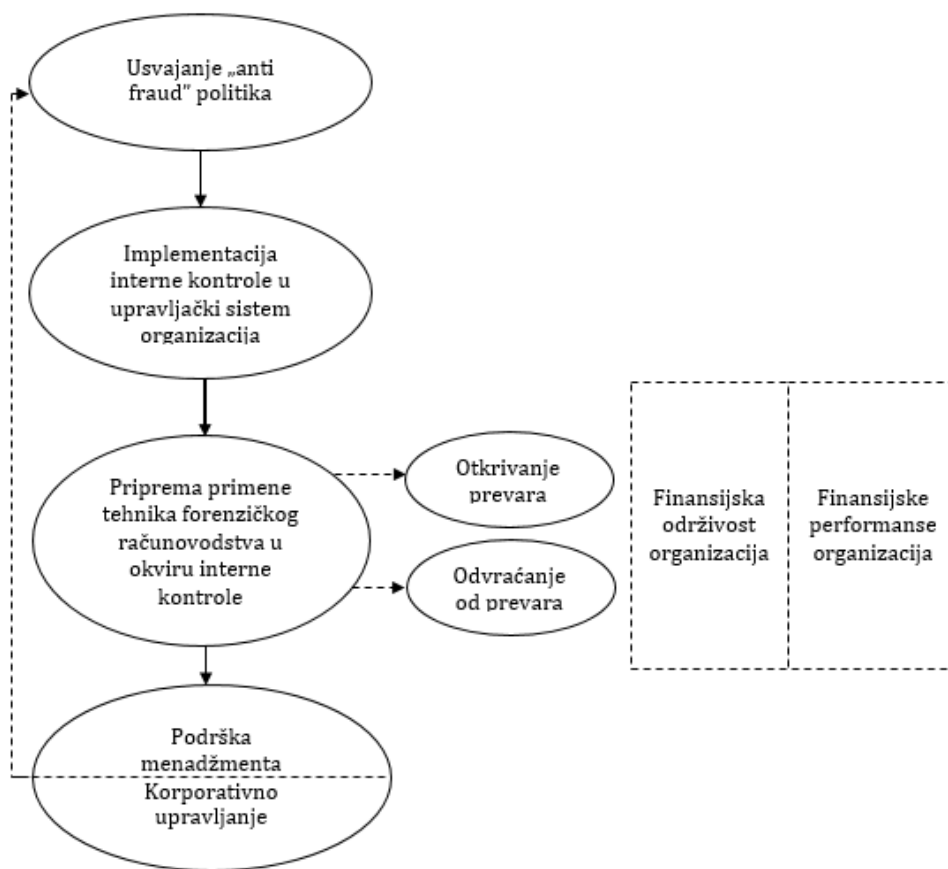
Slika 12. Pristup za kontrolu internih prevara

Izvor: Venegas, 2012

Razvijen je konceptualni model pogodan za implementaciju od strane organizacija u privatnom i javnom sektoru nakon opšteg ispitivanja relevantnosti forenzičkog računovodstva u borbi protiv finansijskih i privrednih prestupa (slika 13). U tu svrhu je istražena savremena literatura iz oblasti mogućnosti primene tehnika forenzičkog računovodstva za prevenciju i detekciju prevarnih radnji u organizacijama, što je dovelo do identifikacije kritičnih komponenti okvira za implementaciju forenzičkog računovodstva. Razmatrani su i različiti stavovi o ulogama forenzičkih računovođa. Potom je usledila integracija ovih komponenti u pojednostavljeni okvir pogodan za implementaciju forenzičkog računovodstva u upravljačko-kontrolni sistem organizacija kao snažna podrška menadžmentu.

Konceptualni okvir polazi od usvajanja “anti-fraud” politika. Sledeći korak je implementacija interne kontrole u upravljački sistem organizacija. Ovo je uslov za dalju implementaciju primene tehnika forenzičkog računovodstva u sistem interne kontrole sa dve

strane: prevenciju i otkrivanje zloupotreba i prevarnih radnji. Krajnji ishod bi trebalo da bude unapređenje performansi i finansijska održivost organizacija.

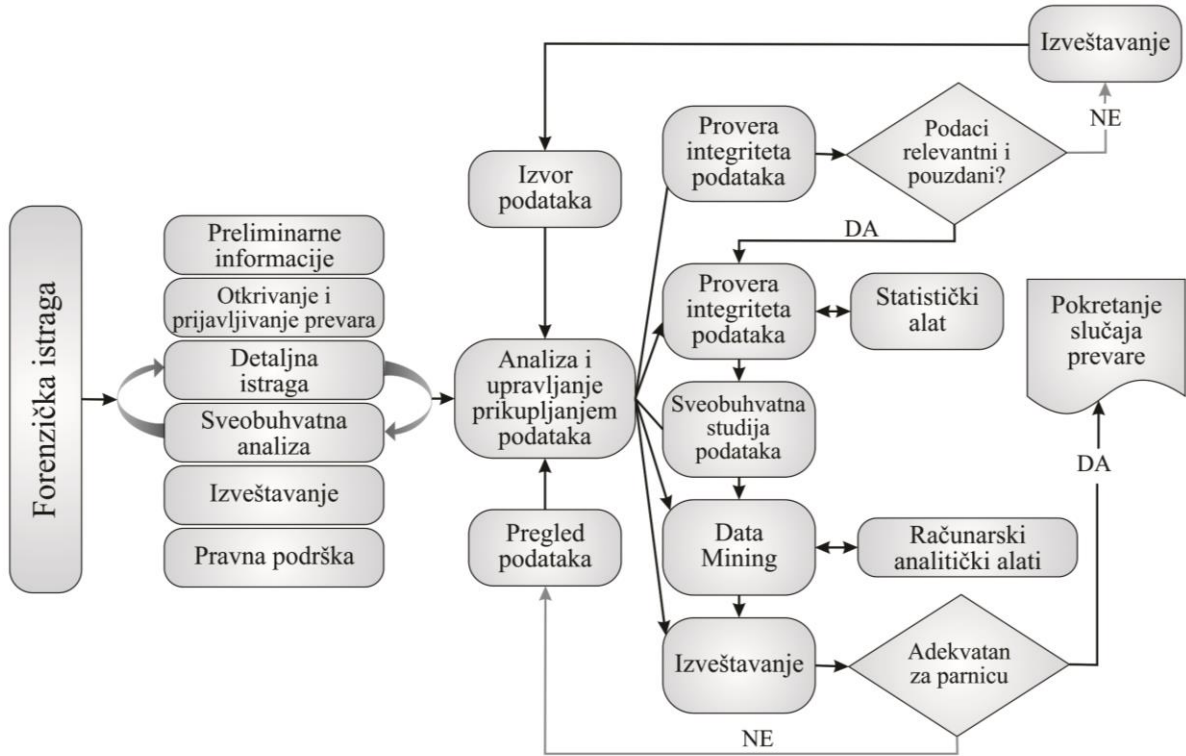

Slika 13. Konceptualni okvir integracije tehnika forenzičkog računovodstva u sistem kontrole

Izvor: Izrada autora

Pojednostavljeni okvir jasno identifikuje sve korake i procese neophodne za otkrivanje prevare. Takođe identifikuje faze u kojima će eventualna saradnja sa menadžmentom organizacije biti potrebna. Ublažavanje prevara je u središtu okvira. Razvijeni konceptualni okvir uključuje primenu tehnika forenzičkog računovodstva, kako onih u uobičajenim (redovnim) okolnostima, tako i u kriznim situacijama. Prevare koje se dešavaju u slučaju nastanka katastrofa predstavljaju namerni čin prevare pojedinaca ili vlade nakon katastrofe, pri čemu se može izdvojiti pet osnovnih kategorija: prevara kod dobrotvornih akcija, prevara ugovarača i dobavljača, cenovna prevara, prevara kod osiguranja imovine i falsifikovanje. Rasipanje sredstava i korupciju je teško kvantifikovati. U tom smislu, ističe se da je potrebno mnogo više ulaganja u poboljšanje relevantnih i efikasnih sistema odgovornosti putem povećanja efikasnosti kontrolnih sistema za krizne (vanredne) situacije. Identifikovanjem metoda koje dobro funkcionišu za otkrivanje i prevenciju prevara, prospektivne informacije mogu se pružiti računovodstvenim praktičarima, internim revizorima i istražiteljima prevare.

Na osnovu definisanog konceptualnog okvira, dimenzioniran je model integracije tehnika upravljačkog računovodstva u sistem kontrole u organizacijama u savremenom okruženju:

Slika 14. Model integracije tehnika forenzičkog računovodstva u sistem kontrole savremenih organizacija

Izvor: Izrada autora

Kao što se može videti na osnovu slike 14, model se zasniva na temeljnoj forenzičkoj istrazi kao segmentu sistema kontrole u funkciji unapređenja performansi organizacije. Nakon otkrivanja preliminarnih informacija, pristupa se otkrivanju i prijavljivanju prevara. Računovodstvena prevara je veoma raznovrsna, te se shodno tome, pokreće detaljna istraga koja se sprovodi primenom sveobuhvatne analize, uz pravnu podršku i rezultira forenzičko-finansijskim izveštajem. Provera integriteta podataka je važan deo ovog modela, kao i adekvatna primena odabranih statističkih alata. Takođe, računarski analitički alati imaju posebno mesto u ovom modelu, posebno za kompleksne situacije. Dalji tok aktivnosti rezultira preduzimanjem odgovarajućih pravnih radnji, pri čemu treba imati u vidu da zloupotrebe i prevarne radnje dovode do gubitka korporativne reputacije.

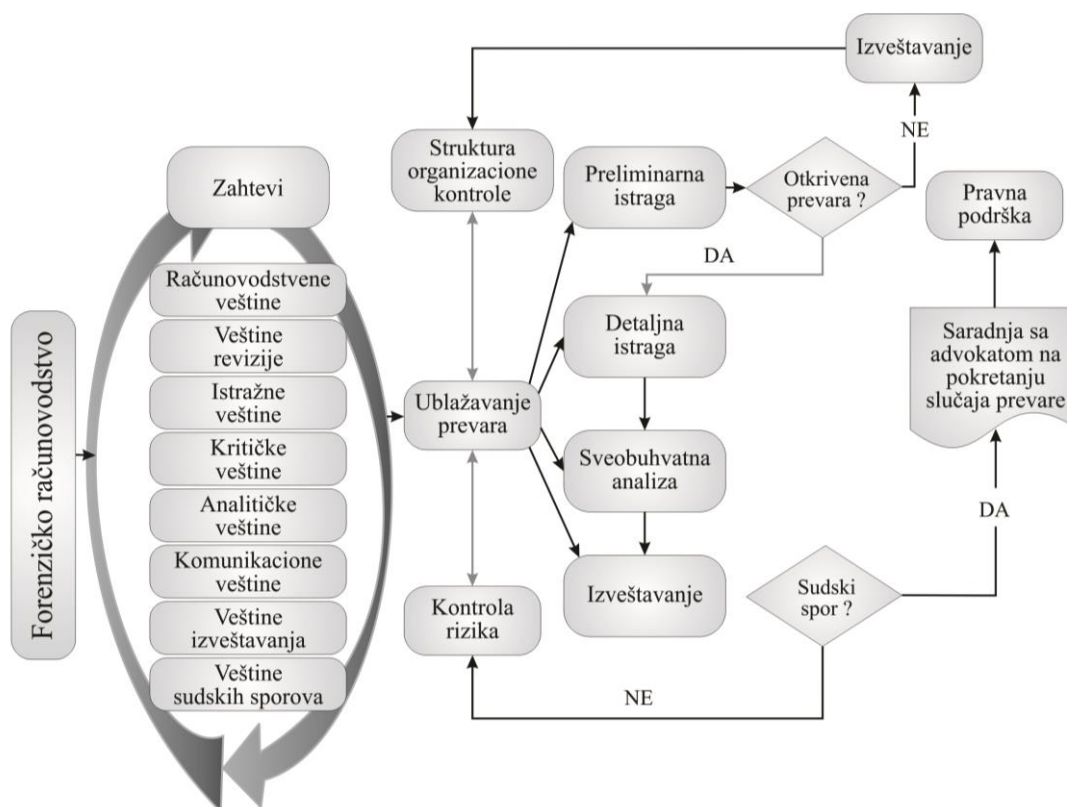
Postoje razna pitanja koja bi trebalo pažljivo razmotriti kod kreiranja konceptualnog modela integracije tehnika forenzičkog računovodstva u sistem kontrole radi efikasnog upravljanja rizikom od zloupotreba i prevara, što se u krajnjoj liniji odražava na ukupne performanse organizacija:

- Kako se sagledava odnos između interne kontrole i korporativnog upravljanja?

- Kako su definisane odgovornosti u pogledu odnosa između interne kontrole i korporativnog upravljanja?
- Kako su povezane sledeće procene rizika: upravljanje rizikom preduzeća – procena rizika za internu kontrolu – rizik za planiranje interne revizije?
- Kako se upravlja sinergijama i prazninama u sistemu upravljačke kontrole?
- Kako se meri efektivnost i efikasnost na dosledan način pojedinačnih poslovnih jedinica?
- Ko je zadužen da obezbedi pouzdanost prijavljenih finansijskih podataka?
- Koje funkcije u organizaciji se odnose na proveru usklađenosti sa regulativom?
- Kako se u organizaciji procenjuju rizici i određuju odgovarajuće kontrolne aktivnosti?
- Ko je zadužen za praćenje procesa interne kontrole u organizaciji?
- Kakav uticaj ima kompleksnost organizacije na dizajn interne kontrole i funkcionisanje? Koliko je formalizma potrebno?
- Koji su ključni faktori uspeha za efektivnost kontrole?

Veliki broj organizacija koristi nepraktičnu strategiju otkrivanja prevare. Prevencija prevara je održivija strategija jer je često teško oporaviti se od gubitaka kada se otkriju. U tom kontekstu se ističe da je važno podsticati preduzeća uvesti forenzičko računovodstvo kao alat za povećanje transparentnosti, kredibiliteta i odgovornosti, što je u središtu istraživačkog okvira. U smislu forenzičkog računovodstva, ovo će dovesti do boljeg učinka i podstaći pojedince na posvećenost organizacionom učinku. Forenzičko računovodstvo je važno za sve veličine organizacije i nije ograničeno na mala preduzeća.

Za sveobuhvatnu analizu stavki finansijskog izveštavanja kako bi se zaključio odnos između neetičkog ponašanja i poslovnih performansi potrebne su razne veštine. Prema slici 15, za potrebe forenzičkog računovodstva, potrebno je razviti i posedovati određene veštine: računovodstvene, revizorske, istražne, kritičke, analitičke, komunikacione, veštine izveštavanja, veštine za podršku sudskim sporovima. Za iscrpnu procenu relevantnih finansijskih pokazatelja radi boljeg razumevanja nedozvoljene računovodstvene prakse u svim industrijama, kao i u okviru specifičnih ekonomskih domena, bitno je postaviti odgovarajuću organizacionu kontrolu koja će biti na ublažavanje prevara, kontrolu rizika i sveobuhvatno izveštavanje.

Slika 15. Proces integrisanja tehnika forenzičkog računovodstva u sistem interne kontrole

Izvor: Izrada autora

Računovođe i revizori moraju biti osetljivi na potrebe kompanije uspostavljanjem sistema kontrole koje će sprečiti ili otkriti prevare bez ometanja poslovne aktivnosti. U okviru izveštavanja (slika 15), jedno od polja bi bilo izveštavanje o prevenciji prevara, gde bi kompanija trebalo da razjasni detalje prakse u prevenciji prevara koju ima implementirane u svim svojim sistemima. „Tehnike sprečavanja prevara“ prikazane u nastavku, kompanija treba da usvoji u svim svojim sistemima i procesima implementacije kako bi postala kompanija „bez prevare“. Za kompaniju je važno da obelodani nivo svoje zaštite od prevara svojim zainteresovanim stranama, posebno potencijalnim akcionarima u zemljama u razvoju gde je malim i srednjim preduzećima često veoma teško privući investitore zbog visokog nivoa internih prevara. Za adekvatnu kontrolu rizika (slika 15), kompanija treba da sačini plan revizije za potencijalne rizike kao što je upravljanje rizikom od zloupotrebe i prevare, rizikom informacione tehnologije i operativnim rizikom, i da u tim segmentima preuzme odgovarajuće mere. Pored toga, odeljenje za ljudske resurse treba da svim novozaposlenima da standard test o prevenciji prevara i ovi zaposleni bi trebalo da budu obučeni o ovom pitanju, kao i da pročitaju i potpišu sporazum o korporativnim pravilima i neetičkim praksama odeljenja za ljudske resurse. U godišnjem budžetu kompanije bi u tu i druge svrhe, neophodno predvideti izdatke za borbu protiv zloupotreba i prevara (istrage/transakcije), a to uključuje i izdatke za implementaciju kompjuterizovanih tehnika za sistem prevencije prevara. Jedno od mera bi mogla biti i da kompanija sklopi polisu osiguranja kako bi se zaštitila od učestalosti prevare. O aktivnostima prevencije prevara treba redovno izveštavati odgovarajuće nosioce funkcija. Potrebno je implementirati kontinuirano praćenje i sisteme

kontinuirane kontrole za aktivnosti na sprečavanju prevara. U istražnom postupku se mora utvrditi nekoliko pitanja: (Albrecht & Albrecht 2003, p. 100):

1. Ko će voditi istragu?
2. Kako će događaj biti saopšten menadžmentu?
3. Da li treba ili ne treba dovesti organe za sprovođenje zakona?
4. Ko će odrediti obim istrage?
5. Ko će odrediti metode istrage?
6. Ko će ući u trag tajnim informacijama u slučaju da postoji sumnja na prevaru?
7. Ko će intervjuisati, pregledati dokumente i preduzeti realizaciju druge faze istrage?
8. Ko će odrediti reakciju kompanije na prevaru?

Forenzičko računovodstvo uključuje primenu od računovodstvenih koncepata i tehnika do pravnih problema, što zahteva izveštavanje gde se utvrđuje odgovornost za prevaru, a izveštaj se razmatra kao dokaz na sudu ili u upravnom postupku. Ovo obezbeđuje bazu računovodstvene analize za potrebe sudskih postupaka tako što će se formirati osnova diskusije, debate i konačno, rešavanja sporova.

8. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

8.1. Ključni nalazi disertacije

Sa naučnog stanovišta, osnovni doprinos ovog rada je detaljan pregled proučavane oblasti forenzičkog računovodstva za unapređenje sistema upravljačke kontrole. Takođe, u radu je predstavljen uporedni pristup primenjenih modela, sa istaknutim prednostima i nedostacima uz ukazivanje na moguća unapređenja. Doprinos ovog rada je u koncipiranju predloženog metodološkog koncepta koji će omogućiti sveobuhvatno i komplementarno sagledavanje uticaja tehnika forenzičkog računovodstva na unapređenje sistema upravljačke kontrole radi efikasnijeg upravljanja resursima organizacije i sprečavanja nastanka gubitaka prouzrokovanih zloupotrebama i prevarama.

Ključni naučni doprinosi disertacije ogledaju se u sledećem:

- Definisanju konceptualnog modela integracije tehnika forenzičkog računovodstva u sistem kontrole što će imati pozitivan uticaj na performanse jedne organizacije;
- Forenzičko računovodstvo omogućava stabilnost u radu organizacija. Disertacija ima mnogo doprinosa znanju, kako u primenjenoj ekonomiji, tako i u računovodstvenoj praksi. Konkretnije, fokusirana su sledeća tri aspekta: primena forenzičke računovodstvene prakse u poboljšanju otkrivanja zloupotreba i prevara, važnost forenzičkih koraka u otkrivanju prevare i uticaj forenzičkog računovodstva na prevenciju zloupotreba i prevara.
- Procena uloge profesije forenzičkog računovodstva će promovisati i poboljšati prihvatljivost rada računovodstvene profesije u Srbiji, odnosno podstaći profesionalizaciju forenzičkog računovodstva.
- Sistematizacija saznanja do kojih će se doći razvojem modela.

Na osnovu primenjene statistike kao ključni rezultati istraživanja:

- Sagledane su moguće slabosti u procesu efikasnog upravljanja rizikom od nastanka zloupotreba i prevarnih radnji u okviru sistema interne kontrole;
- Identifikovane su mogućnosti za poboljšanje funkcionisanja interne revizije i interne kontrole primenom punog kapaciteta forenzičkog računovodstva kao podrške menadžmentu u domenu efikasnijeg upravljanja resursima organizacije.

Pored pomenutog, naučni doprinosi disertacije predstavlja proučavanje i analiza brojne literature, domaće i strane, čime je proširena naučna baza za izučavanje ove i srodnih oblasti. Ovo će doprineti razvoju okvira forenzičko-računovodstvenog sistema koji može poboljšati otkrivanje prevara u finansijskim izveštajima.

Stručni doprinosi disertacije ogledaju se u:

- Sticanju uvida u značaj integracije tehnika forenzičkog računovodstva u sistem upravljačke kontrole u organizacijama.
- Sticanju uvida u način implementacije konceptualnog modela integracije tehnika forenzičkog računovodstva za poboljšanje efikasnosti interne kontrole.
- Efikasnijem upravljanju resursima organizacije.
- Unapređenju sistema interne kontrole u organizacijama.
- Poboljšanju performansi organizacija.
- Praktičnim implikacijama za računovodstvene praktičare, interne revizore, eksterne revizore i istražitelje prevara.

Doprinosi sa stanovišta društvene korisnosti jesu:

- Unapređenje sistema upravljačke interne kontrole u organizacijama.
- Unapređenje procesa upravljanja performansama u organizacijama.
- Poboljšanje performansi organizacija.
- Smanjenje gubitaka nastalih usled zloupotreba i prevarnih radnji, što ima implikacije i na makro performanse.
- Povećanje zadovoljstva korisnika razvijenog modela.

8.2. Implikacije disertacije

Sprečavanje prevarnih aktivnosti, posebno u finansijskom kontekstu, je od najveće važnosti u svim sferama iz dva razloga. Pravi je taj što utiče na finansijsku održivost korporativnih subjekata. Drugi je što ova aktivnost ima i potencijal da širi uticaj na čitavu ekonomiju. Prevara, pranje novca ili finansiranje terorizma, mogu da izazovu finansijske probleme i podstaknu nezakonite aktivnosti. Prevara predstavlja koruptivno ponašanje, budući da uključuje zloupotrebu poverene moći za ličnu korist.

Lica koja vrše prevare nisu impulsivni pojedinci, već se oni stalno prilagođavaju i usavršavaju svoje metode kako bi zadržali nedozvoljene poteze neotkrivenim. Upotreba složenih i organizovanih šema je veoma česta kada se vrše prevare, tako da se analiza nikada ne bi trebalo vršiti s obzirom na izolovane događaje, već na fenomene u celini.

Finansijski problemi takođe mogu imati prenosne efekte na druge firme, pa čak i na finansijski sistem u celini (Halteh & Tiwari, 2023). Sve u svemu, finansijski problemi su ozbiljno pitanje koje može imati značajne posledice za kompanije i njihove stejkholdere i trebalo bi da ih pomno prate i njima upravljaju menadžment i investitori. Finansijski problemi mogu stvoriti potrebu za pranjem sredstava (launder funds), što problemu nastanka zloupotreba i prevarnih radnji daje još veću težinu u domenu prevencije. Prevencija prevara je mnogo troškovno efikasniji način za smanjenje gubitaka od zloupotreba i prevarnih radnji.

Pregledom literature u disertaciji nastoji se da se poboljša razumevanje anatomije prevarnog finansijskog izveštaja, njegove ključne faktore i motivacije, što bi za ishod imalo

poboljšanje sposobnosti otkrivanja i prevencije. Finansijski računi se smatraju osnovnim i konačnim rezultatom računovodstvenih poslova i često su glavni izvor finansijskog znanja (informacija) koji koristi širokom krugu korisnika koji imaju direktni ili indirektni pristup organizacijama kao što su administratori, zajmodavci, revizori, nadzorni organi, vladine agencije i potencijalni kupci. Sumirane informacije iz finansijskih računa u formi finansijskih izveštaja moraju imati dobar kvalitet dokaza koji su vredni odlučivanja. Naime, informacije bi trebalo da odražavaju stvarni ekonomski sadržaj, a ne da dovedu do donošenja loših poslovnih odluka usled obelodanjivanja informacija koje su lažne.

Sve u svemu, forenzičko računovodstvo, dakle, proizilazi iz društvenih diskursa, jer računovodstvena profesija pokušava da da odgovor na tipičan problem koji donosi rast i raznolikost mišljenja u strukturi društvenih nauka.

8.3. Ograničenja disertacije

Tokom čitavog procesa pisanja ove disertacije, najveće ograničenje je bilo navođenje ljudi da odgovore na anketu. Međutim, poslato je nekoliko stotina mejlova, samo 101 lice je odgovorilo na anketu. Istraživanje je takođe bilo ograničeno nemogućnošću vođenja intervjua licem u lice sa dodatnim pitanjima.

Kao što se vidi i razmatra u ovoj disertaciji, prevara i dalje predstavlja zabrinutost koju menadžment i dalje ima. Takođe se vidi da se prevara ne može u potpunosti eliminisati, ali se i dalje može sprečiti, a odgovornost je menadžmenta kompanija da obezbedi sprovođenje odgovarajućih preventivnih mera. Revizori mogu predložiti takve mere; međutim, revizor nije odgovoran za otkrivanje i sprečavanje prevare u finansijskim izveštajima.

Empirijsko istraživanje je zasnovano na podacima zasnovanim na ispitanicima koji su na teritoriji Republike Srbije. Stoga, ograničava generalizaciju nalaza najviše na nacionalne okvire. Ostaje neidentifikovano da li je većina izazova sa kojima se suočavaju organizacije u Srbiji slična onima sa kojima se suočavaju različite zemlje u regionu.

Pored pomenutog, prisutno je još jedno ograničenje. Za empirijsko istraživanje koje je sprovedeno, najmanje učešće ispitanika iz ankete je iz oblasti kontrole i revizije, svega 7,9%, a njihovo mišljenje bi trebalo da ima jaču težinu za posmatrani problem. Prema tome, rezultati mogu biti pristrasni. Pored toga, istraživač ima pristup ograničenom broju ispitanika.

8.4. Pravci budućih istraživanja

Iako se empirijski kontekst ovog istraživanja odnosi samo na suštinu i implikacije posmatrane problematike, istraživačka pitanja su opšte prirode. Dakle, replikacija ovih rezultata u drugim vrstama upravljačkih kontrola je potrebna za dalje istraživanje. Konkretnije, potrebno je istraživanje koje dublje obrađuje sistem upravljačke kontrole u organizacijama i evaluira njegov uticaj na različite vrste organizacija. Time se pruža širi koncept razmatranja uticaja relevantnih činilaca na unapređenje sistema interne kontrole i sprečavanje zloupotreba i prevara u organizacijama. Takođe, kao nagoveštaj za dalja istraživanja, predlaže se uporedno proučavanje diskursa koje su predstavili ključni akteri profesije računovodstvene forenzike u drugim zemljama radi analize. Ovo će omogućiti

drugim istraživačima da se stekne uvid kako se sprovodi forenzička istraga u drugim zemljama.

„Rešenje” za ublažavanje prevara je primena preventivnih mera. Za buduće doprinose proučavanju prevare u prevarama u finansijskim izveštajima, s obzirom na to da je prevara nemoguća stvar za potpuno iskorenjivanje, važno je da organizacije bolje sprovode već postojeće preventivne mere ili da proučavaju bolje ili novije načine (bolje interne kontrole). Potrebno je uraditi dalja istraživanja s obzirom na činjenicu da uz pomoć tehnologije koja se stalno razvija, zloupotrebe i prevarne radnje postaju sve sofisticiranije radnje. Stoga postoji potreba da se identifikuju metode koje će pratiti ove brze promene, jer iako neke metode mogu i dalje biti efikasne, još uvek postoji potreba da se otkriju novije metode ili barem ažuriranije metode.

Kada je reč o ulozi revizora, potrebno je sprovesti dalja istraživanja kako bi se jasnije definisala uloga revizora u otkrivanju prevarnog finansijskog izveštavanja. Takođe, potrebno je podsticati dalja istraživanja koja bi rezultirala efikasnijim metodama koje mogu da koriste eksterni revizori radi bolje percepcije o tome kako se bolje odnositi prema prevarama u finansijskim izveštajima. Sve u svemu, revizore treba obrazovati drugačije. Obrazovanje profesionalnih računovođa, posebno eksternih revizora, moraće da odražava neke elemente forenzičkog računovodstva koji su prikladni u borbi protiv prevarnog finansijskog izveštavanja.

8.5. Opšti zaključak

Očekivani naučni doprinos zasniva se na detaljnoj analizi i ukazivanju na mogućnosti unapređenja sistema kontrole u organizacijama radi poboljšanja performansi organizacija, te održivom rešenju za ublažavanje pojava zloupotreba i prevara.

Štaviše, nedostupnost forenzičkog računovodstva u kodeksima korporativnog upravljanja i njegovo nepriznavanje kao deo sistema upravljanja je inicirao okruženje koje karakteriše nezadovoljstvo među zainteresovanim stranama. Koristi od primene forenzičkog računovodstva su višestruke. Forenzičko računovodstvo je alat koji može predvideti i sprečiti nastupajuće prevare pre nego što organizacije dođu do tačke bez povratka. Dalje, forenzičko računovodstvo u velikoj meri može da pomogne održivom poslovanju organizacija kroz eliminisanje rizika od prevare i osnaživanjem internih kontrola. Forenzičko računovodstvo ima kapacitet i za podršku identifikaciji slabosti u organizacionoj etičkoj kulturi, kao i proaktivnu ulogu u formiranju politike i formiranju strategije u funkciji održivog korporativnog poslovanja.

Suštinsko odsustvo ili neefikasnost interne kontrole u organizacijama mogu biti jedan od najkritičnijih faktora za činjenje zloupotreba i prevarnih radnji.

Istraživanjem problematike u ovom radu dobijen je osnov za ključni naučni doprinos – predlaganje mogućnosti unapređenja sistema interne kontrole, što će doprineti rastu efikasnosti sveukupne upravljačke kontrole u organizacijama. Implementacija konceptualnih modela od strane menadžmenta organizacije je prvi preduslov u borbi protiv prevara. Pored toga, drugi važan preduslov je uključivanje forenzičkog računovodstva u nastavni plan i program tercijarnih institucija kako bi se bolje sagledale oblasti sa rudimentima forenzičkog računovodstva.

Može se zaključiti da je prevara rizik sa kojim se suočavaju sva preduzeća. Do prevare se može doći interno, eksterno ili u kombinaciji. Najvažniji mehanizam koji se može koristiti da se smanji rizik od gubitka usled prevare jeste da se dizajnira adekvatan sistem interne kontrole koji otežava vršenje ili prikriivanje prevare. Međutim, može se desiti da prevara ne bude u potpunosti sprečena, ali kompanija može da sprovede internu kontrolu da odvraća i, u nekim slučajevima, otkrije prevarne radnje. Interna kontrola pomaže subjektima da postignu važne ciljeve i održe i poboljšaju performanse, imajući u vidu dinamične promene u poslovnom okruženju. Brze promene poslovnih modela, veća upotreba i zavisnost od tehnologije, sve veći regulatorni zahtevi i nadzor, globalizacija i drugi izazovi, zahtevaju da bilo koji sistem interne kontrole bude agiln u prilagođavanju promenama u poslovanju i regulatornom okruženju, pri čemu snažna podrška rukovodstva organizacija ima veliki značaj u postizanju efikasnosti ovog sistema.

Analizom trenutnog stanja u oblasti forenzičkog računovodstva, u radu je u potpunosti sagledana mogućnost razvoja i unapređenja ove oblasti, kao i praktične prednosti koje organizacije mogu imati implementacijom tehnika forenzičkog računovodstva u sistem interne kontrole u organizacijama za efikasno upravljanje rizikom od prevarnih radnji, što u konačnom ima veliki uticaj na poboljšanje sistema upravljanja performansama u organizacijama.

Sastavljanje godišnjeg izveštaja o transakcijama za sprečavanje prevara kompanija koje razjašnjavaju ovakve izveštaje, predstavlja konkurentsku prednost u odnosu na one koji to ne rade. Preporučuje se da sve kompanije koriste procenu rizika u celoj organizaciji za razvoj metodologije za identifikaciju i razjašnjavanje vrsta rizika od prevare, izvrše analizu verovatnoće nastanka prevare i povežu odgovornost menadžmenta i revizije sa rizikom od prevare. Primena proaktivnih metoda detekcije prevare predstavlja posebno važnu aktivnost u ovom procesu. Suštinski je važno da revizori poznaju relativne frekvencije sa kojima se javljaju razne vrste prevara.

Pored ostalog, sistemi kontrole mogu da podrže menadžere da usklade sposobnosti, aktivnosti i učinak zaposlenih sa ciljevima i misijama organizacije. Ako organizacija ne izvrši pravilno procenu rizika, to će rezultirati neidentifikovanom mogućnošću rizika od prevare. Što je eksplicitnija procena rizika, to je efikasnije otkrivanje prevare.

9. LITERATURA

1. Abdinasir, G. A. (2017). The impact of forensic audit services on fraud detection among commercial banks in Kenya (Doctoral dissertation, University of Nairobi).
2. Abdul-Baki, Z. (2019), The role of accounting in conflicts resolution: The case of PwC's forensic audit of the Nigerian National Petroleum Corporation, *Managerial Auditing Journal*, 36(2), 261–279. <https://doi.org/10.1108/MAJ-03-2018-1835>.
3. Abdullah, W. N. & R. Said (2018), The Influence of Corporate Governance and Human Governance towards Corporate Financial Crime: A Conceptual Paper. *Redefining Corporate Social Responsibility, Developments in Corporate Governance and Responsibility*, 13, doi 10.1108/S2043-052320180000013014.
4. Abdullahi, R. & N. Mansor (2018), Fraud prevention initiatives in the Nigerian public sector: Understanding the relationship of fraud incidences and the elements of fraud triangle theory, *Journal of Financial Crime*, 25(2), doi 10.1108/JFC-02-2015-0008.
5. Abidin, M. A. Z., A. Nawawi & A. S. A. P. Salin (2019), Customer data security and theft: a Malaysian organization's experience, *Information and Computer Security*, 27(1), doi 10.1108/ICS-04-2018-0043.
6. Adamović, M., S. Milojević, S. Knežević, V. Jakovljević, D. Đurić i S. Stojkov (2022), *Menadžment porodičnih preduzeća*, Apotekarska ustanova Zdravlje lek, Beograd.
7. Adebayo, M. A., & R. A. Ezejiofor (2021), Effect of Forensic Accounting on Nigerian Economy: Empirical Evidence from a Selected Nigerian Banks. *International Journal of Research in Business and Management*, 3(2), 17-26.
8. Agrawal, A., J. F. Jaffe & J. M. Karpoff (1999), Management Turnover and Governance Changes Following the Revelation of Fraud, *The Journal of Law and Economics*, 42(S1), 309–342. doi:10.1086/467427.
9. Akabom-Ita, A. (2012), Empirical analysis of the impact of information technology on forensic accounting practice in Cross River State – Nigeria, *International Journal of Scientific and Technology Research*, 1(7), 25–32.
10. Akinbowale, O. E., H. E. Klingelhöfer & M. F. Zerihun (2021), The integration of forensic accounting and the management control system as tools for combating cyberfraud, *Academy of Accounting and Financial Studies Journal*, 25(2), 1–14.
11. Akinbowale, O. E., H. E. Klingelhöfer & M. F. Zerihun (2020), An innovative approach in combating economic crime using forensic accounting techniques, *Journal of Financial Crime*, 27(4), doi: 10.1108/JFC-04-2020-0053.
12. Akkeren, V. J., S. Buckby & K. MacKenzie (2013), A metamorphosis of the traditional accountant: An insight into forensic accounting services in Australia, *Pacific Accounting Review*, 25(2), doi 10.1108/PAR-06-2012-0023.
13. Al Shehab, N. A. (2022), Under the COVID Pandemic: Is It the Springtime for Forensic Accounting Field to Blossom? In: Alareeni, B., Hamdan, A. (eds.): *Artificial Intelligence and COVID Effect on Accounting. Accounting, Finance, Sustainability, Governance & Fraud: Theory and Application*. Springer, Singapore. https://doi.org/10.1007/978-981-19-1036-4_2.
14. Al-Balqa, H., M. Dabaghia & R. Darwazeh (2021), The role of courts and universities in activating the forensic accounting to discover financial fraud, *Academy of Accounting and Financial Studies Journal*, 25(2), 1–9.
15. Albrecht W. S., & C. O. Albrecht (2003), *Fraud examination*. South-Western, Mason, Ohio.
16. Albrecht, C., C. Turnbull, Y. Zhang, C. J. Skousen (2010), The relationship between South Korean chaebols and fraud, *Management Research Review*, 33(3), doi 10.1108/01409171011030408.

17. Albrecht, C., D. Holland, R. Malagueño, S. Dolan & S. Tzafirir (2015), The role of power in financial statement fraud schemes, *Journal of Business Ethics*, 131(4), 803–813.
18. Al-Dhubaibi, A. A. S. (2020), Auditors' responsibility for fraud detection: Views of auditors, preparers, and users of financial statements in Saudi Arabia. *Accounting*, 6(3), 279–290. <https://doi.org/10.5267/j.ac.2020.2.007>.
19. Al-Dhubaibi, A., A., S. & H. H. H. Sharaf-Addin (2022), *Cogent Business & Management*, 9, 1–21, <https://doi.org/10.1080/23311975.2022.2118209>.
20. Alfonso, G. H. & S. Suzanne (2008), Crisis communications management on the web: how internet-based technologies are changing the way public relations professionals handle business crises, *Journal of contingencies and crisis management*, 16(3), 143–153.
21. Alias, N. F., A. Nawawi, A. S. A. P. Salin (2019), Internal auditor's compliance to code of ethics: Empirical findings from Malaysian Government-linked companies, *Journal of Financial Crime*, 26(1), doi 10.1108/JFC-07-2017-0066.
22. Alkher, M., M. Radošević, I. Beker, V. Čabarkapa, D. Toljaga-Nikolić, M. Carić & S. Morača (2019), Case Study of Healthcare Organization Improvement with Lean Concept, *Tehnički vjesnik*, 26 (3), 845–851. <https://doi.org/10.17559/TV-20180627080909>.
23. Almutairi, A. R. & M. A. Quttainah (2017), Corporate governance: evidence from Islamic banks, *Social Responsibility Journal*, 13(3), doi 10.1108/SRJ-05-2016-0061.
24. Al-Shaer, H., A. Salama & S. Toms (2017), Audit committees and financial reporting quality: Evidence from UK environmental accounting disclosures, *Journal of Applied Accounting Research*, 18(1), doi doi.org/10.1108/JAAR-10-2014-0114.
25. Alshurafat, H. (2022), Forensic accounting as a profession in Australia? A sociological perspective, *Meditari Accountancy Research*, 30(2), 395-423. <https://doi.org/10.1108/MEDAR-04-2020-0865>.
26. Alshurafat, H., M. O. Al Shbail, E. Mansour (2021), Strengths and weaknesses of forensic accounting: an implication on the socio-economic development, *Journal of Business and Socioeconomic Development*, doi 10.1108/JBSED-03-2021-0026.
27. Altamuro, J. (2010), How does internal control regulation affect financial reporting, *Journal of Accounting and Economics*, 49, 58–74.
28. Altman, E., Hotchkiss, E. (2005), *Corporate Financial Distress and Bankruptcy*. 3rd edition. John Wiley & Sons, New York.
29. American Institute of Certified Public Accountants (AICPA) (2002), *Consideration of Fraud in a Financial Statement Audit*, Statement on Auditing Standards, No. 99. New York: AICPA.
30. American Institute of Certified Public Accountants (AICPA) (2004). *Forensic services audits and corporate governance: Bridging the gap*, New York.
31. Anti-Fraud Collaboration (AFC), 2020, *Skepticism in practice*, <https://global.theiia.org/about/about-internal-auditing/Public%20Documents/AFCSkepticism-in-Practice.pdf>.
32. Arnold, G. (2002), *Corporate Financial Management*. Harlow, England: Prentice Hall, Financial Times.
33. Arslan, Ö. (2020), The Forensic Accounting Profession and the Process of Its Development in the World, *Contemporary Issues in Audit Management and Forensic Accounting*, *Contemporary Studies in Economic and Financial Analysis*, 102, doi 10.1108/S1569-375920200000102016.
34. Atrill, P. (2003), *Financial Management for Non-specialist*. Edinburgh, England: Prentice Hall, Financial Times.
35. AU Section 316: *Consideration of Fraud in a Financial Statement Audit*, SAS No. 99; SAS No. 113.
36. Aviantara, R. (2021), Scoring the financial distress and the financial statement fraud of Garuda Indonesia with "DDCC" as the financial solutions, *Journal of Modelling in Management*, doi 10.1108/JM2-01-2020-0017.
37. Awolowo, I. (2019), "Financial statement fraud: the need for a paradigm shift to forensic accounting", (Doctoral dissertation), Sheffield Hallam University, United Kingdom.

38. Bao, Y., G. Hilary & B. Ke (2022), Artificial Intelligence and Fraud Detection. In: Babich, V., Birge, J.R., Hilary, G. (eds.): *Innovative Technology at the Interface of Finance and Operations*. Springer Series in Supply Chain Management, vol 11. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-75729-8_8.
39. Barsky, N. P., A. H., Jr. Catanach, & S. C. Rhoades-Catanach (2003), Analyst tools for detecting financial reporting fraud, *Commercial Lending Review*, 18(5), 31–36.
40. Beasley, M. S. (1996), An empirical analysis of the relation between the board of director composition and financial statement fraud, *The Accounting Review*, 71(4), 443–465.
41. Bellandi, F. (2017), *Index, Materiality in Financial Reporting*, Emerald Publishing Limited, doi 10.1108/978-1-78743-736-420171002.
42. Beneish, M. (1999), The Detection of Earnings Manipulation, *Financial Analysts Journal*, 55, 24–36.
43. Beneish, M. D. (1997), Detecting GAAP violation: implications for assessing earnings management among firms with extreme financial performance. *Journal of Accounting and Public Policy*, 16(3), 271–309. doi:10.1016/s0278-4254(97)00023-9.
44. Beneish, M. (1999), A note on Wiedman's 1999. Instructional case: detecting earnings manipulation, *Issues in Accounting Education*, 14(2), 145-176.
45. Beqiri, G. (2014), Innovative business models and crisis management, *Procedia Economics and Finance*, 9, 361–368.
46. Bhasin, M. L. (2007), *Forensic Accounting: A New Paradigm for Niche Consulting* (2007), The Chartered Accountant, January 2007, raspoloživo na: SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2703647>.
47. Boddy, C. R. (2019). Enron scandal. *Encyclopedia of Business and Professional Ethics*, 1-4. https://doi.org/10.1007/978-3-319-23514-1_2-2.
48. Bogojević Arsić, V. (2021), Challenges of Financial Risk Management: AI Applications, *Management: Journal of Sustainable Business and Management Solutions in Emerging Economies*, 26(3), 27–33, DOI: 10.7595/management.fon.2021.0015.
49. Bologna, J. & R. J. Lindquist (1995), *Fraud Auditing and Forensic Accounting: new Tools and Techniques*, John Wiley and Sons.
50. Botes, V. & A. Saadeh (2018), Exploring evidence to develop a nomenclature for forensic accounting, *Pacific Accounting Review*, 30(2), doi 10.1108/PAR-12-2016-0117.
51. Brown, A., M. Milašinović, A. Mitrović & S. Knežević (2020), Are audit opinions related to bankruptcy forecasting of companies listed on the Sector A-Agriculture, forestry and fisheries? *Fresenius Environmental Bulletin*, 29(11), 9899-9905 ISSN: 1018-4619.
52. Calderon, T. G. (2019), Prelims, *Advances in Accounting Education: Teaching and Curriculum Innovations*, *Advances in Accounting Education*, 23, doi 10.1108/S1085-462220190000023016.
53. Carmichael, D. W. (2000), *Auditing Concepts and Methods*. Zagreb: Mate - Mc Graw - Hill. inc.
54. Carnes, K. C. & N. J. Gierlasinski (2001), Forensic accounting skills: will supply finally catch up to demand? *Managerial Auditing Journal*, 16(6), doi 10.1108/02686900110395514.
55. Cerullo, M.J. and Cerullo, V. (1999), Using neural networks to predict financial reporting fraud: part 2, *Computer Fraud & Security*, 6, pp. 14-17.
56. Cetina, Karin Knorr & Alex Preda (eds), *The Oxford Handbook of the Sociology of Finance*.
57. Chan, S. H. & Q. Song (2021), Insight into the process of responsibility judgment of an audit failure, *International Journal of Accounting & Information Management*, 29(1), doi 10.1108/IJAIM-06-2020-0083.
58. Chan, S. H., Q. Song, P. Trongmateerut & L. H. Rivera (2021), Will game-based learning enhance performance?, *International Journal of Accounting & Information Management*, doi 10.1108/IJAIM-07-2021-0136.
59. Chan, S. H., T. S. Creel, Q. Song & Y. V. Yurova (2021), Does CSR reporting indicate strong corporate governance? *International Journal of Accounting & Information Management*, 29(1), doi 10.1108/IJAIM-07-2020-0099.

60. Charles, S. L., Glover, S. M., & Sharp, N. Y. (2010). The Association between Financial Reporting Risk and Audit Fees before and after the Historic Events Surrounding SOX. *AUDITING: A Journal of Practice & Theory*, 29(1), 15–39. doi:10.2308/aud.2010.29.1.15.
61. Chen, J., D. Cumming, W. Hou & E. Lee (2013), Executive integrity, audit opinion, et fraud in Chinese listed firms, *Emerging Markets Review*, 15, 72–91. <http://dx.doi.org/10.1016/j.ememar.2012.12.003>.
62. Christensen, D. M., 2016, Corporate accountability reporting and high-profile misconduct, *The Accounting Review* 91, 377–399.
63. Cindori, S. (2021), National risk assessment – the Croatian features, *Journal of Money Laundering Control*, doi 10.1108/JMLC-02-2021-0016.
64. Clavería Navarrete, A. & A. Carrasco Gallego (2022), Forensic accounting tools for fraud deterrence: a qualitative approach, *Journal of Financial Crime*, Vol. ahead-of-print No. ahead-of-print. <https://doi.org/10.1108/JFC-03-2022-0068>.
65. Committee of Sponsoring Organizations of The Treadway Commission (COSO). (2013), Internal control - integrated framework - executive summary. Available from: <https://www.coso.org/Documents/990025P-Executive-Summary-final-may20.pdf>.
66. Coram, P., C. Ferguson & R. Moroney (2008), Internal audit, alternative internal audit structures et the level of misappropriation of assets fraud, *Accounting and Finance Journal*, 48(4), 543–559. <http://dx.doi.org/10.1111/j.1467-629x.2007.00247.x>.
67. Čović, I., M. Adamović, S. Milojević, D. Travica & D. Đurić (2022), Fraudulent Financial Reporting and Behavioural Approaches, *International Academic Journal*, 3(1), 49–56, International Academic Institute, ISSN: 2671-3478.
68. Crumbley, D. L., L. E. Heitger & G. S. Smith (2013), *Forensic and Investigative Accounting*, 6th ed., CCH Group, Chicago, IL.
69. Crumbley, L. (2019), “Forensic accounting is more than just fraud”, raspoloživo na: www.researchgate.net/publication/338084263_Forensic_Accounting_Is_More_Than_Just_Fraud (pristupljeno: 01. 09. 2020).
70. Csath, M. (2020), Crisis situations: how should micro, small and medium enterprises handle them with a long-term view? *Development and Learning in Organizations: An International Journal*, 35(3), 10–12.
71. Curtis, G. E. (2008), Legal and regulatory environments and ethics: essential components of a fraud and forensic accounting curriculum, *Issues in Accounting Education*, 23(4), 535-543, doi: 10.2308/iace.2008.23.4.535.
72. Cvetković, D., J. Paunović i S. Knežević (2021), Teorijsko-praktični aspekti pranja novca (Theoretical-practical aspects of money laundering). Naučna konferencija „Računovodstvo i revizija u teoriji i praksi”, 28. maj 2021. godine, Banja Luka College, Conference proceedings, ISSN 2637-272X, pp. 99–120.
73. Cvetković, V. (2015), Fenomenologija prirodnih katastrofa – teorijsko određenje i klasifikacija prirodnih katastrofa, *Bezbjednost, policija i građani*, 3–4, 311–335.
74. Cvetković, V. (2016), *Policija i prirodne katastrofe*. Zadužbina Andrejević, Instant sistem.
75. Cvetković, V. (2017), *Metodologija istraživanja katastrofa i rizika: teorije, koncepti i metode*. Beograd: Zadužbina Andrejević, Instant system.
76. Cvetković, V. (2020), *Upravljanje rizicima u vanrednim situacijama*. Beograd: Naučno-stručno društvo za upravljanje rizicima u vanrednim situacijama.
77. Cvetković, V. (2022), *Taktika zaštite i spasavanja u katastrofama*. Beograd: Naučno-stručno društvo za upravljanje rizicima u vanrednim situacijama.
78. Cvetković, V. M., Dragašević, A., Protić, D., Janković, B., Nikolić, N., Milošević, P. (2022), Fire Safety Behavior Model for Residential Buildings: Implications for Disaster Risk Reduction. *International journal of disaster risk reduction*, 75, 102981.
79. Cvetković, V. M., J. Tanasić, A. Ocal, Ž. Kešetović, N. Nikolić & A. Dragašević (2021), Capacity Development of Local Self-Governments for Disaster Risk Management. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(19), doi:10.3390/ijerph181910406.

80. Cvetković, V., E. Noji, M. Filipović, M. P. Marija, K. Želimir & R. Nenad (2018), Public Risk Perspectives Regarding the Threat of Terrorism in Belgrade: Implications for Risk Management Decision-Making for Individuals, Communities and Public Authorities, *Journal of Criminal Investigation and Criminology*, 69(4), 279–298.
81. Cvetković, V., N. Nikolić, R. U. Nenadić, A. Ocal & M. Zečević (2020), Preparedness and Preventive Behaviors for a Pandemic Disaster Caused by COVID-19 in Serbia, *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(11), 4124.
82. Cvetković, V., Nikolić, N., Nenadić, R. U., Ocal, A., & Zečević, M. (2020), Preparedness and Preventive Behaviors for a Pandemic Disaster Caused by COVID-19 in Serbia. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(11), 4124.
83. Cvetković, V., Ristanović, E., & Gačić, J. (2018), Citizens Attitudes about the Emergency Situations Caused by Epidemics in Serbia. *Iranian Journal of Public Health*, 47(8), 1213-1214.
84. Czarniawska, B. (2012), Accounting and detective stories: an excursion to the USA in the 1940s, *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 25(4), doi 10.1108/09513571211225088.
85. Daboub, A. J., Rasheed, A. M., Priem, R. L., & Gray, D. (1995), Top management team characteristics and corporate illegal activity. *Academy of Management review*, 20(1), 138-170.
86. Darling, J. R. (1994), Crisis management in international business: Keys to effective decision making, *Leadership & Organization Development Journal*.
87. David, A. (2005), Low level fraud is a high-level issue, supply management, Retrieved from: <http://www.highbeam.com/doc/1P3-821992191.html>.
88. De Zwaan, L., J., Stewart, J. & N. Subramaniam (2011), Internal audit involvement in enterprise risk management. *Managerial auditing journal*.
89. Dechow, P., W. Ge, C. Larson, and R. Sloan, "Predicting Material Accounting Manipulations," Working Paper, July 2007.
90. DiGabriele, J. A. & W. D. Huber (2015), Topics and methods in forensic accounting research, *Accounting Research Journal*, 28(1), doi 10.1108/ARJ-08-2014-0071.
91. DiGabriele, J. A. (2009), Implications of regulatory prescriptions and audit standards on the evolution of forensic accounting in the audit process, *Journal of Applied Accounting Research*, 10(2), doi: 10.1108/09675420910984673.
92. Dimitrijevic, D., B. Jovkovic & S. Milutinovic (2021), The scope and limitations of external audit in detecting frauds in company's operations, *Journal of Financial Crime*, 28(3), doi 10.1108/JFC-11-2019-0155.
93. Dinç, E. & E. Atabay (2020), The Current Situation and Prospects of the Profession of Judicial Advisory in Turkey: A Research on Lawyers. *Contemporary Issues in Audit Management and Forensic Accounting, Contemporary Studies in Economic and Financial Analysis*, 102, doi 10.1108/S1569-375920200000102008.
94. Domino, M. A., M. Stradiot & M. Webinger (2015), Factors which may bias judges' decisions to exclude accounting expert witnesses' testimony, *Accounting Research Journal*, 28(1), doi: 10.1108/ARJ-11-2014-0097.
95. Ebaid, I. E.-S. (2022), An exploration of accounting students' attitudes toward integrating forensic accounting in accounting education, *International Journal of Law and Management*, Vol. ahead-of-print No. ahead-of-print, <https://doi.org/10.1108/IJLMA-06-2021-0154>.
96. Elbannan, M. (2009), Quality of internal control over financial reporting, corporate governance and credit ratings, *International Journal of Disclosure and Governance*, 6, 127–149, <https://doi.org/10.1057/jdg.2008.32>.
97. Elliott, R. K. (2002), Twenty-first century assurance, *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 21(1), 139–146.
98. Elzain, E. (2021), Should forensic accounting be included in curricula of accounting departments: the case of Saudi Arabia, *International Journal of Higher Education*, 10(4), 258–267.
99. Emmanuel, C., D. Otley & K. Merchant (1990), Accounting for management control. In: *Accounting for Management Control*. Springer, Boston, MA. https://doi.org/10.1007/978-1-4899-6952-1_13.

100. Enyi, E. P. (2009), Detecting causes of variances in operational outputs of manufacturing organization: A forensic accounting investigation approach, Retrieved from <http://ssrn.com/abstract=1144783>.
101. Eryigit, M. (2019), Short-term performance of stocks after fraudulent financial reporting announcement, *Journal of Financial Crime*, 26(2), doi 10.1108/JFC-11-2016-0076.
102. Evans, C. D. (2020), "Forensic Accounting and Fraud Deterrence", Baker, H.K., Purda-Heeler, L. and Saadi, S. (Ed.): *Corporate Fraud Exposed*, Emerald Publishing Limited, Bingley, pp. 261-278. <https://doi.org/10.1108/978-1-78973-417-120201017>.
103. Fanning, K. M., & Cogger, K. O. (1998), Neural network detection of management fraud using published financial data, *International Journal of Intelligent Systems in Accounting, Finance & Management*, 7(1), 21–41. doi:10.1002/(sici)1099-1174(199803)7:1<21::aid-isaf138>3.0.co;2-k.
104. Fanning, K., Cogger, K. O., & Srivastava, R. (1995), Detection of Management Fraud: A Neural Network Approach. *Intelligent Systems in Accounting, Finance and Management*, 4(2), 113–126. doi:10.1002/j.1099-1174.1995.tb00084.x.
105. Fishman, N. H. (2001), Signs of fraud: A case by case review, [The CPA Journal](#), 71(3), 58-59.
106. Flamholtz, E. G. (1996), *Effective management control: Theory and Practice* Kluwer Academic Publishers, London.
107. Flores, E., E. F. J. Weffort, A. F. d. Silva & L. N. G. Carvalho (2016), Earnings management and macroeconomic crises: Evidence from Brazil and USA capital markets, *Journal of Accounting in Emerging Economies*, 6(2), doi 10.1108/JAEE-07-2013-0037.
108. Gačić, J., Milojević, S., Knežević, S., Adamović, M. (2023), Financial Literacy of Managers in Serbian Health Care Organizations as a Path to Sustainability. *Sustainability*. 2023; 15(7):6113. <https://doi.org/10.3390/su15076113>.
109. Galbraith, C. D. (2004), Access denied: Improper use of the Computer Fraud and Abuse Act to control information on publicly accessible Internet Websites. *Maryland Law Review*, 63(2), 320-368.
110. Gangwani, M. (2020), Suitability of forensic accounting in uncovering bank frauds in India: an opinion survey, *Journal of Financial Crime*, 28(1), doi 10.1108/JFC-07-2020-0126.
111. Golden, T. W., S. L., Skalak, & M. M. Clayton (2011), *A Guide to Forensic Accounting investigation*, New Jersey: JohnWiley & Sons.
112. Goodwin, J. (2004), A comparison of internal audit in the private and public sectors, *Managerial Auditing Journal*, 19(5), 640-650. <https://doi.org/10.1108/02686900410537766>.
113. Grima, S., E. Boztepe & P. J. Baldacchino (2020), About the Contributors, *Contemporary Issues in Audit Management and Forensic Accounting*, *Contemporary Studies in Economic and Financial Analysis*, 102, doi 10.1108/S1569-375920200000102001.
114. Grima, S., E. Boztepe & P. J. Baldacchino (2020), Prelims, *Contemporary Issues in Audit Management and Forensic Accounting*, *Contemporary Studies in Economic and Financial Analysis*, 102, doi 10.1108/S1569-375920200000102003.
115. Grima, S., E. Boztepe & P. J. Baldacchino (2020), Index, *Contemporary Issues in Audit Management and Forensic Accounting*, *Contemporary Studies in Economic and Financial Analysis*, 102, doi 10.1108/S1569-375920200000102002.
116. Grove, H., Cook, T., Streeper, E., Throckmorton, G. (2010), Bankruptcy and Fraud Analysis: Shorting and Selling Stocks *Journal of Forensic & Investigative Accounting*, 2(2), 276-293.
117. Gullkvist, B. & A. Jokipii (2013), Perceived importance of red flags across fraud types, *Critical Perspectives on Accounting*, 24(1), 44–61. <http://dx.doi.org/10.1016/j.cpa.2012.01.004>.
118. Halteh, K., & Tiwari, M. (2023), Preempting fraud: a financial distress prediction perspective on combating financial crime. *Journal of Money Laundering Control*.
119. Hampton, M. and Christensen, J. (2002), "Offshore Pariahs? Small Island Economies, Tax Havens, and the Re-configuration of Global Finance", *World Development*, 30, 1657–73.
120. Holtzblatt, M., B. Needles, N. Tschakert, M. Wong & J. Klink (2015), The Importance of the Foreign Corrupt Practices Act (FCPA) for Accounting Education, *Advances in Accounting Education: Teaching*

- and Curriculum Innovations, *Advances in Accounting Education*, 16, doi 10.1108/S1085-462220150000016004.
121. Honigsberg, C. (2020), Forensic accounting, *Annual Review of Law and Social Science*, 16(1), doi: 10.1146/annurev-lawsocsci-020320-022159.
122. Howieson, B. (2018), What is the ‘good’ forensic accountant? A virtue ethics perspective, *Pacific Accounting Review*, 30(2), doi 10.1108/PAR-01-2017-0005.
<https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199590162.001.0001>, pristupljeno 30.3.2022.
123. https://legacy.acfe.com/report-to-the-nations/2022/?_ga=2.89513693.755454995.1681930946-1730241542.1681930946, pristupljeno 22.12.2022.
124. Huber, W. (2012), Is forensic accounting in the United States becoming a profession?, *Journal of Forensic and Investigative Accounting*, 4(1), 255-284.
125. Huber, W. D., O. M. J. Popoola, A. B. Che-Ahmad & R. S. Samsudin (2015), An empirical investigation of fraud risk assessment and knowledge requirement on fraud-related problem representation in Nigeria, *Accounting Research Journal*, 28(1), 78-97, doi: 10.1108/ARJ-08-2014-0067.
126. Ijewereme, O. (2015), Anatomy of corruption in the Nigerian public sector: theoretical perspectives: and some empirical explanations, *SAGE Open*, 5(2), doi: 10.1177/2158244015581188, 1-16.
127. Imoniana, J. O., Antunes, M. T. P., & Formigoni, H. (2013), The forensic accounting and corporate fraud. *JISTEM-Journal of Information Systems and Technology*.
128. Institute of Internal Auditors (IIA) (1999), *Definition of Internal Auditing*, The Institute of Internal Auditors, Altamonte Springs, FL.
129. Işik, A. K. & E. S. Koç (2021), “Some Evaluations of the Effectiveness of Public Sector Accounting System in Turkey”, Grima, S. and Boztepe, E. (Ed.) *Contemporary Issues in Public Sector Accounting and Auditing (Contemporary Studies in Economic and Financial Analysis, Vol. 105)*, Emerald Publishing Limited, Bingley, pp. 1–15, <https://doi.org/10.1108/S1569-375920200000105002>.
130. Jalilvand, A. and Kostolansky, J. W. (2016), Le beau footwear: a business valuation case for a privately held firm, *Issues in Accounting Education*, 31(4), 439-447.
131. Jan, C.-L. (2021), Detection of Financial Statement Fraud Using Deep Learning for Sustainable Development of Capital Markets under Information Asymmetry. *Sustainability* 2021, 13, 9879. <https://doi.org/10.3390/su13179879>.
132. Janjarasjit, S. & S. H. Chan (2021), Reaction of users as potential victims of information security breach, *Information and Computer Security*, 29 (1), doi 10.1108/ICS-07-2020-0118.
133. Janković, B., Knežević, S., Bogojević Arsić, V. (2022), Saradnja policije i računovodstvenog forenzičara u cilju suzbijanja privrednog kriminaliteta, *Revizor - Časopis za teoriju i praksu*, 100, 21-30. doi: 10.56362/Rev22100021J.
134. Jensen, M. C. (1993), The Modern Industrial Revolution, Exit, and the Failure of Internal Control Systems, *Journal of Finance*, 48, 831–80.
135. John, A. O. (2010), Forensic Accountants and Corporate Fraud Reduction, *International Journal of Management and Enterprise Development* 7(4), 75–79.
136. Jones, L. & L. Sheridan (2009), Stalking and harassment of mental health professionals by patients in a community forensic service, *The British Journal of Forensic Practice*, 11(1), doi 10.1108/14636646200900007.
137. Kabuye, F., S. K. Nkundabanyanga, J. Opiso & Z. Nakabuye (2017), Internal audit organisational status, competencies, activities and fraud management in the financial services sector, *Managerial Auditing Journal*, 32(9), 924–944, <https://doi.org/10.1108/MAJ-09-2016-1452>.
138. Kagias, P., A. Cheliatsidou, A. Garefalakis, J. Azibi & N. Sariannidis (2022), The fraud triangle – an alternative approach, *Journal of Financial Crime*, 29(3), 908–924, <https://doi.org/10.1108/JFC-07-2021-0159>.

139. Kang, F., M. Farag, R. Hurt & C. Wyrick (2014), The association between PCAOB-identified audit deficiencies and small audit firms' characteristics: Evidence from PCAOB inspection reports, *Managerial Auditing Journal*, 29(8), doi 10.1108/MAJ-12-2013-0975.
140. Karim, N. A., A. Nawawi & A. S. A. P. Salin (2018), Inventory management effectiveness of a manufacturing company – Malaysian evidence, *International Journal of Law and Management*, 60(5), doi 10.1108/IJLMA-04-2017-0094.
141. Karim, N.A., A. Nawawi, A. S. A. P. Salin (2018), Inventory control weaknesses – a case study of lubricant manufacturing company, *Journal of Financial Crime*, 25(2), doi 10.1108/JFC-11-2016-0077.
142. Karpoff, J., D. Lee & G. Martin (2008), The Cost to Firms of Cooking the Books, *Journal of Financial and Quantitative Analysis*, 43(3), 581-611, doi:10.1017/S0022109000004221.
143. Kaur, B., K. Sood & S. Grima (2022), A systematic review on forensic accounting and its contribution towards fraud detection and prevention, *Journal of Financial Regulation and Compliance*, Vol. ahead-of-print No. ahead-of-print. <https://doi.org/10.1108/JFRC-02-2022-0015>.
144. Kessler International, www.investigation.com, pristupljeno_ 11. 09. 2021.
145. Ketz, J. E. (2021), "Teaching Forensic Accounting in a Covid Environment", Calderon, T.G. (Ed.): *Advances in Accounting Education: Teaching and Curriculum Innovations (Advances in Accounting Education, Vol. 25)*, Emerald Publishing Limited, Bingley, pp. 93–100. <https://doi.org/10.1108/S1085-462220210000025005>.
146. Kılıç, B. I. (2020), The Effects of Big Data on Forensic Accounting Practices and Education, *Contemporary Issues in Audit Management and Forensic Accounting, Contemporary Studies in Economic and Financial Analysis*, Vol. 102, doi 10.1108/S1569-375920200000102005.
147. Knežević, S. (2019), *Finansijsko izveštavanje (samostalno izdanje, prvo izdanje)*, Beograd.
148. Knežević, S., A. Mitrović, A., Grgur i M. Vujić (2019), *Analiza finansijskih izveštaja (izdanje autora)*, Beograd.
149. Knežević, S., A. Živković & S. Milojević (2021), The role and importance of internal control and internal audit in the prevention and identification of fraudulent actions in banks, *Banking*, 50(1), 66-89. doi: 10.5937/bankarstvo2101066k.
150. Knežević, S., A. Živković, S. Milojević, J. Paunović, D. Dimitrijević, V. Bogojević Arsić i T. Obradović (2021), *Razvoj kapaciteta forenzičkog računovodstva; poglavlje u: Prevarno finansijsko izveštavanje: metode, studije slučaja i istrage*, str. 63–96, grupa autora, prvo izdanje, Preduzeće za reviziju, računovodstvene, finansijske i konsalting usluge Moodys Standards DOO Beograd.
151. Knežević, S., D. Cvetković, M. Mićović, A. Mitrović & S. Milojević (2021), Analysis of the Presence of Criminal Offenses in the Field of the Shadow Economy in Serbia, *Lex locallis - Journal of Local Self-Government*, 19(1), 131-147. doi: <https://doi.org/10.4335/19.1.131-147>
152. Knežević, S., M. Špiler, A. Mitrović i M. Milašinović (2022), *Prevare u slučaju katastrofe: finansijski aspekti, Pravni i bezbednosni aspekti upravljanja rizicima od prirodnih i antropogenih katastrofa*, Zbornik radova, urednik V. M. Cvetković, Naučno-stručno društvo za upravljanje rizicima u vanrednim situacijama, Pravni fakultet u Novom Sadu i Međunarodni institut za istraživanje katastrofa, ISBN: 978-86-81424-07-0, str. 96–109.
153. Knežević, S., S. Milojević i J. Paunović (2021), *Razvoj forenzičkog računovodstva i izazovi u savremenom okruženju*, *Revizor – časopis za teoriju i praksu*, 24(95/96), 77–90, DOI: 10.5937/Rev2196077K77-90, DOI: 10.5937/Rev2196077K.
154. Knežević, S., S. Milojević i J. Stojanović Alcaraz (2021), *Indikatori prevarnog finansijskog izveštavanja (red flags): kako prepoznati prevarne radnje? poglavlje u udžbeniku: Forenzičko računovodstvo, istražne radnje, ljudski faktor i primenjeni alati*, str. 323–353, grupa autora, Fakultet organizacionih nauka.
155. Knežević, S., S. Milojević i M. Špiler (2021), *Edukacija o forenzičkom računovodstvu i veza s praksom*, *Revizor – časopis za teoriju i praksu*, 24(95/96), 35-49, DOI: 10.5937/Rev2196035K.
156. Knežević, S., S. Milojević, M. Adamović i J. Travica (2022), *Prevare u kontekstu upravljanja vanrednim situacijama, Pravni i bezbednosni aspekti upravljanja rizicima od prirodnih i antropogenih katastrofa*, str. 81–94, Zbornik radova, urednik V. M. Cvetković, Naučno-stručno društvo za upravljanje rizicima u

- vanrednim situacijama, Pravni fakultet u Novom Sadu i Međunarodni institut za istraživanje katastrofa, ISBN: 978-86-81424-07-0, str. 81-94.
157. Kramer, B. (2015), Trust, but verify fraud in small businesses, *Journal of Small Business and Enterprise Development*, 22(1), doi 10.1108/JSBED-08-2012-0097.
158. Kramer, B., M. Seda & G. Bobashev (2017), Current opinions on forensic accounting education, *Accounting Research Journal*, 30(3), doi 10.1108/ARJ-06-2015-0082.
159. Kranacher, M. J. (2006), Creating an ethical culture, *The CPA Journal*, 76(10), p. 80.
160. Kukreja, G., S. M. Gupta, A. M., Sarea & S. Kumaraswamy (2020), Beneish M-score and Altman Z-score as a catalyst for corporate fraud detection, *Journal of Investment Compliance*, 21(4), 231–241. <https://doi.org/10.1108/JOIC-09-2020-0022>.
161. Kumari T. R. & J. Debnath (2017), Forensic accounting: a blend of knowledge, *Journal of Financial Regulation and Compliance*, 25(1), doi 10.1108/JFRC-05-2016-0043.
162. Lalwani, V. & M. Chakraborty (2018), Quality investing in the Indian stock market, *Managerial Finance*, 44(2), doi doi.org/10.1108/MF-07-2017-0248.
163. Lehman, C. (2012), We've come a long way! Maybe! Re-imagining gender and accounting, *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 25(2), doi 10.1108/09513571211198764.
164. Levi, M. & R. G. Smith (2022), Fraud and pandemics, *Journal of Financial Crime*, 29(2), 413–432. <https://doi.org/10.1108/JFC-06-2021-0137>.
165. Li, J. & D. Wu (2017), Faeyee: allocation of constrained business resources for production of competitive products from cost accounting perspectives, *The CASE Journal*, 13(6), doi 10.1108/TCJ-09-2016-0075.
166. Lloyd Bierstaker, J. (2009), Differences in attitudes about fraud and corruption across cultures: Theory, examples and recommendations, *Cross Cultural Management: An International Journal*, 16(3), doi 10.1108/13527600910977337.
167. Lokanan, E. M. (2014), How senior managers perpetuate accounting fraud? Lessons for fraud examiners from an instructional case, *Journal of Financial Crime*, 21(4), doi 10.1108/JFC-03-2013-0016.
168. Lokanan, M. E. (2019), A fraud investigation plan for a false accounting and theft case, *Journal of Financial Crime*, 26(4), doi 10.1108/JFC-09-2017-0086.
169. Louwers, T. J. (2015), The past, present, and future of crime-related forensic accounting methodology, *Accounting Research Journal*, 28(1), doi 10.1108/ARJ-04-2015-0047.
170. Malagila, J. K., G. Bhavani & C. T. Amponsah (2020), The perceived association between audit rotation and audit quality: evidence from the UAE, *Journal of Accounting in Emerging Economies*, 10(3), doi 10.1108/JAEE-08-2018-0082.
171. Marai, A. & V. Pavlović (2013), Upravljanje zaradama i prevara u finansijskom izveštavanju –glavne karakteristike za njihovo razlikovanje, *Facta universitatis – series: Economics and Organization*, 10(1), 39–47.
172. Mavrenski, B., V. Bogojević Arsić i S. Knežević (2021), Identifikovanje prevarnih radnji primenom Benfordovog zakona na uzorku preduzeća čije akcije se nalaze u okviru sektora A – poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo na Beogradskoj berzi – poglavlje u udžbeniku: Forenzičko računovodstvo, istražne radnje, ljudski faktor i primenjeni alati, str. 985–1035, grupa autora, Fakultet organizacionih nauka.
173. Mcbride, K. & C. Philippou (2021), Big results require big ambitions: big data, data analytics and accounting in masters' courses, *Accounting Research Journal*, doi 10.1108/ARJ-04-2020-0077.
174. McCarthy, Victoria and Hulsart, Robyn, A Crisis Management Plan for Ethical Misconduct and Financial Fraud (December 1, 2012). *The Exchange*, Vol. 1, No. 1, December 2012, Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2329955>.
175. Milašinović, M., S. Knežević & A. Mitrović (2022), The significance of audit and audit opinions in the contemporary environment, *Revizor*, 25(97–98), 21–31. <https://doi.org/10.56362/Rev2298021M>.
176. Milojičić, M., S. Knežević & A. Grgur (2019), Earnings management as a manipulative form of financial reporting, *Knowledge International Journal*, 34(5), 1323–1328. <https://doi.org/10.35120/kij34051323M>.

177. Mirinaviciene, S. (2014), Internal control and fraud prevention: prior research analysis, *Science and Studies of Accounting and Finance: Problems and Perspectives*, 9(1), 173–179.
178. Mitra, S. & M. Hossain (2011), Corporate governance attributes and remediation of internal control material weaknesses reported under SOX Section 404, *Review of Accounting and Finance*, 10(1), doi 10.1108/14757701111113794.
179. Mitra, S. (2009), Pervasiveness, severity, and remediation of internal control material weaknesses under SOX Section 404 and audit fees, *Review of Accounting and Finance*, 8(4), doi 10.1108/14757700911006949.
180. Mitra, S., D. R. Deis & M. Hossain (2009), The association between audit fees and reported earnings quality in pre- and post-Sarbanes-Oxley regimes, *Review of Accounting and Finance*, 8(3), doi 10.1108/14757700910980840.
181. Mitra, S., M. Hossain & B. R. Marks (2012), Corporate ownership characteristics and timeliness of remediation of internal control weaknesses, *Managerial Auditing Journal*, 27(9), doi 10.1108/02686901211263076.
182. Mitrović, A. & S. Knežević (2020), Fraud and forensic accounting in the digital environment of accounting information systems: focus on the hotel industry. *Tourism International Scientific Conference Vrnjačka Banja - TISC*, 5(1), 281–295. Raspoloživo na: <https://www.tisc.rs/proceedings/index.php/hitmc/article/view/342.ž>, pristupljeno: 03. 05. 2022.
183. Mitrović, A. i S. Knežević (2019), *Računovodstvo (prvo izdanje)*, Fakultet za hotelijerstvo i turizam u Vrnjačkoj Banji, Univerzitet u Kragujevcu.
184. Mitrović, A., S. Knežević & M. Milašinović (2022), The importance of ethics in the auditing profession in contemporary business, *Revizor*, 25(97–98), 73–79. <https://doi.org/10.56362/Rev2298073M>.
185. Mitrović, A., S. Knežević, G. Milošević, M. Milašinović, S. Milojević i D. Cvetković (2021), Integralni pogled na forenzičko računovodstvo u prevenciji i identifikovanju prevarnih radnji u finansijskim izveštajima; poglavlje u: *Prevarno finansijsko izveštavanje: metode, studije slučaja i istrage*, str. 21–61, grupa autora, prvo izdanje, Preduzeće za reviziju, računovodstvene, finansijske i konsalting usluge, Moodys Standards DOO Beograd.
186. Mlađan, D., Cvetković, V. (2013), Classification of Emergency Situations. International scientific conference “Archibald Reiss days” Thematic conference proceedings of international significance., Belgrade, The Academy of Criminalistic and Police Studies, 275-291.
187. Montier, J. (2008), Mind Matters: Cooking the books, or, More Sailing under the black flag, *Word Global Strategy*, 30 June.
188. Mousavi, M., G. Zimon, M. Salehi & N. Stępnicka (2022), The Effect of Corporate Governance Structure on Fraud and Money Laundering, *Risks* 10: 176. <https://doi.org/10.3390/risks10090176>.
189. Mullakhmetov, K. S. (2015), Some approaches to the development of the management control concept. *Journal of Advanced Research in Law and Economics (JARLE)*, 6(1), 128–137.
190. Murray-Bailey, S. A. (2019), Money laundering control: the missing link in Trinidad and Tobago, *Journal of Money Laundering Control*, 22(4), doi 10.1108/JMLC-01-2019-0003.
191. Nawawi, A. & A. S. A. P. Salin (2018), Capital statement analysis as a tool to detect tax evasion, *International Journal of Law and Management*, 60(5), doi 10.1108/IJLMA-03-2017-0024.
192. Nawawi, A. & A. S. A. P. Salin (2018), Internal control and employees’ occupational fraud on expenditure claims, *Journal of Financial Crime*, 25(3), doi 10.1108/JFC-07-2017-0067.
193. Nguyen, H. T. L. (2021), A conceptual framework for wisdom-based decision-making process in audit profession, *Library Hi Tech*, doi 10.1108/LHT-10-2020-0256.
194. Nicholls, C. M. & S. A. Mastrolia (2015), Second Chance Homeless Shelter: A Fraud Exercise for Introductory and Survey Courses in Accounting. *Advances in Accounting Education: Teaching and Curriculum Innovations*, *Advances in Accounting Education*, 17, doi 10.1108/S1085-462220150000017001.
195. Nigrini, M.J. (2019), The patterns of the numbers used in occupational fraud schemes, *Managerial Auditing Journal*, 34(5), 606–626. <https://doi.org/10.1108/MAJ-11-2017-1717>.
196. Nortje, J. G. J. & D. P. Bredenkamp (2020), A generic investigation process for South African commercial forensic practitioners, *Journal of Financial Crime*, 27(2), doi 10.1108/JFC-06-2019-0077.

197. Ocal, A., Cvetković, V. M., Baytiyeh, H., Tedim, F., & Zečević, M. (2020), Public reactions to the disaster COVID-19: A comparative study in Italy, Lebanon, Portugal, and Serbia. *Geomatics, Natural Hazards and Risk*, 11(1), 1864-1885. doi:10.1080/19475705.2020.1811405.
198. Okoye, E. I. & D. O. Gbegi (2013), An evaluation of forensic accountants to planning management fraud risk detection procedures. *Global Journal of Management and Business Research*, 13(1), Online ISSN: 2249-4588.
199. Okoye, E., S. Adeniyi & M. Onokpaunu (2020), Forensic accounting education and forensic accountants' performance in Nigeria, *International Scholars Journal of Arts and Social Science Research*, 3(2), 123–132.
200. Omar, N., & K. M. Abu Bakar (2012), Fraud prevention mechanisms of Malaysian government-linked companies: An assessment of existence and effectiveness. *Journal of Modern Accounting and Auditing*, 8(1), 15-31.
201. Omoteso, K. & M. Obalola (2014), The Role of Auditing in the Management of Corporate Fraud, Ethics, Governance and Corporate Crime: Challenges and Consequences, *Developments in Corporate Governance and Responsibility*, 6, doi 10.1108/S2043-05232014000006006.
202. Onumah, J. M., R. Kuipo & V. A. Obeng (2012), "Effectiveness of Internal Control Systems of Listed Firms in Ghana", Tauringana, V. and Mangena, M. (Ed.): *Accounting in Africa (Research in Accounting in Emerging Economies, Vol. 12 Part A)*, Emerald Group Publishing Limited, Bingley, pp. 31–49, [https://doi.org/10.1108/S1479-3563\(2012\)000012A006](https://doi.org/10.1108/S1479-3563(2012)000012A006).
203. Otley, D. (1999), Performance management: a framework for management control systems research, *Management Accounting Research*, 10, 363–382.
204. Otley, D. T. & A. J. Berry (1998), *Control, organisation and accounting*, Management Control Theory. Routledge.
205. Otley, D., J. Broadbent & A. Berry (1995), *Research in Management Control: An Overview of its Development*, 6 (Supplement s1), 0–0. doi:10.1111/j.1467-8551.1995.tb00136.x.
206. Oyerogba, E. O. (2021), Forensic auditing mechanism and fraud detection: the case of Nigerian public sector, *Journal of Accounting in Emerging Economies*, doi 10.1108/JAEE-04-2020-0072.
207. Ozili, P. K. (2020a), Advances and issues in fraud research: a commentary, *Journal of Financial Crime*, 27(1), doi 10.1108/JFC-01-2019-0012.
208. Ozili, P. K. (2020b), *Forensic Accounting Theory. Uncertainty and Challenges in Contemporary Economic Behaviour*, doi 10.1108/978-1-80043-095-220201005.
209. Öztürk, M. S. & H. Usul (2020), Detection of Accounting Frauds Using the Rule-Based Expert Systems within the Scope of Forensic Accounting, *Contemporary Issues in Audit Management and Forensic Accounting. Contemporary Studies in Economic and Financial Analysis*, 102, doi 10.1108/S1569-375920200000102013.
210. Pan, J., R. Weng, S. Yin & X. Fu (2022), Central supervision and earnings management: Quasi-experimental evidence from China, *The British Accounting Review*, 54, 1–20.
211. Pearson, T. A. & T. W. Singleton (2008), Fraud and forensic accounting in the digital environment, *Issues in Accounting Education*, 23(4), 545–559, doi: 10.2308/iace.2008.23.4.545.
212. Pedersen, C. L., T. Ritter & C. A. Di Benedetto (2020), Managing through a crisis: Managerial implications for business-to-business firms, *Industrial Marketing Management*, 88, 314–322.
213. Peltier-Rivest, D. & C. Pacini (2019), Detecting counterfeit pharmaceutical drugs: A multi-stakeholder forensic accounting strategy, *Journal of Financial Crime*, 26(4), doi 10.1108/JFC-06-2018-0057.
214. Peltier-Rivest, D. (2018), A model for preventing corruption, *Journal of Financial Crime*, 25(2), doi 10.1108/JFC-11-2014-0048.
215. Perri, F.S. & R. G. Brody (2011), The Sallie Rohrbach story: lessons for auditors and fraud examiners, *Journal of Financial Crime*, 18(1), doi 10.1108/13590791111098825.
216. Petrascu, D. & A. Tieanu (2014), The role of internal audit in fraud prevention and detection, *Procedia Economics and Finance*, 16, 489–497. [http://dx.doi.org/10.1016/S2212-5671\(14\)00829-6](http://dx.doi.org/10.1016/S2212-5671(14)00829-6).

217. Pfister, J. A. (2009), *Managing Organizational Culture for Effective Internal Control: From Practice to Theory*. Contributions to Management Science, Physica-Verlag Heidelberg.
218. Phua, C., V. Lee, K. Smith & R. Gayler (2010), A comprehensive survey of data mining-based fraud detection research, Paper presented at the International Conference on Intelligent Computation Technology and Automation, <https://doi.org/10.48550/arXiv.1009.6119>.
219. Pine, J. (2008), *Natural hazards analysis: reducing the impact of disasters*. CRC Press.
220. Popoola, O. M. J., A. B. Che-Ahmad & R. S.. Samsudin (2015), An empirical investigation of fraud risk assessment and knowledge requirement on fraud related problem representation in Nigeria, *Accounting Research Journal*, 28(1), doi 10.1108/ARJ-08-2014-0067.
221. Porfiriev, B. N. (2005), Issues in the definition and delineation of disasters and disaster areas, In *What is a disaster?* (pp. 69–88): Routledge.
222. Power, M. (2013), The apparatus of fraud risk, *Accounting, Organisations and Society*, 38(6/7), 525–543.
223. Prabowo, Y. H. (2013), Better, faster, smarter: developing a blueprint for creating forensic accountants, *Journal of Money Laundering Control*, 16(4), doi 10.1108/JMLC-05-2013-0017.
224. PricewaterhouseCoopers (2022), “Fighting fraud: a never-ending battle PwC’s global economic crime and fraud survey”. PricewaterhouseCoopers, raspoloživo na: www.pwc.com/gx/en/services/forensics/economic-crime-survey.html (pristupljeno: 19. 04. 2022).
225. Pustylnick, I. (2009). The combined algorithm of detection of manipulation in financial statements. SSRN. <https://doi.org/10.2139/ssrn.1422693>.
226. Pustylnick, I. (2011), The empirical algorithm of detection of manipulation with financial statements. *Journal of Accounting, Finance and Economics*, 1(2), 54-57.
227. Pustylnick, I. (2017), Comparison of liquidity based and financial performance-based indicators in financial analysis. *Oeconomia Copernicana*, 8(1), 83-97.
228. PwC, P. (2014), *Global Economic Crime Survey*, New York, NY: PwC, LLP.
229. Quarantelli, E. L. & R. Perry (2005), A social science research agenda for the disasters of the 21st century: Theoretical, methodological and empirical issues and their professional implementation, *What is a disaster*, 325–396.
230. Quarantelli, E. L. (2000), *Emergencies, disasters and catastrophes are different phenomena*, University of Delaware Disaster Research Center.
231. Quarantelli, E. L. (2005), *Catastrophes are different from disasters: some implications for crisis planning and managing drawn from Katrina*. *Understanding Katrina: Perspectives from the social sciences*.
232. Ramamoorti, S. (2008), The Psychology and Sociology of Fraud: Integrating the Behavioral Sciences Component into Fraud and Forensic Accounting Curricula, *Issues in Accounting Education*, 23(4), 521–533, doi:10.2308/iace.2008.23.4.521.
233. Ramaswamy, V. (2019), Director interlocks and cross-cultural impact on strategies affecting shareholder–creditor conflicts: A conceptual analysis, *Management Decision*, 57(10), doi 10.1108/MD-10-2017-0956.
234. Ramos, M. M., A. J. Sánchez Medina & F. Blázquez Santana (2019), Research topics in accounting fraud in the 21st century: a state of the art, *Sustainability*, 11(6), doi: 10.3390/su11061570.
235. Rasmussen, D. G. & J. L. Leauanae (2004), Expert witness qualifications and selection, *Journal of Financial Crime*, 12(2), doi 10.1108/13590790510624954.
236. Rehman, A. and Hashim, F. (2019), “Impact of mature corporate governance on detective role of forensic accounting: case of public listed companies in Oman”, *FGIC 2nd Conference on Governance and Integrity 2019, KnE Social Sciences*, pp. 637-665.
237. Rehman, A., & Hashim, F. (2020), Can forensic accounting impact sustainable corporate governance? *Corporate Governance: The International Journal of Business in Society*, ahead-of-print(ahead-of-print). doi:10.1108/cg-06-2020-0269.

238. Reinstein, A. & B. Apostolou (2017), Journal Lists and Steps to Develop Them, *Advances in Accounting Education: Teaching and Curriculum Innovations*, *Advances in Accounting Education*, 20, doi 10.1108/S1085-462220170000020005.
239. Report to the Nations, 2020 Global Study. <https://legacy.acfe.com/report-to-the-nations/2020/>, pristupljeno 11.8.2022.
240. Rezaee, Z. & E. J. Burton (1997), Forensic accounting education: insights from academicians and certified fraud examiner practitioners, *Managerial Auditing Journal*, 12(9), doi 10.1108/02686909710185206.
241. Rezaee, Z. & J. Wang (2019), Relevance of big data to forensic accounting practice and education, *Managerial Auditing Journal*, 34(3), doi 10.1108/MAJ-08-2017-1633.
242. Rezaee, Z., D. L. Crumbley & R. C. Elmore (2004), Forensic Accounting Education, *Advances in Accounting Education Teaching and Curriculum Innovations*, *Advances in Accounting Education*, 6, doi 10.1016/S1085-4622(04)06010-9.
243. Rezaee, Z., D. Lo, M. Ha & A. Suen (2016), Forensic accounting education and practice: insights from China, *Journal of Forensic and Investigative Accounting*, 8(1), 106–119.
244. Rezaee, Z., G. H. Lander & T. A. Gavin (2007), Forensic Accounting in the Curriculum, *Managerial Auditing Journal*, 7(3), doi 10.1108/02686909210008586.
245. Reznik, O., O. Getmanets, A. Kovalchuk, V. Nastyuk & N. Andriichenko (2020), Financial security of the state *Journal of security and sustainability issues*, 9(3), 843-852, [https://doi.org/10.9770/jssi.2020.9.3\(10\)](https://doi.org/10.9770/jssi.2020.9.3(10)).
246. Riahi-Belkhoui, A. & R. D. Picur (2000), Understanding fraud in the accounting environment, *Managerial Finance*, 26(11), 33–41. <https://doi.org/10.1108/03074350010766972>.
247. Rosoff, S. M. (2007), The role of the mass media in the Enron fraud. *International Handbook of White-Collar and Corporate Crime*, 513-522. https://doi.org/10.1007/978-0-387-34111-8_25.
248. Sahdan, M. H., C. J. Cowton & J. E. Drake (2020), Forensic accounting services in english local government and the counter-fraud agenda, *Public Money and Management*, 40(5), 380–389, doi: 10.1080/09540962.2020.1714208.
249. Salin, A. S. A. P., Z. Ismail, M. Smith & A. Nawawi (2019), Board ethical commitment and corporate performance: Malaysian evidence, *Journal of Financial Crime*, 26(4), doi 10.1108/JFC-10-2017-0099.
250. Salin, A. S. A. P., Z. Ismail, M. Smith & A. Nawawi (2019), The influence of a board's ethical commitment on corporate governance in enhancing a company's corporate performance, *Journal of Financial Crime*, 26(2), doi 10.1108/JFC-04-2018-0035.
251. Sallaberry, J. D., L. S. Quaesner, M.C. Costa & L. Flach (2020), Measurement of damage from corruption in Brazil, *Journal of Financial Crime*, 27(4), doi 10.1108/JFC-04-2020-0057.
252. Sanusi, Z. M. & N. Mohamed (2015), Effects of internal controls, fraud motives and experience in assessing the likelihood of fraud risk, *Journal of Economics Business and Management*, 3(2), 194–200. <http://dx.doi.org/10.7763/JOEBM.2015.V3.179>.
253. Selimoğlu, S. K. & M. Altunel (2020), Forensic Accounting and Fraud Audit in Turkey (2008–2018), *An Academic Literature Review and Classification*, doi 10.1108/S1569-375920200000102017.
254. Senan, N. & M. Swalih (2019), A brief overview of forensic accounting and its present position in a Middle east country, *Pacific Business Review International*, 12(1), 107–115.
255. Shahar, N. A., A. Nawawi & A. S. A. P. Salin (2020), Shari'a corporate governance disclosure of Malaysian IFIS, *Journal of Islamic Accounting and Business Research*, 11(3), doi 10.1108/JIABR-05-2016-0057.
256. Shen, H., M. Fu, H. Pan, Z. Yu & Y. Chen (2020), The impact of the COVID-19 pandemic on firm performance, *Emerging Markets Finance and Trade*. *Trade 2020*, 56, 2213–2230.
257. Sheth, J. (2020), Business of business is more than business: Managing during the Covid crisis: *Industrial Marketing Management*, 88, 261–264.
258. Shikulskaya, O. & T. Esmagambetov (2017), Business Processes Modelling of the Karaganda Crisis Center Activity, *American Journal of Operations Management and Information Systems*, 2(1), 15–20.

259. Simeon, E. D. (2018), Auditing and fraud control in corporate organisations, *Research Journal of Finance and Accounting*, 9(8), 190-196, doi: 10.13140/RG.2.2.22687.82083.
260. Simonović, D. i Đ. Mihailović (2021), Upravljanje performansama preduzeća, *Visoka škola strukovnih studija, Arandelovac*.
261. Sinason, D. H., J. P. Jones & P. Waller Shelton (2001), An Investigation of Auditor and Client Tenure, *American Journal of Business*, 16(2), doi 10.1108/19355181200100010.
262. Skousen, C. J. & B. J. Twedt (2009), Fraud score analysis in emerging markets, *Cross Cultural Management: An International Journal*, 16(3), doi 10.1108/13527600910977373.
263. Sloan, R. (1996), Do Stock Prices Fully Reflect Information in Accruals and Cash Flows About Future Earnings?, *Accounting Review*, 71, 289-315.
264. Smith, G. S. (2017), The accountant: a character in literature, *Meditari Accountancy Research*, 25(1), doi 10.1108/MEDAR-03-2015-0014.
265. Spathis, C. T. (2002), Detecting false financial statements using published data: Some evidence from Greece, *Managerial Auditing Journal*, 17(4), 179–191.
266. Špiler, M., Matejić, T., Knežević, S., Milašinović, M., Mitrović, A., Bogojević Arsić, V., Obradović, T., Simonović, D., Despotović, V., Milojević, S., Adamović, M., Resimić, M., Milošević, P. (2023), Assessment of the Bankruptcy Risk in the Hotel Industry as a Condition of the COVID-19 Crisis Using Time-Delay Neural Networks. *Sustainability*, 15(1), 272. <https://doi.org/10.3390/su15010272>.
267. Subramanyam, K. & J. J. Wild (2009), *Financial Statement Analysis*, McGraw Hill, New York, NY.
268. Tabachnick, B. G., Fidell, L. S., & Ullman, J. B. (2007), *Using multivariate statistics (Vol. 5)*: Pearson Boston.
269. Taneja, S., M. G. Pryor, S. Sewell & A. M. Recuero (2014), *Strategic crisis management: A basis for renewal and crisis*.
270. Tatiana Churyk, N., C.-C. Lee & B. D. Clinton (2009), “Early detection of fraud: Evidence from restatements”, Arnold, V. (Ed.): *Advances in Accounting Behavioral Research. Advances in Accounting Behavioural Research*, Vol. 12, Emerald Group Publishing Limited, Bingley, pp. 25–40, [https://doi.org/10.1108/S1475-1488\(2009\)0000012004](https://doi.org/10.1108/S1475-1488(2009)0000012004).
271. Toljaga-Nikolić, D., M. Todorović, M. Dobrota, T. Obradović & V. Obradović (2020), Project Management and Sustainability: Playing Trick or Treat with the Planet, *Sustainability*, 12, 8619. <https://doi.org/10.3390/su12208619>.
272. Trompeter, G. M., Carpenter, T. D., Desai, N., Jones, K. L., & Riley, R. A. (2013), A Synthesis of Fraud-Related Research. *AUDITING: A Journal of Practice & Theory*, 32(Supplement 1), 287–321. doi:10.2308/ajpt-50360.
273. Uyar, S. & K. Çavuşoğlu (2020), The Views of Turkish Accounting Academics about the Skills of the Forensic Accountant, *Contemporary Issues in Audit Management and Forensic Accounting, Contemporary Studies in Economic and Financial Analysis*, 102, doi 10.1108/S1569-375920200000102018.
274. Van Horne, C. J. (2001), *Fundamentals of Financial Management*. Harlow, England: Prentice Hall Financial Times.
275. Vanasco, R. R. (1998), Fraud auditing, *Managerial Auditing Journal*, 13(1), doi 10.1108/02686909810198724.
276. Venegas, J. C. (2012), *Fiscal Accounts*. pp. 1-86.
277. Vujnović, M., V. Bogojević-Arsić & N. Nikolić (2016), Procena verovatnoće neizvršenja za privredna društva u Republici Srbiji, *Industrija*, 44(4), 87–118. <https://doi.org/10.5937/industrija44-11044>.
278. Wahyuni-TD, I. S., H. Haron & Y. Fernando (2021), The effects of good governance and fraud prevention on performance of the zakat institutions in Indonesia: a Shariah forensic accounting perspective, *International Journal of Islamic and Middle Eastern Finance and Management*, 14(4), doi 10.1108/IMEFM-03-2019-0089.
279. Wells, J. (1997), *Occupational Fraud and Abuse*. Obsidian Publishing, Dexter, MI.

280. Wijerathna, A. G. H. S. K. & H. A. P. L. Perera (2020), A systematic literature review on forensic accounting”, SSRN 3844260.
281. Wilson, R. L., & Sharda, R. (1994), Bankruptcy prediction using neural networks. *Decision Support Systems*, 11(5), 545–557. doi:10.1016/0167-9236(94)90024-8.
282. Wronka, C. (2022), Impact of COVID-19 on financial institutions: navigating the global emerging patterns of financial crime, *Journal of Financial Crime*, 29(2), 476-490, <https://doi.org/10.1108/JFC-03-2021-0073>.
283. Yang, J. G. S. & F. J. Aquilino (2017), Measuring goodwill and noncontrolling interest under the new consolidation accounting standards, *Journal of Financial Reporting and Accounting*, 15(2), doi 10.1108/JFRA-05-2015-0055.
284. Yang, C. H., & K. C. Lee (2020). Developing a strategy map for forensic accounting with fraud risk management: An integrated balanced scorecard-based decision model. *Evaluation and program planning*, 80, 101780.
285. Yusof, A. M., N. Ghani, W. Shu Hui, K. A. I. Kamal, Rahman, O. S. Alam & M. S. C. Tse (2012), Style of information usage and use of accounting information: a Malaysian study, *Asian Review of Accounting*, 20(1), doi 10.1108/13217341211224709.
286. Yusuf, Z., A. Nawawi, A. & A. S. A. P. Salin (2020), The effectiveness of payroll system in the public sector to prevent fraud, *Journal of Financial Crime*, doi 10.1108/JFC-08-2017-0075.
287. Zadeh, H. & M. Ramazani (2012), Accountant’s perception of forensic accounting (case study of Iran), *Global Journal of Management and Business Research*, 12(6), 1–4.
288. Zahra, S. A., Priem, R. L., & Rasheed, A. A. (2005), The antecedents and consequences of top management fraud. *Journal of Management*, 31(6), 803-828.
289. Žarkić Joksimović, N., V. Bogojević Arsić i V. Dmitrović (2020), *Računovodstvo*, Fakultet organizacionih nauka, Beograd.
290. Zeng, H., L. Yang & J. Shi (2020), Does the supervisory ability of internal audit executives affect the occurrence of corporate fraud? Evidence from small and medium-sized listed enterprises in China, *International Journal of Accounting & Information Management*, 29(1), 1–26. <http://dx.doi.org/10.1108/IJAIM-02-2020-0020>.
291. Zeytinoglu, E. & Z. Anadolu (2020), Forensic Accounting Education: An Evaluation of Perception of Students and Certified Public Accountants, *Contemporary Issues in Audit Management and Forensic Accounting (Contemporary Studies in Economic and Financial Analysis, Vol. 102)*, doi 10.1108/S1569-375920200000102006.
292. Zhu, P. & J. Song (2021), The Role of Internal Control in Firms’ Coping with the Impact of the COVID-19 Pandemic: Evidence from China, *Sustainability*, 13, 6294, <https://doi.org/10.3390/su13116294>.

10. PRILOG

I

Upitnici

Segment A. Opšti podaci

Opšti podaci o ispitaniku i organizaciji/preduzeću u kome radi

1. Pol:

Muški – 1
Ženski – 2

2. Godište:

20-29 – 1
30-39 – 2
Preko 40 – 3

3. Nivo obrazovanja:

Srednja škola – 1
Visoka/Viša škola – 2
Osnovne studije – 3
Postdiplomski - master – 4
Doktorat – 5

4. Godine radnog iskustva:

Manje od 3 godine - 1
4-6 godina – 2
7-9 godina – 3
10 godina ili više – 4

5. Organizacija u kojoj radim pripada:

javnom sektoru – 1
privatnom sektoru – 2

6. Organizacija u kojoj radim pripada sektoru:

Obrazovanju – 1
Industriji – 2
Ostalo – 3

7. Broj zaposlenih u vašem preduzeću:

1-50 – 1
51-100 – 2
101-250 – 3
251-1.000 – 4
Preko 1.000 – 5

8. Koje poslove obavljate u organizaciji:

Izvršilac – 1
Rukovodilac – 2
Kontrola – revizija – 3
Ostalo – 4

II

Segment B: Interna revizija za efikasno upravljanje rizikom od zloupotreba i prevara

Ispitanici su na sledeća pitanja odgovarali ocenom od 1 do 5: (1 - uopšte se ne slažem, 2 - uglavnom se ne slažem, 3 - delimično se slažem, 4 - uglavnom se slažem i 5 - potpuno se slažem).

1. Izveštaji i zaključci interne revizije detaljno se čitaju od strane nadležnih koji bi trebalo da donose odluke na osnovu istih.
2. U organizacijama se postupa u skladu sa izveštajima i zaključcima interne revizije.
3. Ispravno je u nedostatku kadrova za interne revizore angažovati eksterna lica da obavljaju tu delatnost.
4. Angažovanje eksternih lica za internu kontrolu rizično je za rad organizacije.
5. Zakonska obaveza postojanja internih revizora je adekvatno rešenje.
6. Interna revizija suštinski vrši svoju funkciju u našoj organizaciji.
7. Interna revizija suštinski ili formalno vrši svoju funkciju u našoj organizaciji.

Segment C. Mogućnosti identifikovanja prevara i slabosti interne revizije

Ispitanici su na sledeća pitanja odgovarali ocenom od 1 do 5: (1 - uopšte se ne slažem, 2 - uglavnom se ne slažem, 3 - delimično se slažem, 4 - uglavnom se slažem i 5 - potpuno se slažem).

1. Smatram sebe sposobnim da otkrijem prevare u organizacionom delu koji je u mojoj nadležnosti.
2. Smatram sebe sposobnim da otkrijem prevare u organizacionim delovima van moje nadležnosti.
3. Smatram sebe spremnim da ukažem na prevare u organizacionom delu koji je u mojoj nadležnosti.
4. U mogućnosti sam da otkrijem slabosti u radu interne revizije.
5. U mogućnosti sam da primetim nepravilnosti u procedurama javnih nabavki, finansijskog izveštavanja ili izvršenja ugovora.
6. Interni revizor ima pristup celokupnoj dokumentaciji u organizaciji.
7. Interni revizor trebalo bi da ima pristup celokupnoj dokumentaciji u organizaciji.
8. Interni revizor trebalo bi za svoj rad da odgovara top menadžmentu.

Segment D. Organizaciono pozicioniranje interne revizije i upravljanje rizicima

Ispitanici su na sledeća pitanja odgovarali ocenom od 1 do 5: (1 - uopšte se ne slažem, 2 - uglavnom se ne slažem, 3 - delimično se slažem, 4 - uglavnom se slažem i 5 - potpuno se slažem).

1. U našoj organizaciji utvrđena je interna revizija i postoji lice ili sektor zadužen za ovu oblast.
2. Interna revizija u našoj organizaciji ima definisan stepen do kojeg ima ingerencije.
3. Interna kontrola u našoj organizaciji ima definisan opseg procedura koje kontroliše i pokriva.

4. Interna revizija u našoj organizaciji je nezavisna?
5. Interna revizija mora biti apsolutno nezavisna u svom radu, a sve u cilju adekvatnog obavljanja poverenog posla.
6. Moguće je da interna revizija bude apsolutno nezavisna u svom radu, a sve u cilju adekvatnog obavljanja poverenog posla.
7. Iskustvo je preduslov za kvalitetan rad u internoj reviziji.
8. Mladi interni revizori su rizik za organizacije.
9. Interni revizori moraju svake godine da se obučavaju i poznaju sve standarde interne revizije.

Segment E. Elementi podrške u prevenciji i detektovanju prevara

Ispitanici su na sledeća pitanja odgovarali ocenom od 1 do 5: (1 - uopšte se ne slažem, 2 - uglavnom se ne slažem, 3 - delimično se slažem, 4 - uglavnom se slažem i 5 - potpuno se slažem).

1. Verovatnoća prevare zavisi od načina i visine plata i nagrada menadžmenta i zaposlenih.
2. Neophodno je definisati procedurama načine procene rizika od prevare.
3. Potrebno je vršiti određivanje procesa, organizacionih jedinica i lokacija koje treba analizirati kroz postupke interne revizije, iz perspektive vrednosti njihovih transakcija i stanja, ali i određenih poznatih rizika.
4. Donošenje ili modifikacija plana revizije treba da zavisi od rezultata procene rizika od prevare u toku godine.

Segment F. Sprečavanje i identifikovanje zloupotreba i prevara u vanrednim okolnostima

Ispitanici su na sledeća pitanja odgovarali ocenom od 1 do 5: (1 - uopšte se ne slažem, 2 - uglavnom se ne slažem, 3 - delimično se slažem, 4 - uglavnom se slažem i 5 - potpuno se slažem).

1. Potrebno je napraviti plan interne revizije za situacije vanrednih okolnosti i kriza.
2. Potrebno je predvideti tehnike i tim zadužen za rad u kriznim situacijama.
3. U našoj organizaciji postoje kazne za prevarne radnje lica čije se prevare otkriju.
4. U našoj organizaciji postoje kazne za prevarne radnje lica iz interne revizije ukoliko izvrše zloupotrebu.
5. Potrebno je povećati odgovornost i kazne za lica čije se prevare otkriju.
6. Svaki sektor treba da ima internog revizora zaduženog za njegovo delovanje.
7. U našoj organizaciji postoje kadrovi koji u dovoljnoj meri mogu da pokriju poslove interne revizije.
8. Premeštanje ključnih kadrova u internu reviziju loše bi uticalo na rad sektora koji bi izgubilo to lice koje pređe u internu reviziju?
9. Interna revizija je sposobna da otkrije nizak nivo grešaka.
10. Interna revizija je sposobna da otkrije visok nivo grešaka.
11. Interni revizori su zaštićeni u svom radu.

12. Interni revizori su nezavisni u svom radu.

Segment G. Uticaj interne kontrole na sprečavanje prevara u organizacijama

(Ispitanici su na sledeća pitanja, *osim na drugo pitanje*, odgovarali ocenom od 1 do 5: (1 - uopšte se ne slažem, 2 - uglavnom se ne slažem, 3 - delimično se slažem, 4 - uglavnom se slažem i 5 - potpuno se slažem)).

1. Kvalitet dobro postavljenih internih kontrola utiče na mogućnost sprečavanja prevara u poslovnom sistemu.
2. Ko u organizaciji može imati veću motivaciju da izvrši prevaru? _____
 - 1 – top i srednji menadžment
 - 2 – zaposleni u računovodstvu i finansijama
 - 3 – zaposleni u sektoru nabavke
 - 4 – zaposleni na poslovima javnih nabavki
 - 5 – zaposleni sa nižim primanjima/zaposleni koji nisu zadovoljni
 - 6 – svi zaposleni
 - 7 – ne znam
3. Promene unutar organizacije utiču na verovatnoću prevare.
4. Neophodno je vršiti konstantnu obuku revizora u cilju identifikovanja mogućih šema i scenarija prevare.
5. Članovi uprave i zaposleni koji su bili pod istragom zbog prevare su potencijalno rizičniji da istu učine.

Segment H. Kompetentnost revizora i licenciranje/sertifikacija

1. Da li ste mišljenja da razvoj profesije internog revizora zahteva veće prilagođavanje napretku informacionih tehnologija i globalizaciji?
 - Da – 1
 - Ne – 2
 - Nemam mišljenje – 3
2. Da li ste mišljenja da je primetan nedostatak edukacije u vezi sa otkrivanjem prevara od strane internih revizora?
 - Da – 1
 - Ne – 2
 - Nemam mišljenje – 3
3. Da li ste mišljenja da je primetan nedostatak edukacije u vezi sa otkrivanjem prevara od strane eksternih revizora?
 - Da – 1
 - Ne – 2
 - Nemam mišljenje – 3

4. Da li ste mišljenja da će biti potrebna veća edukacija o otkrivanju prevara u bliskoj budućnosti za revizorsku profesiju kako bi mogla da ostane relevantna za tržište kapitala?
Da – 1
Ne – 2
Nemam mišljenje – 3
5. Da li ste članovi Udruženja sertifikovanih istražitelja prevara - *Association of Certified Fraud Examiners (ACFE)*?
Da – 1
Ne – 2
6. Da li imate zvanje CFE?
Da – 1
Ne – 2
7. Da li posedujete sertifikat ovlašćenih istražitelja zloupotreba i prevarnih radnji (Republički zavod za sudska veštačenja)?
Da – 1
Ne – 2
8. Da li ste stekli zvanje sertifikovani forenzički računovođa (Savez računovođa i revizora Republike Srbije)?
Da – 1
Ne – 2
9. Da ste mišljenja da je potrebno uvesti licenciranje za profesiju forenzičkog računovođe u našoj zemlji?
Da – 1
Ne – 2
Nemam mišljenje – 3
10. Da li koristite neko od softverskih rešenja za zaštitu od prevara u vašoj organizaciji?
Da – 1
Ne – 2
Nisam siguran – 3
11. Da li ste upoznati sa blokčejnom kao alatom za otkrivanje i prevenciju prevara u organizacijama?
Da – 1
Ne – 2
Ne u dovoljnoj meri – 3

Segment I. Upravljanje prevarom (Kabuye et al., 2018)

Ispitanici su na sledeća pitanja odgovarali ocenom od 1 do 5: (1 - uopšte se ne slažem, 2 - uglavnom se ne slažem, 3 - delimično se slažem, 4 - uglavnom se slažem i 5 - potpuno se slažem).

1. Imamo tehnološka rešenja sa okidačkim mehanizmima koji označavaju neregularne aktivnosti.
2. U našoj organizaciji imamo dobro uspostavljene mehanizme uzbunjivača.
3. Preduzimamo odgovarajuće mere u slučaju otkrivene prevare.
4. Interne revizije zasnovane na riziku se sprovode u našoj organizaciji.
5. Obezbeđujemo komunikaciju o rezultatima istrage prevara.
6. U našoj organizaciji imamo uspostavljene procedure za otkrivanje dokaza koji se odnose na otkrivenu prevaru.
7. U našoj organizaciji u toku je praćenje aktivnosti zaposlenih u odeljenjima visokog rizika.
8. Uspostavili smo linije komunikacije sa policijom za dalje istrage otkrivene prevare u našoj organizaciji.

Segment J. Detekcija prevara (Drogalas et al., 2017)

Ispitanici su na sledeća pitanja odgovarali ocenom od 1 do 5: (1 - uopšte se ne slažem, 2 - uglavnom se ne slažem, 3 - delimično se slažem, 4 - uglavnom se slažem i 5 - potpuno se slažem).

1. U mogućnosti smo da otkrijemo nedozvoljene transakcije.
2. U mogućnosti smo da otkrijemo prevare od strane zaposlenih.
3. U mogućnosti smo da otkrijemo prevarne radnje u finansijskim izveštajima.
4. U mogućnosti smo da otkrijemo lažnu procenu vrednosti imovine.

Segment K. Efikasnost interne revizije (Drogalas et al., 2017)

Ispitanici su na sledeća pitanja odgovarali ocenom od 1 do 5: (1 - uopšte se ne slažem, 2 - uglavnom se ne slažem, 3 - delimično se slažem, 4 - uglavnom se slažem i 5 - potpuno se slažem).

1. Za počinioc prevare postoje disciplinske posledice.
2. U svim odeljenjima poslovanja postoje posebne službe kontrole.
3. Osoblje interne revizije za sada se smatra dovoljnim.
4. Sistem interne revizije poboljšava poslovanje preduzeća.
5. Struktura kontrolnog sistema sprečava nastanak grešaka.
6. Sistem interne kontrole je efikasan u otkrivanju prevara.
7. Sistem interne kontrole sprečava sprovođenja nezakonitih aktivnosti.

Segment L. Odgovornost internog revizora (Drogalas et al., 2017)

Ispitanici su na sledeća pitanja odgovarali ocenom od 1 do 5: (1 - uopšte se ne slažem, 2 - uglavnom se ne slažem, 3 - delimično se slažem, 4 - uglavnom se slažem i 5 - potpuno se slažem).

1. Postoji saradnja internog revizora sa članovima uprave.
2. Interna revizija direktno izveštava upravu o pronalaženju/postojanju grešaka.
3. Internu reviziju sprovode zaposleni u sektoru interne revizije.
4. Uprava angažuje eksterna lica da vrše internu reviziju.

Segment M. Obuka internog revizora (Drogalas et al., 2017)

Ispitanici su na sledeća pitanja odgovarali ocenom od 1 do 5: (1 - uopšte se ne slažem, 2 - uglavnom se ne slažem, 3 - delimično se slažem, 4 - uglavnom se slažem i 5 - potpuno se slažem).

1. Zaposleni u internoj reviziji se stalno obučavaju.
2. Zaposleni u internoj reviziji imaju dovoljno iskustva.
3. Interni revizori su sertifikovani.
4. Interni revizori prate međunarodne standarde revizije.

Segment N. Nivo efikasnosti otkrivanja prevara racionalizacijom crvenih zastavica (Moyes et al., 2013)

Ispitanici su na sledeća pitanja odgovarali ocenom od 1 do 5: (1 - uopšte se ne slažem, 2 - uglavnom se ne slažem, 3 - delimično se slažem, 4 - uglavnom se slažem i 5 - potpuno se slažem).

1. Prevelika zainteresovanost menadžmenta za održavanje ili povećanje cene akcija ili trenda zarade.
2. Česti nesporazumi sa sadašnjim ili prethodnim revizorom o pitanjima računovodstva, revizije ili izveštavanja.
3. Ponašanje koje ukazuje na nezadovoljstvo ili nezadovoljstvo kompanije ili njenog tretmana prema zaposlenom.
4. Interes menadžmenta koji koristi neprikladna sredstva da minimizuju prijavljene zarade iz poreskih razloga.
5. Zanemarivanje potrebe za praćenjem ili smanjenjem rizika vezano za pronevere imovine.
6. Formalna ili neformalna ograničenja revizora da neprikladno ograniči njegov pristup ljudima ili informacijama ili ograničiti njegovu sposobnost komunikacije.
7. Nepoštovanje interne kontrole nad prisvajanjem imovine tako što će prevladati postojeće kontrole ili se neće ispraviti poznati interni nedostaci.
8. Dominantno ponašanje menadžmenta u ophođenju sa revizorom.
9. Promene u ponašanju ili načinu života koje mogu ukazivati da je imovina otuđena.
10. Praksa koju rukovodstvo koristi da se posveti analitičarima, poveriocima i ostalim licima radi postizanja agresivnih ili nerealnih ciljeva.

11. Neuspeh menadžmenta da ispravi poznate uslove o kojima se blagovremeno izveštava u internim kontrolama.
12. Nerazumni zahtevi prema revizoru, kao što su nerazumna vremenska ograničenja u pogledu završetka revizije ili izdavanje revizorskog izveštaja.
13. Prekomerno učešće nefinansijskog menadžmenta u izbor računovodstvenih principa ili procena.

Segment NJ. Kontrolno okruženje (Aksoy & Mohammed, 2020)

Ispitanici su na sledeća pitanja odgovarali ocenom od 1 do 5: (1 - uopšte se ne slažem, 2 - uglavnom se ne slažem, 3 - delimično se slažem, 4 - uglavnom se slažem i 5 - potpuno se slažem).

1. Etički standardi kojih se pridržavaju zaposleni ispunjavaju predviđanja uprave i upravnog odbora.
2. Najviši menadžment pruža podršku za integritet i etičke vrednosti.
3. Menadžment efikasno pokazuje posvećenost integritetu i etičkim vrednostima
4. Uspostavljene su politike koje članovima daju pravo da ispituju i kontrolišu menadžment.
5. Upravni odbor poseduje potpuno znanje o internoj kontroli i sprovodi je.
6. Ustanovljavaju se posebne linije ovlašćenja odgovornosti.
7. Uprava/odbor shvata značaj internih kontrola.
8. Evaluacije zaposlenih se redovno održavaju i periodično stavljaju na raspolaganje strankama.
9. Organizacija redovno sprovodi obuke zaposlenih.
10. Obavljaju se sve neophodne i bitne provere potencijalnih novih zaposlenih uključujući i njihovu obuku.

Segment O. Procena rizika (Aksoy & Mohammed, 2020)

Ispitanici su na sledeća pitanja odgovarali ocenom od 1 do 5: (1 - uopšte se ne slažem, 2 - uglavnom se ne slažem, 3 - delimično se slažem, 4 - uglavnom se slažem i 5 - potpuno se slažem).

1. Vršiti se specificiranje ciljeva i identifikuju rizici koji mogu uticati na ostvarivanje ciljeva.
2. Menadžment rezerviše resurse potrebne za postizanje željenog operativnog i finansijskog učinka
3. Menadžment je uspostavio konkretnu osnovu za alokaciju resursa.
4. Menadžment je odredio mere kako bi se osiguralo da prepoznati rizici ne bi završili sa materijalnim greškama.
5. Rukovodstvo pravilno sprovodi aktivnosti upravljanja rizicima.
6. Preduzeće periodično razvija i kontroliše ključne pokazatelje uspešnosti

Segment P. Kontrolne aktivnosti (Aksoy & Mohammed, 2020)

Ispitanici su na sledeća pitanja odgovarali ocenom od 1 do 5: (1 - uopšte se ne slažem, 2 - uglavnom se ne slažem, 3 - delimično se slažem, 4 - uglavnom se slažem i 5 - potpuno se slažem).

- a) Menadžment određuje koji relevantni procesi zahtevaju kontrolne aktivnosti.
- b) Uprava razmatra kontrolne aktivnosti na različitim nivoima u preduzeću.
- c) Preduzeće je uspostavilo politike koje pomažu da zaštiti svoju imovinu i vodi evidenciju o njoj, npr. gotovina, oprema, isplate i nabavke.

Segment R. Informacije i komunikacije interne kontrole (Aksoy & Mohammed, 2020)

Ispitanici su na sledeća pitanja odgovarali ocenom od 1 do 5: (1 - uopšte se ne slažem, 2 - uglavnom se ne slažem, 3 - delimično se slažem, 4 - uglavnom se slažem i 5 - potpuno se slažem).

- a) Preduzeće obavlja računovodstvene poslove u skladu sa važećim propisima
- b) Računovodstveni sistem obezbeđuje odvojenu identifikaciju svake transakcije.
- c) Svi zaposleni to razumeju, oni su odgovorni za aktivnosti koje obavljaju.
- d) Menadžment pravilno sprovodi implementaciju i komunikaciju ažuriranih politika.

Segment S. Praćenje aktivnosti interne kontrole (Aksoy & Mohammed, 2020)

Ispitanici su na sledeća pitanja odgovarali ocenom od 1 do 5: (1 - uopšte se ne slažem, 2 - uglavnom se ne slažem, 3 - delimično se slažem, 4 - uglavnom se slažem i 5 - potpuno se slažem).

- a) Preduzeće periodično meri poslovne procese, na primer upravljanje gotovinom.
- b) Preduzeće često vrši reviziju filijala kako bi utvrdila da li se politike i procedure primenjuju, kako bi trebalo da budu.
- c) Periodične povratne informacije o aktivnostima praćenja i riziku se saopštavaju menadžmentu.
- d) Postoji posebna mera koja obezbeđuje lako prijavljivanje stvarne ili sumnje na prevaru.
- e) Preduzeće periodično prati filijale kako bi sprečila pogrešnu alokaciju resursa i pogrešnu upotrebu resursa.

Segment T. U kojoj meri je forenzičko računovodstvo doprinelo ekonomskoj stabilnosti? (Adebayo & Ezejiofor, 2021)

Ispitanici su na sledeća pitanja odgovarali ocenom od 1 do 5: (1 - uopšte se ne slažem, 2 - uglavnom se ne slažem, 3 - delimično se slažem, 4 - uglavnom se slažem i 5 - potpuno se slažem).

- a) Smanjilo je visok nivo finansijskih zloupotreba.
- b) Unapređenje imidža organizacija.
- c) Smanjenje troškova poslovanja.

Segment U. Uloga interne revizije u upravljanju rizicima preduzeća (de Zwaan et al., 2011)

Ispitanici su na sledeća pitanja odgovarali ocenom od 1 do 5: (1 - uopšte se ne slažem, 2 - uglavnom se ne slažem, 3 - delimično se slažem, 4 - uglavnom se slažem i 5 - potpuno se slažem).

- a) Davanje garancija o procesima upravljanja rizicima.
- b) Davanje garancije da su rizici adekvatno procenjeni.
- c) Evaluacija procesa upravljanja rizicima.
- d) Procena izveštavanja o rizicima.
- e) Pregled upravljanja ključnim rizicima.

Segment V. Uloga interne revizije u sprovođenju zaštitnih mera (de Zwaan et al., 2011)

Ispitanici su na sledeća pitanja odgovarali ocenom od 1 do 5: (1 - uopšte se ne slažem, 2 - uglavnom se ne slažem, 3 - delimično se slažem, 4 - uglavnom se slažem i 5 - potpuno se slažem).

- a) Olakšavanje identifikacije i evaluacije rizika.
- b) Vršiti obuke menadžmenta u odgovoru na rizike.
- c) Vršiti koordinaciju upravljanja rizicima preduzeća.
- d) Održavanje i razvoj sistema za upravljanje rizicima preduzeća.
- e) Zagovarivanje uspostavljanja upravljanja rizicima preduzeća.

Segment Z. Uloge koje interna revizija ne bi trebalo da preduzima (de Zwaan et al., 2011)

Ispitanici su na sledeća pitanja odgovarali ocenom od 1 do 5: (1 - uopšte se ne slažem, 2 - uglavnom se ne slažem, 3 - delimično se slažem, 4 - uglavnom se slažem i 5 - potpuno se slažem).

- a) Nametanje procesa upravljanja rizicima.
- b) Uveravanje menadžmenta o rizicima.
- c) Donošenje odluka o odgovorima na rizik.
- d) Odgovornost za upravljanje rizicima.
- e) Sprovođenje odgovora na rizike u ime menadžmenta.

III

Pitanja koja su upućena zaposlenima u prosveti (visoko obrazovanje) (Rezaee et al., 2004)

1. Da li očekujete da će buduća i interesovanje za sledeće tri oblasti forenzičkog računovodstva:
 - a) Sudska podrška: Povećati Ostaje isti Smanjenje Niste sigurni
 - b) Svedočenje: Povećati Ostaje isti Smanjenje Niste sigurni
 - c) Istraživanje prevara: Povećati Ostaje isti Smanjenje Niste sigurni
2. Kako integrišete obrazovanje iz forenzičkog računovodstva u svoj nastavni plan i program?
 - a) Uopšte ne pokrивamo oblast forenzičkog računovodstva.
 - b) Postoji poseban plan i program iz oblasti forenzičkog računovodstva.
 - c) Plan i program iz oblasti forenzičkog računovodstva integrišemo kroz planove i programe za računovodstvo i reviziju.
3. Ako trenutno planovima i programima nije obuhvaćeno forenzičko računovodstvo, kada planirate njihovo obuhvatanje?
 - a) Za godinu dana
 - b) Za dve godine
 - c) Za tri i više godina
 - d) Nemamo u planu
4. Od 1 do 5 ocenite sledeće tvrdnje:
 - a) Postojeći nastavni plan i program računovodstva nije pružio odgovor na potrebe društva za obrazovanjem iz oblasti forenzičkog računovodstva.
 - b) Nastavni plan i program računovodstva treba da uključi forenzičko računovodstvo.
 - c) Fakulteti i univerziteti treba da podstiču i savetuju studenti o mogućnostima karijere u forenzičkom računovodstvu.
 - d) Aktuelni slučajevi prevare u finansijskim izveštajima visokog profila, uključujući Enron i WorldCom, podstiču veće interesovanje i potražnju za forenzičkim računovodstvom, uključujući ispitivanje prevare.
 - e) Postoje brojne mogućnosti zapošljavanja u forenzičkom računovodstvu.
 - f) Forenzička terenska revizija treba da bude integrisana u udžbenicima iz revizije i revizorskih angažmanima.
5. Od 1 do 5 ukažite na važnost uočenih koristi od obrazovanja i prakse forenzičkog računovodstva:
 - a) Zadovoljiti potrebe društva za teorijom i praksom iz forenzičkog računovodstva.
 - b) Ojačati kredibilitet finansijskog izveštavanja.
 - c) Promovisanje odgovornog korporativnog upravljanja.
 - d) Učiniti studente atraktivnijim na tržištu rada.

- e) Povećanje tražnje za kadrovima koji poseduju znanje i veštine iz forenzičkog računovodstva.
 - f) Pripremanje studenata da se uključe u ispitivanje prevara.
 - g) Pripremanje studenata da se angažuju u savetovanju za podršku u sudskim sporovima.
 - h) Pripremanje studenata da se uključe u stručno svedočenje.
 - i) Ostalo (navesti):
6. Od 1 do 5 ocenite prepreke za integraciju forenzičkog računovodstva u nastavni plan i program računovodstva:
- a) Nedostatak interesovanja fakulteta
 - b) Nedostatak podrške
 - c) Nedostatak interesovanja od strane studenata
 - d) Nedostatak nastavnog materijala uključujući i udžbenik
 - e) Nedostatak finansijskih sredstava
 - f) Nedovoljna mogućnost za posao
 - g) Ostalo (navesti):
7. Ocnom od 1 do 5 ukažite na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva:
- a) Osnove prevara
 - b) Teorija i metodologija ispitivanja prevara
 - c) Procene u razdvajanju kompanija
 - d) Karijera u forenzičkom računovodstvu
 - e) Profesionalne organizacije koje sponzorišu forenzičko računovodstvo
 - f) Kriterijumi protiv prevara
 - g) Edukacija protiv prevara
 - h) Kontrola protiv prevara
 - i) Treninzi protiv prevara
 - j) Revizorski standardi protiv prevara
 - k) Parnice akcionara
 - l) Profesionalni standardi koji se odnose na forenzičko računovodstvo
 - m) Tipovi prevara
 - n) Prevare u finansijskim izveštajima
 - o) Standardi i principi finansijskog izveštavanja
 - p) Veštine intervjuisanja i pravni aspekti intervjua
 - q) Bezbednost i privatnost
 - r) Analitički postupci revizije
 - s) Tehnike za ispitivanje sukoba interesa
 - t) Tehnike u lociranju skrivenih sredstava
 - u) Tehnike konsaltinga u parničnom postupku
 - v) Efikasno pisanje izveštaja

- w) Poznavanje pravnog sistema
 - x) Pravni elementi prevare
 - y) Suđenje i unakrsno ispitivanje
 - z) Pravila dokazivanja
 - aa) Veštačenje i tehnike veštaka
 - bb) Principi etike i korporativni kodeks ponašanja
 - cc) Programi za otkrivanje i odvracanje od prevara
 - dd) Evaluacija interne kontrole
 - ee) Sprovođenje internih istraga
 - ff) Rešavanje navoda o nedoličnom ponašanju
 - gg) Finansijsko izveštavanje i analiza
 - hh) Okruženje i crvene zastavice
 - ii) Statističko uzorkovanje
 - jj) Korporativno upravljanje
 - kk) Istraga o mitu i korupciji
 - ll) Procene vrednosti poslovanja i procene troškova
 - mm) Usklađenost sa važećim zakonima i propisima
 - nn) Sajber i kompjuterske prevare
 - oo) Privredni kriminal
 - pp) Upravljanje zaradom
 - qq) Elementi prevare: pritisak, prilika i racionalizacija
 - rr) Prevare vezane za intelektualnu svojinu
 - ss) Manipulacija transakcijama povezanih lica
 - tt) Profesionalne prevare
8. Na kom nivou studija mislite da bi trebalo ponuditi kurs forenzičkog računovodstva?
- a) Diplomskim
 - b) Postdiplomskim
 - c) Diplomskim i postdiplomskim
 - d) Nijednom
9. Ocnom od 1 do 5 ocenite važnost sledećih oblika učenja u nastavi iz forenzičkog računovodstva:
- a) Udžbenici
 - b) Istraživački projekti
 - c) Studije slučaja
 - d) Video
 - e) Gostujući predavači
 - f) Posete (npr. stručnim organizacijama i sl.)
 - g) Ostalo (navesti):

10. Da li biste mogli da dobijete administrativnu podršku da ponudite kurs forenzičkog računovodstva?

Da

Ne

11. Da li je Vaš fakultet/ustanova akreditovan(a)?

Da

Ne

12. Koje je Vaše zvanje?

a) Redovni profesor

b) Vanredni profesor

c) Docent

d) Ostalo:

IV

Upitnici poslati praktičarima

1. Da li očekujete da će se buduća potražnja i interesovanje za sledeće tri oblasti forenzičkog računovodstva:
 - a) Sudska podrška: Povećati Ostati ista Smanjiti Nisam siguran
 - b) Svedočenje: Povećati Ostati ista Smanjiti Nisam siguran
 - c) Istraživanje prevara: Povećati Ostati ista Smanjiti Nisam siguran
2. Ocnom od 1 do 5 ukažite na važnost uočenih prednosti obrazovanja iz forenzičkog računovodstva:
 - a) Zadovoljavanje potreba društva za obrazovanjem i praksom iz forenzičkog računovodstva.
 - b) Ojačanje kredibiliteta finansijskog izveštavanja.
 - c) Promovisanje odgovornog korporativnog upravljanja.
 - d) Učiniti studente atraktivnijim na tržištu rada.
 - e) Povećanje tražnje za kadrovima koji poseduju znanje i veštine iz forenzičkog računovodstva.
 - f) Pripremanje studenata da se uključe u ispitivanje prevara.
 - g) Pripremanje studenata da se angažuju u savetovanju za podršku u sudskim sporovima.
 - h) Pripremanje studenata da se uključe u stručno svedočenje.
 - i) Ostalo (navesti):
3. Ocnom od 1 do 5 ukažite na važnost pokrivanja sledećih tema na kursu forenzičkog računovodstva:
 - a) Osnove prevara
 - b) Teorija i metodologija ispitivanja prevara
 - c) Procene kod razdvajanja kompanija
 - d) Karijera u forenzičkom računovodstvu
 - e) Profesionalne organizacije koje sponzorišu forenzičko računovodstvo
 - f) Kriterijumi protiv prevara
 - g) Edukacija protiv prevara
 - h) Kontrola protiv prevara
 - i) Treninzi protiv prevara
 - j) Revizorski standardi protiv prevara
 - k) Parnice akcionara
 - l) Profesionalni standardi koji se odnose na forenzičko računovodstvo
 - m) Tipovi prevara
 - n) Prevare u finansijskim izveštajima
 - o) Standardi i principi finansijskog izveštavanja
 - p) Veštine intervjuisanja i pravni aspekti intervjua
 - q) Bezbednost i privatnost

- r) Analitički postupci revizije
- s) Tehnike za ispitivanje sukoba interesa
- t) Tehnike u lociranju skrivenih sredstava
- u) Tehnike konsaltinga u parničnom postupku
- v) Efikasno pisanje izveštaja
- w) Poznavanje pravnog sistema
- x) Pravni elementi prevare
- y) Suđenje i unakrsno ispitivanje
- z) Pravila dokazivanja
- aa) Veštačenje i tehnike veštaka
- bb) Principi etike i korporativni kodeks ponašanja
- cc) Programi za otkrivanje i odvracanje od prevara
- dd) Evaluacija interne kontrole
- ee) Sprovođenje internih istraga
- ff) Rešavanje navoda o nedoličnom ponašanju
- gg) Finansijsko izveštavanje i analiza
- hh) Okruženje i crvene zastavice
- ii) Statističko uzorkovanje
- jj) Korporativno upravljanje
- kk) Istraga o mitu i korupciji
- ll) Procene vrednosti poslovanja i procene troškova
- mm) Usklađenost sa važećim zakonima i propisima
- nn) Sajber i kompjuterske prevare
- oo) Privredni kriminal
- pp) Upravljanje zaradom
- qq) Elementi prevare: pritisak, prilika i racionalizacija
- rr) Prevare vezane za intelektualnu svojinu
- ss) Manipulacija transakcijama povezanih lica
- tt) Profesionalna prevara

BIOGRAFIJA AUTORA

Marko Špiler je rođen 1980. godine u Beogradu, gde je 1999. godine završio XI Beogradsku gimnaziju. Osnovne studije je završio na Fakultetu za poslovne studije Megatrend univerziteta. Nakon toga, na Fakultetu organizacionih nauka završava master studije, modul menadžment u javnom sektoru. Godine 2017. upisao je doktorske studije na Fakultetu organizacionih nauka, gde je položio devet ispita s prosečnom ocenom 9,78.

Profesionalni angažman započeo je u JKP *Beogradske elektrane*, u oblasti javnih nabavki, a potom je u istoj oblasti nastavio da radi u *Jedinici za upravljanje projektima* čiji je osnivač Vlada Republike Srbije. Pored toga, osnovao je *Centar za menadžment*. Održao je veliki broj predavanja na naučnim skupovima, seminarima i savetovanjima u zemlji i inostranstvu. U svojstvu konsultanta učestvovao je u realizaciji velikog broja domaćih i međunarodnih projekata. Osnivač je i predsednik Komore javnih nabavki Srbije. Pridruženi je član Udruženja sertifikovanih istražitelja prevara (*Association of Certified Fraud Examiners – ACFE*).

Pored rada u privredi, angažovan je u realizaciji nastave na Visokoj poslovnoj školi strukovnih studija u Novom Sadu. Objavio je trinaest knjiga, dve monografije i više naučnih i stručnih radova. Takođe je i stručni saradnik Ruske akademije prirodnih nauka.

Spisak radova

Tokom studija, Marko Špiler je objavio više radova u zemlji i inostranstvu i učestvovao na više međunarodnih i domaćih skupova i konferencija.

Radovi objavljeni u naučnim časopisima od međunarodnog značaja (M20)

Špiler, M., S. Knežević, S. Milojević, M. Slavković, A. Mitrović, V. Šebek. "Does the Internal Control System Play a Strong Safeguarding Role against Fraud in Local Communities?" *Journal of Local Self-Government*, 22(3), 188-208, [https://doi.org/10.52152/22.3.188-208\(2024\)](https://doi.org/10.52152/22.3.188-208(2024)). (M23)

Špiler, M., Matejić, T., Knežević, S., Milašinović, M., Mitrović, A., Bogojević Arsić, V., Obradović, T., Simonović, D., Despotović, V., Milojević, S., Adamović, M., Resimić, M., Milošević, P. (2023). Assessment of the Bankruptcy Risk in the Hotel Industry as a Condition of the COVID-19 Crisis Using Time-Delay Neural Networks. *Sustainability*, 15(1), 272. <https://doi.org/10.3390/su15010272>. (M22)

Špiler, M., Gostimirović, L., Milosević, D., Beslač, M., Miškić, M., & Jevtić, B. (2023). Investments in digital technology advances in textiles. *Industria Textila*, 74(1), 90-97 (M23)

Matejić, T., S. Knežević, B. Arsić, Bogojević, T. Obradović, S. Milojević, M. Adamović, A. Mitrović, M. Milašinović, D. Simonović, G. Milošević & M. Špiler (2022), Assessing the Impact of the COVID-19 Crisis on Hotel Industry Bankruptcy Risk through Novel Forecasting Models, *Sustainability*, 14, 4680. <https://doi.org/10.3390/su14084680> (M22)

Mirčetić, V., T. Ivanović, S. Knežević, V. Arsić Bogojević, T. Obradović, D. Karabašević, S. Vukotić, T. Brzaković, M. Adamović, S. Milojević, M. Milašinović, A. Mitrović & M. Špiler (2022), The Innovative Human Resource Management Framework: Impact of Green Competencies on Organisational Performance, *Sustainability*, 14, 2713. <https://doi.org/10.3390/su14052713> (M22)

Rakić, S., V. Adamović i **M. Špiler** (2021), Izazovi i pravci razvoja poslovnog komuniciranja na globalnom tržištu, *Oditor*, 7(3), 67–103. <https://doi.org/10.5937/Oditor2103067R> (M24)

Ćurčić, M., V. Todorović, P. Dakić, K. Ristić, M. Bogavac, **M. Špiler** & M. Rosić (2021), Economic potential of agro-food production in the Republic of Serbia, *Ekonomika poljoprivrede*, 68(3), 687–700. <https://doi.org/10.5937/ekoPolj2103687C> (M24)

Mihajlović, M., **M. Špiler**, J. Avakumović, S. Tasić, D. Vukosavljević & S. Krstić (2021), Possibility of applying contemporary analytical methods in auditing procurements of agricultural companies, *Ekonomika poljoprivrede*, 68(1), 191–202 (M24)

Radovi u časopisima od nacionalnog značaja štampanih u celini (M50)

Milašinović, M., **M. Špiler**, S. Knežević i A. Mitrović (2022), Analiza efikasnosti tekstilnih preduzeća u Srbiji. *Tekstilna industrija*, 70(1), 4–11. <https://doi.org/10.5937/tekstind2201004M> (M52)

Špiler, M., Đ. Trivunović Sajić, S. Milojević & J. Travica (2021), The role of accounting information systems and financial analysis in enhancing the human resources management cycle, *International Academic Journal*, 2(2), 45–49, ISSN 2671-3748 (M52)

Knežević, S., **M. Špiler**, M. Milašinović, A. Mitrović, S. Milojević i J. Travica (2021), Primena Beneish M-score i Altman Z-score modela kod otkrivanja finansijskih prevara i neuspeha kompanije (using beneish m-score and altman z-score models to detect financial fraud and company failure, *Tekstilna industrija*, 69(4), 20–29 (M52)

Milojević, S., **M. Špiler**, M. Milojević & J. Travica (2021), Analysis of financial performance of hotel companies using ratio analysis. *Knowledge – International Journal*, 49(1), 215–221, ISSN: 2545-4439. Retrieved from <https://ikm.mk/ojs/index.php/kij/article/view/4636> (M52)

Špiler, M. (2021), Reducing the risk of submitted requests for protection of rights in public procurement procedures, through the improvement of the organization based on the analysis of public procurement cases in the public utility sector of Belgrade, *International Academic Journal*, 2(2), 17–25, *International Academic Institute*, ISSN: 2671-3748 (M52)

Knežević, S., **M. Špiler**, S. Milojević & J. Travica (2021), Analyzing liquidity using the cash conversion cycle and fraud, *International Academic Journal*, 3(1), 29–37, *International Academic Institute*, ISSN: 2671-3748 (M52)

Knežević, S., S. Milojević i **M. Špiler** (2021), Edukacija o forenzičkom računovodstvu i veza sa praksom, *Revizor – časopis za teoriju i praksu*, 24(95-96), 35–49 (M53)

Tanjević, N. i **M. Špiler** (2016), Ključni rizici za korupciju u javnim nabavkama i protivmere u pravnom okviru Republike Srbije, *Bezbednost*, 58(2), 131–150 (M52)

Špiler, M., G. Kvirgić & R. Vujadin (2016), Ostvarivanje strateške prednosti u velikim poslovnim sistemima kroz sistem javnih nabavki, *Ekonomika*, 62(2), 111–123. <https://doi.org/10.5937/ekonomika1602111S> (M52)

Paunović, M., **M. Špiler** & D. Paunović (2015), Uticaj motivacije i organizacionog ponašanja na produktivnost rada, *Tekstilna industrija*, 63(4), 27–44 (M52)

Radovi u zbornicima nacionalnih konferencija (M60)

Knežević, S., **M. Špiler**, A. Mitrović & M. Milašinović (2022), Prevare u slučaju katastrofe: finansijski aspekti, Pravni i bezbednosni aspekti upravljanja rizicima od prirodnih i antropogenih katastrofa, *Zbornik radova*, urednik V.M. Cvetković, Naučno-stručno društvo za upravljanje rizicima u vanrednim situacijama, Pravni fakultet u Novom Sadu i Međunarodni institut za istraživanje katastrofa, ISBN: 978-86-81424-07-0, str. 96–109. (M63)

Špiler, M., S. Milojević & M. Kovjanić (2021), “Intellectual capital as a strategic advantage for a company”. Naučno-stručna konferencija „Unapređenje ljudskih potencijala u medijskim organizacijama”, *Zbornik radova*, ISBN: 978-86-81866-01-6, Centar za kulturu, edukaciju i medije „Akademac”, Sremski Karlovci, str. 173–180. (M63)

Špiler, M. i S. Milojević (2021), Primena koncepta javno-privatnog partnerstva u Srbiji (The application of the concept of public-private partnership in Serbia, XIII Skup privrednika i naučnika SPIN'21, Beograd, 08-09. novembar, 2021. Univerzitet u Beogradu, Fakultet organizacionih nauka, Privredna komora Srbije i Privredna komora Beograda, *Zbornik radova*, ISBN 978-86-7680-396-5, str. 290-299. (M63)

Adamović, M., S. Milojević, M. Špiler & J. Travica (2021), Deljenje podataka u vanrednim situacijama: Data sharing in emergency situations, *Zbornik radova Naučno-stručnog društva za upravljanje rizicima u vanrednim situacijama i Međunarodnog instituta za istraživanje katastrofa* (Collection of Papers, Scientific-Professional Society for Disaster Risk Management and International Institute for Disaster Research. Retrieved from <https://zbornik.upravljanje-rizicima.edu.rs/index.php/d/article/view/31>. (M63)

Knjige i poglavlja u knjizi

Špiler, M. (2021), Finansijska forenzika javnih nabavki; poglavlje u udžbeniku: *Forenzičko računovodstvo, istražne radnje, ljudski faktor i primenjeni alati*, str. 291–303, grupa autora, Fakultet organizacionih nauka, ISBN: 978-86-7680-393-4

Špiler, M., B. Srebro, D. Vasilev, S. Đurić Dakić i Đ. Trivunović Sajić (2021), Prevarne radnje u javnim nabavkama i interna revizija; poglavlje u: *Prevarno finansijsko izveštavanje: metode, studije slučaja i istrage*, str. 357–402, grupa autora, prvo izdanje, Preduzeće za reviziju, računovodstvene, finansijske i konsalting usluge, Moodys Standards DOO Beograd, ISBN: 978-86-901312-1-1 (udžbenik)

Špiler, M. (2015), *Sprečavanja zloupotreba u sektoru javnih nabavki kroz unapređenje organizacije*, Centar za menadžment javnih nabavki, Beograd, ISBN: 978-86-919515-1-1

Tanjević, N. i M. Špiler (2017), *Forenzika javnih nabavki: problem korupcije u javnim nabavkama*, Visoka tekstilna strukovna škola za dizajn, tehnologiju i menadžment, Centar za menadžment, Ruma, ISBN: 978-86-87017-41-2

IZJAVA O AUTORSTVU

Izjava o autorstvu

Ime i prezime autora: **Marko Špiler**

Broj indeksa: **5018/2017**

Izjavljujem

da je doktorska disertacija pod naslovom:

„Integracija tehnika forenzičkog računovodstva u sistem kontrole“

- rezultat sopstvenog istraživačkog rada;
- da disertacija u celini ni u delovima nije bila predložena za sticanje druge diplome prema studijskim programima drugih visokoškolskih ustanova;
- da su rezultati korektno navedeni i
- da nisam kršio autorska prava i koristio intelektualnu svojinu drugih lica.

U Beogradu, 23.05.2023. godine

Potpis autora

IZJAVA O ISTOVETNOSTI ŠTAMPANE I ELEKTRONSKE VERZIJE DOKTORSKOG RADA

Izjava o istovetnosti štampane i elektronske verzije doktorskog rada

Ime i prezime autora: **Marko Špiler**

Broj indeksa: **5018/2017**

Studijski program: **Menadžment**

Naslov rada: **„Integracija tehnika forenzičkog računovodstva u sistem**

IZJAVA O KORIŠĆENJU

Izjava o korišćenju

Ovlašćujem Univerzitetsku biblioteku „Svetozar Marković“ da u Digitalni repozitorijum Univerziteta u Beogradu unese moju doktorsku disertaciju pod naslovom:

„Integracija tehnika forenzičkog računovodstva u sistem kontrole“

koja je moje autorsko delo.

Disertaciju sa svim prilogima predao sam u elektronskom formatu pogodnom za trajno arhiviranje.

Moju doktorsku disertaciju pohranjenu u Digitalnom repozitorijumu Univerziteta u Beogradu i dostupnu u otvorenom pristupu mogu da koriste svi koji poštuju odredbe sadržane u odabranom tipu licence Kreativne zajednice (Creative Commons) za koju sam se odlučio.

1. Autorstvo (CC BY)
2. Autorstvo – nekomercijalno (CC BY-NC)
3. Autorstvo – nekomercijalno – bez prerada (CC BY-NC-ND)
4. Autorstvo – nekomercijalno – deliti pod istim uslovima (CC BY-NC-SA)
5. Autorstvo – bez prerada (CC BY-ND)
6. Autorstvo – deliti pod istim uslovima (CC BY-SA)

(Molimo da zaokružite samo jednu od šest ponuđenih licenci.

Kratak opis licenci je sastavni deo ove izjave).

U Beogradu, 23.05.2023. godine

Potpis autora
